srm ~ - - EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XV Sub redactia cărții S N Trubetskoy și L M Lopatin Cartea I ( ) IANUARIE - FEBRUARIE MOSCOVA Tyapo-iatografiya a Parteneriatului IN Kishnerev and Co str Pimenovskaya, suspin resturi 'Runivers' CONŢINUT Pagină În apărarea miraculosului (Sfârşit) S Askoldova i Credința în nemurire (Continuare) Carte S N Trubetskoy Perspectivă științifică și filozofie (Continuare) L Lo- patină , Religia în societatea americană S Kotlyarevsky Boala N V; Gogol (Sfârşit) V F Chizha z Filosofia socială din punctul de vedere al idealismului plato-kantian D Koigen Critică și bibliografie I Recenzie de cărți · Zenger J St Mill, viața și lucrările lui Traducere din germană de L Ivanova, redactat de E Maksimova Ediția redacției revistei "Educație" SPb ІЦ- st 'I Vinogradova Oswald Kulpe Filosofia modernă în Germania Caracteristicile direcțiilor sale principale Traducere din germană M Lemberk, editată și cu prefață de prof H N Lange M Schwartz II Pliant bibliografic Societatea psihologică (Rapoarte despre întâlniri) Anunturi Biblioteca "Runivers" În apărarea miraculosului), (Sfârşit) VI Ipoteza spirituală și cele mai noi respingeri ale ei Pe lângă eliminarea contradicțiilor cu principiile de bază ale cunoașterii, o rezolvare pozitivă a problemei miraculosului necesită și o bază bine definită de concepții filozofice generale Teoria miraculosului, dacă prin ea înțelegem interpretarea miraculosului în esența sa interioară și în legătură cu realitatea dată empiric, nu poate fi fundamentată decât printr-o înțelegere certă a acestei realități În plus, așa cum a fost deja clarificat chiar la începutul cercetării noastre, conceptul de miraculos presupune în mod necesar existența unor ființe spirituale de ordin superior și impactul lor asupra așa-numitei lumi materiale cu legile ei Toate aceste presupuneri trebuie să fie justificate și protejate de eventuale obiecții În primul rând, vom schița pe scurt viziunea asupra lumii care ar trebui luată ca bază a teoriei miraculosului Deja din studiul anterior al problemei noastre, a devenit clar că o astfel de viziune asupra lumii nu poate fi decât una care recunoaște drept cauze reale nu numai elementele lumii, supuse absolutului Nu Yo, "Quest Philos și Psych Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV Ÿ regularitate, dar prin cauza înțelege orice principiu creativ care te introduce în realitatea exterioară pe tine, sau alte schimbări Esența cauzalității trebuie înțeleasă nu ca o regulă sau o lege a consecințelor, ci ca un proces creativ viu În acest caz, ar trebui să fie complet indiferent dacă o astfel de legătură cauzală se referă la multe cazuri individuale și, prin urmare, are caracterul unei reguli sau legi sau se distinge printr-o individualitate completă, adică are o implementare unică și exclusivă în procesul mondial Din acest punct de vedere, legile naturii se vor dovedi a fi doar tipuri particulare de legătură cauzală, departe de a o epuiza și nu se raportează decât la cele mai simple esențe ale lumii, care au o natură extrem de inertă și elementară a naturii lor Odată cu aceasta, va exista o oportunitate deplină de a recunoaște cele mai înalte tipuri de cauzalitate asociate cu procese complexe ale conștiinței și care provin din unitatea activă a ființelor spirituale O astfel de teorie a cauzalității este posibilă numai pentru acea viziune asupra lumii care recunoaște, la baza întregii realități, principiile vii, creative, ale diferitelor ordine de complexitate și forță Această viziune asupra lumii sau direcție poate fi numită spiritualism metafizic Având propriile rădăcini în Leibnitz și Berkeley, această tendință a supraviețuit erei criticii

fără a deteriora semnificativ fundațiile sale Critica a relevat doar inadecvarea derivării raționaliste a ideilor metafizice din concepte abstracte Cu alte cuvinte, el a eliminat doar un anumit mod de construire a metafizicii, și anume cel raționalist Dar există încă un alt mod de cunoaștere metafizică, și anume empirică Cea mai nouă metafizică, în persoana reprezentanților săi remarcabili, Fechner, Lotze, Wundt și alții, pornește pe această cale Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNĂȚIILOR biologie Cel puțin, experiența interioară necesită concepte și principii complet diferite pentru explicarea ei Și dacă istoric empirismul a fost cel mai adesea asociat cu pozitivismul, adică, cu respingerea metafizicii, atunci motivul pentru aceasta nu a fost atât metoda în sine, ci mai degrabă utilizarea acestei metode, precum și noțiunea preconcepută că valoarea cunoașterii se măsoară numai prin certitudinea concluziilor obținute și a posibilitatea verificării acestora Metafizica modernă se îndreaptă inevitabil către metoda empirică, deoarece caută să ofere o justificare reală pentru principalele sale prevederi Iar dacă nu își transmite concluziile drept un adevăr incontestabil, în care metafizicii raționaliști au păcătuit adesea, atunci, în orice caz, are ocazia să apere probabilitatea mai mare de înțelegere a lumii și valabilitatea ei mai mare sau mai mică în interior și experiență externă Esența viziunii spiritualiste asupra lumii este recunoașterea lumii întregi ca fiind formată din ființe spirituale de diferite grade de perfecțiune și putere, numite monade, substanțe sau suflete Astfel de reprezentanți eterogene ai celui mai nou spiritism precum Schelling, Schopenhauer, Fechner, Lotze, Teichmüller, Wundt converg în această viziune asupra lumii Prin diverse considerații epistemologice, ei ajung la concluzia că realitatea devine de înțeles pentru noi doar atunci când credem că este vie în interior, adică înzestrat cu sensibilitate interioară și activitate, într-un cuvânt, într-o măsură sau alta, asemănătoare conștiinței noastre Din această poziție spiritualistă generală vom proceda și în expunerea noastră ulterioară, acceptând toate celelalte concluzii și considerații pe propria noastră responsabilitate Dar chiar și aceasta, în forma sa cea mai generală, presupunerea despre spiritualitatea a tot ceea ce există întâmpină cele mai diverse obiecții Nu le vom lua în considerare Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV modalităţi de critica a ipotezei spiritualiste, care sunt caracteristice formelor clasice de materialism şi pozitivism Aceste metode, bazate parţial pe o ignorare completă a principiilor de bază ale epistemologiei, parțial pe stabilirea arbitrară a limitelor cunoașterii umane, nu prezintă interes în prezent Mai mult, a lua în calcul toate aceste metode ar însemna să repeți încă o dată ceea ce a fost deja exprimat de multe ori într-o formă sau alta De asemenea, nu vom intra într-o analiză a acelor obiecții care pot fi ridicate împotriva noastră din partea criticii Lupta împotriva acestui dușman, care și-a dobândit respectul universal pentru sine, este în prezent foarte dificilă Și nu pentru că poziția de critică este un fel de fortăreață de nezdruncinat, ci mai degrabă din cauza dificultăților care sunt asociate cu găsirea acestei poziții Cu greu poate fi contestat faptul că punctul central al întregului sistem de critică este conceptul de "lucru în sine" Idealismul lui Berkeley) În sfârșit, numai "lucrurile în sine" fac posibilă "cauzalitatea prin libertate" și, în general, dau teren la toate acele idei care sunt postulate de raţiunea practică s-ar părea că nu pot exista două opinii cu privire la un astfel de concept de bază este acest punct principal de critică care primeşte cea mai variată interpretare) Dacă lucrurile în sine sunt eliminate, atunci toată diferența dintre aceste contemplări asupra

lumii se va reduce la diferențe referitoare la modul în care este cunoscută lumea fenomenală Dar în ambele cazuri întreaga natură exterioară va avea sensul unei iluzii absolute În critică, această iluzie capătă doar caracterul unei mai mari regularități și necesități Dar fantoma lumii, chiar și în această serie de necesitate și regularitate, rămâne mai puțin o fantomă, Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR lucrurile-în-sine sunt recunoscute ca reale, problematice și în cele din urmă negate cu totul Și în funcție de această interpretare, toată fața criticii se schimbă Recunoașterea lucrurilor-în-sine ca ființe reale care sunt dincolo de experiența umană, în ciuda tuturor rezervelor cu privire la natura problematică și limită a acestui concept, este cea mai caracteristică criticii pure în forma în care a fost creată de Kant Negarea lucrurilor-în-sine, cauzată de contradicțiile ireductibile pe care acest concept le aduce cu sine, degenerează critica în idealismul subiectiv al lui Fichte În ceea ce privește interpretarea conceptului de lucru în sine ca concept pur problematic, cel mai mult suntem înclinați să vedem în el un pai mântuitor, de care se pricep reprezentanții criticii în acele momente în care încep să-și dea seama de "critica" Dar chiar și acest pai asigură doar cea mai scurtă reținere a "statu quo-ului" Ca să nu mai vorbim de faptul că natura problematică a conceptului de bază al sistemului indică natura problematică a sistemului în sine, nu ajută problema fie din alte motive Dacă punem lucrul în sine ca ceva problematic, atunci problema care constă în acest concept, se rezolvă inevitabil într-o simplă problemă: lucrurile în sine fie există, fie nu există, tertium non datur Maimon, Fichte , și Schelling Dacă, totuși, nu există lucruri în sine, atunci critica se transformă în ceva cu totul diferit, în sistemul lui Fichte, filozofie imanentă etc faptul că viziunea asupra lumii pe care o apără fie conține contradicții inevitabile, fie încetează să mai fie critică și transformă într-o altă viziune asupra lumii Problemă Biblioteca "Runivers" β S ASKOLDOV constă doar în alegerea între aceste două concluzii inevitabile Ni se poate obiecta că caracterul contradictoriu al conceptului de lucru în sine nu este deloc periculos pentru critică, care afirmă tocmai inaplicabilitatea gândirii noastre la ființa transcendentă Contradicția este inadmisibilă numai în domeniul ființei fenomenale, supusă legilor rațiunii Dar lucrul în sine, prin însuși conceptul său îndepărtat de puterea acestei înțelegeri, trebuie inevitabil să fie considerat contradictoriu, sau mai degrabă, trebuie să reprezinte ceva de neconceput Care este lucrul în sine prostii, asta nu distruge, ci doar confirmă criticile Cu toate acestea, nici măcar un astfel de argument nu ar putea ajuta cauza Critica are dreptul să-și asume dincolo de limitele cunoașterii orice existență care este absurdă din punctul de vedere al rațiunii noastre, dar nu are dreptul să admită absurdități și contradicții în limitele construcției sale epistemologice, care folosește exact aceeași rațiune Dar inconsecvența lucrului în sine este destul de ima- nepotrivit criticii care renunţă la asemănarea cu iluzionismul Fie lucrul în sine stă cumva la baza percepțiilor externe, fie este un miraj gol al unui fel de ființă fantastică Dar dacă da, atunci nu este ca acest concept de miraj să pășească în calea cunoașterii metafizice Iar posibilitatea problematică a unui fel de lume mirajă nu elimină deloc acea, în orice caz, ființă imaginabilă, despre care au vorbit predecesorii lui Akantus Neconceputul nu poate înlocui niciodată imaginabilul * și se poate pune la locul lui În general, este timpul să nu te mai joci de-a v-ați ascunselea cu lucrurile în sine, este timpul să recunoaștem în ele fie o Fantezie

goală, esențial inofensivă, fie o contradicție inacceptabilă Astfel, înainte de a lua în calcul punctele de vedere ale criticii, este necesar să știm cu ce modificare a acesteia trebuie să se ocupe: cu critica clasică a lui Kant sau cu unele dintre cele mai noi variante de tranziție Cât priveşte critica lui Kant, punctele sale slabe au fost de mult expuse În Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR în general, această perspectivă în prezent este mai potrivită pentru poziţia de apărare decât de atac În ceea ce privește diferitele modificări ale neokantianismului, nu se poate spune nimic în general, ci se poate discuta doar cutare sau cutare sistem în special La noi, credem că critica neokantianismului nu poate consta decât în a demonstra că orice încercare de a salva critica de autocontradicții o degenerează într-o altă viziune asupra lumii Desigur, astfel de critici în fiecare caz individual trebuie să fie diferite Dar esența sa trebuie să constea în clarificarea diferitelor puncte obscure ale sistemului, în solicitarea de răspunsuri categorice la întrebări care, nu fără motiv, trec în tăcere și, cel mai important, în eliminarea tuturor conceptelor contradictorii, prin care critica atinge cel mai strălucit rezultate Un exemplu de astfel de concepte este problematicul "lucru în sine" Această fantomă păzește în același timp granițele țărilor interzise ale transcendentului și afirmă că această țară poate să nu existe deloc Și astfel, lăsând deoparte toate vechile diferențe de opinie asupra chestiunilor deja în mare parte soluționate, ne întoarcem la acea metodă de infirmare a spiritismului, care, în opinia multora, este ultimul cuvânt în domeniul creativității filozofice și, în orice caz, are un cert farmec al noutății Esența acestei respingeri se rezumă la concepția că spiritul și materia, obiectul și subiectul, extern și intern, sunt pure ficțiuni ale minții Realitatea nu este nici spirituală, nici materială, ci reprezintă, în raport cu aceste categorii fictive, ceva al treilea Această a treia este dată în ceea ce se poate numi experiențe Experiențele unui om, liber de toate teoriile filozofice și explicațiile despre ceea ce trăiește, reprezintă doar realitatea dorită, pe care spiritismul și materialismul o caută în zadar în lor Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV abstracții moarte Această viziune, într-o formă sau alta, a fost adesea exprimată de mulți reprezentanți ai filozofiei moderne Oricât de ciudat ar părea, poate fi găsit chiar și la un spiritist atât de pur ca Schopenhauer Cu toate acestea, exprimată de obicei în treacăt, ea a fost pusă abia relativ recent la baza unei întregi perspective filozofice, cunoscută sub denumirea de empiriocritică Suntem departe de a intenționa să oferim în studiul nostru o evaluare aprofundată a empiriocriticii Ne simțim obligați să luăm în considerare această viziune asupra lumii, în măsura în care este ostilă principiilor spiritismului În scopul nostru, va fi destul de suficient să luăm în considerare poziția principală a empiriocriticii, care este aceea că ființa spirituală nu reprezintă niciun dat imediat, ci trebuie recunoscută ca o abstractizare artificială și, în plus, logic insustenabilă Tocmai în aceasta vede Avenarius diferența fundamentală dintre punctul său de vedere și punctele de vedere ale acelei epistemologie general acceptate, pe care o numește cu dispreț "școală" al-lea profesor *) Punctul de plecare al filozofiei sale, Avenarius pune "conceptul natural" al lumii, adică conceptul care este caracteristic fiecărei persoane, liber de toate teoriile filozofice Esența acestui concept este următoarea: mediu Acest mediu x) în calitățile infirmării idealismului Avenarius și-a pus calea principală teurizarea introekiei, care a fost dezvoltată în compoziția sa "Înțelegerea umană a mocirului" Acest compus îl vom avea în vedere

în expunerea noastră îndepărtată, citare a acestuia după traducerea rusă, editată de M Filippov (biblioteca "Revista științifică",) Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR Este alcătuit din diverse părți care se află în diverse relații de dependență Mediul include și oameni cu diversele lor manifestări corporale Pe lângă experiența propriu-zisă a acestei persoane M , acest concept firesc al lumii include o oarecare ipoteză, constând într-o anumită interpretare a mișcărilor și sunetelor produse de organele vorbirii altor oameni Și tocmai aceste mișcări și sunete sunt înțelese în același sens cu referire la diferite tipuri de elemente ale experienței, ca sunetele și mișcările lui M însuși, adică sunt înțelese ca anumite afirmații Din acest punct de vedere, Avenarius stabilește două denumiri pentru conținutul experienței Tot ceea ce este înțeles de M ca fiind legat de mediul său este notat cu litera R, iar afirmațiile altor persoane ("aproape" în raport cu M), referitoare la același mediu, sunt notate cu litera E Experiența arată că, la fel ca afirmațiile lui M, afirmațiile vecinilor săi sunt direct dependente de partea centrală a sistemului nervos al fiecărui individ vorbitor, notat cu litera C Aceeași experiență dă dreptul de a stabili dependența lui E de R, precum și ca între R și C Toată cunoașterea nu constă în nimic altceva, ca pe de altă parte, în această experiență, fie că ne gândim la ea ca un dat imediat, fie ca un sistem ordonat și procesat științific de corelații, nu există nimic care să ar putea fi înțeleasă ca opuse ale spiritului și materiei Toată această experiență, în ciuda diferenței relative a părților sale constitutive, este epistemologic "neambiguă" Dacă urmărim toate condițiile care determină orice propoziție, și anume: partea constitutivă a mediului, procesul de mișcare externă (oscilația aerului sau eterul), excitarea organului de simț, procesul nervos centripet, schimbarea C, procesul centrifugal și , în sfârşit, rostirea - atunci Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV vom vedea că toate acestea sunt părți destul de omogene ale experienței, nefiind nevoie de nicio presupunere a vreunei spiritualități speciale În același mod, ceea ce este desemnat drept gândire, dorință, simțire, nu reprezintă nimic absolut diferit (toto genere) de ceea ce este înțeles ca mediu Lucru, imagine, gând - reprezintă o serie, toți membrii cărora sunt comparabile între ei Aici putem vorbi doar de o relativă, și nu de o diferență absolută Unde apar, deci, într-un asemenea caz? aceste categorii antice, ca și lumea, de spirit și materie? Ca răspuns la această întrebare, Avenarius își folosește teoria "gstrojecției" Introiecția înseamnă: investiție Procesul de introiecție este inerent atât gândirii filozofice, cât și naive și, prin urmare, are propria sa istorie, începând din timpurile primitive și continuând până în zilele noastre Esența sa generală este următoarea În timp ce individul M interpretează afirmațiile lui E ale altui individ T, în același mod cu ale lui, adică le înțelege ca fiind într-o anumită dependență de R, conceptul său natural despre lume nu este încălcat Introiecția și, odată cu "variația" acestui concept, începe din momentul în care M , prezentându-l pe T ca trăind aceeași experiență, începe să pună această experiență în interiorul individului T Întrucât conținutul mediului R este inclus în experiență, acest conținut începe să fie înțeles atunci când acesta este dublu Un R este înțeles ca extern, situat în fața lui M, celălalt ca intern, situat în interiorul individului T Externul este acum înțeles ca corp perceput, iar interiorul ca percepție Împreună cu aceasta, T începe să fie înțeles ca un subiect care percepe, iar R ca un obiect perceput Astfel, unitatea experienței este împărțită în două jumătăți Și toate acestea provin din plasarea percepției, ca entitate

separată de R, în interiorul subiectului T Această introiecție se completează prin investirea în T, tot ca entitate specială din R, fiind Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR unsprezece gânduri, sentimente și dorințe Drept urmare, T se dovedește a fi înzestrat cu o "lume interioară" specială de senzații, gânduri, sentimente, dorințe și o lume specială a lucrurilor i se opune Acea lume interioară, inaccesibilă simțurilor, formează categoria spiritului, lumea senzuală a lucrurilor - materia După ce l-a înțeles astfel pe vecinul său T, M începe să-și aplice acest punct de vedere al introjecției lui însuși (auto-introjecție) și începe să se recunoască pe sine ca percepând, dorind, gândind - ca o entitate spirituală specială Critica acestui proces constă, potrivit lui Avenarius, în descoperirea imposibilității sale complete și a contradicției cu experiența reală M, T și R, conform acestei experiențe, reprezintă trei membri interdependenți ai unui sistem Toți acești membri ocupă puncte diferite în spațiu și niciunul dintre ei nu poate lua locul altuia fără ca celălalt să părăsească mai întâi acel punct Între timp, introjecțiile, potrivit lui Avenarius, presupun doar o găsire atât de imposibilă a doi membri ai acestui sistem într-un singur punct M se transferă mental cu gândirea lui în punctul T , lăsându-l în același punct În acest transfer, T se dovedește că a primit gândirea și tot conținutul experienței lui M , ca ființă interioară Încălcând conceptul natural și logic corect al lumii, introjecția duce la cunoaștere la un dualism insolubil cu întrebările sale eterne despre interacțiunea dintre spiritual și corporal Pe de altă parte, odată cu distrugerea introjecției, ar putea începe o nouă eră pentru cunoaștere: "nu numai "Dumnezeu" în afara lumii sau în interiorul lumii, nu numai "lucru cu "substanța" lui , "accidentele" sale sau "proprietăți"", nu numai forța în relația sa cu materia și mișcarea, nu numai cauzalitatea, ci omul însuși nu ar mai fi înțeles "antropomorf , adică animist Nu ne asumăm aici) R Avenarius, "Conceptul uman al lumii", p Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV să expună toată acea selecție pricepută de concepte și termeni, datorită cărora teoria introjecției este percepută ca ceva plauzibil, chiar și de către oameni complet străini de punctul de vedere al empiriocritismului Ne vom limita la o analiză a unora dintre punctele sale și la concluzia sa finală Că conceptul de vecini ca ființe animate apare într-un mod special, amintind de investiția unuia în altul și că această metodă poate fi numită introiecție, nu vom argumenta acest lucru Nu există nicio îndoială că viața spirituală a altcuiva este recreată de noi prin analogie cu a noastră și, din moment ce o asociem cu percepțiile spațiale, este, parcă, introdusă în corpurile vecinilor noștri de către noi Singura întrebare este ce anume și în ce ordine introducem în vecinii noștri ca conținut spiritual al acestora Avenarius vede începutul introjecției în inserția percepțiilor Conform expunerii sale, se pare că în primul rând începem să introducem așa-numita experiență externă; deci, de exemplu, investim mental in vecinul nostru arborele pe care il observam, ca si perceptia lui O astfel de soluție a întrebării ar trebui să ridice imediat îndoieli Este de netăgăduit că un filozof care a recunoscut copacul ca reprezentare a sa poate produce o astfel de introiecție Dar este posibil să recunoaștem o persoană care este needucată din punct de vedere filosofic ca fiind capabilă de acest lucru? Cu greu , credem noi Este mult mai plauzibil să ne imaginăm acest proces în așa fel încât să investim mai întâi în vecinii noștri

*) Să nu creadă cititorul că vrem să-l înfățișăm pe Avenarius ca pe un sofist deștept, care prinde în mod deliberat mințile în plasa dialecticii sale Dimpotrivă, suntem convinși de sinceritatea deplină a

acestui scriitor Dar suntem, de asemenea, convinși că atunci când cercetătorul își stabilește dinainte sarcina de a justifica sau infirma cutare sau cutare propoziție, atunci mintea lui nu are de ales decât să inventeze cel mai bun mod de a atinge scopul prestabilit Și faptul că deplina inutilitate a idealismului filozofic, a cărui critică este de fapt teoria introjecției, era deja evidentă pentru Avenarius mai devreme, este confirmat de propria sa admitere în prefața lucrării în cauză Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR ei ceea ce în noi înșine ni se pare a fi interior, adică gândirea sentimentelor și dorințelor, iar apoi învățăm deja să înțelegem modul în care percepțiile interne, atât ale noastre, cât și ale celorlalți Cu această înțelegere a acestui proces, autointrojecția a fost baza introjecției în general Și dacă da, atunci în el ar trebui să se vadă centrul de greutate al întrebării Dar tocmai asta o ocolește Avenarius în cercetările sale De fapt, la o întrebare foarte firească și legitimă - dacă gândurile, dorințele și sentimentele noastre reprezintă ceva intern, care nu are legătură cu mediul înconjurător - nu vom găsi în Avenarius un răspuns complet clar și cert Ajungând în sfârșit la întrebarea, ce fel de presupunere se poate face despre vecinii noștri, Avenarius exprimă ideea absolut corectă că esența acestor presupuneri este determinată de ceea ce trebuie să înțelegem prin propria noastră experiență Urmează apoi o definiție empirio-critică a acestei experiențe Dar în zadar se așteaptă cititorul în acest moment să își facă o idee clară despre ceea ce, de fapt, este eu-ul nostru cu toate gândurile, sentimentele și dorințele sale și cum diferă de mediul său caracterizat de Avenarius prin definiții extrem de vagi și, în general, lipsite de sens Pentru a nu fi neîntemeiate, vom cita locurile legate de această problemă § "Complexul de elemente notat prin cuvânt se deosebește de cel asemănător cu mine și de arbore, în principal prin aceea că: I) datorită, de exemplu, unui ac care străpunge vârful degetului, se mărește cu încă un element - o injecție (care se caracterizează prin durere) , - și o astfel de creștere nu se întâmplă dacă acul este blocat, de exemplu, în pielea vecinului meu;) complexul de elemente notat cu cuvântul include și acele complexe de elemente care anterior formau părți ale mediului, dar acum se deosebesc de acestea în trei aspecte și anume: a) sunt inferioare părți ale mediului din punct de vedere cantitativ, determinarea calitativă și locală; b) nu o fac Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV conduc lucrul mecanic, în sensul cuvântului, ca înainte; c) nu mai sunt independente în primul sens al cuvântului de locul ocupat de ceea ce este notat cu cuvântul "l", adică dacă ceea ce este notat cu cuvântul "l" și mediul își schimbă poziția relativă, atunci, deși relația generală a notat cu cuvântul "eu" cu mediul nu se schimbă, dar mediul în părțile sale componente speciale se schimbă (de exemplu, atunci când călătoriți, precum și pur și simplu atunci când vă întoarceți sau în legătură cu schimbarea peisajului) ; pe de altă parte, la fiecare combinație particulară a părților mediului, care se stabilește prin ceea ce este semnificat de cuvântul "eu" își schimbă poziția față de mediu , unele dintre combinațiile anterioare rămân neschimbate în noua Formă § În afară de diferența indicată între vârful degetului meu, ca parte integrantă, notat cu cuvântul "d", și vârful degetului vecinului meu, vârful degetului meu sau, în general, vârful degetului meu, propriul corp, nu este în numerar altfel decât vârful corpului degetului altcuiva decât corpul străin însuși, nu altfel decât orice altă parte a mediului Alături de mediul în sens restrâns, cu mediul, pe care le place să-l numească pur și simplu mediu, există mediul în sens mai

larg: acesta din urmă include propriul meu corp, dar primul nu § Astfel, experienţa pe care sunt în stare să o descriu îmbrăţişează întotdeauna atât semnificatul - cuvântul cât şi mediul; pya" întotdeauna este trăit ca ceva înconjurat de mediu, iar arborele este întotdeauna, ca ceva opus acestui § - Desigur, în "în" și în partea componentă a mediului se experimentează o oarecare opoziție și o oarecare diferență; dar ele nu sunt în niciun caz experimentate în moduri diferite sau separat, dacă doar sunt experimentate deloc "Eu" diferă de părțile constitutive ale mediului său printr-un conținut mai mare și o diversitate mai mare (de exemplu, prin relația sa spațio-temporală cu gândurile); dar nu diferă deloc prin modul general în care sunt trăite componentele acestui "eu" și componentele mediului Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR Din tot ce s-a spus, rezultă că corpul nostru poate fi înțeles ca referindu-se la mediu și la sinele nostru Ei bine, ce zici de gândurile noastre? În ceea ce privește diferența lor față de lucruri, găsim la Avenarius următorul loc: "desigur, într-o oarecare măsură este condiționat ce anume ar trebui luat ca diferență relativă și ce este absolut, și de la bun început va trebui să refuz să induc o schimbare în conceptele mele acei oameni care doresc să desemneze diferența, de exemplu, dintre un lucru, pe de o parte, și o imagine reziduală și un gând, pe de altă parte, ca fiind absolut absolută Pentru alții, aș dori doar să afirm următoarele: dacă, conform experienței, conceptul natural al lumii include comparabilitatea relativă a lucrului, pe de o parte, și imaginea și gândirea reziduală, pe de altă parte, atunci absolută Prin urmare, este exclusă incomparabilitatea și, în același timp, eterogenitatea absolută (eterogenitatea) între lucru și gândire Aici, așadar, în limitele conceptului natural, nealterat al lumii, există într-adevăr dualitate, dar nu există dualism în sens fundamental filozofic Diferența relativă stabilită de Avenariu permite aparent o oarecare opoziție a gândurilor mediului înconjurător cu lucrurile sale În orice caz, această diferență poate fi stabilită cel puțin în acest Formular Gândurile mele sunt în limitele corpului meu, dar lucrurile și mediul sunt în afara acestor limite Dacă da, s-ar putea întreba, cum este această plasare a gândurilor mele în limitele corpului meu, inevitabilă chiar și pentru empiriocritism, diferită de auto-introjecție? Și de ce - dacă am dreptul să-l înțeleg pe aproapele meu la fel cum mă înțeleg pe mine însumi - nu am dreptul să pun în trupul lui o gândire asemănătoare cu cea pe care o găsesc în mine? În general, în raport cu gândurile, empiriocritica este în cea mai mare dificultate și nu știe deloc unde să le pună Este de inteles - *) "Concept uman de măsură" § Biblioteca Runiverse S, ASKOLDOV a le echivala cu mediul înconjurător și a le pune în evidență printre copaci, case și pavaj este oarecum incomod Pe de altă parte, este imposibil să le declarăm direct ca aparținând domeniului "l-ului" nostru interior, deoarece aceasta ar însemna să ajungem la aceeași introjecție, care cu atâta solemnitate a fost "exclusă" din înțelegerea umană a lumii Dar să-i lăsăm pe empiriocriticii să se ocupe de aceste "gânduri" perfide după cum consideră ei de cuviință și să ne întoarcem către zona în care empiriocritica se simte mai încrezătoare, și anume domeniul "lucrurilor" Lucrurile se află, fără îndoială, în afara noastră și reprezintă, în raport cu noi, un mediu incontestabil De aici rezultă că dacă M și vecinul său T stau în fața arborelui R , atunci R , ca subiect al experienței lui M și T , reprezintă numeric același lucru A) Dar întrebarea este ce să faci dacă M și T vorbesc diferit despre acest lucru, de exemplu, M numește frunzișul copacului R roșu, iar T verde?

Referitor la această întrebare, Avenarius intră în explicații foarte detaliate) În aceste explicații găsim două puncte de vedere esențial diferite Din prima, Avenarius exprimă, referitor la cazul în cauză, următoarea propoziție: "întrucât părțile constitutive ale mediului, ca condiții suplimentare, au fost, prin presupunere, aceleași, atunci temeiurile conținutului diferit al afirmației ar trebui să fie căutat nu în părțile constitutive ale mediului, ci în M și TA În această poziție, conținutul enunțului este, parcă, opus părților mediului, iar aceste părți sunt recunoscute ca fiind aceleași, și conţinutul enunţului este diferit Am fi gata să vedem din acest punct de vedere o explicație cu totul satisfăcătoare a cazului care ne ocupă, dar, din păcate, nu ne considerăm în drept să o facem Este evident că dat x) Vezi § ibi, "Conceptul uman al păcii", R Avenarius) Ibid , nota la § , pag Biblioteca Runiverse ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR o afirmație nu poate fi privită decât ca o scădere a limbii sau ca un gând exprimat incorect Critica-empiric nu poate opune conţinutul unui enunţ la vei la care se referă, deoarece o asemenea opoziţie echivalează cu o opoziţie între percepţie şi obiectul perceput Și aceasta este deja o consecință a introjecției Conținutul enunțului și "lucrurea" sunt pentru empirio-criticist unul și același lucru Când spun: "Am un copac verde în fața mea", conținutul indicat de aceste cuvinte ale mele și arborele din în fața mea reprezintă atât numeric cât și calitativ ființă absolut identică La fel este și cu declarațiile altor oameni Astfel, este absolut imposibil ca empiriocritica să explice afirmații inegale despre același lucru prin diferența dintre conținutul enunțurilor față de lucruri Rămâne o altă cale Recunoscând lucrul R , care este înaintea lui M și T , este numeric unul și același, empiriocritica îl declară calitativ diferit Această diferență calitativă este determinată din punct de vedere al empiriocriticii de diferența dintre sistemele centrale ale lui S la indivizii M și T Deci, lucrul R înainte de M și T este același, dar este diferit calitativ în funcție de diferența dintre aparatul lor nervos central - Aceasta este concluzia inevitabilă a empiriocriticii din cazul în cauză În acest moment se dezvăluie cel mai clar deznădejdea întreprinderii empiriocriticii Pur și simplu nu știi de ce să fii surprins - răceala cu care empiriocritica ajunge la această concluzie sau lipsa de înțelegere a ceea ce se ascunde de fapt în ea A spune că acest copac din fața noastră este roșu pentru unul dintre noi și verde pentru celălalt nu înseamnă altceva decât să spui: fie I) acest copac din fața noastră este și roșu și verde în același timp, fie) se uită la acest copac, îl fac verde, iar vecinul meu d) R Avenarius, p o, § Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV niy în același timp îl transformă în roșu Dacă alegem prima poziție, atunci formula logică generală corespunzătoare acesteia va avea forma: "A nu este A" Dar nu putem permite cercetătorului, care a eliminat introjecția din cauza ilogicității ei, să ignore atât de clar legea logică de bază, dar să ne oprim pe a doua poziție Așadar, trebuie să recunoaștem că M , privind copac, provoacă culoarea lui verde, iar T stând lângă el, îi provoacă roșeața Întrebarea este cum să înțelegem empiric un efect atât de ciudat al doi indivizi umani asupra copacului care stă în fața lor Critica-empiric pare să răspundă la aceasta prin stabilirea a două moduri de a privi lucrurile Un absolut, în care lucrurile sunt considerate așa cum sunt date, adică în afara oricărei relații cu contemplatorul, iar celălalt este relativ Acesta din urmă se caracterizează astfel: "Mă găsesc pe mine, sau pe unul dintre vecinii mei, nu lipsit de semnificație în raport cu ceea ce este "dat", ca parte integrantă a mediului; acum, luând în considerare componenta

mediului, am și ia în considerare proprietățile de "participant" la aceeași considerație a "l-ului meu", - consider componentele mediului nu mai "în sine și pentru ei înșiși", ci și "în sine și pentru mine", ca ceva relativ că pot "accept", ca unul dintre termenii unei relații în care celălalt membru este un individ, așa-numitul și pe care nu îl mai pot descrie ca ceva "dat" în afara acestei relații Acest al doilea mod de considerare îl vom desemnează relativ* (p) empiriocritica stabilește dependența afirmațiilor lui E față de S care vorbește Când citești toate astfel de pasaje, prima impresie este că totul merge bine: legea lui este luată în considerare energia specifică, sunt prevăzute toate aberațiile subiective ale organelor de simț Dar această impresie de bunăstare durează doar până la Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR atâta timp cât conţinutul enunţurilor este înţeles ca fiind diferit de mediul căruia îi aparţin) Iar iluzia acestei diferențe este susținută de empirio-critică foarte des, vorbind despre E (enunțuri) și R (părți ale mediului) ca pe ceva diferit Dar, de îndată ce ne amintim principiul de bază al empiriocriticii, că percepția și obiectul perceput sau, ceea ce este la fel, conținutul a ceea ce se spune despre un lucru și lucrul însuși, sunt unul și același, atunci toate aceste presupuneri aparent permise se transformă în ceva absurd De fapt, este destul de înțeles și semnificativ, din punctul de vedere al epistemologiei general acceptate, să recunoaștem percepțiile ca depind în calitățile lor de subiectul care percepe sau de influența acelor Factori care sunt desemnați ca un sistem complex al creierului Condiționarea este îndreptată în acest caz centripet către individul uman Ea provine dintr-un obiect extern și este complicată de apariția Factorilor interni Și o astfel de direcție este pe deplin confirmată și este în concordanță cu datele științelor empirice, stabilind trecerea procesului Fizic extern în Fiziologic intern Dar ce vedem în empiriocritica? Aici R (arborele) nu mai este un proces intern (percepție sau reprezentare), ci ceva extern dat nouă În consecință, pentru a afirma aici dependența calității unui arbore de sistemul de din creierul uman înseamnă că creierul uman poate schimba natura copacului, adică că prezența unui individ sau al unui individ în fața unui copac poate deveni roșie sau verde Cu alte cuvinte, empiriocritica, pentru a fi consecventă, trebuie să stabilească aici o dependență inversă (centrifugă), îndreptată *) De fapt, diferența dintre E și R este pur metodologică, așa cum prevede însuși Avenarius (vezi p ij, §) A stabili o diferență fundamentală între ele ar însemna a distinge percepția de obiectul perceput, adică a cădea în introjecție * Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV de la individ uman la copac Dar este de acord acest lucru în cel mai mic grad cu experiența umană și cu datele științifice? Este posibil să înțelegem viziunea, auzul etc , ca procese care, iau naștere în organismul uman, sunt apoi transmise printr-un mediu intermediar și în cele din urmă schimbă natura lucrurilor? Credem că, pentru a fi consecventă, empiriocritica nu poate construi decât o teorie a vederii, conform căreia procesul vizual ar consta în erupția din ochi a unuia sau altuia lichid colorat, colorând obiectele vizibile în culoarea corespunzătoare Cu ajutorul acestei teorii s-ar putea explica de ce o persoană daltonică vede obiecte roșii pe care persoanele cu vedere normală le văd în verde Această diferență s-ar dovedi a depinde de diferența de culori cu care ochii oamenilor stropesc obiectele Dar chiar și aici s-ar pune o întrebare dificilă de ce un copac vopsit în roșu de o persoană daltonică a rămas totuși verde pentru o persoană cu vedere normală Cu toate acestea, cel care dorește să revină cu orice preț la starea primitivă de realism naiv, de

desigur, preferă să accepte ipoteza ca ceea ce ne-am propus, cum să revenim pe calea "epistemologiei școlare", ducând la animismul urat Noi, la noi, nu ne vom lupta aici cu dorințe, oricât de străine ar fi ele noi, dar se va îndrepta către tărâmul gândibilului Analiza teoriei introjecției a arătat cu suficientă claritate că nu numai categoria de ființă spirituală poate fi exclusă din filosofie cu nepedepsire, ci că așa-numita lume materială însăși poate fi concepută fără contradicție cu experiența doar sub forma spiritualității (în categoriile psihologice de senzație, percepție, reprezentare și gândire)) Spiritualul nu este o abstracție care decurge din opoziția materialității, ci un dat imediat Ne este dat în primul rând în sentimentele, înclinațiile și gândurile noastre, care, în Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR indiferent cât de conectați ar fi ei cu situația externă, ele reprezintă în esența lor o experiență deosebită Dualismul spiritului și materiei este așadar cea mai naturală și originală concepție despre lume Iar dacă, odată cu dezvoltarea gândirii filozofice, devine clară inevitabilitatea depășirii acestui dualism și a reducerii experienței materialității și spiritualității la un singur lucru, atunci această reducere se poate face doar în spiritul epistemologiei spiritualiste Calitățile și proprietățile așa-ziselor lucruri pot fi înțelese doar ca senzații, adică o stare de conștiință, deoarece altfel faptul că diferența lor este în aceleași condiții exterioare pentru conștiința umană (de exemplu, daltonismul) duce la o presupunere absurdă cu privire la actul de contemplare schimbând lucrurile însele contemplate Acest lucru nu ne împiedică să vedem în senzație nu o simplă iluzie subiectivă, ci și unele date externe, obiective Dar acest exterior, și obiectiv, nu stă în însăși calitățile senzației, ci în conștiința pură a "externului" În senzație ne este dat doar acel "nu eu" general, care, sub influența reflecției , este îmbrăcat în acele sau alte calități și scheme cognitive Dacă senzațiile nu reprezintă conținutul calitativ al exteriorului însuși, atunci nu pot fi toate celelalte proprietăți ale materialității, care în ultimă instanță constau din aceleași senzații În acest sens, analiza epistemologică a lui Berkeley și Hume rămâne de neclintit Empirio-critica are dreptate în a afirma că orice experiență este ceva lipsit de ambiguitate și care are un singur sens, dar caută acest sens și semnificație unică acolo unde nu există, și anume, în calitățile Fixe ale senzațiilor noastre Acel mediu (mediu) și acel S , pe care se sprijină în cele din urmă viziunea asupra lumii a empiriocriticii, nu este altceva decât diverse combinații și schimbări în aceste combinații de roșu, verde, gri, dur, ușor, lejer, slim, mirositoare , etc sub A Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV toate aceste elemente sunt absolut inerte și moarte în sine Viața, spiritualitatea și semnificația lor este inexplicabilă Acest lucru nu împiedică, totuși, să recunoașteți problema inversă ca fiind rezolvabilă - înțelegerea inerților și morții ca treapta cea mai de jos a vieții și a spiritului Iar această sarcină este pe deplin rezolvată de Filosofia spiritualistă, care recunoaște existența celor mai simple esențe spirituale Întreaga lume percepută senzual este, din acest punct de vedere, efectul influenței acestor entități inferioare asupra conștiinței umane Moartea și inerția sa se datorează tocmai primitivității acelor ființe spirituale care îi corespund De altfel, nu trebuie să uităm că în percepțiile sale conștiința umană se ocupă de nenumărate mase de astfel de entități primitive și monotone Această masă de influențe primitive și inactive produce un EFECT de aceeași calitate uniformă, durabilă și neschimbătoare de roșeață, duritate etc Dar, desigur, această roșeață,

împreună cu gândirea, aparține aceluiași fel de ființă, adică, așa cum spune pe bună dreptate Avenarius, nu diferă de ea toto genere Rămâne să spunem câteva cuvinte despre acea Formă de indieferentism epistemologic care pornește din Faptul pur al experienței, care se presupune că nu este nici material, nici spiritual În primul rând, avem de-a face aici cu ceva extrem de vag Experiențele sunt diferite: un gând este o experiență, iar o aspirație este o experiență, iar mirosul unui trandafir este o experiență Pe care dintre aceste experiențe să o punem la baza epistemologiei La urma urmei, întrebarea nu este cum să numim experiență - fie experiențe, fie stări de conștiință, fie chiar materie - ci din ce Forme de experiență să pornești pentru a construi un întreg și liber de viziunea contradictorie asupra lumii? Ce să recunoaștem ca derivat și ce ca original? Este posibil să înțelegem sensul ca sumă a lipsurilor de sens sau, dimpotrivă, ar trebui să fie explicat lipsa de sens ca elemente care au căzut? Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR din conexiunea unui întreg semnificativ și unitar? Considerăm admisibilă din punct de vedere epistemologic doar ultimul mod de a explica lumea și suntem gata să-i recunoaștem capacitatea juridică, în orice termeni ar fi ea exprimat Suntem gata să recunoaștem lumea ca fiind formată dintr-un număr infinit de experiențe, dar numai dacă prin acest termen înțelegem nu calitățile senzațiilor care sunt abstractizate și moarte în această abstracție, ci activitatea vie a conștiinței, în care toate calitățile reprezintă un conținut mobil și cu adevărat unit Mulți filozofi moderni, care recunosc pe deplin critica epistemologică a conceptului de materie, se recunosc nu mai puțin decât dualiști Esența unui astfel de dualism constă de obicei în faptul că, alături de spiritual, se recunoaște că este complet diferit de acesta, în sine un principiu lipsit de viață, care se numește materie Cu toate acestea, astfel de dualiști au grijă să nu atribuie acestei materii proprietățile tradiționale ale materialității, și anume calitățile senzuale, extensia, Figura, masa, ci sunt limitate doar de opoziția față de ființa spirituală Un asemenea dualism, complet liber de eroarea epistemologică a obiectivării senzațiilor, am găsi mai corect să numim agnosticism, întrucât esența materială a naturii presupusă de ea nu are în ea o definiție pozitivă și rămâne în esență necunoscută Întrucât acest punct de vedere, în înțelegerea sa asupra naturii exterioare, nu diferă în niciun fel de fenomenalism, pe care l-am considerat deja, îl omitem din considerarea noastră Spiritualismul este adesea acuzat că înțelege în mod arbitrar întreaga lume ca fiind de natură spirituală Külne, în introducerea sa în filozofie, spune: "În primul rând, interpretarea spiritualistă a conceptelor științifice naturale *) Introducere în filosofia lui Külne, traducere, ed Struve, , p Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV se face complet arbitrar Nimic nu ne obligă să credem că în elementele materiei există încă o ființă adormită deosebită, care trebuie înțeleasă prin analogie cu propria noastră conștiință "Că această presupunere nu este arbitrară, demonstrează analiza noastră anterioară, întrucât din aceasta rezultă că epistemologic orice ființă se poate gândi numai în categoriile spiritualului Dar în afară de considerentele epistemologice, înțelegerea spiritualistă a naturii poate fi fundamentată și pe baze pur empirice, adică pe baza datelor acelorași științe ale naturii În acest articol , nu putem intra într-o dezvoltare detaliată a acestei teme și ne permitem să ne referim la acea lucrare a noastră, unde această întrebare a fost supusă unei dezvoltări destul de amănunțite de către noi (Vezi "Probleme de bază ale teoriei cunoașterii și ontologiei", pp) -) ' În recunoașterea existenței unor ființe

superioare sau mai puternice care acționează asupra naturii inferioare, avem ultima premisă spiritualistă pentru recunoașterea posibilității unui miracol Nu avem aici ocazia să dăm o dovadă detaliată a acestei premise Da, aceasta nu face parte din sarcina noastră La urma urmei, discutăm doar despre posibilitatea și imaginabilitatea miraculosului și ipotezele legate de acesta Iar în întrebarea de față insistăm doar asupra acestei posibilități de concepere și absența contradicțiilor cu datele experienței După ce am descoperit necesitatea recunoașterii actelor voinței umane libere de regularitatea inferioară*), presupunerea !) Considerăm necesar să facem o rezervă că libertatea voinței umane față de legile naturii inferioare, pe care le afirmăm aici, nu este pe deplin echivalentă cu liberul arbitru în general Ultima problemă nu o rezolvăm deloc aici Pentru a o rezolva, ar trebui să ne punem întrebarea cât de mult este conectată în fiecare moment real unitatea conștiinței cu actele sale anterioare Dacă toate condițiile de mai sus întotdeauna un singur rezultat psihologic, atunci nu există liberul arbitru Dacă unitatea conștiinței conține întotdeauna posibilitatea diferitelor manifestări și influențe, atunci cauzalitatea internă a conștiinței nu leagă câtuși de puțin liberul arbitru Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR * despre lumea supranaturală Factorii nu prezintă în esență niciun obstacol La urma urmei, dacă activitatea umană diferă semnificativ de cea a acelei entități care corespunde oxigenului, hidrogenului sau globului sanguin și creează un tip complet nou de relație cauzală, de ce să nu presupunem Factori și mai particulari și mai puternici care influențează ființele inferioare, complet noi pentru noi și în mod neobișnuit Căci singura obiecție care poate fi făcută la acest lucru este că nu întâlnim astfel de Factori în experiența noastră zilnică Dar dacă ne bazăm doar pe experiența de zi cu zi, atunci ar trebui să negați concevabilitatea multor alte concepte care nu au implementare directă în experiență și atunci ar trebui exclus tot ceea ce este ipotetic din viziunea noastră asupra lumii Dar cu greu este posibil să găsești o persoană cu interese intelectuale care ar putea, nu în cuvinte, ci în fapte, să excludă tot ce este ipotetic din viața sa mentală Toți trăim în ipoteze și, în esență, toate interesele intelectuale vii se referă întotdeauna la ceva ipotetic Faptele verificate ale experienței trecute și prezente în sine sunt ceva cu totul plictisitor și neinteresant Singura întrebare este care ipoteze au un sens semnificativ pentru experiența noastră și care, dimpotrivă, o privează de orice sens, care ipoteze au vreo bază în experiență și care o contrazic Și din acest punct de vedere, ipoteza existenței Factorilor superiori în niciun caz nu poate fi recunoscută ca fiind în conflict cu experiența În ceea ce privește fundamentarea sa experimentală, nici aici situația nu este deloc atât de lipsită de speranță pe cât ar părea la prima vedere Structura ideologică și semnificativă a majorității relațiilor lumii este mai probabil să suporte presupunerea aceleiași surse ideologice a acestor relații Biblioteca Runiverse β S ASKOLDOV corelaţii decât cu teoria educaţiei metodic aleatorie Toate analogiile experienței vorbesc mai degrabă pentru faptul că omul este una dintre etapele intermediare în dezvoltarea Formelor vitale decât pentru faptul că el este veriga finală a acestor Forme Faptul că aceste Forme superioare sunt inaccesibile percepției noastre obișnuite nu spune nimic împotriva existenței lor reale Poate că ne este și greu să percepem o ființă superioară în experiența noastră, întrucât este imposibil ca o minge de sânge situată în vasele noastre să-și cunoască proprietarul, cu care,

totuși, se află într-o relație de cauzalitate indubitabilă, VSH Cauzalitate și legile naturii din punct de vedere al spiritismului Deci, lumea este un sistem de ființe spirituale, care găsesc interacționând între ele în interacțiune continuă În acest sistem este important pentru noi să notăm trei diviziuni sau pași În primul rând, natura inferioară, care, acționând asupra facultății noastre senzoriale, produce în conștiința noastră o imagine pestriță a așa-numitei materie moartă Apoi, al doilea pas este reprezentat de întregul așa-numit natura vie, a cărei verigă finală este omul Și, în sfârșit, a treia treaptă este alcătuită din ființe superioare, a căror existență o putem concluziona doar pe baza acestor sau a altor indicii de experiență și considerații Conceptul de cea mai înaltă ființă sau Dumnezeu aparține aceluiași ultim pas Să ne întoarcem acum la întrebarea cum, din punctul de vedere al spiritismului, cauzalitatea și legile naturii trebuie înțelese În Fenomenalism, care nu recunoaște nicio altă realitate decât Fenomenele elementare ale experienței externe și interne, cauzalitatea nu poate fi înțeleasă decât ca o secvență regulată în timp În spiritism, care recunoaște fenomenele lumii materiale nu ca realitate însăși, ci ca simpla ei reflectare sau reflectare în Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR În conștiința umană, conceptul de cauzalitate este transferat numai în domeniul existenței spirituale Cauzalitate fenomenală, adică succesiunea în timp este pentru spiritualism doar o reflectare a adevăratei cauzalităţi, care constă în activitatea fiinţelor spirituale Motivul spiritismului este ceea ce este activ, ceea ce produce în altul cutare sau cutare schimbare A provoca în acest sens echivalează cu creația, adică creând ceva nou în afara lui Cum ar trebui să fie reprezentat și înțeles acest principiu și cum diferă acest proces de creație de simpla adiacență temporală a două stări, care este conținutul înțelegerii fenomenale a cauzei? Cauza și efectul în Fenomenalism sunt elemente absolut străine unele de altele, atingându-se doar într-o secvență temporală Legătura dintre cauză și efect, înțeleasă spiritual, are un cu totul alt caracter În acest caz, cauza pare să treacă continuu în efect și chiar să intre în compoziția efectului Conceptul unei astfel de cauze creative ne oferă, în primul rând, experiență interioară Noi înșine, ai noștri, suntem o cauză atât de creativă, în raport cu toate acele stări care sunt recunoscute de noi ca fapte sau acțiuni ale noastre Dacă facem vreun efort muscular, de exemplu Dacă ridicăm o greutate, atunci ne simțim cei cinci conectați continuu cu ceea ce recunoaștem ca un efort de a depăși gravitația Suntem conștienți de noi înșine, așa cum ar fi, transformați în acest efort La rândul său, tocmai acest efort este recunoscut de noi ca trecând direct în afara noastră, și anume, în ceea ce percepem ca fiind greutate Recunoaștem același lucru în toate tipurile de activitate și creativitate Expresii precum "Am devenit toate urechile" sau "Am devenit complet absorbit de munca mea" nu reprezintă o simplă manière de parler, ci sunt descrieri foarte potrivite a ceea ce se întâmplă cu adevărat în experiența noastră interioară și Biblioteca Runiverse S ASKOLDOVA dar că ceea ce este al nostru se identifică într-o anumită măsură cu propria sa activitate/şi chiar cu rezultatul acestei activităţi În același mod, recunoaștem legătura cauzală dintre stările individuale ale conștiinței noastre Să luăm un astfel de exemplu Să presupunem că suntem în cea mai bună dispoziție a spiritului, când deodată sosește o scrisoare sau o telegramă cu vestea unui eveniment trist De îndată ce ideea acestui eveniment intră în posesia conștiinței noastre, începem să intrăm încetul cu încetul într-

o dispoziție tristă Nu există nicio îndoială că prezentarea acestui eveniment și starea de spirit tristă pe care a provocat-o sunt într-o relație cauzală între ele În ce constă această legătură și cum o recunoaștem? Ideea unui eveniment trist la prima sa apariție în conștiința noastră a fost singurul element al conștiinței care avea acel ton, acea calitate pe care o exprimăm prin cuvântul "trist" se ridică, - nuanța sa melancolică începe să-și lase amprenta asupra toate celelalte elemente ale conștiinței Toate ideile și reprezentările, care acum jumătate de oră ni s-au părut atât de roz, încep să fie pătrunse, parcă, de un fel de descurajare absorb elementele de tristețe și melancolie și ajungem treptat la acea stare în care, după cum se spune, nu știm încotro să mergem conținutul elegiac la toate celelalte elemente ale conștiinței, o stare de conștiință, ca să spunem așa, a pătruns și a umplut alte stări cu calitatea ei Această trecere a cauzei în vigoare este deosebit de izbitoare în cazurile de acțiune oportună sau de cauzalitate Scopul este în astfel de cazuri o parte integrantă atât a cauzei, cât și a efectului * Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR Dacă un artizan întreprinde cutare sau cutare muncă, în primul rând își creează o idee despre ceea ce va face Această reprezentare se realizează apoi în obiectul lucrării sale, adică în ceea ce este în raport cu ea o consecinţă La fel se întâmplă în orice creație artistică Ideea trece din esența creatorului și, parcă, este întruchipată în acel lucru exterior care se dezvăluie ca o consecință Deci, procesul de a provoca constă în faptul că entitatea care este cauză transferă o parte din ființa sa către entitatea care joacă rolul efectului, sau altfel spus, efectul este îmbogățirea unei entități cu ființa primită din cauza Acest lucru explică pe deplin de ce fiecare legătură cauzală este însoțită de o schimbare Care este cauza se schimbă după actul de a provoca, deoarece fiecare cauză este întotdeauna însoțită de o scădere temporară sau permanentă a conținutului cauzei *, dimpotrivă, ceea ce se dezvăluie drept consecință este întotdeauna o nouă esență, deoarece este întotdeauna îmbogățit în natura sa, în comparație cu ceea ce a fost înainte de actul de a provoca Astfel, putem defini o legătură cauzală ca o sinteză vie, sau o legătură a două sau mai multe entități, o sinteză în care o parte a ființei unei entități trece și este sintetizată cu ființa altei entități Numim această sinteză sau conexiune vie în sensul că în ele fiecare punct de tranziție este animat, adică în continuă schimbare Este acest tip de tranziție pe care îl găsim într-o conștiință vie, în care elementele individuale nu doar vin în contact unele cu altele, ci, parcă, sunt lipite între ele, de exemplu se pătrund reciproc Această pătrundere reciprocă este trăsătura esențială a tuturor viețuitoarelor Întrebarea este cum să înțelegem ceea ce trece într-o legătură cauzală de la o ființă la alta și, în funcție de aceasta, dacă cauzalitatea este o transformare completă sau parțială Biblioteca "Runivers" treizeci S ASKOLDOV o ființă în alta și cum se schimbă ceea ce intră în diferite tipuri de relații cauzale Realitatea arată că interacțiunea ființelor între ele are loc în cel mai variat mod În multe cazuri, efectul cauzal este asociat cu o deformare completă atât a cauzei, cât și a efectului, în altele, o astfel de transformare este parțială În acest sens, este necesar să se facă distincția între două laturi în orice ființă: I) conținut calitativ, ideologic sau structural și) forță sau energie necalitativă În fiecare ființă spirituală, ambele sunt unite și armonizate Efectul cauzal se aplică ambelor părți O ființă își poate transfera o parte din energia ei către alta, și prin ea și conținutul său ideologic, fără a suferi vreo deformare

fundamentală Un exemplu al acestui tip de cauzalitate este acțiunea oamenilor asupra naturii exterioare și unul asupra celuilalt Rezultatul unui efect cauzal nu sunt doar modificările interne ale acelor entități care au suferit acest efect, ci și o modificare a conexiunilor reale dintre aceste entități Tot ceea ce ne apare în experiență ca un impact asupra materiei, constă doar în încetarea și formarea de noi legături între ființe spirituale de ordin inferior Întrucât spiritualismul nu recunoaște decât existența ființelor spirituale cu diferitele lor stări interne, atunci, din punctul de vedere al spiritismului, numai aceste ființe spirituale pot fi cauze, același lucru care trece de la o ființă la alta, trebuie să înțelegem în același timp timpul ca conţinut ideologic sau energie aceste fiinţe În acele stări care sunt recunoscute de ei ca active, ele provoacă în acele stări care sunt recunoscute ca ceva pasiv, percepute din exterior, sunt consecințele unei cauze externe Trebuie să înțelegem la fel Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR ordinea în acele esențe spirituale cele mai simple, care sunt asumate de spiritism ca bază a așa-numitelor Fenomene materiale Dacă de obicei înțelegem încălzirea corpului drept cauza expansiunii sale, atunci, din punctul de vedere al spiritismului, adevărata cauzalitate în acest caz constă în faptul că acele esențe care determină în conștiința noastră fenomenul unui corp fierbinte , de exemplu flacăra unui gaz care arde sau a unui cărbune mocnit transmite ceva din natura sa acelor entități care determină Fenomenul corpului încălzit, de exemplu o bucată de fier sau o minge de mercur Nu știm ce a transmis acest lucru, pentru că nu ne putem imagina în nicio imagine concretă natura interioară a acelor mai simple elemente ale ființei, pe care ni le imaginăm ca particule de gaz fierbinte sau particule de cărbune fierbinte sau particule de mercur rece Totuși, în Sfera Fenomenelor există un fenomen care reflectă și simbolizează foarte bine această tranziție a realității de la o esență la alta Ne referim la Fenomenul de mișcare Mișcarea este tocmai aceea care are capacitatea de a trece de la un Fenomen la altul, parcă ar curge direct dintr-o esență în alta În exemplul pe care îl luăm în considerare, mișcarea particulelor incandescente de flacără sau cărbune este transferată la particulele de mercur sau fier rece Cu acestea din urmă are loc o schimbare; natura lor este îmbogățită de o nouă proprietate, sau mai bine zis, de o nouă cantitate de proprietate, și anume cantitatea de mișcare Dar creșterea mișcării moleculare necesită un volum mai mare pentru implementarea sa, adică produce fenomenul de expansiune Desigur, nu toate descoperirile cauzalității în Sfera Fenomenelor prezintă o asemenea claritate în tranziția cauzei în efect De exemplu, cauzarea diferitelor tipuri de mișcare parțială a Fenomenelor de lumină, sunet sau căldură este complet obscură pentru noi Între cauză și efect în acestea Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV cazuri, nu se observă nicio conexiune internă Dar această legătură este insesizabilă tocmai pentru că multe dintre momentele sale intermediare ne rămân complet inaccesibile În general, o relație cauzală, înțeleasă Fenomenal, este întotdeauna trasată nu între cauza reală și efect, ci între reflectarea lor în senzațiile noastre Este destul de firesc ca legătura vie a cauzalității să nu se transmită în acest caz, iar în schimbarea percepțiilor noastre găsim elemente complet străine unele de altele, urmându-se doar pasiv Cu toate acestea, împrejurarea în care cauza și efectul, cel puțin în unele cazuri, arată o legătură interioară și vie unul cu celălalt, sau o tranziție continuă a unul în altul, ne face să presupunem că aceasta este tocmai legătura cauzală și că, dacă aceasta conexiunea nu este întotdeauna pentru Ne este clar că acest lucru se

întâmplă doar ca urmare a ignoranței noastre cu privire la esența acelor sau a altor motive specifice Din moment ce ne îndreptăm atenția către zona în care ființa ne este dată direct și în adevărata ei esență, și nu numai Fenomenală, și anume conștiința noastră, găsim acolo tocmai o astfel de legătură cauzală În orice fel de muncă, simțim tranziția directă a forțelor noastre în ceea ce este rezultatul muncii noastre Și dacă conștiința noastră este prototipul a tot, a ființei, atunci în ea trebuie să vedem adevărata esență a cauzalității Înțelegerea de mai sus a conexiunii cauzale ne explică pe deplin acel semn important al acesteia, pe care fenomenalismul îl pune în prim-plan, și anume constanța și necesitatea ei De fapt, dacă un efect nu este altceva decât o sinteză a ceea ce este în cauză cu altceva asupra căruia acționează cauza, atunci este evident că rezultatul acestei sinteze este în întregime condiționat de părțile constitutive care intră în el Dacă orice eveniment al lui S este o consecință a evenimentului lui V , atunci aceasta înseamnă că S include în întregime sau în parte V și, prin urmare, nu Biblioteca "Runivers" FI PROTECȚIA MINUNAȚIILOR are neapărat nevoie pentru a fi de acest B Este ușor de observat că, cu o astfel de înțelegere a legii cauzalității, ea este plasată în strânsă dependență de o altă lege, mai generală, și anume legea identității Fiecare A este A , spune această lege în forma ei cea mai generală Dar dacă A este o sinteză a anumitor elemente, atunci conform acestei legi trebuie să fie întotdeauna o sinteză a acestor elemente Și dacă unul sau altul dintre aceste elemente este înțeles de noi ca o cauză, atunci această cauză trebuie să fie mereu prezentă pentru ca sinteza necesară să se realizeze Cu alte cuvinte, fiecare efect definit necesită o cauză determinată Să ne întoarcem acum la întrebarea ce semnificație capătă legea cauzalității în raport cu etapele ființei pe care le-am conturat și ce trebuie să înțelegem prin legile naturii Toată așa-numita natură materială moartă, conform presupunerii noastre, constă din entități spirituale vii de un ordin inferior Deoarece stările interne ale acestor entități sunt cele mai simple și uniforme, este firesc ca efectul pe care îl produc asupra facultății noastre de simțire să fie exprimat în aceleași fenomene uniforme și simple de materialitate La fel de simplu și uniform trebuie să înțelegem interacțiunea acestor entități între ele Toate legile naturii, din acest punct de vedere, nu sunt altceva decât acele interacțiuni regulate în care se găsesc în mod constant aceste ființe inferioare Deci, de exemplu, legea combinației de oxigen și hidrogen în apă este legea unei sinteze vii a două dintre cele mai simple esențe, o sinteză în care aceste esențe se influențează cauzal unele pe altele și introduc anumite proprietăți noi unele în altele Deoarece avem de-a face în experiența noastră de viață cu multe ființe inferioare de diferite tipuri, interacțiunea lor se exprimă pentru noi în diferitele legitimități ale percepțiilor noastre Unele dintre Întrebări de filozofie, carte Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV calitatea se aplică tuturor acestor entități fără excepție Așa este, de exemplu, legalitatea exprimată în așa-numitul principiu al gravitației universale Fenomenal, această legitimitate se exprimă în faptul că toate corpurile tind să se apropie spațial unele de altele după o anumită regulă Din punct de vedere spiritual, putem reprezenta această legalitate în așa fel încât toate ființele să se străduiască pentru fuziunea spirituală, pentru sinteza cea mai strânsă a tuturor proprietăților lor într-o singură unitate În Lumea Fenomenală această lege este dezvăluită în așa fel încât masele mai mari să atragă masele mai mici Din punct de vedere spiritual, putem exprima această

legitimitate în așa fel încât fiecare sinteză mai semnificativă, care include un număr mai mare de forțe spirituale, să atragă în unirea sa toate forțele separate, izolate sau sintezele nesemnificative, în general, o energie mică este absorbită de o energie mai mare energia gâtului Se pune întrebarea: cum se leagă toate aceste legi între ele? În primul rând, trebuie avut în vedere că generalitatea cutare sau cutare lege a interacțiunii nu depinde în niciun fel de gradul de constrângere a acesteia Multe legalități particulare pot fi direct opuse celor generale și pot depăși constrângerea celor generale Astfel, de exemplu, legile afinității chimice, în ciuda specialității lor, sunt mult mai puternice și mai coercitive decât forța gravitației Dacă turnăm într-un pahar două lichide indiferente din punct de vedere chimic, de exemplu, apă și ulei, atunci acestea vor fi distribuite în pahar în funcție de greutatea lor specifică, adică conform legii gravitaţiei Dar dacă turnăm, de exemplu, acid sulfuric greu și turnăm cu grijă apă mai ușoară cu greutate specifică pe el, atunci acidul sulfuric nu va rămâne mai jos, ci va fi distribuit uniform în întregul volum de apă, adică forța gravitației va fi depășită de forța afinității chimice Toate așa-numitele legi ale naturii reprezintă tipuri specifice de conexiune cauzală a ființelor inferioare, sau mai degrabă reflectarea acestei conexiuni în ființa noastră umană Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR conștiință veșnică Din moment ce noi înșine intrăm în interacțiune numai cu aceste ființe inferioare, nu găsim alte principii de schimbare și curs de evenimente decât aceste cele mai simple legi Și acest lucru este destul de de înțeles: la urma urmei, conform înțelegerii noastre a legii cauzalității, cauzalitatea este o expresie a existenței acelor sau altor entități, o expresie a sintezei naturii lor interioare Și întrucât toți avem de-a face cu aceleași feluri de ființă și, în plus, cu cele mai simple feluri, putem fi siguri că ne vom întâlni întotdeauna cu aceleași cele mai simple tipuri de cauzalitate Oxigenul și hidrogenul vor rămâne întotdeauna ele însele și vor da întotdeauna același rezultat în sinteza lor În această privință, ne putem baza în siguranță pe legile naturii - și să fim siguri de valabilitatea lor atâta timp cât avem de-a face cu Formele inferioare ale ființei Înțelegând legile naturii ca o expresie a ființei și a interacțiunii celor mai simple ființe, ajungem la prevederi foarte importante pentru întrebarea noastră În primul rând, la faptul că absolutitatea acestor legi ale naturii este în întregime legată de absolutitatea ființei acestor ființe inferioare și, în al doilea rând, că recunoașterea acestor legi ca singure legi ale ființei echivalează cu recunoașterea ființelor inferioare ca singurele forme de a fi Cel care afirmă că toată realitatea este dedusă numai din legile naturii, în esență nu afirmă nimic altceva decât că tot ceea ce există cu adevărat constă numai din ființa naturii inferioare Din punctul de vedere al unei asemenea poziții, afirmată de materialism, și decurgând din orice fenomenalism consistent, tot ceea ce ne apare în experiență ca ființe superioare, și anume întreaga lume animală cu omul în fruntea ei, este doar o sinteză extrem de complicată de natură inferioară Tocmai acest punct de vedere este exprimat în acele poziții ale direcțiilor menționate mai sus, că toate procesele fiziologice sunt reduse fără urmă la procese fizice, chimice și mecanice Ieșire * Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV Determinismul rezultă din aceeași perspectivă, afirmând că aspirațiile și acțiunile umane sunt în întregime determinate de evenimentele anterioare din Fenomenele experienței interne și externe și atât ele, cât și celelalte Fenomene sunt supuse

în mod egal legilor de fier ale naturii În toate aceste puncte de vedere, independența ființelor superioare este redusă la zero Faptul că pot ridica mâna la un moment dat este, din punctul de vedere al acestui punct de vedere, o posibilitate în întregime determinată de legile naturii, iar voința mea în această determinare joacă doar rolul unei autorități transmițătoare, nu în care afectează cel mai puțin implementarea efectivă a acestei acțiuni O astfel de presupunere, la prima vedere, are o mulțime de date în spate Întreaga noastră viață se petrece, fără îndoială, în strânsă legătură cu ființele inferioare, care, în mod oenomenalist, ne apar sub forma celulelor corpului nostru, care la rândul lor constau din elemente și mai simple Cu toate acestea, reducerea tuturor proceselor, nu numai a corpului uman, ci chiar și a celor mai simpli ciliați, la legi pur fizice, chimice și mecanice, nu a avut niciodată o realizare reală în știință O astfel de informație nu a reprezentat întotdeauna nimic mai mult decât un pium desiderium al unei perspective mecanice În general, derivarea Formelor superioare de a fi doar din cele inferioare a reprezentat întotdeauna doar o ipoteză, și în același timp o ipoteză care întâmpină peste tot obstacole de netrecut pentru implementarea sa consecventă Deci, de exemplu, proprietățile chimice nu sunt reductibile la proprietăți fizice, deși sunt strâns legate de acestea În același mod, funcțiile fiziologice nu se descompun în întregime în fizice și chimice Și, în sfârșit, acțiunile umane sunt inexplicabile numai din procesele fiziologice Fiecare Formă de viață superioară aduce cu ea în viața generală a lumii un nou Factor original, deși este strâns împletit cu Factorii inferiori, dar nu se reduce la ei și nu este în întregime condiționat de aceștia Opinia despre OMS Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR Posibilitatea reducerii tuturor proceselor superioare la cele inferioare se bazează pe o luare în considerare extrem de unilaterală a esenței acestor procese și pe ignorarea acelui Factor unificator, fără de care nici un sistem coerent organic și viu nu este de neconceput În esență, presupunerea că activitatea umană decurge în întregime doar din activitatea elementelor inferioare se bazează numai pe Faptul că aceste elemente participă la activitatea sa Dar o astfel de concluzie din acest Fap este la fel de corectă, deoarece ar fi corect să concluzionăm că construcția unei case de piatră este realizată în întregime de stone-shiki și dulgherii care participă la construcția ei, sau că simfonia concertului este reprodusă numai de către violoniști și, în general, de către membrii orchestrei Dar la fel cum o orchestră sau o structură complexă este de neconceput și imposibil fără un Factor superior unificator și călăuzitor, și anume un arhitect în primul caz și un dirijor în al doilea, tot așa și activitatea acelei entități complexe pe care o numim ființă umană este de asemenea imposibil fără un factor unificator superior Așa cum am arătat deja în expunerea anterioară, acest factor este dezvăluit în conștiința noastră ca "l" nostru cauzalități esențial diferite de cele care sunt exprimate în așa-numitele legi ale naturii - că omul în acțiunile sale face ceva care nu urmează deloc din legile naturii Opoziția noastră a legilor naturii activității libere a omului și a ființelor superioare poate părea contrară poziției de bază a punctului de vedere spiritualist pe care îl apărăm, despre omogenitatea și spiritualitatea a tot ceea ce există Dacă la baza oricărei naturi așa-zise moarte trebuie să vedem Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV o multitudine infinită de ființe spirituale de ordin inferior, atunci activitățile acestor ființe și, în consecință, legile acestei activități, nu pot diferi în mod fundamental de cauzalitatea liberă și

creatoare a Formelor superioare de ființă În lumea spirituală nu pot exista salturi și granițe ascuțite Astfel, opoziția dintre o regularitate mortală monotonă și cauzalitatea individuală liberă trebuie reconciliată într-un fel sau altul Și într-adevăr această opoziție dispare de îndată ce luăm în considerare că în percepțiile naturii așa-zise moarte avem de-a face cu efectele de masă ale unui număr nenumărat de ființe inferioare În aceste efecte, individul nu ajunge în conștiința noastră din cauza nesemnificației fiecărui efect individual În fenomenele naturii avem întotdeauna de-a face cu suma totală a unui număr nenumărat de relații cauzale ale diferitelor tipuri de ființe Este destul de clar că aceste rezultate reprezintă pentru noi tipare absolut corecte și neschimbabile În aceste legi, individul este suprimat de specie și, în plus, este suprimat într-un grad incomparabil mai mare decât în legile statisticii umane Dar ca și aici, așa și aici, formele generale stabile ale speciei nu exclud libertatea și mobilitatea mai mare sau mai mică a indivizilor Astfel, moartea și regularitatea imobilă sunt doar o mască a naturii, în spatele căreia se află schimbarea și viața eternă Numai acestei măști, recunoscută de Fenomenologie ca ființă adevărată, ne opunem cauzalității libere a Formelor superioare Dar eliberați de fantoma falsă a materiei moarte, putem înțelege lumea ca o gradație continuă a indivizilor de diferite tipuri În această gradație nu există nicăieri granițe ascuțite Libertatea este inerentă atomului cel mai mic, precum și voinței umane Dar această libertate potențială nu se poate arăta mai mult sau mai puțin vizibil decât acolo unde tipurile ating o complexitate mai mare, ceea ce oferă în același timp ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR posibilitatea unei mai mari individualizări Mortalitatea este un produs al elementalității Vitalitatea și libertatea sunt asociate cu complexitatea Acum întrebarea este cum să înțelegem influența acestui tip superior de legătură cauzală asupra celor inferioare, exprimată în legile naturii Se poate spune că omul încalcă legile naturii? Este evident că un asemenea mod de exprimare ar fi incorect și ar rezulta dintr-o exagerare a semnificației legilor naturii Dacă limităm capacitatea lor juridică exclusivă la sfera ființei căreia îi aparțin, i e de natură inferioară, atunci nu trebuie să vorbim despre încălcarea acestor legi, ci doar despre adăugarea altor feluri de cauzalitate Legea sintezei oxigenului și hidrogenului în apă rămâne în esență aceeași în organismul nostru, așa cum este în afara acestuia Diferența constă doar în vigoarea reală a acestei legi Dacă "Eul" nostru nu este o simplă ficțiune, ci un principiu cu adevărat activ, atunci, desigur, influențează cumva sinteza hidrogenului și oxigenului din corpul nostru între ele și cu alte elemente Cu alte cuvinte, face posibile astfel de procese care nu ar putea fi efectuate dacă elementele ar fi lăsate singure, așa cum este cazul imediat după apariția morții Și acest lucru este posibil doar dacă schimbă natura elementelor, cel puțin pentru timpul în care acestea se află în sfera sa de acțiune Nu este, de fapt, nimic ciudat sau de necrezut în aceasta din urmă Până la urmă, la fiecare pas ne întâlnim cu schimbarea unei esențe cu alta, cu interacțiunea sau complicarea unei dependențe cauzale cu alta Așa cum afinitatea chimică complică legea gravitației chimice și face ca un corp greu să se ridice în forță afinitatea sa chimică pentru un alt corp, la fel cum a noastră complică toate legile de numerotare a elementelor inferioare și le forțează în acel   sau se abate în alt mod de la cursul și direcția obișnuite în afara corpului Și dacă această ultimă presupunere ni se pare cumva neobișnuită și, parcă,

contrazice ceva, atunci aceasta se întâmplă, în esență, din cauza unei prejudecăți nefondate că, parcă, doar oxigenul, hidrogenul și, în general, forța elementară Viziunea materialistă asupra lumii, asimilată de majoritatea din copilărie și școală, ne învață să credem mai mult în oxigen și hidrogen decât în noi înșine Suntem obișnuiți să ne tratăm senzațiile tactile cu un respect extraordinar și să considerăm actele noastre volitive ca o simplă ficțiune IX Miraculosul și legile naturii Ne întoarcem acum la întrebarea cum ar trebui să ne gândim la acțiunea presupuselor ființe superioare în sfera experienței noastre, adică, cum să gândești un miracol în raport cu legile naturii Am stabilit deja că un miracol, înțeles din punctul de vedere al vederilor prezentate, nu presupune deloc o încălcare a legii cauzalității Prin cauzalitate trebuie să înțelegem tot felul de acte ale ființelor, atât superioare, cât și inferioare Tot ceea ce se întâmplă în lume este rezultatul acestor acte II acel semn, care în Fenomenalism este pus în prim-plan, și anume, regularitatea - sau regula de legătură între evenimentele lumii - își pierde orice sens pentru noi Acest semn se referă doar la cele mai simple creaturi, ale căror activități pot fi reglementate în reguli Și dacă am respins deja acest semn în raport cu actele voinței umane, atunci activitatea ființelor superioare nu mai poate fi înțeleasă de noi ca fiind monotonă și legată de o anumită regulă Dimpotrivă, ne putem gândi la această activitate doar ca fiind în continuă schimbare, proporțional cu realizarea scopurilor lor superioare Viața celui defavorizat Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR natura poate fi asemănată cu mersul unei mașini, în timp ce activitatea unei ființe superioare este desfășurarea unei acțiuni dramatice, în care fiecare minut aduce ceva nou, individual, iar fiecare act nou nu îl repetă niciodată pe cel precedent Astfel, din punctul nostru de vedere, cauzalitatea și regularitatea - sau regula - reprezintă două concepte care sunt complet străine unul de celălalt și se însoțesc doar pe nivelurile inferioare ale realității Prin urmare, reprezentând un miracol ca un eveniment complet neregulat, putem și trebuie să ne gândim la el ca la un eveniment supus legii cauzalității, ca la o acțiune care își are creatorul sau vinovatul Dar din punctul de vedere al spiritismului, nu numai că nu ar trebui să vedem într-un miracol o încălcare a legii cauzalității, ci chiar o încălcare a legilor naturii Să presupunem că dețin capacitatea miraculoasă, numai prin dorința mea, fără ajutorul mușchilor, de a face obiectele să se ridice în aer Înseamnă asta că încalc legea gravitației? Deloc Legea ar fi încălcată dacă obiectele ar înceta să graviteze spre pământ Dar acele obiecte care se ridică, ascultând de voința mea, mai pot gravita spre pământ, proporțional cu masele lor Acțiunea mea nu va consta în anihilarea acestei gravitații, ci doar în crearea unei noi forțe, opusă forței gravitației și în depășirea ei Totuși, nu trebuie să credem că legile naturii, conform conceptului lor, reprezintă ceva absolut și esențial indestructibil Într-adevăr, în esență, legile naturii exprimă legea ființei Și ele sunt absolute doar în măsura în care avem de-a face cu ființa absolută Oxigenul și hidrogenul, atâta timp cât esența lor este neschimbată, vor produce întotdeauna apă în sinteza lor Legea acestei sinteze nu este altceva decât expresia identității permanente a acestor două entități Dar dacă acceptăm, de exemplu, teoria existenței materiei primare și complexitatea așa-numitelor elemente chimice Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV Tov-și să presupunem anihilarea completă a oxigenului și a hidrogenului, atunci împreună cu ele va trebui să recunoaștem ca au dispărut de pe fața pământului și legea sintezei lor în apă În același mod, legea gravitației este absolută în

măsura în care Forma de a fi este absolută, ceea ce determină în conștiința noastră Fenomenul lucrurilor percepute senzual Dar această lege este inaplicabilă în raport cu lumea gândirii, sentimentelor și voinței, deși, poate, în această lume există ceva care îi corespunde În general, în ceea ce privește legile naturii, trebuie întotdeauna să ținem cont de caracterul lor atractiv În ele nu avem de-a face cu legătura cauzală în sine, ci cu reflectarea ei în conștiința noastră Prin urmare, ceea ce s-ar putea numi pe bună dreptate legea ființei nu se exprimă deloc în ele Dar chiar și dintr-un punct de vedere pur fenomenal, așa-zisele legi ale naturii nu justifică întotdeauna reverența religioasă care pătrunde în gândurile zeloților "științificității" la doar gândul la ei Să luăm legea conservării de energie știință?Bineînțeles că nu Aplicabilitatea sa este limitată doar la fenomenele lumii anorganice, în timp ce extinderea ei la viața organică este o ipoteză pură Că munca efectuată de un organism vegetal sau animal este în cea mai mare parte o modificare și însumarea forțelor parțiale ale ordinului fizico-chimic - în aceasta, desigur ", nu poate exista nicio îndoială Dar de aici este încă un drum lung până la legea conservării energiei Nimeni nu a stabilit un echivalent mecanic a functiilor vitale in acelasi sens ca echivalentul mecanic al caldurii s-a stabilit Nimeni nu are dreptul sa afirme ca corpul uman degaja mediului exterior exact atata energie fizica si chimica, cat primeste din exterior Toate astfel de afirmații reprezintă credințe în domeniul științei, credințe, este adevărat, care au apărut nu fără motiv, dar sunt foarte departe de Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR să fie cu adevărat dovedite și adevăruri exacte Dar poate că cineva va bănui că, negând semnificația universală a legii conservării energiei, afirmăm astfel apariția energiei din nimic O astfel de concluzie ar fi cu siguranță eronată Vorbind despre legea conservării energiei, avem în vedere doar interpretarea ei general acceptată, conform căreia lumea nu distruge sau adaugă cantitatea anumitor tipuri de energie, și anume tipurile stabilite de fizică și chimie Doar universalitatea unei legi atât de înțelese a conservării energiei este ceea ce contestăm Dacă, totuși, aderăm la un concept mai larg de energie, sub care se pot încadra și fenomenele conștiinței, în general, dacă prin energie înțelegem tot ceea ce este capabil să introducă schimbări în orice tip și Formă de realitate, atunci suntem gata să recunosc inviolabilitatea acestei legi Dar în această înțelegere, această lege este în esență doar o parafrază a unei alte, mai generale: "ex nihilo nihil Legătura lor a fost clară pentru primul fondator al legii conservării energiei, Robert Meyer, care a plecat, după cum se știe, nu din date experimentale, ci din principii ontologice generale Dar într-o formă atât de generală, legea conservării energiei admite atât o creștere, cât și o scădere a energiei fizice și chimice O astfel de creștere, poate, foarte nesemnificativă se realizează, fără îndoială, în actele volitive, care nu pot fi înțelese ca suma forțelor elementare Astfel, întrucât în legea conservării energiei se dorește să se vadă o lege cu adevărat universală, ea trebuie formulată ca o lege generală, ontologică: nimic nu vine din nimic, și invers, nicio ființă nu se transformă în nimic, sau ca o lege epistemologică legea identităţii care îi corespunde X Esenţa miraculosului Întrebarea cum are loc depășirea forțelor inferioare ale naturii, la care ar trebui gândită Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV într-un miracol, într-o formă concretă, desigur, nu vom permite Nu ne putem imagina niciodată în niciun fel acțiunea reală acțiunea forțelor superioare, deoarece esența și natura acestor forțe

ne sunt complet inaccesibile Ceea ce ni se pare miraculos este întotdeauna deja rezultatul final al celei mai înalte intervenții - iar lanțul de legături cauzale care duce la acest rezultat rămâne mereu ascuns pentru contemplatorii unui miracol Nu se poate decât afirma că influența acelor ființe care sunt vinovate de presupusele miracole constă întotdeauna într-o schimbare a naturii ființei inferioare, o schimbare asemănătoare cu cea pe care noi înșine o producem prin actele noastre de voință Dacă ridicarea mâinii este într-adevăr actul nostru, dependent de voința noastră, atunci, evident, acest act presupune o schimbare de către voința noastră a naturii acelor centri nervoși, celule și molecule, de care, la rândul său, depinde impulsul centrifug îndreptată spre mușchii mâinii noastre Până la urmă, dacă nu am fi dorit să ridicăm mâna - acest impuls nu ar fi fost - înseamnă că starea acelor elemente ale sistemului nostru nervos în care a apărut acest impuls ar fi diferită Prin urmare, voința noastră are puterea de a schimba starea elementelor corpului nostru Dar voința noastră umană poate schimba doar esența anumitor elemente ale corpului său Nu este capabil să influențeze direct esența interioară a obiectelor externe Aici această ultimă facultate trebuie să fie asumată în acele fiinţe superioare care trebuie recunoscute ca făcători de miracole Dacă presupunem o ființă care este capabilă să influențeze imediat și direct esența interioară a oricărui element al întregului lumii, atunci aceasta echivalează cu faptul că o astfel de ființă poate în orice moment depăși regularitatea fenomenelor existente în acest paragraf / din acest punct de vedere, un fenomen atât de minunat precum, de exemplu, transformarea pietrei în apă, poate fi înțeles, de exemplu, deci Apa în condiții normale este un produs al sintezei apei Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR fel și oxigen Cu toate acestea, nu rezultă din aceasta că hidrogenul și oxigenul sunt o etapă anterioară inevitabilă în formarea apei Dacă acceptăm teoria descompunebilității așa-ziselor elemente, teorie care, din punct de vedere chimic, nu reprezintă nimic imposibil, atunci ne va apărea drept rezultat sinteza apei, la care este posibilă a veni departe de singura cale Dacă toate elementele sunt doar combinații variate ale unui principiu fundamental fără calitate (materia primară), atunci transformarea tuturor tipurilor de materie una în alta nu va reprezenta nimic de neconceput și, prin urmare, trecerea substanței de piatră în substanța primară și aceasta din urmă în apă, nu va reprezenta, de asemenea, din acest punct de vedere, nimic nu este de neconceput În general, capacitatea de a face minuni nu ar trebui să constea în nimic altceva decât în capacitatea de a transforma și schimba direct natura interioară a fiecărei esențe, adică în capacitatea pe care noi oamenii o avem doar în raport cu celulele noastre nervoase Acest tip de abilitate pare la prima vedere a fi ceva absolut extraordinar Dar, în esență, recunoaștem un mic grad al acestei abilități peste tot și peste tot Când vorbim despre influența unei entități asupra alteia, ne gândim sub termenul "influență" - schimbarea uneia cu alta Adevărat, toate tipurile de influențe pe care le observăm în experiență sunt foarte relative, adică toate forțele active numai într-o anumită măsură schimbă natura a ceea ce acţionează asupra lor Dar acest lucru se datorează faptului că forţele care se găsesc în experienţa noastră sunt comparativ foarte nesemnificative Dar dacă ajungem la ideea unei fiinţe absolut puternice, atunci transformarea şi schimbarea puterii acestei influențe trebuie Astfel, miraculosul, din punctul nostru de vedere, este o formă de cauzalitate neobișnuită pentru experiența umană Biblioteca "Runivers" Cu Askoldov: XI Miraculos și ordine mondială Rămâne să luăm în considerare ultima

întrebare de natură metafizică și parțial teologică, referitoare la compatibilitatea miraculosului cu conceptul de ordine divină mondială Deși recunoașterea unui miracol se bazează pe conceptul unei ființe superioare și în primul rând pe conceptul lui Dumnezeu, ideea de Dumnezeu nu presupune deloc conceptul de miracol Dimpotrivă, în opinia aproape majorității filozofilor, conceptul de miracol trebuie recunoscut ca fiind în contradicție cu conceptul de perfecțiune și bunătate Divină Așa privesc, de exemplu, cazul Spinoza, Fichte, Hegel, Schleiermacher Din punctul de vedere al lui Spinoza, un miracol este imposibil datorită faptului că însăși legile naturii, care sunt "încălcate" de un miracol, nu sunt altceva decât o expresie a naturii divine Această identificare a lui Dumnezeu cu natura, exprimată de Spinoza în cunoscuta expresie: "Dens sive natura", face imposibilă presupunerea că Dumnezeu însuși a încălcat cursul natural al naturii Un astfel de punct de vedere este esențial caracteristic oricărui panteism În plus, în general, în toate cazurile în care legile naturii sunt recunoscute ca un fel de instituții divine pre-eterne, încălcarea lor din partea lui Dumnezeu este prezentată ca un act indicând o contradicție internă, incompatibilă cu perfecțiunea și înțelepciunea divină Față de această considerație, se folosește adesea un contraargument, constând în faptul că, pe de altă parte, trebuie să-L recunoaștem pe Dumnezeu ca o ființă veșnică, un spectator activ și deloc inert al evenimentelor lumii, care se dezvoltă conform odată pentru totdeauna legile naturii stabilite Cu toate acestea, această ultimă considerație este una cu două tăișuri PFleiderer exprimă în filosofia sa de Filosofie-religie despre următoarele considerații, foarte duhovnicești eficient numai în încălcarea legilor naturii este echivalent cu , spune Pfley-derer , recunoscându-l ca inactiv într-un moment în care Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR Lumea se dezvoltă conform legilor naturii Dar din moment ce minunile sunt doar întreruperi izolate și rare în procesul general mondial, atunci, din acest punct de vedere, Dumnezeu ar trebui să fie considerat inactiv de cele mai multe ori, și manifestându-și voința doar în cazuri excepționale În plus, potrivit lui IIFleiderer, recunoașterea activității lui Dumnezeu, care nu coincide cu legile naturii, ne-ar obliga să ne gândim la Dumnezeu ca fiind limitat în voința Sa de natura Sa exterioară și acționând în lume pe picior de egalitate cu alte cauze finale, care din nou nu corespunde conceptului de Dumnezeu ca absolut și o Ființă neîngrădită Pentru a înțelege acest conflict de opinii, este necesar în primul rând să stabilim cu fermitate poziția că un miracol nu implică deloc o încălcare a legilor naturii După cum am menționat anterior, termenul "încălcare" în acest caz este complet inadecvat S-ar putea vorbi de o încălcare a legilor naturii dacă manifestarea unui miracol a distrus complet semnificația acestei sau acelea legi în natură Dacă, de exemplu, printr-un miracol, legea combinării oxigenului și hidrogenului în apă ar înceta complet să mai existe sau, de exemplu, de la ridicarea miraculoasă a unui corp uman în aer, legea gravitației ar fi complet distrus Dar, așa cum am aflat deja înainte, nimic de acest fel nu trebuie să fie recunoscut de fenomene miraculoase Într-un miracol, este concepută doar depășirea forțelor și legilor naturale în cazuri specifice și deloc abolirea lor în întreaga lume Prin urmare, dacă panteștii găsesc într-un miracol o contradicție în natura lui Dumnezeu, atunci ar trebui să vadă această contradicție în toate cazurile de ciocnire a forțelor naturii și de depășire a unor forțe de către altele Iar astfel de cazuri se intalnesc la fiecare pas, si nu mai in minuni, ci in cele mai obisnuite fenomene ale naturii

Astfel, presupunând că o minune va fi săvârșită cu ajutorul voinței lui Dumnezeu, nu ar trebui să ne gândim deloc la Dumnezeu ca încălcând legile universului în general, ci Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV depășind doar unul sau altul Factori specifici ai naturii, pentru care forța acestor legi în esență nu se oprește nici un minut, la fel cum forța gravitației nu încetează să acționeze asupra unei greutăți de fier în momentul în care o ridicăm Și dacă panteștii neagă miracolul ca fiind în contradicție cu natura lui Dumnezeu, atunci o fac în esență datorită unui fel de reverență excesivă pentru regularitatea forțelor elementare, presupunând că această regularitate este esența ordinii mondiale Divine În această îndumnezeire a ordinii monotone și în sine lipsite de sens a naturii, panteismul se apropie în esență de o viziune mecanică sau materialistă asupra lumii De fapt, dacă în lume domnește doar o singură ordine neschimbătoare de forțe elementare și monotone, atunci tot ceea ce este mai înalt, individual, este o Ficțiune pură, un simplu nume și invers, cel inferior și monoton este ridicat la nivelul Divinității absolute În ceea ce privește opinia că conceptul de Dumnezeu absolut este incompatibil cu înțelegerea naturii ca ceva exterior voinței Sale, asupra căruia El ar putea acționa în mod egal cu alte cauze finale, pare eronată în înțelegerea sa asupra absolutității Absolutul nu este în niciun caz un astfel de concept care ar exclude necondiționat orice poziție din exterior Prin urmare, nu este deloc necesar să ne gândim la absolutitatea lui Dumnezeu în sensul de a raporta toate elementele lumii, fără excepție, la natura și esența lui Dumnezeu Absolutul lui Dumnezeu poate fi înțeles doar în sensul că în Dumnezeu există o putere absolută de a depăși toate forțele elementare ale lumii și un sens ideologic absolut, conform căruia este îndreptat procesul mondial Dimpotrivă, recunoașterea forțelor externe și chiar ostile din lume este mult mai potrivită cu caracterul înalt al ideii lui Dumnezeu decât este sugestia că tot ceea ce există intră în natura lui Dumnezeu Răul care, fără îndoială, există în lume, Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR numai atunci nu contrazice ideea lui Dumnezeu atunci când este concepută în afara naturii divine Iar problema răului primește singura soluție posibilă doar din punctul de vedere al înțelegerii teiste a lumii Conform acestei înțelegeri a lumii, lumea în care trăim acum este o lume care s-a îndepărtat de natura lui Dumnezeu, căzută în virtutea capacității sale de autodeterminare Și din nou, această idee a căderii libere a elementelor naturii divine este o idee care înalță conceptul nostru despre Dumnezeu mult mai mult decât ideea de absolut, în sensul unui fel de încorporare forțată a tuturor elementelor fiind în limitele naturii divine Natura lui Dumnezeu este mai presus de orice libertate absolută Și fiecare element al acestei naturi este complet liber să se îndepărteze de unitatea divină originală și să formeze o lume independentă Trăim într-o astfel de lume de elemente și ființe care s-au îndepărtat de Dumnezeu Cu toate acestea, în ciuda unei astfel de independențe, această lume poate avea o legătură vie cu Dumnezeu Conexiunea, desigur, nu este forțată, ci complet gratuită Teismul înțelege de obicei această legătură ca întoarcerea lumii căzute la natura divină În acest punct, filosofia teistă coincide în întregime cu viziunea creștină asupra lumii Și nu este clar de ce este incompatibil cu măreția lui Dumnezeu să influențezi această ființă care s-a îndepărtat de El și să dezvăluie în conștiința ei adevărul unei noi uniuni cu El HP Miraculosul în experiența umană Problema inadmisibilității miraculosului este adesea pusă pe motive pur empirice Mulți sunt sincer convinși că realitatea miracolelor poate fi justificată prin experiență, așa cum justificăm

noi orice lege a naturii Alții, dimpotrivă, consideră că este posibil să respingă miraculosul doar pentru că nu poate fi demonstrat doar prin experiență O astfel de atitudine față de miraculos în ambele cazuri trebuie recunoscută Questions of Philosophy, KN , Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV eronat şi bazat pe un concept obscur de miracol Imposibilitatea de a dovedi empiric și de a respinge realitatea miracolelor ne va deveni evidentă dacă ținem cont de faptul că în conceptul de miracol, cel mai esențial lucru nu este acesta sau acel Fapt, ci interpretarea Faptului Căci o interpretare este ceva ce nu este dat în Faptul însuși, ci este imaginat de noi înșine Un sceptic cu privire la orice fapt extraordinar va putea înțelege cum un eveniment natural și, dimpotrivă, unul superstițios, vor găsi un element supranatural în fiecare fenomen obișnuit Se obiectează adesea că știința modernă, sofisticată în cercetările sale empirice, este încă capabilă să descopere adevăratele cauze ale fenomenelor și, dacă miraculosul ar exista într-adevăr, sursa supranaturală ar putea fi în sfârșit constatată, fie și numai prin excluderea cauzelor naturale Din acest punct de vedere, absența faptelor de miracole verificate necondiționat poate servi, la prima vedere, drept argument împotriva posibilității lor Cu toate acestea, cei care resping miraculosul din cauza simplei absențe a miracolelor verificate științific, de obicei, nu țin cont de faptul că conceptul de miracol contrazice direct posibilitatea verificării sale deliberate și științifice La urma urmei, un miracol, conform conceptului său, este acțiunea unei ființe superioare Dar poate o ființă superioară să-și permită cu adevărat să fie experimentată, astfel încât acțiunea sa creativă și liberă să poată fi prinsă într-un fel de replică sau dispozitiv de înregistrare și studiată în laboratoare sau săli de clasă Prin urmare, se poate spune a priori că un adevărat miracol nu poate fi niciodată verificat prin experiența științifică Va rămâne întotdeauna un eveniment în viața intimă a indivizilor și a societăților Și dacă spiritismul modern reușește să-și fotografieze miracolele, atunci aceasta poate fi în cel mai bun caz doar o dovadă că spiritele spiritismului nu aparțin aristocrației spirituale Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR Dar dacă Faptele miraculosului sunt inaccesibile verificării științifice, atunci se pune întrebarea, ce trebuie ghidat în evaluarea fenomenelor prezentate ca miracole Și nu vorbește el împotriva tuturor teoriilor care permit o poziție miraculoasă, nedefinită, în care aceste teorii se află în raport cu Faptele concrete De fapt, s-ar putea spune, dacă se admite posibilitatea miraculosului, atunci unde se poate opri în a avea încredere în diferite feluri de presupuse miracole Dacă credeți în miracolele religiei, atunci de ce să nu permiteți miraculosul în viața naturii, de ce să nu reveniți la mitologia antichității și la superstițiile Evului Mediu În cele din urmă, de ce să nu recunoaștem o anumită cantitate de adevăr în credințele populare și să nu recunoaștem existența reală a brownie-urilor și a vrăjitoarelor, cu toată genealogia lor extinsă La aceasta am răspunde că justificarea teoretică a miraculosului nu duce deloc la recunoașterea a tot ceea ce trece drept miraculos, ci, dimpotrivă, permite și impune o atitudine critică față de astfel de fenomene Dar această critică ar trebui să se bazeze nu pe vreun experiment asupra miraculosului, care nu duc niciodată la nimic, ci pe definirea sensului și semnificației pe care presupusele miracole le au, pe posibilitatea de a le introduce într-o viziune dezvoltată asupra lumii, ca un sens și complet linkul potrivit Cu o astfel de metodă de critică, miracolele religiei asociate cu numele oamenilor de cea mai mare putere

spirituală, cu evenimente de însemnătate mondială, nu vor fi, desigur, la același nivel cu acele miracole care sunt jucate la ședințele peste o ceașcă de "ishv ^ cha" și cu ajutorul americanului angajat Serios și plin de umor se vor dezvălui întotdeauna prin rezultate: ζπο prin fructe le vei cunoaște XIII Legătura miraculosului cu moralul Foarte caracteristică timpului nostru este negarea a tot ceea ce este transcendent și, în același timp, desigur, miraculosul, în măsura în care este legat de acest domeniu, datorită considerației Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV femeie cu caracter moral Tot felul de idei de altă lume, tot ceea ce nu are nicio legătură directă cu experiența umană de zi cu zi, este declarat de majoritatea societății noastre inteligente ca fiind ostile progresului social și doar în cel mai bun caz "distrag atenția" unei persoane de la îndatoririle sale directe față de societate -experimentat într-un moment în care există o luptă sângeroasă în viață pentru susținerea drepturilor omului, există o lașitate rușinoasă, "- acesta este reproșul tradițional care sună în diferite moduri reprezentanților idealismului teoretic și, cu atât mai mult, supranaturalismului Mulți critici pozitivi nu se opun în astfel de cazuri nici măcar să insinueze că metafizica idealistă este o cale directă către acele Forme de ură umană și obscurantism moral care înfloresc mai ales luxuriant în țara noastră Toate aceste reproșuri, reproșuri și indicii sunt în multe cazuri expresia unei simple urii pentru un anumit ciclu de idei și chiar mai des expresia fariseilor ipocriți, dar ascund și dezacorduri pur teoretice Le vom atinge doar de ei În legătură cu întrebarea noastră, trebuie în primul rând să stabilim că nici credința în miraculos, nici miraculosul în sine) Mă întreb de ce reproșurile unei fugă lașă din lupta vieții nu se aplică cercetătorilor din domeniul logicii, psihologiei sau chiar științe precum geologia și astronomia? Până la urmă, aceste științe sunt, de asemenea, departe de întrebările și nevoile arzătoare ale realității "reale", precum cea mai transcendentă metafizică Mai departe, contează? a zbura departe de lupta sângeroasă, în înălțimile transcendentale ale metafizicii sau în găurile sufletești ale pozitivismului și științei pur descriptive Într-adevăr, în ambele cazuri, teoreticianul se află în egală măsură la o distanță respectuoasă față de locurile periculoase și, înarmat doar cu un stilou de oțel, nu se expune la lovituri fatale În general, examinarea în domeniul fiabilității morale și al priceperii civice, cu care criticii noștri literari adoră să se ocupe, servește doar ca o dovadă neîndoielnică că casta oamenilor, care a fost mai ales ostilă Fondatorului creștinismului, este și astăzi foarte numeroasă Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR Acestea nu implică nicio formă definită a moralului sau a imoralului Tipurile de miraculos sunt infinit variate și, pornind de la manifestările spontane și distructive ale demonomaniei și până la influența dătătoare de viață asupra unei vieți pe moarte, ele pot servi ca expresie a oricăror sentimente și aspirații și pot servi drept mijloace pentru orice scop În general, miraculosul, reprezentând doar un mod neobișnuit de relație, este ceva indiferent din punct de vedere moral și capătă o colorare morală doar în funcție de scopurile pe care le atinge Dar se pune întrebarea opusă, dacă astfel de scopuri morale nu pot fi conturate, ceea ce ar duce în mod necesar în tărâmul miraculosului La această întrebare, care determină legătura dintre miraculos și moral, se răspunde de obicei negativ sens nativ Pentru noi, este echivalent cu dacă natura umană este scopul final al îmbunătățirii morale sau nu Dacă tot ceea ce ar trebui să încerce o persoană se limitează la îmbunătățirea condițiilor tehnice de viață și la realizarea unei ordini

sociale ideale în toate privințele, atunci, desigur, putem fi mulțumiți de metodele disponibile de interacțiune cu natura externă și unul cu altul Dar este într-adevăr perspectiva noastră morală închisă într-un cerc atât de strâns de obiective stabilite? Și s-ar atinge echilibrul moral în realizarea acelor idealuri pe care etica pozitivă și le stabilește? Să presupunem că omenirea a ajuns la armonia dorită a intereselor tuturor și tuturor, că în societatea oamenilor există dreptate deplină, că toate drepturile sacre ale omului sunt înconjurate de garanții absolute și că nu mai există foame, înghețați, asupriți și a insultat oamenii de pe pământ Să presupunem chiar că medicina a descoperit mijloacele de combatere a tuturor bolilor, iar biologia științifică a destinat căile potrivite pentru a atinge "bătrânețea normală", în timp ce moartea celor vechi de secole Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV bătrânii au devenit unul dintre cele mai plăcute acte biologice sub formă de culcare după ziua de muncă Să admitem toate acestea și să ne întrebăm, ar fi un bărbat mulțumit de toate aceste beneficii obținute? "Niciodată", vom răspunde, până când omul nu se va transforma într-un animal mulțumit de sine După ce a realizat toate lucrurile pământești, o persoană trebuie să simtă o nemulțumire morală și mai mare decât în momentul în care obiectivele sale nu erau încă atinse Cu siguranță trebuie să vină un moment în care un bărbat își va simți viața la fel de monotonă ca o veveriță care aleargă pe o roată Desigur, această roată a vieții va fi infinit mai complicată, dar cursul ei monoton nu va fi mai puțin plictisitor și plictisitor O persoană are un organism de un anumit tip și anumite moduri de a interacționa cu lumea exterioară Și acest organism, ca orice tip specific, trebuie să aibă un ciclu complet de dezvoltare Pentru a depăși acest ciclu, este necesar să avem o altă organizare, să devenim o cu totul altă ființă în general Și nu în celălalt sens, în care, de exemplu, omul diferă de maimuță, ci în sensul unei schimbări bruște și radicale în toată natura Corpul uman este cel mai prețios însoțitor al vieții sale, dar trebuie și recunoscut ca principalul său dușman și obstacol Oricât de desăvârșit credem că este acest corp, oricât de condiții ideale l-am așeza, el rămâne mereu acel lanț care leagă tot ce este nobil în sufletul uman și îi concentrează atenția asupra celor mai neinteresante și neînsemnate împrejurări ale vieții Dar cel mai important neajuns al corpului uman, al organismului în general, este destructibilitatea și mortalitatea acestuia Acest rău al acestei lumi nu poate fi depășit prin nicio îmbunătățire a culturii, iar oamenii sunt pentru totdeauna condamnați la suferința asociată cu distrugerea învelișului nostru corporal Nu ne referim aici la suferinta fizica, care poate si poate fi redusa la zero, si anume * Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR morală A întrerupe orice legătură și comuniune cu ființele iubite, indiferent de vârstă, rămâne întotdeauna cea mai grea dintre suferințele umane Dar chiar și în afară de suferință, moartea este un rău cu care nu se poate împăca dintr-un punct de vedere complet diferit În ea se scurtează o viață individuală, uneori foarte valoroasă, care nu poate fi compensată de nicio altă viață Și această întrerupere depinde de schimbarea forțelor elementare ale naturii inferioare La nașterea și moartea sa, o persoană se dovedește a fi subordonată acelui asupra căruia, potrivit demnității sale morale, ar fi trebuit să fie stăpânul suveran În general, în toate manifestările sale, o persoană este într-o anumită măsură un sclav al corpului său Iar eliberarea din această sclavie este, în opinia noastră, un scop de o înălțime morală nu mai mică decât eliberarea sa din sclavie în raport cu propriul său soi Dar cum poate fi realizată

această eliberare? Numai într-un fel, răspundem, prin renașterea întregii noastre ființe, prin dobândirea unei puteri complete asupra naturii inferioare (materiale) Această putere trebuie obținută nu prin construcții pur mecanice ale tehnologiei, ci într-un mod complet diferit După ce a depășit natura inferioară cu ajutorul propriilor forțe, creând pentru înfrânarea ei a doua natură elementară a tehnologiei, o persoană rămâne în esență în sclavia sa - doar face formele acestei sclavii mai convenabile Numai capacitatea de a influența direct natura inferioară, adică poate pune capăt acestei subjugări să-și schimbe esența prin simple acte interne ale voinței, așa cum schimbăm prin aceste acte corelațiile propriului nostru organism Corespunzător acestei abilități, trebuie să apară o altă abilitate: de a percepe schimbările care au loc în afara noastră direct, fără ajutorul simțurilor Dar atunci corpul, care în esență este doar un instrument complex de percepție și influență, va deveni complet inutil Omul va deveni Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV necorporal, sau mai degrabă, corpul său va fi peste tot acolo unde se va găsi influența sa asupra naturii inferioare, deoarece corpul nu este în esență altceva decât un produs al legăturii ființei superioare cu natura inferioară Că această legătură, în cazurile cunoscute de noi, are ca rezultat o formă neschimbătoare și inertă a organismului, nu este ceva necesar și care decurge din natura generală a interacțiunii spirituale Acesta este rezultatul unor forțe spirituale nesemnificative - extinderea lor, ca să spunem așa, nesemnificativă Dar să nu intrăm în ipoteza existenței necorporale, pentru construcția căreia în orice Formă anume nu avem aproape date Ne vom opri doar la afirmația că dezvoltarea umană poate fi înțeleasă într-un sens complet diferit decât este înțeleasă de obicei Omul nu trebuie doar să-și îmbunătățească natura umană, ci și să iasă din ea sau să o depășească complet În acest punct, nu se poate decât să se alăture conceptului nietzschean de "supraom" , concept care, totuși, este lipsit de o "colorare morală" complet definită Totuși, teoria trecerii omului în alte forme superioare de ființă datează mult sau altfel de aproape toate religiile Ideea Împărăției lui Dumnezeu, care completează morala creștină, nu este altceva decât ideea formei celei mai înalte a ființei spirituale Și toate principiile acestei morale primesc sensul și semnificația lor finală numai în această idee Etica ascezei, a iubirii și a compasiunii sunt calea inevitabil către cele mai înalte forme de ființă în sensul pe care l-am stabilit Într-adevăr, ce este asceza dacă nu exercitarea voinței în efectele ei pe natura exterioara Ascetul duce o viata opusa aspiratiilor trupului In aceasta lupta cu trupul este mic -malu devine stăpânind propriul trup, incepe sa influenteze direct corpurile exterioare lui Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR miracole Dar acest lucru nu este suficient pentru transformarea completă a omului Pe lângă victoria asupra naturii inferioare, este necesar ca o persoană să dezvolte noi moduri de a interacționa cu propriul său fel și cu ființele superioare Lumea superioară, care presupune armonia absolută a ființelor, necesită ființe absolut sensibile Numai acolo se poate realiza o armonie deplină, unde toate schimbările interioare ale fiecărei ființe dau un ecou instant și sigur în restul Cu alte cuvinte, toate ființele trebuie să se pătrundă unele în altele cu privirea lor spirituală și să fie într-o stare de deplină simpatie reciprocă Dragostea este o lege morală tocmai pentru că este în același timp o lege cosmică, cel puțin pentru cosmosul celor mai perfecte ființe Dragostea este conexiune reciprocă, absența despărțirilor și despărțirilor Dragostea este aceea care conferă unitate reală

elementelor complexului Este destul de de înțeles, așadar, că această iubire a fost trezită în mintea oamenilor de Cel care a prevăzut crearea unei singure împărății a harului din acești oameni Participanții la acest regat nu vor avea nevoie de ochi sau urechi pentru a ști ce se întâmplă în sufletul altuia, pentru că marea iubire va deschide accesul la toate secretele sufletului altuia În aceeași dragoste și putere asupra sufletelor Nu ne putem opri asupra întrebării cum va veni această împărăție viitoare Ne este suficient să observăm doar că, conform conceptului său, nu reprezintă nimic extrem de îndepărtat Dezvoltarea spirituală asociată cu ea nu este deloc un fel de ideal care strălucește îndepărtat, care necesită trecerea preliminară a multor etape de tranziție Istoria religiei oferă numeroase exemple ale dezvoltării spirituale uluitoare a oamenilor care, chiar și în această viață, se apropiau deja de Formele superioare ale ființei Aceștia sunt oamenii care au știut să citească în inimile vecinilor, care au reușit uneori să influențeze în mod direct natura inferioară exterioară și pentru care s-a deschis vălul viitorului Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV sentimental Numai trupul i-a legat de pământ și i-a împiedicat să se arate cu toată puterea sufletului transfigurat Pentru ei, nu le mai rămânea decât să-și arunce corpul, ca coaja unei larve, pentru a finaliza metamorfoza începută Deci, miraculosul nu este în niciun caz ceva neinteresant pentru morală, deoarece nu se limitează la limitele înguste ale îmbunătățirii societății umane Dimpotrivă, Formele superioare ale manifestărilor morale trec inevitabil în domeniul miraculosului Cel mai înalt grad de putere asupra corpului propriu duce în același timp la putere asupra întregii naturi inferioare, adică la miracolele fizice Cel mai înalt grad de iubire și simpatie duce la unirea cu întreaga lume și la cunoașterea intuitivă a acestei lumi, adică la un miracol de natură morală şi intelectuală Aceste scopuri etice pe care le-am schițat nu contrazic și nici nu elimină deloc alte scopuri ale vieții empirice Dimpotrivă, ni se pare, idealurile sociale duc în cele din urmă, deși poate într-un mod oarecum opus, la același scop final al renașterii omului într-o ființă superioară Credem însă că o astfel de cale nu este obligatorie și că o dezvoltare spirituală mai directă, independentă de evoluția economică și politică, este posibilă pentru toți oamenii Dar oricare ar fi ea, idealurile sale finale trebuie, în orice caz, să se situeze dincolo de natura umană și de modurile umane de a trata lumea Numai umanitatea pietrificată în mândria mulțumită de sine se poate transforma în limita dezvoltării și în coroana creației Întrucât această limită este stabilită din considerente pur teoretice, nu putem decât să atribuim acest lucru miopie mintale, care, trebuie să sperăm, este o boală trecătoare în dezvoltarea spirituală a omenirii Este incurabilă doar pentru cei mulțumiți de sine Dar lasă cârtițele să-și sape gropile, orbirea lor nu va stinge acea lumină a celeilalte lumi, care strălucește puternic pentru toți cei care caută să o vadă Biblioteca "Runivers" ÎN PROTECȚIA MINUNAȚIILOR Diferența dintre miracolele fizice și moral-intelectuale stabilită de noi mai sus ne permite să rezolvăm cu ușurință ultima nedumerire, care constă în faptul că înțelegerea lui Dumnezeu ca făcând minuni ne obligă să-l recunoaștem ca inactiv în intervale Această nedumerire ar avea forța unei obiecții numai pentru cel care ar începe să afirme că acțiunea lui Dumnezeu asupra lumii nu se poate manifesta decât prin miracole fizice Dar nu confirmăm deloc acest lucru Dumnezeu ar trebui considerat ca influențând în mod constant lumea, dar nu numai în miracolele percepute senzual, ci și în profunzimile conștiinței umane, în iluminarea morală

și mentală a oamenilor și, în general, în toată acea lucrare complexă de eliberare spirituală în care toți omenirea este angajată Cu alte cuvinte, trebuie să ne imaginăm pe Dumnezeu făcând minuni nu numai fizice, ci și morale și intelectuale Și există motive să credem că pentru vremea noastră, miracolele de ultimul fel ar trebui să fie de cea mai mare importanță, miracole nu atât de izbitoare și de sesizabile, dar exercitând totuși o influență foarte semnificativă asupra întregului proces istoric În general, întrucât minunile emanate de la Dumnezeu pot fi considerate ca un ajutor al lui Dumnezeu pentru forțele slabe ale omenirii, nu se poate nega că acest ajutor trebuie să fi fost în mod esențial diferit în diferite perioade ale dezvoltării umane Omenirea tânără avea nevoie, în primul rând, de ajutor în lupta cu natura exterioară, în crearea condițiilor pur exterioare pentru educarea unui spirit și a unui trup sănătos al unei organizații umane Și a primit acest ajutor în vremurile Vechiului Testament în minuni fizice pur exterioare, eliberând poporul ales de Dumnezeu de violența faraonilor, din deșertul aspru, în minuni care corespundeau pe deplin acelei morale primitive din Vechiul Testament, care în cea mai mare parte parte legată exclusiv de relaţiile externe oameni şi jumătate constau din igienic regulile vieții Dar, împreună cu aceste sarcini externe, a apărut o nouă sarcină morală pentru omenirea matură, sarcina de a depăși egoismul și egoismul, adică egoismul un rău moral fundamental care atrage fiecare ființă către izolare și auto-îndumnezeire Și această sarcină a fost ușurată de exemplul viu al lui Hristos, care a săvârșit simultan cea mai mare minune morală și fizică Din acest moment, sarcina morală a omenirii începe să capete din ce în ce mai multă importanță, iar ajutorul fizic al lui Dumnezeu trece în plan secund Omenirea modernă, cu căile ferate și telefoanele sale, desigur, nu mai are nevoie de miracole fizice Natura exterioară a încetat să fie o frână în dezvoltarea sa spirituală În același timp, tot ceea ce este esențial în sfera conștiinței morale îi este deja deschis, iar umanitatea nu mai are nevoie de miracolele revelației Pentru el, sarcina exclusiv spirituală a rămas să conducă aceste adevăruri percepute de conștiința sa de la idei și cuvinte abstracte la fapte vii Îi rămâne doar să se regenereze pe plan intern Dar această lucrare trebuie deja făcută numai de propriile forțe ale umanității Asistența externă în îndeplinirea acestei sarcini ar fi contrară însăși esenței sale Renașterea propriului "eu" trebuie să fie un act complet voluntar și pur intern Și poate că faptul că omenirea este acum lipsită de ajutor divin, sau cel puțin primește mai puțin din el decât în zilele tinereții sale, este doar o indicație a abordării sale către realizarea acestei ultime sarcini pur interioare În această privință, avem o analogie instructivă în însăși viața lui Hristos După descrierea evangheliștilor, slujirea pământească a Mântuitorului a fost însoțită de minuni foarte numeroase Ajutorul divin nu L-a părăsit în toate acele cazuri când a fost necesar să depășim unul sau altul obstacol extern Dar când a venit momentul cea mai mare ispravă interioară, Dumnezeu părea că L-a părăsit pe Hristos El nu l-a lovit pe Iuda sau pe soldații nepoliticoși cu un fulger, nu a suflat hotărâre în voința slabă a lui Pilat și nu a făcut niciun miracol fizic pentru a preveni răstignirea Răstignirea a avut loc numai pe baza legilor naturii O ispravă morală nu poate fi realizată decât prin forțele proprii Altfel nu ar exista nicio valoare morală în el Dacă omenirea, impregnată, conștient sau inconștient, de spiritul lui Hristos, urmează cu adevărat pe urmele Lui, atunci nu poate exista nicio îndoială că ultimele sale zile, ca și

ultimele zile ale lui Hristos, vor fi și zile de suferință voluntară, zile de răstignire într-o formă sau alta Și bineînțeles, în această ultimă luptă morală cu el însuși, el nu are nimic de sperat la ajutor extern divin și nimic de așteptat de la miracolele fizice Doar odată cu declanșarea unui deznodământ mondial ar trebui să vină un nou și cel mai mare miracol pentru întreaga umanitate, constând în reînnoirea sa spirituală completă și intrarea într-o viață diferită, de neimaginat în elementele experienței noastre S Askoldov Biblioteca "Runivers" Credința în nemurire *) (Dedicat lui N Ya Grot) II Ne-am oprit la geneza doctrinei filozofice a spiritului pentru a arăta cum pornește ea din experiența morală; dar o istorie detaliată a acestei doctrine nu este sarcina noastră După Platon, nu găsim o dezvoltare filozofică originală a doctrinei nemuririi până la neoplatoniști și Augustin, care caută să introducă unele amendamente conceptului de platonism original În același timp, însă, se dovedesc a fi în contradicție nu numai cu Platon, ci și cu dogma creștină, care respingea doctrina existenței preeterne a sufletelor Pierzându-și universalitatea, "ideea" și-a pierdut și pre-eternitatea, în esență a încetat să mai fie o "idee" A rămas doar să-l înlocuim cu un alt concept: un astfel de concept nou este substanța, căreia îi sunt transferate cu mare comoditate semnele indivizibilității, individualității, indestructibilității și simplității; spre deosebire de o substanță materială sau extinsă, ea este definită ca nematerială, neextinsă, "gânditoare"; apoi, din însuși conceptul unei astfel de substanțe, se trag concluzii despre diferența și independența ei față de substanța corporală și despre eternitatea ei, ca simplu și de necompunet în esență) Nr "Întrebare Phil și Psych Biblioteca "Runivers" VѢRA ÎN NEMURITATE Oricât de puternice ar părea aceste construcții ale metafizicii raționale, însuși terenul ei s-a dovedit a fi șubredă: în filosofia secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, însuși conceptul de substanță era un fel de Proteus evaziv, luând tot felul de Forme: " "substanța care locuiește" s-a extins apoi în substanța atot-unită și atotcuprinzătoare a lui Spinoza, absorbind tot ceea ce individul, apoi s-a contractat într-un punct imaterial, în "monadă" lui Leibniz, apoi a dispărut cu totul în critica lui Locke, transformându-se într-un simplu semn - un semn mental, un concept care denota suma atributelor coexistente Punctul de cotitură în doctrina metafizică a sufletului marchează Critica rațiunii pure a lui Kant, care a dat o lovitură decisivă "psihologiei raționale" El a analizat concluziile ei și a arătat inconsecvența lor; el a arătat că toate judecățile ei despre unitate, simplitate, substanțialitate se bazează pe o utilizare complet necritică, ilegitimă a conceptelor noastre raționale, pe care le transferăm pe tărâmul lucrurilor în sine care se află dincolo de înțelegerea noastră Se pot face multe obiecții la adresa criticii lui Kant, o găsim incompletă, unilaterală, constatăm că Kant nu a ținut cont de toate argumentele posibile Dar totuși, nu se poate decât să fie de acord cu faptul că niciunul dintre argumentele raționale ale acestei "psihologii raționale", care a încercat să demonstreze nemurirea sufletului printr-o serie de silogisme irefutabile, nu are acea certitudine necondiționată la care pretinde , și că la baza fiecăruia dintre ele se indică o eroare logică, constând fie într-o confuzie de termeni, fie în faptul că ceea ce se dovedește se presupune a fi dat de la început (petitio principii) Kant Da si unde Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY am putea deduce cu adevărat un suflet nemuritor dacă nu ne este dat direct în conștiința noastră? Adevărat, există gânditori care susțin că sufletul nemuritor, fiind subiectul conștiinței noastre, este dat direct în el și că toată dovada

nemuririi se rezumă la a revela, a clarifica ceea ce constituie datele de bază ale vieții noastre spirituale Și oricare ar fi evaluarea noastră finală personală a acestui punct de vedere, trebuie, fără îndoială, să luăm în considerare ea pentru a ne gândi dacă fundamentul credinței noastre în nemurire nu stă într-o conștiință mai mult sau mai puțin clară a însăși esenței spiritului nostru, deoarece ne este dat direct in sufletul nostru viata? · Esența spiritului nostru! Dar, până la urmă, ni se oferă doar fenomenele vieții mentale - sentimente, afecte, idei, concepte, acte voliționale, într-un cuvânt - stări de conștiință, interconectate într-un flux continuu, schimbător de conștiință În spatele lor, este adevărat, un subiect al conștiinței este presupus și chiar și un sine gânditor este în mod necesar presupus Dar cine ne-a spus că eul este cel care există cu adevărat, că este o ființă reală și, în plus, o ființă identică în sine, una, care rămâne? Nu constituie stările schimbătoare experimentate întregul conținut real al acestui "eu" și, prin urmare, nu este posibil să rezolvi tu însuți acest singur "eu" într-o multitudine infinită de momente de conștiință, este adevărat, conectate continuu cu fiecare? ceilalți și trecând unul în celălalt, dar în esență la fel de diferiți prieteni?de un prieten, ca ceea ce îi umple? Este acest "iac", pe care îl considerăm subiectul conștiinței, ceva diferit de conștiința însăși? Dar atunci care este conținutul său real? Nu îi putem găsi niciun alt conținut, cu excepția conștiinței și, în acest caz, fie se transformă într-o formă goală, fără conținut, într-un simplu simbol care denotă continuitatea conștiinței, unitatea sa formală, fie altfel, deoarece definește Biblioteca "Runivers" VѢRA ÎN NEMURITATE Apare ca o bază diferită de conștiință - poate fi identificat cu individualitatea noastră fizică, cu corpul nostru, care servește ca condiție fizică sau substrat fizic al vieții noastre spirituale Toate aceste opinii, aceste obiecții la concepția spiritualistă a sufletului, sunt destul de comune Cu modificările corespunzătoare, ele erau deja exprimate în antichitate Și totuși, deja în antichitate, începând de la Platon, au fost respinși de gânditori care vedeau în viața spiritului nostru ceva mai mult decât un simplu "flux de conștiință", un flux de schimbare și mișcare eternă Dacă în experiența noastră externă sau interioară suntem conștienți de ceva identic, permanent, ceva care ne apare ca ființă sau esență, atunci prima realitate imediat cunoscută de noi și permanentă, prin analogie cu care înțelegem fiecare realitate sau ființă, este ale noastre realitatea si fiinta noastra Știm că există corpuri simțitoare sau ființe conștiente în afara noastră, dar înțelegem aceste ființe prin analogie cu miezul nostru individual al conștiinței, cu ființa noastră simțitoare, conștientă Știm că există lucruri reale în afara noastră; dar tot ceea ce este real, tot ceea ce nu este doar un obiect pentru altul sau pentru noi, ci există și pentru sine) orice ființă-pentru-sine este înțeles de noi prin analogie cu ființa noastră-pentru-sine, adică a fiinţei noastre direct conştiente Să presupunem că ideea noastră despre această ființă este o idee extrem de complexă și concretă, care corespunde unui complex infinit de senzații, emoții, idei, mișcări Și totuși toată această complexitate are în sine o anumită unitate imediat conștientă, care se exprimă în cuvântul l; tot ceea ce face parte din acest complex este direct legat de acest l, există în el și pentru el Dacă sunt eu Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY este doar o Formă a conștiinței, atunci această Formă corespunde celui mai concret Fapt al conștiinței, însăși realitatea conștiinței [I în măsura în care conceptul nostru de ființă reală, cu ajutorul căreia gândim lumea, existentă în afara

noastră, este extras de noi din experiența noastră interioară Dar într-un astfel de caz, putem spune că spiritul nostru este doar un flux de conștiință? Să presupunem că ideile noastre despre o ființă care este reală și atașată de lumea exterioară pot fi eronate, iluzorii și subiective Dar de unde obținem acest concept de ființă permanentă, dacă nu există nimic în noi decât o schimbare de stări? Cum poate realitatea noastră subiectivă să ne inducă în eroare și să ne conducă către spectrul iluzoriu al unei realități durabile, când ea însăși este în întregime un flux de schimbare? Dar să admitem, de asemenea, că concepția noastră despre o ființă reală, identică însăși este iluzorie și falsă, în primul rând aici, în domeniul subiectului, că nu este nimic aici decât schimbarea eternă pe care o observăm atât în exteriorul nostru, cât și în experiența noastră internă Și totuși trebuie să admitem că însăși conștiința unei astfel de schimbări presupune în spiritul nostru capacitatea de a ne ridica deasupra ei Fluxul universal al fenomenelor, fluxul etern al timpului, nu ar fi recunoscut de noi ca un curent în mișcare, dacă noi înșine am fi îmbrățișați de această mișcare fără urmă, dacă gândul nostru nu ar pluti deasupra lui, dacă ar fi dus de el aceasta Înseamnă că are un fel de punct de sprijin în afara timpului, ceva super-temporal, care îi permite să vadă timpul și să nu înoate cu el Numai această considerație, departe de a fi nouă, pare a fi un argument puternic împotriva fenomenismului psihologic pur Desigur, din punct de vedere pur psihologic, putem considera întreaga lume a experienței noastre, fie ea externă sau internă, ca un set de stări de conștiință interconectate; De- Biblioteca "Runivers" VѢRA ÎN NEMURITATE Întrucât fiecare stare este asociată cu una sau alta senzație, putem considera întreaga lume, exterioară și internă, ca un complex de sentimente sau senzații care se înlocuiesc reciproc Dar un astfel de punct de vedere științific-psihologic este în mod necesar abstract și, tocmai din acest motiv, condiționat; este accesibil unui psiholog care reflectă asupra prezenței conștiinței noastre, și nu în niciun fel direcționării conștiinței, care în experiența ei percepe fie obiecte și evenimente externe, fie schimbări interne ale subiectului Acest lucru nu este suficient: indiferent cât de departe ar ajunge un filozof, sceptic sau fenomenist, el nu poate recunoaște lumea exterioară ca un simplu "complex de senzații alături de senzații reale; în orice caz, trebuie să admită cel puțin o infinitate de posibilități reale de senzații, sau, mai precis, senzații reale cauze, deoarece însuși conceptul de posibilitate a senzației de a exista independent de noi, ca ceva care nu este senzație reală sau nu este de fapt simțit, ne duce dincolo de granițele senzației imediate Între timp, fără o astfel de presupunere, fizica însăși și știința naturii cad, deoarece întreaga lume materială exterioară este abolită în timp și spațiu infinit O singură privire spre cer - o imagine senzuală a eternității și infinitului - este suficientă pentru a zgudui fundamentele "fenomenismului psihologic" Obiectele se ridică deasupra fluxului de conștiință, nemișcate sau relativ nemișcate, sau având propria lor mișcare independentă; din haosul "stărilor" succesive iese lumea obiectivă, care stă la baza percepțiilor și stărilor noastre în schimbare În fața luminii conștiinței noastre, parcă s-ar forma "un firmament în mijlocul apei" Iar realitatea permanentă, deși nu este simțită direct de noi, obiectivă a lumii este recunoscută de noi ca fiind mai reală decât realitatea subiectivă și direct simțită de noi, dar necontenit trecătoare Biblioteca "Runivers" S KH S, TRUBETSKOY "fluxul conștiinței" Adevărat, gândirea ne convinge că și universul este în

proces de schimbare, că însuși fluxul conștiinței noastre este doar un fenomen particular al unui proces general, o lege generală, care a fost deja prezentată înaintea mentalului privirea lui Heraclit din Efes pentru a înțelege această lege generală și obiectivă, trebuie să ne ridicăm deasupra fluxului subiectiv al conștiinței;pentru a spune, ca și Heraclit, "totul curge", trebuie, ca și el, să recunoaștem că însuși adevărul a acestui flux este legea generală a ființei, nepieritoare și durabilă Oricum ar fi, din punct de vedere al oenomenismului psihologic, nu se poate vorbi de niciun proces din lumea reală Astfel, lumea reală și procesul lumii reale, recunoscute de fiecare dintre noi, mărturisesc insuficiența extremă a Fenomenismului psihologic pentru rezolvarea problemei epistemologice Putem recunoaște o valoare pozitivă în spatele acestui punct de vedere, văzând în el prima etapă a trezirii criticii, ridicându-se deasupra "realismului naiv", care nu face distincție între fenomene și lucruri; dar trebuie să ne amintim, totuși, că trădează spiritul de critică adevărată, de îndată ce se trădează pe ei înșiși pentru baza dogmatică a viziunii filosofice asupra lumii Și între timp, acest lucru se întâmplă tot timpul, mai ales când vestitorii ei sunt oameni care sunt lipsiți de educația filozofică și își asumă asupra lor să apere interesele imaginare ale știința împotriva pericolului iluzoriu al filosofiei speculative Fără să-l observe, ei cad în metafizica inconștientă și dogmatism de cel mai rău fel, intrând în contradicție cu ei înșiși și cu Faptul viu al minții umane, ajungând la o absurditate incomparabil mai semnificativă decât aceea eroare naturală, acea iluzie psihologică care este caracteristică realismului naiv, prefilosofic totul de genul acesta "nu există altceva decât stări de conștiință", sau că "nu știm nimic decât stări de conștiință", nu Biblioteca Runiverse VARA ÎN NEMORALITATE dându-și seama în ce transformă ei vechiul adevăr al relativismului empiric în "fenomenismul lor psihologic" abstract și în ce măsură intră în conflict cu experiența reală, cu empirismul real Ei țipă mai ales despre critică și despre probleme epistemologice ѣ, fără să sesizeze că ei neagă în esență această problemă Experiența noastră ne mărturisește că știm și, în plus, știm cu certitudine necondiționată că lucrurile sau fenomenele există în afara noastră, complet independente de stările conștiinței noastre personale, că știm cu siguranță existența a altor ființe conștiente a căror conștiință nu poate fi niciodată conștiința noastră sau poate fi redusă la stări ale conștiinței noastre eu: "nu există decât stări de conștiință" sau "nu știm nimic decât stări de conștiință" De fapt, ne cunoaștem stările ca atare numai în măsura în care le deosebim de orice altceva "Tot ceea ce știm este un fenomen , învață empirismul filozofic Dar însăși conceptul de fenomen, ca relație între cunoscător și cunoscut, conține cea mai mare problemă filozofică, care trebuie investigată și rezolvată critic, și nu tăiată în sensul psihologismului abstract Tocmai acest termen poate desemna cel mai exact filosofia altor psihologi moderni care își pun punctul de vedere psihologic la baza viziunii lor asupra lumii la fel de arbitrar și abstract ca înainte, primii geometri, pitagoreicii, pun un punct geometric abstract de vedere la baza viziunii lor asupra lumii Psihologismul abstract explică și teoria "fluxului conștiinței" în sensul general care i se atașează uneori Având în vedere viața noastră mentală Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY din punct de vedere pur psihologic, putem face abstracție de la valoarea logică, practică, estetică a acelor sau altor stări ale conștiinței noastre și putem observa schimbarea lor, refuzând să vedem ceva în ele, cu excepția stărilor mentale în schimbare, care sunt încă valoroase pentru un

psiholog observator și merită studiul și atenția acestuia Dar nu trebuie pierdut din vedere faptul că un astfel de punct de vedere este abstract și complet artificial, deoarece fiecare persoană vie este cu adevărat interesată de stările sale de conștiință, nu din punct de vedere psihologic, ci din punct de vedere al valoare practică, teoretică sau estetică, care singură le dă sens Această valoare determină însăși atenția unei persoane, și în această măsură și însăși percepția-apercepția Din punctul de vedere al oenomenismului psihologic, tot ceea ce percep sau experimentez se reduce la stări de conștiință; din punctul de vedere al conștiinței umane obișnuite, percep obiecte independente de mine, precum și stările mele interioare, care sunt diferite de astfel de obiecte; Experimentez anumite sentimente, cred că anumite gânduri - îmi evaluez stările și prin această evaluare sunt determinate aceste sau celelalte judecăți și percepții obiective ale mele Dar să ne abatem de la evaluare, să încercăm să privim în sufletul nostru cu un interes exclusiv psihologic, suprimând temporar în noi înșine orice alt interes sau orice altă atenție specială - și instantaneu lumea obiectivă va dispărea, va fi înlocuită cu un fel de duș de impresii schimbătoare, care vor curge nenumărate aleatoriu rânduri, amestecare, contopire unele cu altele Camera va dispărea, masa pe care scriu, hârtia, pixul, corpul însuși - va rămâne fluxul conștiinței cu nenumăratele sale valuri și jeturi Desigur, o astfel de experiență este absolut imposibilă: după ce am distrus atenția prin care îmi percep stările, îmi pierd însăși conștiința; și privându-mi starea de orice teoretic Biblioteca "Runivers" VЂRA ÎN NEMURITATE De valoare reală și practică, de tot ceea ce alcătuiește sensul lor pentru mine, le voi lăsa fără atenție și până acum nu le voi păstra nici măcar ca simple Fapte, ca material psihic, rămâne un flux iluzoriu, nici măcar un moment de care se oprește, nu acceptă de noi De fapt, așa cum recunoaște toată lumea, conștiința noastră în fluxul de fenomene externe și interne se concentrează doar pe câteva momente sau elemente pe care le deține, Fixează, obiectivează; și nu numai că nu este interesat să oprească întregul pârâu în ansamblu, ci, dimpotrivă, îl lasă să ducă, să spele de la noi și de la valorile imaginare sau reale pe care le reținem, tot ceea ce face străin nu reprezintă pentru noi acest sau acel preț Profităm de fluxul său, îl folosim în scopul distragerii atenției, întrucât folosim un jet de apă pentru a spăla aurul Cu ajutorul acestuia, percepțiile individuale, impresiile, ideile deținute de mintea gânditoare sunt curățate, astfel încât să poată contura ideile în concepte și Faptele în norme și valori Desigur, din punct de vedere psihologic, conceptele, normele, valorile sunt și Fapte de conștiință sau o stare de conștiință care are propria ei latură senzuală, tangibilă Astfel se poate spune cu certitudine că toate cuvintele sunt sunete sau că toate cărțile sunt hârtie pătată cu cerneală Și cum fiecare persoană rezonabilă din cuvântul audibil nu caută sunete, ci sens și în chi | Într-o carte ascunsă, el caută nu semne tipografice, ci ceea ce ele denotă, așa că în activitatea sa cognitivă sau practică îl interesează nu materialul psihologic, ci anumite scopuri și norme obiective, valori logice și practice, nu simboluri senzuale sau scheme de concepte, idealuri, norme sau scopuri, ci prin chiar conceptele și normele, indiferent de schemele lor psihologice Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Aici atingem latura suprasensibilă, "inteligentă" a conștiinței, considerând-o într-o nouă dimensiune, ca să spunem așa Semnele senzuale ale conceptelor și valorilor rămân aceleași, la fel ca întregul lor mecanism psihologic; dar semnificațiile acestora semnele,

semnificația lor, valoarea, ceea ce se înțelege este întruchipat în ele, acestea sunt idei care nu sunt reductibile la semne și sunt diferite de acestea Dacă teoria fenomenismului psihologic este contrară realității gândirii noastre logice, a rațiunii noastre și a ideilor sale, atunci nu este greu de observat că este la fel de contrară realității voinței și emoțiilor noastre, în măsura în care volițional sau element spiritual este prezent în ele Dacă nu putem reduce lumea exterioară la un complex de senzații sau stări de conștiință, atunci lumea interioară nu poate fi redusă la un astfel de complex "Nu există nimic suprasensibil în spiritul nostru" și nu există altceva decât stări de conștiință, iar în conștiința noastră nu există decât un flux de stări în schimbare: acestea sunt propozițiile, care în dezvoltarea lor succesivă ar trebui să conducă la o negare a independentei natura nu numai a minții, ci și în dacă , și cele mai multe emoții, deoarece acestea nu sunt reductibile la un complex de senzații Există doar sentimente și reprezentări ale sentimentelor și toate aceste sentimente și reprezentări au un anumit "ton"-asociat cu un anumit grad de plăcere sau durere nymi" sau senzații musculare și sentimente de plăcere sau durere La asta se reduce întreaga noastră idee despre voință și nicio altă realitate cu excepția unor astfel de stări, adică astfel de idei și sentimente interconectate nu corespund conceptului nostru de voință În sine, și acest concept, ca și altele, este doar un simbol sau un semn - un semn al seriei psihologice specificate Exact Biblioteca "Runivers" VЪRA LA NEMURIRI de asemenea, nu există emoții în sensul mișcărilor spirituale independente și nu pot fi: există doar senzații, mai mult sau mai puțin plăcute sau neplăcute, de modificări fizice sau mișcări care însoțesc anumite grupuri de idei Emoția se rezumă la a simți manifestările fizice ale emoției "Plângem nu pentru că suntem triști, ci suntem triști pentru că plângem" Și astfel, în toate cele trei cazuri, doar ceea ce servește ca semn al gândirii, semn al voinței, semn al mișcării spirituale este recunoscut ca existent cu adevărat, în timp ce însăși uscăciunea gândirii, voinței, emoțiilor, semnificația lor, semnificată prin aceste semne și imediat clare pentru conștiință, este recunoscută ca - uneori ireale și inexistente, deoarece nu este reductibilă la stări separate accesibile observației noastre empirice "Nu există nimic suprasensibil în conștiința noastră^; de aici negarea oarbă a rațiunii ca principiu logic independent, ca facultate de idei; de aici negarea voinței ca relație spirituală a ființei noastre cu aceste sau alte valori, relație care ne determină acțiunea și întreaga noastră viață mentală Este de mirare că o asemenea viziune a fost și este respinsă de gânditorii idealiști care se află la un alt nivel de înțelegere? "Nu există nimic suprasensibil în spiritul nostru" - cu excepția spiritului însuși, gândind și conducând, dând sens și scop întregii noastre vieți mentale, care determină patosul emoțiilor noastre Nu există nimic suprasensibil în minte și voință - în afară de mintea gânditoare însăși, cu excepția celui mai liber arbitru în sine III Recunoașterea idealității sau spiritualității gândirii, rațiunea în om este, aparent, o poziție filozofică elementară, evidentă de la sine Un cogito (cred), un act de gândire este suficient pentru a ne asigura cum Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY o construcție a unei linii drepte este suficientă pentru a se convinge de axioma evidentă a unei linii drepte Și totuși conștiința idealității rațiunii a constituit o epocă în filosofie și a fost o adevărată descoperire - aceasta nu este suficientă, o descoperire care este încă, prin evidentă neînțelegere, respinsă sau nu luată în considerare în mod corespunzător de o serie întreagă de oameni care consideră ei înșiși Filozofi sau -

ceea ce în ochii unora dintre ei chiar mai mult, psihologi Pe acest exemplu, este cel mai ușor să înțelegeți singuri particularitățile cunoașterii sau înțelegerii filozofice, în contrast cu cele științifice sau matematice, și să înțelegeți motivul disputelor și contradicțiilor constante dintre FILOZOF În domeniul științei, nimeni nu poate respinge legile mecanicii, chimiei, astronomiei, iar recunoașterea lor este obligatorie pentru orice student care studiază aceste științe În filosofie, propoziția cea mai elementară, care pentru unii are sensul unui adevăr de la sine stabilit din cele mai vechi timpuri, nu este înțeleasă și respinsă de alții până acum Și acest lucru nu subminează deloc siguranța interioară necondiționată a adevărului indicat, ci doar arată că în filosofie, așa cum am spus deja, există diverse etape (nu cunoașterea), ci înțelegerea, care se realizează numai prin auto-activitate a rațiunii personale și că nicio cunoaștere istorică, prin ea însăși, o astfel de înțelegere nu poate fi predată "Multă cunoaștere a minții nu învață* , așa cum spune Heraclit De când idealitatea gândirii a fost dezvăluită pentru prima dată de marele discipol al lui Socrate, disputa dintre oponenții și susținătorii acestei descoperiri nu a încetat Platon a văzut în această dispută o dispută între văzători și orbi Antisthenes a spus că a văzut lucruri singulare, nu idei Platon a răspuns că, prin urmare, nu are ochi care să vadă ideile Aceasta este o dispută eternă și insolubilă între oameni care se află la diferite niveluri de înțelegere, dintre care unul îl invită pe adversar să se ridice mai sus, iar celălalt să coboare Biblioteca Runiverse BѢRA Bъ BESMORTIE Ne grăbim să facem o rezervă: nu recomandăm deloc aici teoria platoniciană a ideilor, în care filosoful, diferențiind ideile de lucruri și de percepțiile senzoriale, de Faptele psihologice, el însuși transformă imediat aceste idei în idei reale, și merită multe dintre reproşurile lui Aristotel Vorbim aici doar despre descoperirea ideii ca obiect al rațiunii, în afară de orice întrebări de natură metafizică despre existența reală și independentă a unor astfel de obiecte Ideea, sensul rațiunii, logosul ei obiectiv, ne servește în primul rând ca dovadă a suprasensibilității, a independenței rațiunii ca capacitate de înțelegere Acesta este un exemplu negativ împotriva psihologismului fals sau fenomenismului psihologic Să luăm conceptele abstracte de unitate, mărime, identitate, diferență, scop, cauzalitate; să luăm conceptele de zeitate, materie, voință etc Psihologul ne poate explica perfect acel material psihologic complex din care aceste concepte sunt distilate printr-un proces psihologic complex; în timp, el, poate, ne va explica procesele fiziologice care au loc în creierul nostru Dar la fel cum procesul mișcării neuro-cerebrale, dacă ne-ar fi cunoscut cu exactitate, nu ne-ar explica un fenomen mental diferit calitativ care corespunde acestui proces, la fel și procesele cele mai psihologice care corespund concepțiilor noastre de mărime provoacă , scopul, materia, voința etc , nu ne pot explica sensul acestor idei, la fel cum nu pot explica conținutul lor Desigur, fiecare gând este un Fapt psihologic, iar fiecare act de înțelegere este un proces psihologic desfășurat cu ajutorul anumitor semne mentale Dar, în același timp, gândirea are un sens sau "logos" deloc reductibil la specia ei psihologică La o sută de ani de la moartea lui Kant, este timpul să ne oprim Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY o complicare constantă a disputei dintre empirişti şi susţinătorii "Formelor a priori" de cunoaştere, complicaţie care apare din cauza unei confuzii necritice, şi uneori chiar fundamentale, de puncte de vedere logic şi psihologic Este posibil și ar trebui să denunțe diferite încercări nereușite de explicare psihologică a acelor sau a altor categorii logice de bază de

gândire, de exemplu identitate, unitate, magnitudine, cauzalitate etc Dar acest lucru nu subminează în nici un fel legitimitatea cerințelor empirismului științific - de a stabili și descrie cu acuratețe procesele psihologice care servesc la formarea acestor concepte Și, pe de altă parte, indiferent de modul în care apar, în sensul lor logic, principalele categorii de identitate, amploare, cauzalitate și altele anticipează experiența: ele sunt Formele înțelegerii, ca atare, condițiile înțelegerii, iar pentru aceasta măsura condițiile experienței, deoarece nu există experiență fără experiență înțelegerea unor relații generale de bază Nu știu până nu mă ridic deasupra simplelor Fapte ale conștiinței, deasupra stărilor psihologice; Nu știu până nu le înțeleg, nu le înțeleg ca semne ale unui obiect cognoscibil și nu gândesc acest obiect într-una sau alta relație definită cu totalitatea ființei Gândirea noastră în ansamblu este explicată psihologic: dar o astfel de explicație nu poate fi exhaustivă, deoarece sensul logic sau rațiunea unui gând nu este că este un fenomen psihologic, nu în Forma sa psihologică, ci în conținutul său ideal Ea pretinde, în esență, un sens și un sens obiectiv super-psihologic Și prin urmare, a-l reduce la psihologie, așa cum sugerează alți psihologi, înseamnă a nega logica și a uita că este obligatoriu și pentru un psiholog Am evidențiat deja învățătura lui Socrate și Platon despre înțelegere, pe care amândoi au recunoscut-o ca un act independent al rațiunii netransmis din exterior Ea își are izvorul în însuși cunoscător și, în plus, nu se află în sensibil Biblioteca "Runivers" ВЕРА ÎN NEMURITATE impresii, nu în materialul senzual al conștiinței, ci în activitatea minții, care își asimilează acest material, reacționează la el, îl asimilează, îl transformă în sine Rațiunea nu este limitată de impresiile experienței: ea gândește generalul și necesarul despre experiență, ea gândește particularul în general și generalul în particular - generalul și universalul, care nu i se pot da din afară Întrucât înțelegerea noastră este mediată de concepte, conceptele conțin un element a priori; iar din moment ce cunoasterea experientiala este conditionata de intelegere, acest element este prezent si in cunoasterea experientiala Aici, desigur, nu vorbim despre niciun "concept înnăscut" împotriva căruia Locke încă se lupta, nu despre vreo schemă gata făcută în mintea noastră, ci despre același element logic ideal care constituie sensul acestor scheme sau concepte și este introdus în ele prin activitatea de sine a minții gânditoare Dacă Locke a afirmat că nu există nimic suprasensibil în rațiune, nimic care nu a fost dat anterior de simțuri, atunci excepția pe care a cerut-o Leibniz pentru rațiune însuși (celebra sa excipe intel-lectus ipse) exprimă propoziția de bază a teoriei cunoașterii , teoria propoziției de bază a înțelegerii Această poziție atât înainte, cât și după Leibniz a fost împărtășită de toți filozofii care au recunoscut natura ideală a înțelegerii umane Am dori să ne limităm aici la această propoziție de bază, fără a intra în întrebări epistemologice complexe și speciale În cele din urmă, dacă nu se transformă "experiența" în ceva irelevant, existent în sine, dacă, împreună cu Kant, se pune o întrebare critică cu privire la esența și posibilitatea experienței sau cunoașterii experiențiale, atunci și concluzia critică va fi inevitabil ca experiența să fie determinată în prealabil de Formele conștiinței Și de aici va apărea deja de la sine concluzia ulterioară, că aceste Forme sunt a priori, constând în însăși înțelegerea noastră, create de activitatea subiectului cunoaștere Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Un studiu critic al conștiinței noastre de sine în domeniul moral sau al practicii duce la concluzii

similare: condițiile interne ale acțiunii morale stau aici și în subiectul care acționează însuși, în voința lui, a cărui realitate și libertate par la fel de intangibile din din punct de vedere al Fenomenismului psihologic și pe alocuri sunt valabile necondiționat din punctul de vedere al viziunii conștiinței morale Oricare ar fi neajunsurile doctrinei lui Kant despre moralitate, caracterul ei unilateral, pur formal, meritul nemuritor al lui Kant constă în faptul că a clarificat cu o claritate remarcabilă legalitatea de sine, autonomia voinței morale și caracterul ideal al normelor morale Nu ceea ce este, ci ceea ce ar trebui să fie, determină voința morală Nu acestea sau alte atuuri psihologice dau acțiunii mele o semnificație sau o valoare morală, ci fundamentele ideale ale acțiunii și acea libertate suprafenomenală a voinței active, care pare indubitabil din punctul de vedere al cunoașterii morale și fără de care nu ar exista nimic propriu sau moral - ar fi doar necesar din punct de vedere psihologic sau fizic Aici relația dintre psihologie și etică este exact aceeași ca cea dintre psihologie și logică Am văzut deja că, din punct de vedere pur psihologic, orice valoare a unei ordini ideale poate fi privită ca un Fapt de conștiință, ca un Fapt psihologic Și exact în același mod o putem considera în raport cu acțiunea noastră, ca un motiv pur psihologic Dar la fel cum în domeniul teoretic există o evaluare sau o înțelegere logică a Faptelor conștiinței în conținutul lor ideal, tot așa și aici, în domeniul practic, avem de-a face cu o evaluare etică a motivelor ca fundamente ale acțiunii Astfel, și aici avem de-a face cu o nouă dimensiune ideală a conținutului mental După cum am spus deja, nu știu până nu mă trezesc Biblioteca "Runivers" ВЕРА ÎN NEMURITATE $ asupra stărilor de conștiință, nu le înțeleg, nu înțeleg obiectul cunoașterii într-unul sau altul raport obiectiv cu totalitatea existentului Și, în același mod, nu acționez moral până nu mă ridic deasupra simplelor Fapte ale conștiinței, deasupra sugestiilor motivelor empirice individuale - până când acțiunile mele sunt determinate și înțelese de valori ideale, norme necondiționate Astfel, pe tărâmul moral, se dezvăluie autonomia spiritului În valoarea de sine a binelui moral, în afirmarea voinței morale, triumfătoare asupra tuturor motivelor senzuale, exterioare sau egoiste și supusă normelor ideale, se află adevărata revelație a spiritului O astfel de revelație l-a convins pe Platon, a trezit în el o înțelegere mai înaltă a idealului Chiar și astăzi servește ca o adevărată, inepuizabilă sursă de idealism teoretic și practic În sfârșit, există o altă mare zonă în care se manifestă creativitatea ideală și spre care nu putem decât să îndreptăm aici - înțelegem zona estetică în sens larg, îmbrățișând nu numai artele artistice și percepția artistică, ci și toate percepțiile noastre senzoriale, deoarece și în ele există un element creativ Este adevărat că putem trece de la percepții la sensibilitate în general, iar apoi la alte Funcții de natură organică, iar în ele putem căuta manifestări ale forțelor creatoare care animă universul Dar ideea noastră despre aceste energii creatoare - fie adevărată sau nu - este în orice caz ideea noastră obținută prin analogie cu acea energie creatoare pe care o observăm în activitatea conștiinței noastre, în sinteza ideilor noastre Dacă explicația teleologică a lumii (adică explicarea lumii conform principiului scopului) este sau nu legală sau nu, o introducem în considerarea fenomenelor naturale, înțelegându-le inconștient prin analogie cu ideile și percepțiile noastre despre ele, la formarea cărora, fără îndoială, participăm Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY există o sinteză creativă, o activitate oportună a imaginației Dacă o asemenea analogie între fenomenele naturii (în

special organice) și ideile noastre despre ele este legitimă, dacă este adevărată - nu în cazuri particulare, ci în esență - aceasta este o întrebare profundă metafizică sau natural-filosofică, pe care nu o putem rezolva aici Dar oricum ar fi, transferăm de fapt fenomenelor naturii ceea ce găsim în percepțiile noastre asupra acestor fenomene și în reprezentările rezultate din astfel de percepții Acestea din urmă ne oferă, evident, departe de completitudinea elementelor senzuale resimțite în momentul percepției, ci doar o parte a acestor elemente, conectate prin sinteză într-o anumită formă sau imagine, separată de restul infinitului de elemente coexistente și completată din memorie de imaginaţie Activitatea acestuia din urmă creează o imagine, mai mult sau mai puțin clară sau obscură, falsă sau adevărată, dar neapărat reelaborată Percepția, primul pas al cunoașterii experiențiale, ne oferă o înțelegere estetică a Formelor senzuale Și într-o astfel de înțelegere sau asimilare, unele dintre aceste Forme vor afecta cu siguranță, stilizarea, corectarea sau deformarea, adăugarea sau purificarea lor inconștientă de elemente străine: are loc o abstracție estetică (nu logică) a imaginii, care servește ca reprezentare a obiectului, născut din percepție Așa cum un adevărat artist, care înfățișează trăsăturile cuiva, este capabil să se concentreze pe cele mai esențiale, caracteristice, personale, pe ceea ce transmite principala trăsătură a unei fizionomii date și expresia ei, așa cum este capabil să surprindă cu privirea această esență a feței înfățișate, înțelegem și facem să înțeleagă, subordonându-i totul, astfel încât noi, cu mai puțină independență și perspicacitate în imaginile senzoriale pe care le percepem, evidențiază doar o anumită
 unele dintre ele ne frapează atât de mult simțurile și ne ocupă atenția încât prevalează asupra celorlalte și determină activitatea imaginației Și deși aceasta din urmă este aici dependentă de impulsul imediat al impresiei senzuale, totuși, în percepția cotidiană, creativitatea sa se reflectă, unindu-se, creând elemente senzuale într-o imagine definită Percepția și reprezentarea artistică diferă de ideile și percepțiile obișnuite prin gradul de spiritualitate și putere creatoare, ceea ce le conferă o mai mare independență în raport cu afectul extern, cu opresiunea impresiilor De aici dominația asupra materialului senzual, care dă claritate și completitudine imaginii, și împreună cu fidelitatea și profunzimea înțelegerii estetice a Formei mentale date În această înțelegere, în impactul inițial al subiectului perceptor asupra materialului senzual perceput, momentul determinant nu este senzația sau afectul senzual, ci evaluarea obiectiv-estetică a elementelor senzuale Gustul artistic contribuie la această valoare și transformă senzațiile și impresiile în valori ideale De aici semnificația interioară a reprezentării artistice, completitudinea, unitatea și integritatea acesteia Principiul evaluării estetice este tocmai integritatea, completitudinea percepției, puritatea reprezentării - perfecțiunea Formei, ceea ce o face de înțeles din punct de vedere estetic, ideal transparent Această perfecțiune, această spiritualitate a imaginii sau Formei, percepută senzual, este cea mai înaltă valoare estetică sau frumusețe, pe care mulți au definit-o deja ca întruchipare vizibilă sau percepută senzual a idealului în sensibil Este frumusețea doar o înfățișare subiectivă, sau există ea în mod obiectiv, ca fenomen vizibil al unei astfel de încarnări - aceasta este întrebarea fundamentală a filosofiei, pre-Questions of Philosophy, Vol θ
 roșu, pe care nu îl vedem aici Dar, în orice caz, percepția noastră despre frumos, fie în fenomenele

exterioare ale naturii, fie în operele de artă care întruchipează Forme pure, conține un moment ideal de înțelegere estetică a Formei, de asimilare și, în schimb, de reproducere a acesteia, în care senzual elementele sunt cuprinse prin valoare estetică, determinată de Forma atinsă care le împarte și le unește Acolo, unde forța creatoare a totul este mai originală și mai liberă, acolo, în imaginile pe care le creează, nu este legată de impresii și percepții senzoriale temporare separate - așa cum o vedem cel mai clar în muzică, unde cristalizarea creativă a sunetelor • realizat cu o asemenea independenţă faţă de percepţiile externe Una sau alta imagine vizuală sau muzicală care a pus stăpânire pe Fantezia artistului, cu o forță irezistibilă, se străduiește să treacă în percepție, să se exprime, să se reverse într-o Formă exterioară; el dirijează acțiunile artistului, inspiră, inspiră mișcările acestuia, îi oferă o fidelitate uimitoare a ochiului și a mâinii și cea mai tehnică pricepere, pe care apoi alți imitatori încearcă să o adopte de la el Și în acest fel o reprezentare artistică, o formă pură eterică este întruchipată în imagini vizibile sau sunete spiritualizate Arta servește ca o întruchipare, o expresie a idealului în senzual Iar cel care are "ochi să vadă idei" le va vedea în primul rând în artă, în lumina frumuseții artistice Acesta este adevărul constant al platonismului Dar dacă în rațiunea noastră, în gândirea noastră, conștiința morală și creativitatea estetică, avem un principiu spiritual independent, suprafenomenal și în același timp valabil necondiționat, atunci nu a fost dovedită învățătura spiritualismului concret? Există un tărâm al ideilor eterne, un tărâm al scopurilor; gândirea mea, sinele rațional, subiectul moralei mele Biblioteca "Runivers" VѢRA ÎN NEMURITATE UZ dar activitatea rațională, care dă sens întregii mele existențe, este un principiu suprasensibil, suprafenomenal și, în această măsură, independent de fluxul continuu de fenomene Nu este, într-un asemenea caz, credința în nemurire rezultatul unei conștiințe directe, inconștiente, a spiritualității noastre? Cu această întrebare revenim din nou la problema psihologiei platoniciene (Urmeaza finalul) Carte S Trubetskoy Biblioteca "Runivers" Perspectivă științifică și filozofie) (Referitor la articolul prof V I Vernadsky: "Despre viziunea științifică asupra lumii") v În considerentele expuse până acum, între mine și prof Vernadsky nu a avut niciun dezacord: am vrut doar să confirm corectitudinea concluziilor sale fundamentale despre relația viziunii științifice asupra lumii cu filozofie, insistând în principal pe astfel de argumente în favoarea lor, pe care însuși prof Vernadsky nu a avut ocazia să abordeze în articolul său Trebuie să mă întorc acum la acel punct al ei, asupra căruia nu sunt destul de categoric de acord cu stimatul său autor Importanța incontestabilă a sarcinilor unei viziuni filozofice asupra lumii, alături de ipotezele unei viziuni științifice asupra lumii, este în general recunoscută categoric de prof Vernadsky, pune o întrebare foarte semnificativă cu privire la o limită pe care o pune El spune): "Întâlnim concluzia obligatorie pentru toți oamenii fără excepție doar în unele părți ale viziunii științifice asupra lumii Este clar pentru toată lumea că de două ori doi este întotdeauna patru, că prevederile matematicii sunt inevitabile pentru orice gândire logică fiind Dar același lucru îl vedem în manifestări mai concrete ale viziunii științifice asupra lumii^ *) "Încercare Phil și Psych " Nr) "Întrebări Filos și Psych ", Prince USD, pagina Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE S "Spre deosebire de creațiile terminate ale filosofiei și religiei, creațiile terminate ale științei - adevărurile științifice - sunt incontestabile, inevitabil obligatorii

pentru toată lumea " Temeiurile generale, inevitabile pentru toți nu pot fi indicate în ele") legile lor logice *) "Sistemele filozofice par să corespundă tipurilor idealizate de individualități umane exprimate în Formele de gândire O astfel de nuanță individuală a sistemelor filozofice este și mai sporită datorită stării de spirit mistice a creatorilor lor, datorită creării de concepte și moduri inițiale de gândire sub influența extra pentru, sub influența celei mai mari emoții a întregii personalități umane În istoria dezvoltării omenirii, semnificația stării de spirit mistice - inspirația - nu poate fi niciodată supraestimată * Sunt mai puțin înclinat decât oricine altcineva să neg profunzimea și subtilitatea psihologică a observațiilor făcute acum despre semnificația momentului creativ și mistic în apariția sistemelor filozofice, cu atât mai puțin religioase Dar citatele citate conțin și o idee, poate deosebit de importantă, tocmai pentru că prof Vernadsky este departe de a fi singurul său reprezentant și apărător Cu greu pot exagera dacă spun că marea majoritate a filozofilor moderni de profesie vor subscrie cu inimă ușoară la) Ibid , p -Mab) Pagina -) Pagina •) Acolo Biblioteca "Runivers" L LOPATIN S verdictul, puțin stânjenit de considerentele aspectului frivol că au ocupațiile lor respectabile, dacă acest verdict este adevărat Înțeleg ideea că adevărul universal obligatoriu, obiectiv, este conținut doar în unele părți ale viziunii științifice asupra lumii, dar că un astfel de adevăr nu apare deloc în nicio construcție și presupunere filozofică; în filozofie absolut totul este doar rodul viziunilor subiective și al inspirațiilor personale Prof Vernadsky exprimă această evaluare în forme foarte blânde, dar acest lucru, desigur, nu elimină sensul ei foarte definit Popularitatea și răspândirea largă a unei astfel de judecăți asupra filozofiei ne obligă să ne oprim asupra ei cu o atenție extraordinară La urma urmei, cred că, prof Vernadsky trebuie să fie de acord că propoziția sa zguduie semnificativ ideea egalității celor trei viziuni asupra lumii - științifică, filozofică și religioasă - pe care o exprimă cu insistență în mai multe alte locuri în articolul său interesant Se pare că în viziunea științifică asupra lumii (adevărat, doar în părți separate ale acesteia) există un mare avantaj față de celelalte două și nu numai în special, față de cel filozofic, avantaj care transformă în nimic toate argumentele despre echivalența lor: doar viziunea științifică asupra lumii conține adevăruri obligatorii, comune tuturor oamenilor și inevitabil recunoscute, de încredere, în mod obiectiv - dimpotrivă, în filosofie nu există universal obligatorii prevederi, în ea totul este subiectiv și depinde de libertatea opiniei și a gustului personal Prin acest drum destul de îndepărtat și "ocolitor" prof Vernadsky, revine la afirmațiile obișnuite ale pozitivismului, împotriva vederilor unilaterale asupra cărora este îndreptat întregul său articol: adevărul este dat numai în știința pozitivă filosofia este compusă din nişte miraje subiective Repet, această concluzie este foarte importantă și merită să ne gândim, mai ales când pentru noi acum stă în toată claritatea rolul de pur speculativ Biblioteca Runiverse NLUCHNOE VIZIUNEA ȘI FILOZOFIA LUMII prevederi pentru însăși existența oricărei înțelegeri științifice a lumii Într-adevăr, în capitolele anterioare, ar fi trebuit să vedem că până când problemele fundamentale ale filosofiei nu au primit o oarecare soluție, până atunci nicio cunoaștere și nicio viziune asupra lumii nu au un teren solid sub picioarele lor După cum știm deja, viziunea științifică asupra lumii este complet saturată de premise speculative Dar, pentru a fi științific, nu trebuie să fie în primul rând rațional și logic? Și

pentru aceasta, nu este necesar ca premisele pe care se bazează și se sprijină totul să aibă o justificare logică fundamentală pentru ele însele și să nu servească doar ca o expresie accidentală a opiniilor subiective? Prin urmare, întrebarea ni se pune cu toată puterea: este adevărat că în filosofie nu există prevederi universal obligatorii și universal recunoscute? Nu poate exista nicio dispută, în fiecare viziune filozofică asupra lumii (precum și în viziunea științifică despre lume a fiecărui timp dat și a fiecărui individ, ceea ce este excelent arătat de prof Vernadsky), există multe lucruri subiective și de nedemonstrat Să admitem chiar că în filosofie, având în vedere dificultatea, înțelegerea largă și interesul vital al sarcinilor sale, există mai multe dintre aceste elemente de nedemonstrat decât în alte domenii ale gândirii și cunoașterii Cu toate acestea, trebuie să te gândești foarte bine dacă totul în ea se rezumă la capricii personale și la produse ale creativității subiective care nu sunt obligatorii pentru nimeni Există adevăruri general acceptate în filosofie? Este posibil să evidențiem astfel de idei și afirmații care sunt stabile în mod inamovibil în mintea noastră de fiecare dată când începem să raționăm despre lucruri din punctul de vedere al condițiilor generale de existență și de cunoaștere a lor? Expresia: adevărurile universal recunoscute pot fi înțelese într-un sens triplu În primul rând, este esența unui astfel de adevăr, care este acceptat decisiv de toți oamenii, fără nicio posibilitate de a se îndoi sau de a argumenta împotriva lor În al doilea rând, acestea sunt astfel de adevăruri, în care, deși se îndoiesc de la Biblioteca "Runivers" L LOPATIN cazuri și chiar argumentează cu putere împotriva lor, dar care, totuși, au atât de multă convingere interioară pentru fiecare minte și atât de putere practică asupra ei încât îndoiala cu privire la ele nu este niciodată serioasă, iar cei care se îndoiesc înșiși le folosesc involuntar atunci când încetează să se gândească la ele, deoarece criteriile călăuzitoare ale tuturor judecăților sale În sfârșit, în al treilea rând, acestea sunt astfel de adevăruri, care, deși nu sunt recunoscute de toată lumea și nu sunt înțelese de toată lumea, dar care, prin valoarea lor logică obiectivă și prin fundamentele lor logice, trebuie să fie recunoscute de oricine le înțelege și le recunoaște Astfel de adevăruri sunt, de exemplu, teoreme complexe și abstracte ale matematicii, al căror conținut, în necesitatea lor interioară, este clar doar pentru specialiști, dar în raport cu care totuși propunem cerința recunoașterii lor generale obligatorii Există adevăruri general acceptate în filozofie în primul dintre sensurile indicate pentru acest cuvânt? Desigur, ele nu există în filosofie, dar cu greu pot fi indicate nici în știință Îndoiala este o forță liberă în om Ce nu poate fi pus la îndoială și despre ce nu se poate argumenta într-o dispoziție proastă, cu dragoste pentru dispute, cu neînțelegere și necunoaștere a subiectelor de discuție, cu o vag dureroasă a minții? Adevărurile incontestabile în acest sens nu există deloc Dar chiar dacă nu ține cont de o astfel de îndoială pur subiectivă sau chiar patologică și are în vedere doar o îndoială logic despre) Nu este greu de observat că adevărurile din a doua categorie, pentru a fi adevăruri reale, și nu iluzii fatale ale gândirii, trebuie să aibă capacitatea, cu o corectă apreciere critică a conținutului lor, de a dobândi certitudinea logică a adevărurilor din a treia categorie Acest lucru nu înseamnă însă că toți au primit deja o astfel de evaluare - nu înseamnă că, deși nu au primit-o încă, suntem obligați să le considerăm doar iluzii subiective Ar fi la fel de mult o judecată cu prejudecăți a lor, cât și o admitere critică neexaminată a credibilității lor obiective absolute Biblioteca

"Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE întemeiată și luată în considerare, cu greu este posibil să se citeze o astfel de propoziție a filozofiei și științei care să nu permită nicio îndoială fundamentală din niciun punct de vedere Într-adevăr, există puncte de vedere de empirism absolut, iluzionism, scepticism pur Întrebarea poate fi doar despre axiomele matematicii; dar ca să nu mai vorbim despre axiomele geometriei, care au luat o formă oarecum șubredă de când știința a recunoscut concepebilitatea egală a mai multor sisteme geometrice, se poate spune chiar și despre cele mai evidente propoziții ale matematicii generale că ele nu admit în mod absolut elementele fundamentale îndoială? De exemplu, pentru teoria inductivă a cunoașterii J St Mill, poate fi considerat necondiționat sigur că de două ori două undeva pe Sirius sau dincolo de el trebuie să fie neapărat și întotdeauna egal cu patru? Descartes chiar pune la îndoială adevărurile matematice ca datoria unui adevărat filozof, care caută propoziții de cunoaștere cu adevărat incontestabile De la început, el își recunoaște doar cogito ergo sum ca o astfel de judecată incontestabilă Dar câte alte afirmații în filozofie pot fi subliniate care ar provoca controverse atât de amare până în zilele noastre precum acest adevăr incontestabil al lui Descartes? Este posibil să te îndoiești de totul nu numai fără logic, ci și cu anumite temeiuri logice Există adevăruri în filosofie recunoscute în general în al doilea dintre semnificațiile indicate? Este greu de obiectat că există astfel de prevederi în filosofie și că există chiar, poate, mai multe decât în multe alte domenii ale cunoașterii După cum am putut deja parțial să vedem din analiza compoziției viziunii științifice asupra lumii, în mintea noastră există anumite credințe și presupuneri, din punctul de vedere al cărora judecăm totul și înțelegem totul și care, fiind traduse în Formule exacte, formează un sistem de afirmații de natură filozofică și speculativă Aceste afirmații trebuie într-adevăr să fie numite filozofice Biblioteca "Runivers" L LOPATIN înlăturaţi, pentru că, după cum ştim deja, ele nu pot fi fundamentate în nici una dintre ştiinţele speciale, nici în matematică, nici în cele experimentale, deşi sunt asumate de fiecare dintre ele într-o formă mai mult sau mai puţin completă, şi pentru că admit doar fundamentarea și justificarea fundamentală din condițiile universale ale oricărei ființe și oricărei [cognoscibilitate Unele dintre aceste afirmații speculative au un sens epistemologic și ontologic foarte general, altele au un conținut metafizic și psihologic mai particular și mai specific Prima categorie include: principiul identității (fiecare lucru este ceea ce este, și nu altceva) *), legea cauzalității (fiecare acțiune are o cauză și fiecare cauză se găsește în acțiune), principiul substanțialității (în fiecare acțiune, fenomene și stări, ceva acționează, apare și experimentează stări) Printre astfel de propoziții, recunoscute inevitabil de fiecare minte, se numără și convingerea obiectivității gândirii noastre, care poate fi formulată astfel: ceea ce cu o necesitate perfectă este gândit la orice obiect în lumina proprietăților și relațiilor sale date, aparține de fapt la el Dacă nu s-ar crede deloc în ea, ar fi evident imposibil să pronunți o singură judecată despre ceva Numărul de propoziții universal recunoscute de acest fel, probabil, ar putea fi crescut semnificativ, dar pentru a ne clarifica gândurile, este suficient să ne oprim doar asupra celor care sunt date aici În logică, formulele comune ale legii identității iau forma unei reguli de bază: gândește întotdeauna la fel la același conținut în aceeași relație Dar deja din formula sa scurtă general acceptată: A = A, se poate înțelege clar că în ea avem de-a

face nu numai cu regula subiectivă a activității minții noastre, ci și cu vreun semn complet obiectiv al tot ceea ce este posibil Prin urmare, supunem mișcarea ideilor noastre legii identității, pentru că o considerăm involuntar ca fiind expresia proprietății de bază și generale a tot ceea ce este supus gândirii și cunoașterii (Vezi problemele mele pozitive de filosofie, partea a II-a, p etc) Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE Este posibil să ne îndoim de toate aceste propoziții? Desigur, este posibil și chiar a încercat în mod repetat să facă acest lucru Ei s-au îndoit, de asemenea, de principiul identității (Heraclit, Hegel) și de legea cauzalității (Hume) și de principiul substanțialității (Hume, în general susținători ai Fenomenismului pur, în cele din urmă, majoritatea psihologilor moderni în problema particulară a sufletului etc), și în principiul obiectivității gândirii noastre (scepticii din toate timpurile în general) Dar este posibil să nu ne supunem acestor principii, ca reguli călăuzitoare, în procesele efective ale gândirii noastre? Cu greu Dacă nu ne-am supune în acțiunile noastre mentale legilor identității și contradicției (care este doar un alt aspect al legii identității), atunci ar rezulta haosul în capul nostru, de neînțeles nici pentru noi înșine, nici pentru vecini Aici ar fi complet nepotrivit să intrăm într-o analiză detaliată a dispozitivelor metodologice ale lui Hegel, dar ar trebui să fie clar pentru orice cititor atent al scrierilor sale că el, stabilind dezvoltarea dialectică a ideii absolute prin definiții opuse și contradictorii, a încercat să urmeze cu strictețe acest proces ƅ sensul intern al conceptelor analizate, pe care nu le-a dezvăluit decât din toate părțile și în toată diversitatea relațiilor cuprinse în el De fapt, Hegel nu a abolit deloc, ci doar a completat, în felul său, legea identității Formula obișnuită a legii identității este aceasta: unul și același, în același sens, trebuie să gândim întotdeauna în același mod Formula lui Hegel poate fi exprimată astfel: despre același lucru, dar înțeles în diferite privințe și din toate părțile conținutului său, trebuie să ne gândim la semne care sunt diferite și chiar opuse, astfel încât adevărul despre orice lucru stă în logica sinteza definiţiilor sale opuse Evident, a doua formulă nu o distruge în niciun fel pe prima Ceva asemănător se poate spune despre filosofia lui Heraclit, în ale cărei premise principale Biblioteca "Runivers" L LOPATIN care uneori este văzută ca cea mai curajoasă provocare la adresa principiului unității și identității interne a existentului Heraclit nu a negat această unitate și identitate, a crezut doar că unitatea existentului se exprimă tocmai în aceea, că se schimbă constant în imagini vizibile și trece prin diferite stări: puterea unuia constă în aceasta, că nimic dinaintea are stabilitate, că își schimbă în mod constant aspectul și totuși rămâne mereu același: "Toți de la unul și unul dintre toți" Legea identității rămâne întotdeauna o regulă incontestabilă a gândirii, dacă nu sub forma unei Formule abstracte, atunci în aplicațiile sale involuntare la fiecare caz individual În egală măsură, întrebarea nu poate fi îndepărtată din mintea umană: de ce? ceea ce fundamentează dominaţia legii cauzalităţii asupra proceselor noastre cognitive Este adevărat că cele mai variate îndoieli sunt și au fost exprimate cu privire la această lege; în acest sens el a fost chiar deosebit de norocos încă de pe vremea lui Hume Se susține adesea că legea cauzalității este o generalizare relativ târzie a gândirii umane, care, chiar și astăzi, în majoritatea minților, nu a fost încă extinsă la toate grupurile de fenomene observate: chiar și acum oamenii își atribuie capacitatea de a acțiuni arbitrare, ele vorbesc despre

întâmplare ca pe un factor esențial în cursul evenimentelor vieții Între timp, arbitrariul și hazardul nu reprezintă o negație clară a conceptului însuși de cauzalitate? Unii gânditori ajung până acolo încât recunosc legea cauzalității ca un postulat pur subiectiv al minții noastre cunoaștetoare, a cărei sferă de aplicabilitate obiectivă rămâne în esență conjecturală *) R Nu vorbesc aici despre acele teorii care, alăturate lui Kant, limitează strict aria de aplicare a legii cauzalității la limitele experienței senzoriale, ci pentru asta, în aceste limite, îi atribuie un caracter absolut universal și necesar rol Teoria lui Kant se bazează pe un asemenea complex   Cu toate acestea, cu privire la toate astfel de îndoieli și obiecții, îndreptate împotriva recunoașterii universale și a securității obiective a legii cauzalității, se poate face o remarcă semnificativă: toate se bazează pe confuzia legii cauzalității cu legea uniformității a naturii, despre care am vorbit deja în capitolele precedente Uniformitatea absolută a ordinii naturii este un concept de origine relativ recentă și nu admite o demonstrație riguroasă ca lege cuprinzătoare a lucrurilor Că toate cauzele acționează întotdeauna în același mod nu este deloc evident Dar că fiecare acțiune (și tot ceea ce trăim este percepută și caracterizată de noi ca fiind a noastră sau a altcuiva, adică acțiune obligatorie pentru noi) are o cauză și că fiecare cauză, adică o forță reală, este revelată într-un fel de acțiune, nu putem scăpa de acest gând la fel cum nu putem scăpa de ideea că fiecare lucru este ceea ce este, și nu altceva Ambele gânduri stau în fața minții noastre cu aceleași dovezi, analitice sau chiar tautologice De ce? întrebăm cu hotărâre despre tot ceea ce este cu adevărat dat și s-a întâmplat cu adevărat Indicarea arbitrarului și întâmplării nu constituie deloc o instanță negativă împotriva recunoașterii universale a legii cauzalității în sensul său larg, fundamental și universal indicat acum Dacă unor agenți se atribuie capacitatea acțiunilor arbitrare, cauzalitatea nu este în niciun caz eliminată din acțiunile lor, ci doar uniformitatea cauzalității: în aceleași împrejurări ei pot acționa diferit, dar pentru aceasta este dat un motiv complet suficient în liberul lor motiv voi există și alte presupuneri că evaluarea sa critică concludentă ne-ar abate prea mult de la sarcina noastră directă Mi se pare că am cu atât mai multe motive să nu fac o asemenea digresiune, cu cât am supus deja doctrina cauzalității a lui Kant unei analize detaliate în Problemele mele pozitive de filosofie   şi în puterea lor inerentă de autodeterminare Pe de altă parte, în acele învățături filozofice și religioase în care elementul întâmplării pure în cursul lucrurilor este recunoscut, temeiurile și motivele prezenței sale în lume sunt întotdeauna indicate destul de clar; ele sunt văzute fie în natura materiei, fie în manifestări ale arbitrarului forțelor demonice, fie în ceva asemănător În sistemul atomiştilor antici, cazul (τύχη) se identifică chiar şi cu necesitatea spontană, oarbă şi fără scop a proceselor materiale, adică cu acel lucru care în viziunea ştiinţifică şi filosofică modernă este considerat cauzalitate prin excelenţă - cea mai bună dovadă a cât de condiționate și relative sunt diferențele în utilizarea conceptelor din acest ordin Cel mai mare oponent al securității obiective a legii cauzalității, Hume, în analiza sa sceptică a conceptului de cauzalitate, oferă un exemplu extrem de ilustrativ al imposibilității de a scăpa de cerințele sale generale și fundamentale El fundamentează caracterul iluzoriu al legii cauzalității, dezvăluind în detaliu motivele apariției gândurilor despre cauze în mintea noastră; cu alte

cuvinte, el realizează negația cauzalității doar afirmând-o ca un semn foarte real al proceselor noastre mentale Nu a vrut să observe un lucru destul de simplu: dacă toată cauzalitatea este doar o iluzie, atunci în primul rând trebuie să recunoaștem ca iluzie perfectă toate acele cauze psihologice care ar putea fi indicate în explicarea originii acestei iluzii Atunci nu există dependență cauzală nicăieri și în nimic, nici în noi, nici în afara noastră Și dacă da, atunci construcția lui Hume pierde tot terenul logic, se transformă într-un joc sofistic frivol în care același lucru este respins pentru a fi imediat recunoscut, apoi este recunoscut pentru a fi imediat respins Cum am încercat să arăt în altul Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE loc *), un reproș asemănător se poate face tuturor celorlalte teorii care încearcă să justifice logic subiectivitatea pură a legii cauzalității: apariția unei astfel de justificări se obține întotdeauna numai prin recunoașterea aceleiași cauzalități ca fiind cu totul reală și proprietate obiectivă, cel puțin a proceselor minții noastre Acest lucru nu ar trebui să fie surprinzător: la urma urmei, a explica ceva înseamnă a indica temeiurile și condițiile sale reale O remarcă asemănătoare se poate face despre principiul substanțialității* în toate încercările de a o nega, fie în general, fie pentru un anumit domeniu al fenomenelor, găsim întotdeauna recunoașterea ei mascată într-o formă mai mult sau mai puțin ascunsă Fenomenismul, ca viziune filozofică generală asupra lumii, este invariabil combinat fie cu doctrina lucrurilor în sine, care îmbracă forma bazei substanțiale a lumii fenomenelor percepute de noi, fie cu materialismul, în care fenomenele subiective ale noastre senzoriale percepția renaște în mod neașteptat în independent de noi în mișcarea unui substrat material, sau în cele din urmă, cu idealismul subiectiv, în care toate substanțele exterioare nouă sunt deja respinse, dar a noastră nu este respinsă, ca purtătoare și creatoare a acelei lumi iluzorii în pe care o trăim, oricât l-am înțeles eu: ca subiect absolut, stabilindu-și limite, ca dorința de a trăi, sau într-un alt fel Ceva asemănător se poate spune, în special, despre cunoscuta teorie a actualității pure a fenomenelor psihice, conform căreia în realitatea noastră psihică internă lipsește cu desăvârșire orice substrat sau subiect substanțial și este compus doar din fenomene pure În articolele mele psihologice anterioare publicate în acest jurnal, am supus de mai multe ori x) "Poz sarcinile filozofiei", partea a II-a, pp - Biblioteca "Runivers" L LOPATIN critica acestei teorii, atât de răspândită și populară în timpul nostru Am încercat să arăt în ele că, în toate modificările sale, asumarea unui anumit substrat al proceselor mentale în rândul apărătorilor săi se face întotdeauna, parțial sub forma unei idei a creierului ca sursă și purtător al stărilor mentale, cu atât mai mult sub forma ideii acelei esențe misterioase unice, care este paralelă, apare atât în ordinea fizică, cât și în ordinea psihică a fenomenelor: de obicei numai prin intermediul acestei idei adepții fenomenului pur în psihologie stabilesc un monistic vedere asupra naturii umane Așa cum ne este imposibil să ne lipsim de principiile identității, cauzalității și "substanțialității" în a judeca orice lucru, tot așa nu putem abandona complet asumarea caracterului obiectiv al gândirii noastre Suntem forțați să recunoaștem posibilitatea ca gândirea noastră să aibă un anumit conținut, chiar și în limitele cele mai înguste ale ceea ce este supus cunoașterii noastre, fără de care nu am putea nici să gândim, nici să raționăm A respinge complet în sine capacitatea de a afirma de încredere înseamnă a renunța la orice gândire și orice cunoaștere Doar câțiva sceptici ai antichității au încercat să ducă

până la capăt un astfel de punct de vedere pur negativ asupra cunoașterii umane, totuși, chiar și în concluziile lor, în ciuda pretenției extreme a rezervelor conținute uneori în ele, se afirmă prea mult: ei încă dați o anumită evaluare a puterilor cognitive ale omului, iar această evaluare este considerată corectă Cine nu crede deloc în gândire, nu poate decât să tacă și, dacă este posibil, să nu se gândească la nimic Dar oricine dovedește și predică ceva, astfel crede că unele dintre judecățile noastre pot fi adevărate, sau cel puțin mai probabile decât altele În general, despre toate principiile pe care le-am luat în considerare până acum, trebuie să spunem că în ele se poate

îndoielnice, dar că nu pot fi respinse în mod consecvent și complet În această imposibilitate de a ne descurca efectiv fără ele și de a le elimina din gândirea noastră, chiar și atunci când ne dorim insistent și încercăm să o facem, stă cea mai bună dovadă a persuasivității lor nezdruncinate pentru noi Această imposibilitate este, de asemenea, o garanție serioasă că aceste principii nu pot fi văzute ca simple iluzii ale rațiunii noastre Totul ne face să credem că ceva mult mai mult ne este dat în ele, cu excepția cazului în care ne recunoaștem însăși mintea și toate acțiunile ei ca o iluzie continuă Acest lucru trebuie amintit bine: în evaluarea adevărurilor despre care tocmai am vorbit, este o chestiune de rațiune în sine și de legile și cerințele ei de bază; dacă problema lor este rezolvată negativ, singura cale de ieșire este scepticismul, atât de nemărginit, încât nici gândul la antichitate, neîngrădit în consistența ei infantilă, nu i-a găsit o formă consistentă NOI La a doua dintre categoriile menționate anterior de adevăruri filozofice universal recunoscute, i e Declarațiile filozofice general acceptate cu conținut mai specific includ: I) recunoașterea propriei noastre ființe ca ființe conștiente;) recunoașterea capacității noastre de a acționa pe cont propriu, din proprie voință și din propria noastră voință; h) recunoașterea altor ființe animate în afară de noi sau, în general, recunoașterea realității conștiinței altcuiva;) recunoașterea existenței unei lumi exterioare sau, în general, a unei realități independente diferite de noi și în raport cu noi și dependența noastră forțată de ea etc Din nou, repet, cel puțin mă gândesc să dau aici o completă și o listă exhaustivă a tuturor propozițiilor filozofice general recunoscute - vreau doar să mă opresc asupra exemplelor și mostrelor lor individuale

Unele dintre afirmațiile relatate aici au un sens mai concret și mai definit, altele sunt mai puțin precise în conținut Unii nu au nevoie de nicio dovadă, de exemplu convingerea noastră în propria noastră ființă ca ființe conștiente, dacă cuvântul "ființă" nu este folosit imediat în sensul metafizic al substanței; altele, dimpotrivă, pentru a obţine Forma adevărurilor teoretic de nezdruncinat, necesită o argumentare foarte complexă Dar toate au un lucru în comun cu principiile speculative generale discutate în capitolul precedent: nu le putem elimina cu adevărat din gândirea noastră, oricât am încerca De câte ori, de exemplu, au încercat să transforme întreaga lume exterioară într-o simplă halucinație a spiritului nostru! Și întotdeauna, în ultimul rezultat, a fost recunoscut în independența sa față de noi, deși ideea naturii sale interioare s-a schimbat uneori foarte mult împotriva obișnuitului Berkeley este, în general, considerat drept cel mai îndrăzneț și mai consistent reprezentant al unei viziuni pur iluzionistice asupra realității externe Între timp, lumea exterioară este pentru el doar propriul său vis? Într-adevăr, înainte de a apărea

înaintea oricărei conștiințe finite sub forma unei halucinații forțate, conform învățăturii lui Berkeley, a existat din veșnicie în mintea Divină, ca o imagine unică, neschimbătoare, ca un prototip a ceea ce vedem și simțim Dar Dumnezeu și lumea ideală a arhetipurilor din mintea lui nu diferă de tot ce este dat în noi și nu sunt ele în afara noastră în infinitatea lor? Mai întunecat și mai ambiguu, dar în esență în același mod, întrebarea este rezolvată și în sistemul lui Fichte cel bătrân: după Fichte, Iul absolut, care se pune atât pe sine, cât și "g-l, nu este acel l finit, empiric, pe care acest nu-eu îl percepe: eul absolut și cel empiric sunt etape diferite și separate ale unui singur proces de autodezvoltare a spiritului Aceeași remarcă Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE se poate spune despre Schopenhauer: pentru el lumea cu toate semnele și definițiile ei exterioare este doar ideea noastră; Cu toate acestea, din punctul său de vedere, subiectul nostru conștient și obiectul conștient al acestuia trebuie să fie deosebiți de voința absolută, care este dată înaintea oricărei diviziuni în subiect și obiect și care este prezentă în mod egal atât în noi înșine, cât și în toate Formele și obiectele universul din jurul nostru Și mie mi se pare că indiferent la ce modificări ale viziunea iluzionistă ne întoarcem, vom găsi întotdeauna același lucru: în cuvinte, realitatea exterioară este negata, în realitate este întotdeauna recunoscută, deși adesea într-un mod foarte subtil și spiritual, iar uneori într-o imagine foarte vagă Dar lumea exterioară, cel puțin, ei decid să nege în cuvinte; există un alt adevăr universal recunoscut, strâns legat de asumarea unei lumi exterioare, chiar parte integrantă a acestei presupuneri, dar pe care nici în cuvinte ei nu îndrăznesc să-l nege sau să-l decidă doar în cazuri cu totul excepționale: înțeleg adevărul despre existența unor creaturi animate în afară de noi, sau despre existența conștiinței altcuiva ia Că nu sunt singur pe lume, fiecare dintre noi este absolut convins de asta, oricât de înclinat ar fi spre cele mai nestăpânite vise sceptice Între timp, toate sistemele iluzionismului ar căpăta un aspect mult mai invulnerabil dacă autorii lor ar îndrăzni să fie de acord cu solipsism, adică la afirmaţia categorică că, în afară de ei, nu există nimeni pe lume Cu cât mai armonioasă și completă ar fi, de exemplu, viziunea kantiană obișnuită asupra naturii cunoașterii noastre și a lucrurilor pe care le cunoaștem, dacă presupunerea unei pluralități de conștiințe umane ar putea fi complet îndepărtată din ea Într-adevăr, pentru Kant, spațiul, timpul, legea cauzalității sunt doar modalitățile noastre subiective de a observa și înțelege fenomenele experienței senzoriale, la care aceste fenomene inevitabil Biblioteca "Runivers" L LOPATIN organizarea de bază a minții noastre, dar care în niciun caz nu poate fi privită ca o proprietate a lucrurilor independentă de experiența noastră și aflată în afara ei Aceste metode sunt legi absolut de neclintit pentru fenomenele conștiinței noastre în relațiile lor reciproce (din care este compusă întreaga noastră experiență senzorială), dar nu au nicio aplicație asupra lucrurilor în sine, adică, în afara conștiinței și percepției noastre - aceasta este convingerea fundamentală a lui Kant Cu toate acestea, nu este destul de evident că pentru experiența directă a fiecăruia dintre noi, conștiința altora poate fi numită pe bună dreptate lucruri în sine? Nu percepem sau observăm niciodată conștiința altor oameni, întotdeauna doar ghicim despre ea, văzând acțiunile altora, ascultând discursurile altora etc , i e primind o anumită serie de senzaţii pur exterioare Și din moment ce am permis conștiința altcuiva, este clar că nu poate fi în niciun caz o legătură inseparabilă în experiența noastră senzorială unică, care în

toate relațiile și conexiunile sale cu celelalte legături ale sale este absolut subordonată influențelor organizatoare ale conștiinței noastre perceptive Dimpotrivă, întrucât există cu adevărat, este în întregime în afara noastră cu tot conținutul său și își formează propria sa specială, din influențele noastre cognitive, zonă complet independentă a experienței unificate intern, deși, poate, omogenă cu experiența noastră conform propriile sale legi Și dacă, totuși, conștiința nu mai puțin extraterestră se reflectă cumva în noi prin acțiunile sale și ne permite să deducem despre ea însăși, atunci nu se poate trage decât o singură concluzie: legea cauzalității nu este doar atât? ceea ce Kant a învățat despre ea nu este doar un mod subiectiv-a priori de a da o ordine neschimbătoare fluxului percepțiilor și ideilor noastre în timp, este o capacitate complet reală și obiectivă a unor existențe independente de noi de a acționa asupra conștiinței noastre La urma urmei, pentru a ne înstrăina reciproc conștiința diferitelor ființe animate Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE ιοί a respectat legea cauzalității în sensul lui Kant, adică ca mod subiectiv a priori de a percepe și înțelege fenomenele pe care le observăm, pentru aceasta este evident necesar ca aceste conștiințe diferite să fie părți inseparabile ale uneia și aceleiași experiențe imediate date, elemente de sinteză în una și aceeași apercepție, sau, pentru a spus simplu, stări ale aceleiași și aceleiași conștiințe Dar a cui și ce fel de conștiință este aceasta, în raport cu care conștiința creaturilor animate individuale se dovedesc a fi doar stările sale diferite? Este o minte divină superioară, care îmbrățișează mințile finite ca propriile experiențe interioare? Cu toate acestea, Kant nu a făcut nici cea mai mică pretenție la cunoașterea proceselor și a legilor minții divine și la determinarea compoziției interioare a experienței divine Să luăm punctul de vedere al vechiului realism scolastic și să afirmăm că există o singură minte și o singură conștiință în umanitate și că mințile oamenilor individuali sunt doar fenomene particulare în experiența interioară a acestei minți unice? Unii critici ai lui Kant ar fi gata să încline spre o astfel de interpretare, dar ea cu greu va găsi sprijin în învățătura actuală a lui Kant În orice caz, în acest moment, experiența unei astfel de minți a întregului om și experiența fiecărei minți umane individuale trebuie să difere în mod decisiv una de cealaltă: dacă conștiința complet umană percepe în sine conștiința individuală a oamenilor individuali ca fiind internă stări, apoi conștiința fiecărei persoane individuale conștiința altor oameni ca starea lor, evident, nu percepe Experiența imediată a fiecărei minți individuale este un nucleu de sine stătător, în raport cu care semeni similari din experiența individuală a altor oameni reprezintă ceva în sensul cel mai strict transcendent, care poate fi ghicit, care poate fi considerat ca obiectiv și complet diferit Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ne este o cauză independentă a ceea ce observăm, dar care nu poate fi văzută și experimentată direct și imediat Remarci destul de analoge pot fi făcute despre acei apărători ai empirismului pur în filozofie care cred că existența conștiinței străine nu numai că se împacă cu viziunea lor despre cunoaștere, dar admite și o riguroasă dovadă experimentală De fapt, recunoașterea ființei din afara noastră a unor creaturi animate în ele însele este la fel de puțin în concordanță cu premisele empirismului pur, precum și cu punctele de vedere de bază ale filosofiei critice Dacă este adevărat că cunoaștem și putem cunoaște numai fenomene observabile din punct de vedere senzitiv și legile lor, deoarece aceste legi exprimă din nou doar succesiunea observabilă sensibil și coexistența fenomenelor - dacă

este adevărat că însăși legea cauzalității este doar un fapt generalizat al unui fenomene de succesiune neschimbabile direct observabile și nu pot avea nicio altă semnificație (și pentru empirism pur acestea sunt axiome! - atunci orice concluzie la realitatea vieții mentale a altcuiva va reprezenta o cale complet ilegală de ieșire din granițele naturale ale cunoașterii umane Numai observabilă sensibil fenomenele și secvența lor observabilă în mod sensibil ne sunt disponibile, dar ceea ce este observat direct de noi, este astfel perceput, simțit, recunoscut în general de noi și ceea ce este recunoscut direct de noi, atunci reprezintă starea conștiinței noastre înseamnă că dacă cunoștințele noastre sunt strict limitate la limitele experienței senzoriale, nu suntem capabili să cunoaștem nimic în afară de stările propriei conștiințe Între timp, conștiința altcuiva, deoarece este uîjwoe, nu constituie o parte a stărilor conștiinței noastre și nu este compusă din ele Deci, nu putem nici să știm, nici să afirmăm nimic despre conștiința altuia și nu avem absolut niciun motiv să recunoaștem realitatea acesteia Că această concluzie este o consecință logic inevitabilă a ipotezelor fundamentale ale empirismului pur, Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE acest lucru nu poate fi pus serios la îndoială Și totuși, nu mai puțin, s-a întâlnit întotdeauna cu cele mai arzătoare obiecții chiar și din partea celor mai consecvenți și îndrăzneți reprezentanți ai filozofiei pur empirice De obicei vorbesc așa Deducând existența animației altcuiva, facem o tranziție mentală similară cu cea pe care o facem constant cu privire la obiectele experienței exterioare Este adevărat că știm doar ceea ce percepem și că cunoștințele noastre nu pot depăși niciodată limitele senzațiilor noastre Cu toate acestea, obiectul cunoașterii noastre nu sunt doar senzațiile noastre actuale, prezente, ci și un câmp nemăsurat de uriaș al acelor senzații posibile, pe care cu siguranță trebuie să le primesc dacă devin în condiții convenabile pentru asta Să presupunem că văd un obiect binecunoscut, de exemplu portocale; Știu despre el nu numai ceea ce văd cu ochiul, adică culoarea și forma lui, dar știu și mirosul pe care îl voi auzi dacă îl voi simți, îi cunosc gustul, pe care îl voi simți dacă încep să-l mănânc, Cunosc acele senzații tactile pe care le voi experimenta dacă le voi simți Când stau în fața ușii camerei mele, nu numai că cunosc această ușă, dar mintea mea își imaginează cu certitudine ce este înăuntrul camerei și ce voi vedea imediat de îndată ce intru în ea Cu alte cuvinte, mintea noastră completează continuu senzațiile noastre prezente cu acele senzații posibile care, așa cum știm din experiența trecută, sunt indisolubil legate de ele Cu concluzii la viața mentală a altcuiva, are loc același proces mental Vedem un om mergând cu ochii ațintiți pe depărtare, se împiedică brusc, cade, se lovește cu fruntea de pământ, apoi sare în sus, își freacă fruntea, geme și certa; vom fi absolut siguri că • această persoană doare și că noi înșine l-am răni dacă am fi în locul lui Ce avem noi aici? Ca și în exemplele anterioare, punem firul nostru Biblioteca "Runivers" L LOPATIN senzațiile personale sunt completate cu acele legături care sunt indisolubil legate de ele în experiența noastră trecută La toate aceste considerente, totuși, este ușor de răspuns Există o diferență destul de semnificativă între concluziile noastre din primele exemple și din ultimul exemplu: în exemplele cu portocalul și ușa, tragem o concluzie asupra propriilor senzații viitoare, pe care le putem obține în condiții modificate de observație; dimpotrivă, în exemplul unui om căzut, afirmăm prezența senzațiilor acum, la momentul dat de observație, și, mai mult, pe cele ale altora, și nu ale noastre; și

dacă, dimpotrivă, în acest caz am avut în vedere doar propriile noastre senzații, pe care le-am putea primi dacă ne-am afla în locul celui căzut, sau dacă am fi cumva transferați în mod miraculos în organismul lui, și nimic altceva decât ele, nu te-ai considera cu dreptul de a afirma? atunci ne-am poziționa din punctul de vedere al solipsismului și astfel am respinge animația extraterestră Mai ales inconsecventă este interpretarea concluziilor noastre la stările mentale ale altor oameni, ca o simplă completare a verigilor lipsă din lanțul de stări ale propriei noastre conștiințe Senzația de durere de la o frunte ruptă nu se află deloc în seria percepțiilor mele vizuale și auditive din mișcările și strigătele unei persoane care se poticnește, ca unul dintre elementele acestei serii Este prea evident că această durere intră într-un fir de conștiință complet diferit și nu al meu Omul căzut, desigur, a perceput că merge, dar nu în felul în care îl percep eu; s-ar putea să fi avut impresii vizuale diferite în căderea lui, dar nu cele pe care le-am primit; își auzea propria gâfâială, dar nu în felul în care îl aud eu Și în acest lanț de senzații vizuale, auditive și tot felul de alte senzații, deloc la fel ca și eu, și nu ale mele, dar odată cu el, ca verigă inseparabilă în acest lanț, există o senzație de durere Acest lucru trebuie înțeles odată pentru totdeauna: recunoașterea chiar și a celei mai mici senzații în Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII şi filozofie conștiință extraterestră, nu sugerez o verigă lipsă din lanțul propriilor mele senzații, ci ceva mult mai mult, această conștiință extraterestră însăși adică existența independentă a unui lanț special de stări mentale interioare, în care nici o verigă nu aparține stărilor mele W James spune *): "Stările de conștiință pe care le întâlnim în natură sunt invariabil conștiințe personale - mințile individului, anumite "eu" și "tu" concrete Gândurile fiecărei conștiințe personale sunt izolate de cealaltă: nu există schimb direct între ele, nici un gând despre o conștiință personală nu poate deveni un obiect direct pentru gândul unei alte conștiințe Dezbinarea absolută a conștiințelor, pluralismul care nu este susceptibil de unificare, constituie o lege psihologică - Nici simultaneitatea, nici apropierea în spațiu, nici asemănarea calitativă a conținutului nu se pot contopi într-un singur gând, care este separat unul de celălalt prin bariera personalitate Decalajul dintre astfel de gânduri reprezintă una dintre cele mai absolute granițe din natură Acest adevăr psihologic elementar și în același timp foarte important ar trebui să fie bine amintit de acei numeroși susținători ai monismului empiric, empiriocriticului, filosofiei imanente etc , care cred că pe baza experienței pure, lumea interioară a tuturor creaturilor animate ni se dezvăluie pe scară largă și că apartenența stărilor mentale la conștiința noastră sau a altcuiva este pentru ei o împrejurare complet accidentală și chiar inventată de noi înșine) Astfel, revenim din nou la concluzia pe care am primit-o mai devreme, luând în considerare învățăturile lui Kant: afirmând existența independentă a conștiinței altuia alături de a noastră, recunoaștem astfel ceva complet) Iacob "Psihologie", traducere rusă de I Lapshin, pp -) Despre incompatibilitatea logică a ideii de animație extraterestră cu principiile empirismului pur, vorbesc mai detaliat în Problemele mele pozitive de filosofie, Partea I, pp - Biblioteca "Runivers" L LOPATIN, transcendentală pentru noi Odată ce o admitem și credem în ea, introducem imediat în gândirea noastră o întreagă gamă de concepte transcendentale și probleme transcendentale Și mai presus de toate, trebuie inevitabil să renunțăm la viziunea fenomenistică a legii cauzalității, ca doar un Factor subiectiv al reprezentărilor noastre,

sau ca o regulă a succesiunii observate a fenomenelor în experiența senzorială, care nu se extinde dincolo de limitele sale, indiferent de importanță cum susținem în mod specific această viziune - considerații kantiene sau pur empirice Conștiința extraterestră nu este niciodată observată și, în consecință, reflectările sale indirecte în a noastră, în relația lor cu sursa lor, nu pot fi supuse legii cauzalității ca regulă a observabilității succesiune de fenomene - am vorbit deja despre aceasta Deci, conștiința altuia nu poate fi decât o cauză reală și chiar transcendentă a stărilor subiective din mine Și odată ce admitem cauzalitatea transcendentă doar pe acest punct, nu ne mai putem opri asupra lui Să luăm în considerare doar toată acea confuzie fără speranță de concepte, care se instalează inevitabil în orice viziune iluzionistă asupra lumii, de îndată ce introducem în ea asumarea realității conștiințelor altor oameni Dacă lumea din jurul nostru este doar prezența noastră, doar fantoma sensibilității noastre, care nu are nimic în spate - iar iluzionismul nu poate privi altfel - cum poate o parte considerabilă a ei să fie compusă din afirmații și manifestări ale conștiințelor altor oameni, fiecare dintre ele este cufundat, totuși, în lumea ta iluzorie specială a fantomelor subiective? Pentru ca acest lucru să fie de imaginat fără a striga contradicții logice, noi, așa cum tocmai s-a subliniat, suntem forțați cu absolută necesitate să presupunem că centrii conștiinței individuale sunt în interacțiune reală unul cu celălalt și se dezvăluie în relațiile lor unul cu altul trans - cauzalitate cententală (adică, depășind experiența subiectivă a fiecăruia dintre ele) Dar ne putem limita la această presupunere? La urma urmei, dacă suntem convinși de realitatea conștiințelor altor oameni, nu suntem mai puțin ferm convinși că lumile subiective percepute de aceste conștiințe sunt omogene în conținutul lor între ele și cu lumea noastră percepută și reprezintă chiar doar proiecții diferite din diferite unghiuri de vedere ale uneia și aceleiași scheme independente sau imagini ale fenomenelor conectate Cum să ne gândim din nou la asta, dacă conștiințe individuale sunt închise una față de cealaltă și dacă tot ceea ce știm despre ele nu ne permite să vedem în niciuna dintre ele sursa exhaustivă a acestei scheme? II Ce fel de schemă este aceasta, în ce se află și care sunt condițiile pentru independența ei față de noi? Reprezintă un mediu independent din care conștiința individuală își primește percepțiile subiective sau este, de asemenea, doar o lume pur subiectivă într-o conștiință superioară, care inspiră asemănările și reflecțiile sale parțiale în toate conștiința limitată? Și oricum am putea răspunde, nu este oare absolut inevitabil să presupunem că forța care întruchipează acest tipar în dezvoltarea și compoziția percepțiilor noastre senzoriale este cu adevărat independentă de noi și posedă, în raport cu experiența noastră, o cauzalitate transcendentă? Și câte alte întrebări sunt legate de aceste presupuneri inamovibile ale minții noastre! Este posibil acum să nu punem deloc întrebările schițate și să nu le rezolvăm în niciun fel? Dar ele decurg din însăși esența problemei și sunt inseparabile de ea La urma urmei, dacă te gândești puțin, va deveni destul de evident că este imposibil să concepi atât "subiectivitatea pură a lumii percepute, cât și pluralitatea conștiințelor independente unele de altele, percepând, totuși, același conținut două judecăți; contrazicându-se unul pe altul Desigur, nimănui nu îi este interzis să închidă ochii la orice întrebări și nedumeriri Dar, în primul rând, este foarte adesea mult mai ușor să ceri decât să îndeplinești; în al

doilea rând, în orice caz, nu într-o asemenea închidere a ochilor și nu în aranjarea unei serii de afirmații care se distrug reciproc, evident, se poate găsi sensul unei înțelegeri deliberate, raționale și chiar mai științifice a lumii Astfel, recunoașterea animației altcuiva este golul prin care șiruri întregi de presupuneri și concepte transcendentale se sparg în cele mai imanente în viziunea sa asupra lumii intențiilor Ideea vieții mentale a altcuiva este în primul rând o idee transcendentă Ne înțelegem destul de ușor cu ideea că obiectele exterioare neînsuflețite sunt reduse pur și simplu la ceea ce simțim direct în ele Doar stabilitatea acestor obiecte pe care le observăm și independența lor față de faptul că le privim sau nu, nu ne permite să finalizăm această identificare a lucrurilor lumii materiale percepute de noi cu propriile noastre senzații Dimpotrivă, atunci când ne asumăm chiar și cea mai scurtă stare subiectivă din sufletul altcuiva, chiar dacă ne-a fost declarată prin semnele cele mai evidente și incontestabile, afirmăm ceva care depășește cu totul limitele senzațiilor noastre, cu totul independent dintre noi și totuși la fel de concrete și vii, ca noi înșine S-ar părea că există o singură cale de ieșire din aceasta pentru viziunea imanentă asupra lumii: să respingă complet animația altcuiva; fiecare ar trebui să se gândească în sine că nu mai este nimeni pe lume în afară de el De ce, atunci, această cale de ieșire este atât de rar folosită și, în orice formă consistentă, nici măcar nu este folosită? Este motivul pentru aceasta o poziție destul de ridicolă în care fiecare filosof va cădea inevitabil atunci când va începe să-și demonstreze în scrierile sale Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE cititori fantomatici că toți sunt doar creația propriului său vis? Dar filozofii au dovedit adesea lucruri ciudate Mai mult, cititorul care crede filozoful va crede despre sine că el însuși dovedește adevărul despre natura iluzorie a vecinilor săi și, prin urmare, autorul raționamentelor pe care le citește și doar îmbracă în visele sale involuntare argumentele sale în imaginea unui carte scrisă de o altă persoană: până la urmă dacă întreaga lume este creația lui, de ce să nu fie o astfel de creație și acea carte care îi explică rolul său creator în univers? Mi se pare că dificultatea aici constă nu numai în stângăcia și nu într-o poziție amuzantă, ci în imposibilitatea logică a sarcinii Fără să ating toate aspectele întrebării, fără a extinde, de exemplu, rădăcinile pur instinctive ale credinței noastre în viața spirituală a altcuiva, mă voi referi aici doar la acele considerații pe care le-am exprimat încă din în articolul meu: "Noul Legea psihofiziologică a domnului Vvedensky " În ea, am încercat să demonstrez că încrederea noastră în animația altcuiva nu este deloc o concluzie prin analogie, că concluzia noastră asupra existenței conștiinței în afara noastră este un proces logic mult mai riguros), că în evidență și rigoare se apropie de dovezile de matematică) și fundamentează de neconceput propriu-zis contrariul Acum nu voi mai repeta reflecțiile expuse în acest articol, pe care încă le recunosc drept corecte și care nu au întâmpinat obiecții până astăzi, deși aveam dreptul să le aștept Pe scurt, nevoia de credință în animarea vecinilor noștri, pe lângă orice altceva, este cauzată de persuasivitatea logică și inevitabilitatea logică a acestei credințe !) "Întrebări de filosofie și psihologie", cartea) Pagina ì Pg Biblioteca "Runivers" L LOPATIN în toată compoziția sa și în toate legile sale, ca un simplu produs al propriului nostru vis, în mod clar nu se împacă cu cerințele cele mai fundamentale ale legii cauzalității, în afara cărora, totuși, nu putem gândi nimic - vom vedea clar că teoria solipsismului, oricât

de tentantă ar fi în interesul răsturnării complete a metafizicii transcendentale, reprezintă un tip de înțelegere a lumii care este complet incompatibilă cu mintea umană Nu mă voi opri acum asupra celui de-al doilea dintre exemplele pe care le-am dat în acest capitol de adevăruri general acceptate cu un conținut mai specific, adică pe convingerea generală a activității noastre de sine sau a capacității noastre de a efectua acțiuni care depind doar de noi înșine M-am ocupat deja de această întrebare de multe ori în scrierile și articolele mele anterioare, iar discuția ei în prezent ne-ar distra foarte mult Între timp, nu ne preocupă aici niște întrebări particulare, ci o întrebare generală și fundamentală: aceste convingeri umane universal recunoscute și esențial de nezdruncinat în propria noastră ființă, în capacitatea noastră de a acționa din noi înșine, în realitatea lumii exterioare, în existența unor creaturi animate în jurul nostru - ce este? - doar iluzii ale minții noastre sau ceva mai mult decât simple iluzii, dar propoziții teoretice obiectiv de încredere sau cel puțin foarte probabile? Mi se pare că despre aceste convingeri ar trebui spus aproximativ același lucru, așa cum sa menționat deja despre principiile generale speculative luate în considerare în capitolul anterior Dacă legile identității, cauzalității și substanțialității sunt doar iluzii subiective ale gândirii, atunci toate judecățile și cunoștințele noastre și, în consecință, toată știința noastră, sunt, de asemenea, doar iluzii și nu pot fi nimic altceva Dar se poate întreba în egală măsură: dacă nu există nici noi înșine, nici acțiunile și condițiile noastre forțate din exterior, dacă nu există nici Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE lumea exterioară, nici ființele însuflețite din ea - atunci ce există și ce este de studiat în știință? La urma urmei, știința studiază fie lucrurile din afara noastră, fie stările din noi Dacă nu există nici una, nici alta, atunci întregul său conținut este un delir fără speranță și autoînșelare Deci, în interesul însăși existenței științei și al posibilității sale generale, aceste presupuneri, în toate mințile, nu pot fi considerate ca ceva opțional și asimilate doar după gustul și capriciul personal, cu atât mai puțin pot fi considerate doar ca iluzii și ficțiuni de gândire Dimpotrivă, dacă sunt absolut inseparabile de logica internă a rațiunii noastre, atunci ei (sau cel puțin unele dintre ele), mai mult decât orice alte afirmații, au dreptul la o recunoaștere obiectivă și universal obligatorie La urma urmei, mintea judecă adevăratul și falsul numai în funcție de acordul sau dizarmonia internă a opiniilor sale Prin urmare, sarcina imediată și cea mai importantă a filosofiei trebuie să fie aceea de a justifica și fundamenta necesitatea universală a adevărurilor care sunt inseparabile de însăși organizarea gândirii noastre VII După cum știm deja, cea mai bună dovadă a realității de nedemontat din gândirea noastră a adevărurilor general acceptate pe care le-am luat în considerare până acum constă în încercările istorice făcute de a le elimina Aceste încercări au dus întotdeauna la opusul lor; Adevărurile negate s-au întors imediat înapoi, doar sub nume noi, ascunse pe cât posibil sub Formule nedeterminate, și totuși și-au ocupat locul cuvenit în viziunea asupra lumii, care a calculat să se descurce fără ele Ceea ce la prima vedere dă impresia unei reevaluări radicale a valorilor metafizice, o descoperire îndrăzneață a unor căi cu totul noi în cercetarea filozofică, prea des se dovedește mai târziu a fi doar un exercițiu dialectic frivol, ale cărui rezultate finale Biblioteca "Runivers" П L L O P Atin paro este cel mai puțin crezut de propriul său autor Acest lucru s-a întâmplat de multe ori în istoria trecută a filozofiei -

același Fapt este observat în filosofia modernă, chiar și uneori în
Forme deosebit de convingătoare și ilustrative Un fenomen extrem de
interesant în acest sens este acea mișcare către o înțelegere imanentă
și pur empirică a realității, alungând fără milă toate propozițiile
metafizice transcendente și orice dualism în interpretarea lumii
cognoscibile, care a apărut în Germania în anii șaptezeci ai ultimului
tabel și care se dezvoltă în diverse moduri până în zilele noastre Unul
dintre fondatorii și liderii recunoscuți ai acestei mișcări și unul
dintre cei mai clari și talentați apărători ai acesteia este E Makh
Prin urmare, aș dori să spun câteva cuvinte despre filosofia sa, care
întruchipează de obicei trăsăturile unei întregi tendințe O convingere
arzătoare a inconsecvenței și inadecvării complete a tuturor opiniilor
anterioare asupra naturii și sarcinilor cunoașterii constituie cel mai
vital nerv al inspirațiilor filozofice ale lui Mach Toate principiile
călăuzitoare ale principiului, la care gândirea filozofică se îndreaptă
involuntar atunci când explică realitatea, sunt hotărât respinse și
condamnate de ele El se răzvrătește împotriva conceptului de substanță,
ca pur convențional și în evaluarea sa obișnuită a unei generalizări
false și, în numele acesteia, refuză să recunoască substanțialitatea
atât pentru obiectele lumii exterioare, cât și pentru propriul sine, el
respinge conceptul a cauzalitatii, inlocuindu-l cu conceptul de
Dependenta functionala intre senzatii neaga neconditionat realitatea
materiei, ca ceva diferit de senzatii, si apara cu insistenta pozitia
potrivit careia nu corpurile provoaca senzatii in noi, ci senzatiile
formeaza corpuri; el respinge în general irevocabil realitatea a ceva
transcendent faţă de noi p A se vedea Die Principien der Warnielehre, ,
- Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE
experiență senzorială S-ar părea că în astfel de ipoteze inițiale,
sistemul lui Mach ar trebui să reprezinte cel mai pur tip de viziune
subiectiv-idealistă asupra lumii pe o căptușeală senzaționalistă Dar,
făcând cunoștință cu rezultatele finale ale construcțiilor sale
filozofice, găsim ceva cu totul neașteptat; spre uimirea considerabilă
a cititorului care îl studiază pentru prima dată, Mach se dovedește a
fi un materialist în metafizică și un realist naiv în teoria
cunoașterii Senzațiile, din care, după viziunea inițială, totul real se
compune, treptat, odată cu dezvoltarea sistemului, se transformă în
corpuri date înainte de a apărea orice făptură simțitoare, existând
indiferent dacă cineva le percepe sau nu le percepe, fiind printre ei
înșiși în relații și conexiuni puternice și formând în totalitatea sa
întregul real al universului, care are în mod evident toate atributele
substanțialității O anumită bază substanțială este, de asemenea,
asumată pentru viața noastră mentală: este indicată în sistemul nostru
neuro-cerebral, de care toate stările noastre mentale sunt în
dependență funcțională absolută În cele din urmă, Mach se deosebește de
materialiștii obișnuiți doar prin aceea că ei fac totuși o distincție
între obiectele materiale și impresiile subiective pe care le evocă în
noi, în timp ce Mach nu face această distincție și crede că senzațiile
și obiectele noastre corporale sunt complet una și la fel, la fel, deși
pentru aceste obiecte este complet indiferent dacă le simte cineva sau
nu Cum ajunge el la un concept atât de ciudat, distrugând atât de
evident Fundația pe care este construită? Nu cred că ar fi o sarcină
ușoară să enunț pe scurt și clar șirul de gândire extrem de capricios
și, în plus, destul de fragmentar din discursurile filozofice ale lui
Mach, dar voi încerca să o fac oricum Cartea Întrebări de filosofie
Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Max pleacă de la ideea că senzația este
elementul original al naturii și nu produsul derivat al unor substanțe

diferite de ea Corpurile nu dau naștere la senzații, dar complexele de senzații formează corpuri x) Corpurile sunt doar simboluri mentale pentru complexe de senzații Lumea nu este formată din ființe misterioase care, interacționând cu o ființă la fel de misterioasă, generează singurul lucru disponibil pentru noi - existența Culori, tonuri, spații, timpi - acestea sunt ultimele elemente din care este compus totul Principalul lucru de reținut este că nu există nimic ascuns în spatele lor, nicio fundație separată de ele și diferită - în ele este toată realitatea, iar sarcina științei ar trebui să se limiteze la descrierea relațiilor lor De aici rezultă două implicații importante În primul rând, corpurile nu sunt o dată pentru totdeauna substanțe formate, ci doar complexe relativ stabile de elemente de mediu conectate între ele și cu elemente ale sistemului nervos; Faptul că alte elemente depind de elementele sistemului nervos se numește perceptibilitatea lor: corpurile externe sunt simțite de noi, ceea ce înseamnă doar că depind de sistemul nervos; obiectul exterior este senzația, în măsura în care depinde de organismul nostru În al doilea rând, orice organism admite interpretare: culoarea verde poate fi considerată din punctul de vedere al acelor condiții fizice care au provocat-o - în acest sens este un fenomen fizic Dar acest fenomen este legat, de altfel, de procesele chimice din retina ochiului, iar în funcție de acestea, culoarea verde devine o cantitate psihică, o senzație O astfel de dependență a elementelor externe de organism are un caracter universal și constant - în acest sens lumea este formată din senzațiile noastre Și odată ce permitem toate acestea, atunci dualismul psihicului și fizicului dispare astfel Intern si extern Die Analyse der Empfind ungen, , S Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII II FILOZOFIE Noua experiență este formată din aceleași elemente Diferența dintre psihic și fizic este înrădăcinată nu în natura elementelor care le compun, ci în punctul nostru de vedere asupra lor, sau în acele dependențe și conexiuni funcționale din care le privim Prin ele însele, aceste elemente nu sunt nici mentale, nici fizice, sunt indiferente și complet omogene În totalitatea lor, ele formează o masă conectată oõhij, în plus, în punctele sale individuale se dovedesc a fi legate și conectate mai strâns și mai ferm; astfel de puncte constituie ceea ce numim în noi înșine Nu există opoziție între psihic și fizic; dimpotrivă, între ele se dă o identitate perfectă) Dacă diferența dintre psihic și fizic constă doar în modurile noastre de a le considera și interpreta, atunci trebuie să presupunem un paralelism complet între fenomenele unuia și celuilalt Principiul paralelismului perfect între psihic și fizic constituie principiul călăuzitor și fundamental pentru studiul senzațiilor Senzația nu este doar elementul primar, ci și singurul element al lumii exterioare; reprezintă, de asemenea, singurul element al lumii interioare Prin urmare, Mach, în teoriile sale psihologice, urmărește în mod constant o viziune pur senzaționalistă asupra vieții mentale În teoria elementelor, astfel pusă, Mach a văzut cel mai bun mod de a elimina atât solipsismul, cât și idealismul subiectiv Recunoașterea animației altcuiva este concluzia sa inevitabilă Desființează însăși noțiunea de senzații ca stări subiective și interne În saiom dele, pentru teorie elementele senzației există de la început în afara noastră; Imaginea unui obiect de pe retina ochiului este înzestrată cu proprietatea de apariție din însuși aspectul său, nu este proiectată nicăieri, așa cum se crede de obicei Dar noi) Ibid S) S * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN haideți să renunțăm la ideea senzațiilor ca o proprietate pur subiectivă și internă, individuală a fiecăruia dintre noi, atunci orice

diferență esențială dintre senzațiile mele și ale voastre va dispărea de la sine Aceleași elemente sunt conectate în multe puncte de legătură, care sunt noi înșine Dar aceste puncte de legătură nu reprezintă nimic permanent și stabil Ele apar, pier și se schimbă constant Eul nostru nu are o unitate reală, nu este o unitate închisă în sine Prin urmare, zidul impenetrabil , bariera care se presupune că mă desparte de tyu este doar o iluzie Ea provine din faptul că elementele conștiinței unui individ sunt puternic conectate între ele și slab și doar ocazional vizibile cu elementele altui individ Cu toate acestea, o astfel de stare mentală este destul de imaginabilă, care nu aparține niciunui subiect Sentimentele animalelor inferioare nu pot fi atribuite subiectivității: opoziția dintre subiect și obiect, eu și nu eu, se formează treptat, ca urmare a diferențierii naturale Ce ne obligă să recunoaștem, în afară de propriul sine, sinele altcuiva? Procesul de inferență asupra vieții mentale a altcuiva este un caz special de inferență prin analogie: pentru a înțelege relația unui organism străin cu mediul observat, înlocuim o legătură intermediară, un termen mediator sub forma psihicului altcuiva În ansamblul total de senzații sau elemente care constituie lumea corpurilor din jurul nostru și pe care o vom numi ABC, găsim sub forma părților sale nu numai corpul nostru K L M, ci și corpurile altor oameni sau animale K' U M ', K "L" M ", etc Dar cu complexul de elemente K L M (corpul nostru) sunt legate, după cum știm din experiență, stări mentale, pe care le notăm un β γ Și aici, prin analogie, suntem pentru K? IJ M ', K "L "M" ne asumăm propriul nostru a β' γ , oc" β" γ", etc) Pe de altă parte, teoria elementelor trebuie să fie) S) S - Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE întotdeauna pentru a distruge punctul de vedere al idealismului subiectiv - elimină în mod fundamental orice dualism intern și extern Senzația nu este un fenomen subiectiv intern, este doar o combinație specială a acelor elemente omogene din care sunt compuse toate lucrurile Sentimentul este un proces fiziologic Prin urmare, lumea, dată în senzații, este o realitate reală, și nu un miraj subiectiv al ideilor noastre Percepția noastră sub acea formă și cu acel conținut, așa cum este dată în mod direct, aparține unei realități complete și independente de noi O astfel de recunoaștere a realității absolute a percepției senzuale se numește realism naiv După cum am spus deja, Mach în concluziile sale finale este un apărător convins al punctului de vedere naiv realist*) Aceasta este viziunea lui Mach asupra lumii în trăsăturile sale generale și poate mai clare Nu mă voi opri asupra nedumeririlor destul de numeroase pe care le dau naștere propozițiilor sale individuale, asupra arbitrarului unora dintre presupunerile sale, asupra vagului și inconsecvenței tranzițiilor și salturilor dialectice ale gândirii sale S-ar putea indica confuzia adesea repetată în discursurile sale și greu admisibilă a proceselor mentale cu procesele fiziologice din sistemul nervos, deși, oricât de strâns legate ar fi ele, ele nu sunt în orice caz una și aceeași; la extrema controversă a interpretării sale pur senzualiste a tuturor fenomenelor psihice etc S-ar putea observa că principiul paralelismului complet între psihic și fizic ar necesita o fundamentare mai atentă și nu se potrivește bine cu afirmarea unei simple identități între lor; că, în cele din urmă, această identitate capătă o formă foarte dubioasă și are nevoie de o justificare serioasă în ipoteza lui Mach că tot ceea ce este fizic este compus din funcțional i) S $ Biblioteca "Runivers" L LOPATIN dependențe de senzații, luate în mod abstract din bunăstarea noastră organică și stările mentale individuale ale voinței, sentimentelor și minții

noastre În același timp, s-ar părea că lumea fizică ar trebui recunoscută doar ca o parte a mentalului, izolată artificial de întregul său - la urma urmei, de fapt, în experiența directă a conștiinței noastre, doar o parte relativ mică a senzațiile, ideile și ideile noastre fac parte din conceptele noastre strict științifice despre realitatea fizică și legile ei O discuție detaliată a tuturor acestor neajunsuri ale sistemului lui Mach ne-ar duce prea departe de subiectul nostru Mă voi concentra acum doar pe două puncte, deosebit de importante pentru noi, pentru că datorită lor Mach face ieșirea din idealismul subiectiv în realismul naiv, în primul rând, din solipsism, în recunoașterea vieții mentale a altcuiva și în al doilea rând Mă refer aici la doctrina lui Mach despre elemente și la doctrina sa despre o singură masă de senzații date primordial, care sunt distribuite liber și variat între diferite conștiințe Pornind de la o respingere hotărâtă a conceptelor de substanță și cauzalitate în sensul său obișnuit, Mach recunoaște în mod destul de consecvent realitatea din spatele senzațiilor, ca date directe ale experienței senzoriale Dar face imediat un pas foarte important alături de acesta: înlocuiește conceptul de senzație cu un alt concept, mult mai șubrede și mai vag al elementului La început pare că este vorba doar de schimbarea numelui, dar destul de curând se dovedește că acest termen ascunde o întreagă teorie metafizică, care, de altfel, nu a fost dovedită sau fundamentată nicăieri, dar este, prin urmare, subînțeles peste tot Pe scurt, aceste elemente se dovedesc a fi acele unități substanțiale din care) s i Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE toate obiectele și fenomenele sunt compuse atât în afara noastră, cât și în interiorul nostru, care există indiferent dacă le simțim sau nu și, în acest sens, sunt transcendente conștiinței noastre, care, în cele din urmă, cu diversele lor combinații formează acel material, nu psihic pe dinăuntru spre exterior, fără evoluție a naturii *), care precede cu adevărat apariția oricărui fel de creaturi animate Mach nu vorbește niciodată despre elemente într-un mod atât de direct, dar se gândește constant la ele în acest fel Cu toate acestea, el stă ferm pe identitatea perfectă a elementelor și a senzațiilor Rezultă astfel un fel de confuzie de concepte care urmărește cititorul prin toate raționamentele lui Mach: peste tot în ele punctul de vedere senzațional-idealist se revarsă imperceptibil în cel transcendental-realist și invers Principalul suport al lui Mach în oscilațiile sale este afirmația că mentalul și fizicul, sau, în consecință, senzațiile și elementele, diferă nu prin ele însele, ci doar prin unghiul de vedere din care le privim Elementele în sine nu au nici o natură psihică, nici o natură fizică Să-i considerăm în relațiile și legăturile lor independente de noi, ei devin Ființă Fizică; dacă le privim din punctul de vedere al dependenței lor de sistemul nostru nervos, se transformă în senzații Trebuie să mărturisesc că este dificil să vină cu o definiție mai incongruentă a mormăielii ca aceasta Oamenii au știut ce simt cu mult înainte să știe că există un sistem nervos în ei Dimpotrivă, este destul de evident că atribuirea mentală a ceva sistemului nervos nu intră deloc, ca parte, în senzația noastră imediată, pentru simplul motiv că sistemul nostru nervos în forma sa anatomică și fiziologică) S - , Biblioteca "Runivers" L LOPATIN structurile despre care preda stiinta nu fac niciodata obiectul perceptiei directe; și, în general, atribuirea logică a unor date unul altuia și senzația imediată, inconștientă a ceva, sunt în mod clar Fapte psihice diferite Mach are în vedere în principal considerația că până nu atribuim ceea ce percepem sistemului nostru nervos, nu știm că

este senzația noastră, dar o considerăm un obiect independent de noi Totuși, în afară de faptul că departe de toate senzațiile noastre ne raportăm la lucruri exterioare, aici se pune în primul rând următoarea întrebare: în ce măsură avem dreptate când, rămânând într-un punct de vedere naiv, ne identificăm senzații cu lucruri exterioare? Indiferent din ce sunt compuse obiectele lumii din jurul nostru - din atomi și molecule fizice obișnuite sau din elementele nebuloase și misterioase ale lui Mach - dar dacă sunt date independent de noi, este de imaginat că ele, în toate lor conținut și în toate calitățile lor, nu poate fi diferit de sentimentele noastre? La urma urmei, doar cu un răspuns pozitiv la această întrebare s-ar putea spune că senzațiile noastre și corpurile lumii exterioare sunt separate unele de altele doar prin punctul nostru de vedere asupra lor, altfel ele ar fi diferite · Ce a făcut Mach pentru a rezolva această problemă? Într-un mod ciudat, el nu o explică, ci presupune că s-a decis deja într-un anumit sens Și această noțiune preconcepută stă la baza atacurilor sale asupra presupunerii oricărui fel de proiecție în procesele de percepție senzorială Între timp, proiecția nu este deloc o presupunere, ci un Fapte indubitabil, cel puțin în ceea ce privește relația dintre imaginile percepute senzual ale obiectelor exterioare și obiectele în sine Când văd un mic disc strălucitor pe cer, care acum este învelit în nori, apoi izbucnește Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE dintre acestea, atunci, desigur, proprietățile, dimensiunile și elementele de formare ale acestui disc sunt departe de a fi egale și nu identice cu C > prin proprietățile foarte diverse, mărimea colosală și compoziția extrem de complexă a unui soare real Când mă apropii de o clădire de departe, aceasta devine mai mare cu fiecare pas pe care îl fac; asta înseamnă că crește de la sine? Nu este deloc necesar să intrăm în mai multe detalii despre toate argumentele cunoscute în favoarea distincției dintre imaginile sensibile ale lucrurilor și proprietățile lor reale în sine Important este că Mach nu le-a eliminat complet El crede că teoria sa a elementelor înlocuiește și compensează complet teoria senzațiilor tale a lui Mill *) Dar cum să nu observe că, potrivit lui Mill, seria de senzații posibile în calitățile și compoziția lor nu seamănă deloc cu cea actuală , senzații disponibile la un moment dat? Iar diferența dintre senzații și realitatea pe care o reproduc este departe de a fi doar aceea că senzațiile sunt, parcă, proiecții ale obiectelor percepute asupra organelor noastre, complet dependente de poziția acestor organe și de relația cu obiectele percepute Merge mult mai adânc Mach însuși este de acord că atunci când văd o frunză verde, culorile și Forma direct percepute de mine sunt în orice caz diferite de Formele, culorile etc din creierul pe care îl investigăm și că frunza vizibilă în acest sens este ceva mental , în contrast cu proprietățile fizice și fiziologice ale procesului creierului) Dar același raționament va trebui repetat cu insistență despre fiecare senzație Senzațiile nu sunt egale cu obiectele exterioare care le provoacă, ele sunt și mai puțin egale cu procesele fizice și fiziologice din creierul nostru, care sunt foarte puțin descrise și se reflectă în stările noastre mentale în lor) S) S Biblioteca "Runivers" L LOPATIN mănâncă Compoziția fizică și chimică Procesul fizic din afara noastră și procesul Fiziologic din noi trebuie să aibă loc și să fie finalizat, astfel încât să ia naștere în noi o senzație, ca ceva diferit de ele Prin urmare, Mach nu a distrus deloc caracterul subiectiv și interior al senzațiilor noastre Subiectivitatea le aparține ca proprietatea lor inalienabilă, indiferent dacă ființele simțitoare o suspectează sau nu Astfel, încercarea lui Mach de a salva

realitatea independentă a lumii materiale pe baza empirismului pur nu poate fi în niciun fel numită reușită Cu greu mai reușită este încercarea lui de a fundamenta pe această bază realitatea animației altuia Raționamentul său cu privire la ultima întrebare este un complet, surprinzător chiar și pentru un psiholog atât de subtil din alte puncte de vedere precum Mach, o încălcare a acelui adevăr psihologic simplu, care a găsit o expresie atât de vie în cuvintele lui James citate mai devreme Mach se răzvrătește fundamental împotriva acestui adevăr, deși exprimă unul dintre cele mai evidente Fapte psihologice; el insistă că bariera dintre eu și tine este doar o iluzie, că în realitate există o singură masă de senzații, comună, coerentă, care curge prin toate conștiința; că eu, tu, el sunt doar puncte condiționale în jurul cărora se acumulează aceleași senzații, așa cum aceleași grăunte de nisip pot cădea în mormanele cele mai diverse Mach nu vrea să vadă că această masă unică de senzații este o ficțiune pur metafizică, inspirată din teoria sa nu mai puțin metafizică a elementelor și neavând nici măcar o aparență de prezență empirică, pentru că nu observăm această masă în niciun fel și nicăieri După cum am văzut deja, conștiințe individuale sunt într-adevăr închise și închise una față de cealaltă, și nu numai în sentimentele lor subiective sau în conceptele ideale superioare, ci și în întreaga compoziție a senzațiilor exterioare care curg în ele Folosind schematică Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE Denumirile lui Mach, nu numai K L M și a £ γ, apar în fiecare conștiință sub propriile semne speciale, dar aceleași semne trebuie să aibă în fiecare dintre ele și A B C, exprimate ca A, B, C,, A " B, , Cf, etc Senzațiile nu pot fi aruncate dintr-o conștiință în alta, așa cum aruncăm lucrurile dintr-o pungă în alta, pentru că, deja, senzația nu este un fel de lucru stabil, este o stare fluidă, care dispare imediat de îndată ce încetează să mai fie să fie simțit; prin urmare, în intervalul dintre două conștiințe, ar fi un nimic perfect Nu putem percepe senzația altcuiva, așa cum este dată în sufletul altcuiva, nu poate apărea în noi, deoarece senzațiile noastre exprimă atitudinea față de lumea înconjurătoare în momentul dat al organismului nostru, și nu oricare altul, și structura individuală a sistemul nostru nervos și nu al altcuiva Acestea nu sunt presupuneri, ci Fapte, afirmate de totalitatea experienței noastre Când o persoană daltonică vede roșu în timp ce o persoană obișnuită vede verde, cu siguranță au senzații diferite, deși sunt cauzate de același obiect În acest sens, toate senzațiile din toate creaturile simțitoare de la prima lor apariție sunt în mod necesar subiective Mach neagă categoric acest lucru și aici se află a doua sa mare eroare psihologică El crede că senzațiile devin subiective numai atunci când subiectul conștiinței este opus obiectului său, când eul se distinge de non-sine; cu alte cuvinte, senzația este subiectivă pentru el numai atunci când este înțeleasă și evaluată în subiectivitatea sa de însăși ființa simțitoare Aici se află o eroare psihologică incontestabilă După cum am văzut deja, senzațiile sunt subiective în sine, complet independente de faptul dacă cei care le simt știu despre asta O insectă sau o muscă cu greu au o conștiință clară a lui e și ei cu greu ghicesc Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ei vorbesc despre diferența dintre percepția lor senzorială a lucrurilor exterioare și lucrurile în sine, și totuși senzațiile lor nu sunt mai puțin individuale și subiective, precum cele ale unei persoane Prin urmare, subiectivitatea senzațiilor nu este în niciun caz doar rodul introjecției noastre artificiale, așa cum crede Avenarius; este dat primordial al oricărui psihic în general Ea nu constă în atribuirea

mentală a senzațiilor unuia sau altuia subiect specific, ci pur și simplu în proprietatea oricărei conștiințe individuale că stările interne experimentate de aceasta, în conținutul și calitățile lor, nu sunt egale nici cu calitățile și conținutul stările interne ale altor creaturi animate, sau semnele reale ale obiectelor exterioare care au provocat aceste stări Negarea cu oarecare plauzibilitate a unei asemenea subiectivitati a senzațiilor noastre este posibilă numai dacă respingem complet realitatea lumii exterioare independente de noi: atunci cel puțin noi pot spune că, oricât de colorate subiectiv despre senzații în fiecare conștiință separată, ele constituie totuși singura realitate dată, singurul obiect, pentru că în afară de ele în toată subiectivitatea lor, nu există nimic Dar atât Mach, cât și Avenarius recunosc realitatea lumii exterioare și, făcând acest lucru, iau în mod clar tot temeiul concluziilor lor O remarcă similară poate fi făcută despre teoria lui Mach a unei singure mase de senzații Dacă s-ar afla din punctul de vedere al solipsismului, dacă nu ar recunoaște nicio altă conștiință decât a lui, ideea sa de o masă coerentă și unificată de senzații ar avea o justificare psihologică în Faptele experienței interioare; la această idee ar trebui doar să adăugați o indicație a caracterului irezistibil de fluid și în continuă schimbare al elementelor acestei mase Dar Mach acceptă o pluralitate de conștiințe și astfel se lipsește în mod evident de dreptul de a vorbi despre o singură masă de senzații: trebuie apoi să admită că asemenea mase coerente de senzații Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE sunt atâtea câte conștiințe separate; și trebuie să fie de acord că aceste mase nu intră în contact unele cu altele, deoarece senzațiile în calitățile lor direct perceptibile nu sunt într-adevăr deductibile din fațetele fiecărei conștiințe individuale Este clar că aceste mase separate nu pot manifesta decât influență reciprocă indirectă prin interacțiunea centrelor care sunt conștienți de ele, obiective și transcendente pentru ei Deci, ce este sistemul Mach ca întreg? Trăsătura sa cea mai esențială constă în faptul că, pornind de la o îndoială fundamentală în adevărurile filozofice cele mai general recunoscute și asimilând un astfel de punct de vedere în care ele cu adevărat ar trebui respinse, apoi, prin intermediul celor mai artificiale dispozitive logice, prin cârlig sau prin escroc, încearcă să readucă "aceste adevăruri în viziunea asupra lumii exprimată de el Mach a respins conceptele de substanță, cauzalitate reală, materie, lumea materială independentă de noi, în general, orice fel de realitate în afara senzațiilor noastre și el mai târziu toate acestea au revenit din nou sub denumiri noi, sub forma unor elemente inițiale omogene din care toate Formele existentei sunt compuse în mod egal, sub forma unei conexiuni a acestor elemente independente de noi, sub forma realității originare a Fizicului lumea trupurilor formată din ele și, în cele din urmă, sub forma realității independente a extratereștrilor și alături de a noastră muncă de gândire Așa cum am subliniat mai înainte, el este un reprezentant tipic al unei mișcări filozofice foarte influente De fapt, aproape toate remarcile făcute despre punctele de vedere ale lui Mach pot fi repetate, cu modificările corespunzătoare, despre părerile unui alt reprezentant celebru al acestui trend, Avenarius Doar ceea ce Mach exprimă clar, simplu și Biblioteca "Runivers" L LOPATIN în mod clar, în măsura în care ideile pe care le apără o permit, în expunerea lui Avenarius este îmbrăcat într-o Formă foarte dificilă, abstractă, chiar scolastică, extrem de bogată în presupuneri arbitrare, termeni pretențioși, scheme goale și grele, care toate împreună dă filozofia lui Avenarius o aparenţă falsă de profunzime intimidantă Cu toate

acestea, indiferent de prețul irelevant al unor astfel de construcții metafizice, ele trebuie să facă dreptate deplină într-un singur aspect: ele reprezintă o ilustrare extrem de convingătoare a puterii puternice asupra minții noastre a acelor adevăruri filozofice universal recunoscute despre care am vorbit mai devreme Ce rezultat final obținem pe baza a tot ce s-a întâmplat înainte? Mi se pare că, fără a cădea în exagerare, se poate formula astfel: într-adevăr, există adevăruri filozofice universal recunoscute, de altfel, având un caracter direct convingător, axiomatic Este posibil să ne îndoim de aceste adevăruri, dar nu pot fi abandonate serios Prin urmare, ele pot fi numite pe bună dreptate axiomele filozofiei Aceasta este particularitatea filozofiei, pe care o are în comun cu matematica, că conține axiome, adică propoziții universal recunoscute și general înțelese, deși acest lucru este rareori chiar și filozofii înșiși doresc să observe Pe de altă parte, în științele experimentale se poate vorbi cu greu de vreo propoziție generală direct convingătoare pentru fiecare minte: cu greu este posibil să le evidențiem în Fizică, Chimie sau Biologie Ei pot vorbi doar despre adevărurile universal recunoscute ale celui de-al treilea grup, conform clasificării stabilite de noi mai devreme: aceste adevăruri ar trebui să fie obligatorii pentru toată lumea, dar în realitate sunt obligatorii doar pentru oamenii care cunosc aceste științe Trebuie să fac din nou o rezervă puternică: existența unor propoziții filozofice de natură axiomatică Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII ŞI FILOZOFIE nu scuteşte deloc necesitatea absolută a analizei lor speculative, a stabilirii sensului lor real , a justificării lor raţionale împotriva posibilelor atacuri ale scepticismului Indiferent cât de persuasiv ar părea orice adevăr, dacă există posibilitatea unei îndoieli gânditoare și justificate logic în el, acesta trebuie să fie justificat Într-adevăr, în matematică nu există o graniță fermă între axiome și teoreme, iar știința matematică ar câștiga în perfecțiunea sa formală doar dacă axiomele sale ar fi reduse la cel mai mic număr posibil și toate celelalte propoziții, chiar dacă posedau o persuasivitate imediată, ar fi totuși demonstrabile Pe de altă parte, axiomele matematice, ca oricare altele, au nevoie de o justificare fundamentală și o evaluare a semnificației lor din punctul de vedere al naturii generale a cunoștințelor noastre și al limitelor acesteia Certitudinea axiomelor matematice și sfera de aplicare a acestora par destul de diferite din punctul de vedere al lui Hume, Leibniz, Kant sau Mill Între timp, pentru axiomele filozofiei, întrebarea limitelor aplicării lor este prima și principală Dar până la urmă, aceste axiome ale filosofiei nu au încă o astfel de justificare și fundamentare care să mulțumească pe toată lumea și cu care toată lumea ar fi de acord Cum să le numim axiome? Nu ne ocupăm mai degrabă de ele doar cu opinii subiective, poate foarte des întâlnite, dar a căror asimilare depinde totuși doar de bunăvoința și gustul nostru? Dacă ceea ce s-a spus înainte era adevărat, nu mai putem raționa în acest fel Pentru axiomele filozofiei, nu există încă o justificare directă general recunoscută Dar un argument circumstanțial foarte important poate fi subliniat în favoarea lor:) Cât de important este, am văzut deja parțial în exemplul legii cauzalității Biblioteca "Runivers" l Lopatină ele sunt ferm fundamentate prin dovezi contrare, prin neconceputul și impermeabilitatea complet evidentă a negației lor efective Chiar nu putem înțelege sau ști nimic, sau chiar să gândim, dacă le refuzăm în mod constant și complet Acest lucru, repet din nou, face ca sarcina fundamentării și justificării lor filozofice pozitive să fie extrem de serioasă {De continuat^ L Lopatin Biblioteca

"Runivers" Religia în societatea americană ("La religion dans la société aux Etats-Unis Henry Bargy Paris, ") În epoca de început, problema religioasă pare destinată să joace un rol greu de asumat și de prezis la mijlocul secolului trecut Acest lucru trebuie admis, ignorând toate evaluările și punctele de vedere personale La polii opuși ai vieții religioase, are loc o mișcare la fel de interesantă: transformarea din ce în ce mai mare a catolicismului într-o singură forță organizată care leagă diferite naționalități, clase și tradiții, care înfrânge egoismul social și interesele locale și creșterea nu mai puțin puternică a religiei individualism, trăgând concluzii de la începutul reformei rupând cu toată tradiția organizatorică a bisericii și recunoscând un singur lucru - actul de conștiință al credinciosului în toată libertatea sa Dar mai puțin ca oricând aceste sentimente religioase pot fi studiate în forma lor abstractă Mai puțin ca oricând, pentru că este prea contrar concepțiilor metodologice moderne, care nu recunosc drept rodnic decât studiul tuturor formelor culturale în atmosfera lor specifică; dar chiar dacă aceste concepții metodologice nu ni s-ar părea obligatorii și am adera la venerabila împărțire veche în laturi economice, politice, religioase și culturale din istorie, dintre care fiecare există de la sine, tot ne-ar fi suficient să nu să închidem ochii, să vedem câte fire leagă instinctele și stările religioase cu realitatea socială Viața religioasă se adaptează la formele din jur; se obiectivează în tot felul de organizaţii şi instituţii - ·' Questions of Philosophy, KN Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY zheniyah; oriunde ar fi ea nu a înghețat, avem în fața ochilor diversele manifestări ale solidarității speciale pe care o creează Prezența acestor manifestări dovedește întotdeauna existența în integritatea inviolabilă a manifestării? Un grup sau un partid religios puternic corespunde întotdeauna unei conștiințe religioase nedecăzute? Aceasta este o întrebare la care nu i se poate da un răspuns categoric; studiul formelor sociale nu ne scutește de interpretarea vieții mentale a celor care trăiesc în ele - dar, evident, calea către această interpretare nu se află printr-un studiu exclusiv al sistemelor dogmatice Aceste sisteme sunt complete, semnificația lor istorică nu trebuie subestimată, dar interesele religioase moderne nu gravitează spre ele Dacă lumea catolică și protestantă s-ar putea înțelege la fel de ușor ca profesorii de teologie catolică și protestantă predau cot la cot în universitățile germane, atunci această lume s-ar fi unit de mult Rabia teologică a murit; A murit fanatismul religios? Cartea lui Barge este, în opinia noastră, un exemplu foarte interesant de studiu al vieții religioase moderne care a crescut pe pământul american Este interesant pentru noi atât în metoda ei, cât și în concluziile sale: vedem aici cum diverse forme bisericești pe bază comună dobândesc o unitate de neînțeles pentru o privire superficială Toate bisericile din Statele Unite - protestante, catolice, evreiești și independente - au ceva în comun Sunt mai aproape unul de celălalt decât este fiecare dintre ei de metropola sa europeană, iar totalitatea tuturor religiilor Americii constituie ceea ce se poate numi religia americană Cititorii Tocqueville nu vor uita capitolele remarcabile pe care autorul cărții Démocratie en Amérique le-a consacrat influenței religiei asupra vieții sociale și politice a țării În ochii lui, totalitatea credințelor din America, diferite prin conținut, asemănătoare prin impactul educațional, este cel mai puternic suport al democrației, care, în același timp, nu-i permite să degenereze în tirania opresiunii neîngrădite a majoritar *) Bryce, care s-a apropiat x) La democratie en Amérique ed II ci; Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA

AMERICANĂ problema cu mai multa prudenta, cu dorinta de a evita caracteristicile a priori, in general sa alaturat Tocqueville aici *) Ambii studenți ai vieții americane sunt frapați de această asemănare interioară în fizionomia socială a bisericilor americane; amândoi sunt opriți nu atât de influența anumitor confesiuni, cât de influența creștinismului în general și nici măcar de influența creștinismului, cât de religie în general "Există nenumărate secte în Statele Unite", spune Tocqueville; toți diferă în cultul care este dat Creatorului, dar toți sunt de acord în a recunoaște îndatoririle omului unul față de celălalt Fiecare sectă îl onorează pe Dumnezeu în felul său, dar toate propovăduiesc aceeași morală în numele lui Dumnezeu " "În America, scrie Bryce, există un sentiment mai simpatic între toate confesiunile, fără a exclude catolicismul, o mai mare disponibilitate de a lucra împreună pentru un scop comun, decât între catolici și protestanți din Franța și Germania, sau între anglicani și nonconformiști în Anglia Există rivalitate între principalele confesiuni, căutând să-și extindă turmele, să ridice noi biserici, să strângă sume mari în scopuri bisericești Dar aceasta este o rivalitate pașnică, nu provoacă ceartă: statul rămâne neutru și toate bisericile au un câmp deschis în fața lor Există mult mai puțină exclusivitate aici decât în orice altă țară, cu excepția, poate, a Scoției Cum se exprimă această unitate și care este baza ei istorică? - Cartea lui Bryce oferă răspunsul În toate confesiunile americane există două trăsături caracteristice: sociale, adică predominanța interesului în societate, și nu în individ, și pozitiv i e predominanța interesului pentru uman și natural, și nu pentru transcendent, suprasensibil Aceste proprietăți nu sunt trăsături de secol al XIX-lea, ci marchează evoluția bisericilor americane încă de la începuturile lor; dar încă din secolul al XIX-lea au devenit, ca să spunem așa, conștienți: în lucrările marilor teologi și moraliști americani, Chaning și Emerson, găsim, parcă, crezul filozofic al acestui om comun Ultimul-) Comunitatea americană d III cap și * Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII limitele acestei evoluții nu ne sunt încă ascunse, dar ceea ce se află în fața ochilor noștri dă o premoniție a unor noi forme de satisfacere a nevoilor religioase ale omenirii, forme pe care Europa încearcă atât de zadarnic să le dezvolte Pacea religioasă în sensul larg și profund al cuvântului - pacea între confesiunile individuale, pacea între credință și liberă gândire, între religie și știință, creativitatea pozitivă în domeniile social și politic, respingerea controverselor în domeniul viziunilor personale asupra lumii - aceasta este ceea ce deosebește America de vechile societăți europene Pasaje aproape imperceptibile leagă ceea ce în Lumea Veche este despărțit de prăpastii de netrecut Este o religie americană, căci este legată de pământ cu o mie de fire; este o religie care, cu drepturi egale, poate fi numită creștină și religia omenirii: "păstrând esența evanghelică, pare să realizeze idealul lui O Comte" Nu trebuie să căutăm încă primele verigi ale acestei evoluții în America, trebuie să le căutăm în biserica Leiden, din care în a apărut prima biserică protestantă din Lumea Nouă - Plymouth Biserica din Leiden l-a creat pe Robertson; tratatul său despre comuniunea religioasă este impregnat de sentimente foarte neobișnuite pentru începutul secolului al XVII-lea Toate sufletele evlavioase, chiar dacă nu făceau parte din biserica vizibilă, sunt mădulare ale celor nevăzuți, mădulare ale trupului mistic al lui Hristos, iar credința lor le unește, le dă posibilitatea de a comunica cu Dumnezeu, ca și cu un Tată comun Alături de Sfânta Scriptură este plasat bunul simț uman, care învață același lucru ca și Sfânta Scriptură Spre deosebire de puritanii care s-au mutat în Olanda

și și-au continuat luptele acolo, Robertson vede răul în polemicile religioase - chiar și în polemicile împotriva principalului inamic - Biserica Anglicană "Recunoaștem că se fac multe în întâlnirile lor, ceea ce este interzis de a doua poruncă, dar respingem, pentru a fi în concordanță cu spiritul creștinismului și publicului, toate obiceiurile Bisericii Anglicane ca idolatrie și membrii acesteia ca idolatrii Aceasta este umanitatea, dar în același timp este o practică foarte dezvoltată, bunul simț - proprietăți combinate în tipul descris de Robertson de "înțelept evlavios" controversă Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ contrazice dragostea creștină, dar în același timp servește ca o risipă neproductivă a puterii Credinţa noastră, a spus el, nu trebuie să-i condamne pe alţii; ea trebuie să ne instruiască noi înșine Primele comunități care au apărut pe pământul Lumii Noi au fost impregnate de o profundă dispoziție religioasă Dar care este natura acestei dispoziții? "Suntem legați împreună, spune Carta Sandys, într-un singur trup, într-o uniune cu Dumnezeu, mai strâns și mai sacru decât orice societate din lume; avem mare grijă să nu rupem această legătură și de aceea suntem ferm legați de îndatoririle de asistență reciprocă: fiecare pentru toți și toți pentru fiecare Biserica s-a contopit cu comunitatea, interesul religios cu cel civil: s-a format un fel de ordine teocratică, dar religia însăși a căpătat caracterul, în primul rând, de normă socială și morală, de care depindea bunăstarea coloniei Pentru noii coloniști, creștinismul este în primul rând strânsa solidaritate și fraternitate a credincioșilor; există puține trăsături metafizice în concepția lor despre Divinitate; pentru ei apare in primul rand ca o forta care controleaza soarta coloniei, patronul ei suprem Domnul nu prescrie atât cetăţenilor să se venereze un cult, cât să slujească binele coloniei În cuvintele lui Winsrop, "El își arată nemulțumirea față de cei care, deși evlavioși, vorbesc de rău această țară și aduc descurajare poporului lui Dumnezeu" Pietatea este o virtute publică; se manifestă în devotamentul cu care o persoană se dăruiește cauzei comunității sale, pe care Dumnezeu și-a făcut afacerea Este clar că în acest caz este imposibil să se acorde independență religioasă unui cetățean individual: el este liber în credințe, dar nu în acțiuni Doamna Getchisen, care a fost judecată pentru lipsă de respect față de cler, și-a înrăutățit semnificativ soarta, referindu-se la o "iluminare de sus" specială "Aceasta este seducția diavolului", au răspuns judecătorii ei, care au văzut aici începutul unei anarhii care ar fi putut dezintegra comunitatea S-a creat intoleranța, s-a format o adevărată inchiziție puritană, dar atenția ei, spre deosebire de cea catolică, a fost îndreptată spre acțiune, și nu către credință Tărâmul păcătoșilor aproape coincide cu domeniul păcătosului social Sinoadele nu recunosc păcatul în simplu Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY faptul de a da înapoi cu dobândă, dar ei îl văd în cămătărie; religia intră într-o evaluare detaliată a contractelor, cumpărărilor și vânzărilor, încurajând ceea ce în ochii ei este spre binele coloniei și impunând stigmatizarea păcatului asupra acțiunilor opuse În comparație cu acest detaliu cazuistic, indiferența coloniștilor față de dogmă va părea ciudată Chiar și în raport cu Biserica engleză, de care s-au separat, limba lor este surprinzătoare prin blândețea ei "Nu venim în New England", a spus pastorul Gichinson, ca niște schismatici care s-au îndepărtat de Biserica Anglicană, deși nu am putut să nu ne despărțim de erorile ei; vom pune în aplicare partea pozitivă a reformei și vom răspândi Evanghelia în America Simbolurile bisericilor americane s-au remarcat prin simplitatea lor extremă și, în același timp, lățimea Simbolul Plymouth spunea:

"Recunoaștem solemn că Domnul Iehova, singurul Dumnezeu adevărat, este Dumnezeul nostru și al nostru: promitem să respectăm toate regulile Sfintei Scripturi, conformându-ne sincer sfintelor ei îndemnuri, într-un spirit de iubire reciprocă și sprijin și în așteptarea Domnului ajutorului Său plin de har" Primul sinod din a emis doar "un program de disciplină, care este regulile de morală și de organizare bisericească; potrivit ei, era doar o chestiune a acestei organizații să separe biserica americană de metropola ei de peste mări Persecuția nu a fost religioasă, ci politică; Roger Williams a fost judecat doar pentru că a negat dreptul magistraților de a pedepsi nerespectarea cultului și, prin urmare, a subminat bazele societății puritane Aceeași reacție a stârnit-o și sosirile de mai târziu din Anglia, care, prin separatismul și lipsa de disciplină, au tulburat liniștea publică La prima vedere pare surprinzător de ce o națiune, acum atât de tolerantă, a fost cândva stăpânită de un asemenea fanatism? Dar în această persecuție a existat mai multă autoconservare socială, dacă vreți, egoism decât fanatism; au fost treziți de gelozia conservatoare mai degrabă decât de cea ortodoxă Această tendință se mută în secolul al XVIII-lea Noii veniți din Anglia au propus înființarea unui consiliu care să examineze doctrinele religioase Propunerea a întâmpinat o rezistență viguroasă "Oare", a întrebat John Weiss, "nu proclamă ei Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ mai multe adevăruri religioase zilnic decât poate realiza toată Noua Anglie într-o perioadă lungă de timp Cel mai bun lucru pentru noi va fi să rămânem ca până acum: să convingem fiecare om și fiecare societate să-și folosească timpul cu înțelepciune, să nu-și părăsească afacerile și să încercăm să îndeplinim cu onestitate îndatoririle pe care le-a încredințat Dumnezeu, legile și instituțiile; putem spera că atunci totul va merge bine pentru noi și pentru sfânta noastră religie "Să nu fim mai evlavioși decât Dumnezeu însuși" El nici măcar nu dorește ca mai mult timp și energie să fie dedicate problemelor și intereselor religioase decât a rânduit Dumnezeu în acest scop, rânduind ziua a șaptea a săptămânii Pietatea excesivă este superstiție, în sensul exact al cuvântului latin superstitio În argumentarea lui Weiss, în prim plan se află corespondența cu spiritul englez, cu stilul de viață colonial, chiar și cu natura țării, clima ei, forțele productive Acestea sunt adevăratele baze ale acestei religii, suficient de solide în ochii lui pentru a nu le sacrifica în favoarea unei căutări dogmatice Treptat, alături de lumea puritană, grupată în jurul Bostonului, au fost create biserici presbiteriane lângă New York și Philadelphia Primele sinoade ale acestor biserici s-au preocupat la fel de puțin de dogme și credințe; atenţia lor era îndreptată către întrebări practice Înainte de , tot ceea ce se cerea viitorilor slujitori ai bisericii era o acceptare generală a Confesiunii de credință de la Westminster, care conține esența doctrinei Thomson vine din Scoția și aduce în acest mediu efortul inerent patriei sale pentru o definire exactă a dogmelor: își propune să ceară viitorilor preoți o semnătură pentru a recunoaște anumite puncte ale dogmei Reprezentanții americani s-au pronunțat împotriva propunerii, care ar duce la dispute teologice În cele din urmă, au convenit să adopte așa-numitul Act de Adresă: aceasta a fost formula, a cărei recunoaștere a prevenit schisma; dar chiar și în ea se acordă puțină atenție dogmelor Deși sinodul nu are pretenții la vreo autoritate în materie de credință și este dispus să accepte pentru inițiere pe toți cei pe care există motive să creadă că Hristos îi va primi în împărăția cerurilor, așa a început actul Actul de adopție a durat până în , Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII când emigranții

scoțieno-irlandezi, contrar vechilor tradiții americane, care doreau o mai mare siguranță în doctrină, au reușit desființarea acesteia Această opoziție între tradiția americană și starea de spirit a noilor veniți se face simțită mai ales în prima jumătate a secolului al XV-lea-III Cu o ostilitate deosebită, partidul scoțian a întâlnit apariția pe pământul american a metodismului, care era atât de indiferent față de diferențele dogmatice și vedea întreaga forță a religiei în reînnoirea morală a oamenilor Parțial din cauza indiscrețiilor metodiștilor individuali, din cauza compoziției accidentale a consiliului din , metodiștii au fost recunoscuți acolo ca expulzați din biserică Acestui sinod i s-a opus Sinodul din New York, unde au predominat elementele native americane; s-a hotărât că "oricine are cunoștințele necesare și mărturisește dreapta credință, ducând o viață morală și încercând să realizeze în eforturile sale dorința de sfințenie, supusă disciplinei, să fie acceptat de noi cu bucurie din inimă" În cele din urmă, opinia publică a coloniilor s-a opus puternic partidului scoțian, iar ea a trebuit să revină la o mai mare toleranță; în a fost recunoscut "Planul unității", chiar mai liberal decât actul din A fost o victorie decisivă a tradiției americane asupra îngustării inimii europene A apărut cu o strălucire deosebită în rezoluțiile Sinodului din "Sinodul este unanim în opinia că adevărul are scopul virtuții și că piatra de încercare a adevărului este că, pentru că slujește virtuții - așa cum a spus Mântuitorul, " îi vei cunoaşte după roadele lor " Există o legătură de nedespărțit între credință și viața practică, virtute și datorie; altfel, care ar fi importanța descoperirii și acceptării adevărului Sinodul recunoaște că este necesar ca toți slujitorii religiei să aibă credință sfântă, dar crede că există adevăr și forme de viață în care oameni de bune moravuri și bune principii pot fi distinse, iar datoria creștinilor și comunităților în acest sens de a manifesta toleranță reciprocă Presbiterianii înșiși s-au mutat involuntar în direcția metodismului, acea mărturisire a "moralității fără dogme" Într-o astfel de atmosferă religios-psihologică, în care toate grijile, toată atenția era concentrată asupra educației unei ființe umane Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ a voinței, iar minții i s-a dat o sferă considerabilă, un tip de "liber-gândire creștină" pentru adulți Ei au început să considere diferențele dogmatice nu numai ca neimportante în practică, ci ca având doar o semnificație relativă în esență Din tărâmul dogmatismului practic-moral s-a deschis o ușă în tărâmul indiferenței teoretice, pătrunsă de un anumit scepticism: cine știe ce formă de cunoaștere a lui Dumnezeu și de închinare a lui Dumnezeu este singura adevărată? Congregaționaliștii și universaliștii, prezbiterianii și baptiștii, predică unul în bisericile celuilalt, în fața unui public care aparține unei confesiuni diferite Suntem prea siguri că un om cu moralitate dovedită nu va rosti decât cuvinte bune de la amvon; când Bentley refuză să-l admită pe universalistul Murray, el se referă nu la erezia sa, ci la personalitatea sa - "este un străin, nu poate fi garantat" Și această indiferență dogmatică nu s-a limitat la câteva puncte minore, treptat a început să se îndrepte spre cele mai elementare dogme În opinia unui contemporan, în mulți pastori ai bisericii din Boston "nu acordau nicio valoare divinității lui Hristos", dacă nu o puneau la îndoială Unitarienii, care nu au recunoscut această divinitate, s-au răspândit cu o viteză alarmantă pentru mințile conservatoare Potrivit lui Becker, "În , toți oamenii educați din Massachusetts, toți administratorii și profesorii de la Harvard College, aparțineau unitarienilor; întreaga aristocrație a prosperității s-a înghesuit în bisericile unitare; judecătorii erau și

ei unitari, iar sentințele lor erau contrare constituției stabilite în biserică" Tranziția în sine nu a fost bruscă; un duhovnic care s-a recunoscut anterior ca calvinist a devenit unitar: singurul semn al schimbării a fost că predicile sale au căpătat un caracter și mai puțin dogmatic, și mai practic Dacă dogmatismului i s-a acordat atât de puțin spațiu, atunci printre puritani înșiși a fost creată o teologie aparte; principalii săi reprezentanți au fost Thomas Hooker și Thomas Shepard în secolul al XVII-lea, Jonathan Edwards în secolul al XVIII-lea Și aici totul este pozitiv, totul este impregnat de interese practice: perspectiva religios-metafizică îmbracă forme împrumutate din viața înconjurătoare; Jonathan Edwards este plin de neîncredere, Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII dacă nu dispreţul, până la filozofia pură, chiar și la gândul pur Referitor la teoria lui Locke, el scrie: "Iată că suntem atât de departe de lucrurile pe care limbajul le poate exprima, încât, fără cele mai mari precauții, suntem nevoiți fie să fim de neînțeles, fie să cădem în contradicții" A contribuit foarte mult la renașterea spiritului puritan în coloniile nordice, dar nu a fost o renaștere a unui anumit crez, a fost trezirea voinței, stimuli morali Mulți au fost neîncrezători față de manifestările crescânde ale entuziasmului religios în mediul puritan: este o pierdere de timp, o pierdere de energie Edwards a răspuns acestui argument practic cu altul, nu mai puțin practic El obiectează că în anumite cazuri oamenilor nu le este frică să-și cheltuie timpul și banii pe distracții publice; dar acum s-a câștigat mai mult timp decât s-a pierdut, câștigat prin reducerea distracțiilor, a vizitelor la cârciumă, a vizitelor goale și a vorbărie inactivă - o economie de timp ce depășește cu mult pe cea petrecută cu adunările religioase, cu manifestările excepționale ale sentimentului religios Cu toate acestea, exaltarea religioasă în sine nu este esențială în ochii lui: este o manifestare fizică, un tribut necesar naturii, pe care o persoană îl plătește pentru renașterea sa morală El nu simte simpatie pentru exaltare, ci o suportă ca la un rău necesar Inevitabilitate! acest concept joacă cel mai mare rol în filosofia religioasă a lui Edwards și a succesorilor săi americani Pentru Edwards, voința este liberă doar în sensul că o anumită ordine morală ne poate domina acțiunile Libertatea metafizică, o acțiune nepredeterminată de nimic, ieșită din adâncurile mistice ale voinței, nu are nici un sens pentru el Libertatea este capacitatea sau capacitatea de a acționa după propria voință Dacă se spune că o persoană decide nu în virtutea alegerii, preferinței, înclinației, ci sub influența unei decizii pur accidentale care decurge din indiferența absolută, aceasta este nu cel mai înalt concept de libertate sufletul are capacitatea de a determina acțiuni altfel decât prin alegere sau arbitrar, ce valoare are o astfel de libertate? Adevăratul concept de libertate este conform naturii necesității inerente acțiunii nu ezit Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ unsprezece a spune: nu este posibil ca nicio imaginație să vină cu o mai mare libertate În ochii lui, "suveranitatea voinței", autodeterminarea, autodirecționarea, sunt toate cuvinte vagi și goale, în spatele cărora nu se ascunde niciun gând Cei mai mari moraliști americani ai secolului al XIX-lea merg pe urmele teologului puritan Și pentru ei, libertatea reală nu are nevoie să se bazeze pe libertatea metafizică "Necesitatea", spune Emerson, "contopește cu libertatea, libertatea cu necesitatea Viața este mai liberă cu cât este mai intensă; asimilează totul în jurul său, folosește totul, creează totul: în aceasta este legea lumii și în aceasta este libertatea omului Fiecare creație își creează propria sferă de viață din ea însăși și în

jurul ei, ca un vierme de mătase propriul cocon, ca un melc propria cochilie James merge mai departe: însăși starea de îndoială, momentul în care voința alege între mai multe soluții, i se pare o stare de slăbiciune aproape dureroasă Omul se ridică atunci când voința acționează cu o fermitate, aproape inconștientă, când străduința spre bine devine un instinct irezistibil Divinitatea în acest sens este cea mai puțin liberă: acțiunea ei este determinată în întregime de scopurile sale bune Rigorismul kantian, care vede moralitatea adevărată acolo unde există luptă și efort, este contrar dispoziției lui James, pentru care o persoană care nu are un sentiment mai înalt decât simțul datoriei merită numele de "sicriu văruit"; un om are nevoie doar să se incite la bine atunci când inima lui este ostilă binelui Cât de interesante sunt în acest sens comentariile lui James despre Emerson; a văzut cea mai înaltă calitate a acestuia din urmă în spontaneitatea perfectă, aproape inconștiența naturii sale morale Acesta este cultul energiei fără efort Emerson a fost predicatorul și exemplul său viu: el însuși a împrumutat-o în mare măsură de la profesorul său Chaning Chaning a fost o persoană mistică și în același timp profund realistă; pentru el atracţia către Divin nu se deosebea de impulsul moral natural "Dumnezeu este bun, iar iubindu-L pe El iubim moralitatea perfectă; de aceea trebuie să-L iubim Dacă l-am putea înțelege pe Dumnezeu ca ființă, nu Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII având însușirile pe care le numim în oameni virtuțile morale, ar fi datoria noastră să distrugem, să smulgem însăși rădăcina evlaviei Divinitatea este moralitate, iar singura închinare proprie Divinității este tot morala Aceasta este adevărata suveranitate a moralității în religie și viață, în credință și voință Pentru Emerson, toată natura este un simbol al moralității și al profesorului ei Dar dacă impresia naturalului și porunca supranaturalului inspiră în mod egal comportamentul moral la o persoană, atunci moralitatea în sine nu este prea abstractă Este strâns legată, de exemplu, de bunăstarea pământească a omului; lucrând la aceasta din urmă, lucrând la crearea bogăției materiale, o persoană creează condițiile independenței sale morale, "căci natura însăși îi obligă pe săraci să mintă" "Timp de o mie de ani sașii au fost rasa dominantă fără alt motiv", scrie Emerson, "decît independența monetară Nu exista guvern dăruind "panem et circenses", nu existau clanuri, viață patriarhală pe cheltuiala conducătorului, nu exista zestre, nu exista clientelă: fiecare își plătește cota Dar bogăția căreia Emerson îi dedică astfel de recenzii elogioase nu trebuie să servească doar scopurilor personale, egoiste; este echivalentul unei cheltuieli de energie utilă social: lucrând pentru sine, o persoană lucrează pentru binele comun "Cu adevărat bogat este cel a cărui proprietate este a tuturor Arta de a pune la dispoziția tuturor ceea ce este mai bun în artă și natură - aceasta este problema civilizației " Achizitivitatea practică este justificată prin generozitate rezonabilă După aceasta, nu ne va surprinde că, printre marxiştii americani, ştiinţa progresului social se ridică aproape la nivelul unei discipline religioase: ea sfinţeşte calea providenţială a omului şi a societăţii nu mai puţin decât Sfânta Scriptură În ochii lui Emerson, o carte bună de economie politică merită Biblia Acest lucru nu ar fi tocmai caracterizat drept utilitarism: pentru Chaning și Emerson, bunăstarea subiectivă a individului nu reprezintă cel mai înalt criteriu și nici măcar nu prezintă un interes deosebit pentru ei - este porunca solidarității, credința în puterea sa și caracter înnăscut Cele mai stra Biblioteca "Runivers" RELIGIILE ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ Danemarca este utilă într-o anumită măsură și trebuie să învățăm să învățăm din senzațiile

dureroase trăite de sensibilitățile noastre Pentru Chaping, avantajul unitarismului constă în respingerea definițiilor dogmatice, respingerea a ceea ce aduce atât de multă discordie în viața societăților umane Când a fondat revista Ucenicul lui Hristos în , el și-a formulat programul astfel: "editorii nu au o viziune complet consecventă asupra persoanei și demnității lui Hristos Ei vor prezenta acele aspecte din viața lui Hristos pe care toți creștinii le admit în general Dorința noastră este doar să ne protejăm pe frații noștri de încercările sistematice și persistente de a le impune o credință care are o origine umană Scopul nostru este unul singur - să prevenim disputele Ideea Treimii este peste capacitatea noastră: a provocat persecuții religioase în Evul Mediu Marele adevăr, care doar în biserica primară a fost suficient pentru a face un om ucenic, este recunoașterea lui Isus ca Hristos , Unsul lui Dumnezeu, Lumină și Mântuitor al lumii Prin urmare, oricât de ciudat ar părea la prima vedere, Chaning nu-și arată simpatia pentru catolicism: intoleranța dogmatică este răscumpărată prin marea sa forță socială unificatoare și edificatoare, prin capacitatea sa de a evoca cele mai nobile sentimente ale unei persoane, de a-i fertiliza creativitatea "Virtuțile unui Fenelon sunt suficient de înălțate pentru a proteja întreaga biserică care l-a creat Este timpul să facem dreptate acestei societăți străvechi, care conține mai multe suflete decât toate celelalte comunități creștine luate împreună Când se aude tonul disprețuitor cu care se vorbește adesea despre Biserica Catolică, cine ar crede că Carol cel Mare, Alfred, Mihail Angelo, Rafael, Tasso, Bossuet, Pascal, Descartes au fost catolici? Îl atrag mai ales liderii catolicismului francez, care după acționează sub steagul libertății: nu vede contradicții profunde între direcția lui Lamennay, Montalembert și tradițiile seculare ale catolicismului Eșecul misionarilor sectelor engleze îl face profund fericit Ei ar face ca această țară să facă un pas înapoi cu trei secole! Pentru Chaning, morala este rezumată în porunca solidarităţii, în care interesele individuale şi cele sociale se împacă Biblioteca "Runivers" p KOTLAREVSKII res; căci, oricât de important este acesta din urmă, Chaning îl recunoaște ca pe un adevăr evident: "în nu există nimic mai mare în societate decât omul însuși Se creează astfel un curent, pe care Bargy îl caracterizează prin cuvinte care sună la urechile europene drept o contradicție clară: socialismul individual Ea a fost definită cel mai clar în grupul așa-numiților transcendentaliști, format în sub influența puternică a lui Chaning: apropiați de unitarieni, ei s-au dovedit a fi ceva mai favorabili contemplării metafizice "Ei sunt siguri că Dumnezeu este revelat fiecărei persoane în mod individual și, prin urmare, îl respectă pe individ Mai presus de toate, ei pun libertate, nu libertate metafizică, ci libertate de acțiune Viața lor individuală interioară inspiră activitate în mediu: ei simt că personalitatea se poate dezvolta numai ieșind din ea însăși; cultul lor față de "eu" lor constă numai în acțiuni care vizează binele celorlalți Ei mărturisesc că dragostea începe cu persoana care iubește, dar văd în dragostea pentru altul adevărata formă a iubirii pentru sine Emerson dorește ca "trezirea interioară și renașterea" să fie realizate prin "servirea familiei, a celor dragi, a semenilor în general", astfel încât fiecare promisiune de reformă să nu rămână o simplă declarație, ci să devină o viață O persoană fără societate ar fi o forță fără un punct de aplicare Atât în sistem, cât și în starea de spirit a transcendentaliștilor, aceste două momente apar cu o strălucire deosebită: cultura personală și uitarea personală de sine, o înaltă evaluare a dezvoltării individuale și îndreptarea acesteia către un

scop social Ce altă soluție, însă, poate concilia drepturile individului și interesele societății · Dar transpendentaliştii nu au rămas doar teoreticieni ai solidarităţii; au dat un exemplu practic în renumita comunitate Brook Farm "Brook Farm reprezintă ceva unic în istoria lumii Aceasta este experiența comunismului, care a fost realizată de o parte selectă a națiunii Emerson a vizitat adesea aici, Ripley, Brownsen, tatăl Hecker, Alcon și alții au trăit și au lucrat aici; cei mai luminați oameni, floarea neamului, a corectat aici muncile agricole: unii luni de zile, alții ani de zile Acest lucru a fost posibil doar pentru nepoții coloniștilor Numele celebre ale membrilor colegiului Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ i-au dat un exemplu, al cărui impact asupra conștiinței societății americane nu poate fi estimat Nu era nimic sectar în comunitatea Brook Farm, în ciuda dispoziției profund religioase care a pătruns în membrii săi În , locuitorii din Brook Farm au adoptat doctrina socială Fourierist: aceasta nu le-a schimbat deloc atitudinea față de creștinism Iată cum a fost caracterizată această combinație în organul comunității Dial: "Fourierismul nu este un suflet; este doar un corp, un corp minunat construit, de dragul căruia ar putea fi prudent să aruncăm orice schelet numit civilizație Dar acesta este doar un trup: viața lumii în prezent este viața creștină În secolele al XVIII-lea, arta, literatura, filosofia, poezia au urmat ideea creștină în opera lor; tot ceea ce este incompatibil cu ea nu are viabilitate Fourier face dreptate creștinismului, dar acesta, poate, este doar un act extern din partea lui Lăsați fourieriștii în falangele lor să lase un loc liber pentru biserici, să nu se amestece în organizațiile lor și să nu le sprijine financiar; lăsați bisericile să intre în sistemul lor fără să fie parte din acesta Desigur, ideea de falange nu putea fi aplicată fără schimbare: libertatea individuală era respectată ca ceva sacru Privit din punct de vedere economic, nu era atât un sat comunist, cât o societate pe acțiuni legată de o asociație de producție și consum Începutul egalității s-a exprimat doar în egalitatea de salariu pentru munca fizică și spirituală, căci constituția coloniei spunea: "Cu cât munca devine pur fizică, cu atât este nevoie de sacrificiu de sine din partea muncitorului: îi pare rău pentru timp pe care l-ar putea folosi pentru propria sa educație - cu atât mai rău cu atât este mai lipsit de această educație; iar munca mentală răsplătește o persoană cu plăcerea deja asociată cu ea - Regimul se baza nu pe o organizare forțată, ci pe un anumit obicei stabilit: este clar că era posibil numai dacă exista entuziasm pentru o viață nouă, simpatie reciprocă între membrii care doreau să o conducă Fiecare și-a adus munca în comunitate, dar comunitatea ar trebui să ofere fiecăruia cea mai mare participare posibilă la binecuvântările spirituale "Nimeni nu ar trebui să limiteze Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY să fie, spune statutul coloniei, prin muncă fizică: orele de muncă vor fi limitate de legea generală și, în plus, reduse pentru fiecare individ Instrumentele progresului mental, formele de contact social, vor fi puse la dispoziția publicului larg Timp economisit lucrând împreună; nu va fi folosit pentru achiziționarea ulterioară de bani, ci pentru urmărirea scopurilor spirituale Societatea nu vrea să fie bogată în bani, ci în ceea ce ar trebui să reprezinte banii: bogată în timp liber, oportunitatea de a trăi o viață plină, satisfacând toate nevoile spiritului Speră în viitor să furnizeze membrilor săi nu numai toate cele necesare, ci toate conforturile care servesc sănătății fizice și psihice: cărți, instrumente, colecții, opere de artă: aceste obiecte constituie proprietatea comună a tuturor În cele din urmă, va obține rezultate pe

care egoismul le urmărește, dar va spiritualiza și va da o notă umană Într-un cuvânt, Brook Farm era ca o școală de solidaritate, nu paralizând instinctele individualiste, ci dirijandu-le Problema relației dintre societate și individ în general nu a primit acea culoare ascuțită în gândirea moraliștilor și sociologilor americani, nu a fost impregnată de acea tragedie a ireconciliabilității care ne lovește adesea în cadrul său european Se poate spune că în America a existat întotdeauna credința într-un fel de "armonie prestabilită" a nevoilor întregului și ale părților care îl compun Providența a legat perfecțiunea individuală și socială într-o legătură inseparabilă; căile de dezvoltare ale unuia și celuilalt nu încetează niciodată să fie paralele - acesta este un fel de misticism social Este greu să găsești oriunde o formă mai pură și o expresie vie a acesteia decât la James A fost un geniu pur american, deși a făcut munca gândirii europene - teologia engleză și metafizica germană Însă baza propriei sale gândiri este în întregime americană: străduința pentru bine merge înaintea eforturilor pentru adevăr, educația voinței înaintea pregătirii minții Scopul tuturor este acțiunea: ea trebuie să aibă loc în mod natural, să curgă din însăși natura omului și să fie îndreptată spre binele comun Viața, după el, constă în absorbția subiectului de către obiect "Cunoașterea adevărată nu este Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ această cunoaștere cerșetoare, această cunoaștere la mâna a doua ridiculizată de instinctul popular Când cunosc un cal, nu-mi pasă, nu cunosc nicio relație între obiect și subiect, între cal și mine; în această "relație" pedantă, îmi rămâne doar calul, obiectul cunoscut; eul, subiectul cunoscător, este absorbit de realitatea omnipotentă a obiectului Separați subiectul și obiectul; s-ar putea să ai o logică pentru tine, dar nu vei mai avea viață " Ideea că cineva poate acționa împotriva naturii este absurdă din punct de vedere filozofic; ideea că ar trebui să se comporte așa este monstruoasă din punct de vedere moral Educatorii uită prea ușor acest lucru: "Nu-mi pot imagina nimic mai dăunător pentru un copil decât să smulgă din bucuriile lui naturale ceea ce este sacru în ele Când instinctele sale naturale sunt înecate, el dezvoltă o excitație febrilă, epuizându-și rezerva de vitalitate, dacă natura nu oferă acestei excitații o ieșire secretă Între timp, fiecare acțiune începe în natură, se termină, dar nu aduce rezultate, în societate: progresul constă în dezvoltarea laturii sociale a omului, în înlocuirea conștiinței rasei cu conștiința individuală Societatea mântuiește, ca să spunem așa, individul de ceea ce este în el egoist, limitat "Repudierea de sine este o lecție predată de trecut Am învățat-o încet, dar în prezent milioane de oameni văd ce au văzut o mână în urmă cu un secol Civilizația nu are alt scop în afară de cel care i-a fost dat, cum să socializeze treptat conștiința umană, arătând inutilitatea tuturor pretențiilor individuale, viciile secrete ale virtuților noastre, egoismul ascuns al celei mai severe evlavie, pofta nestăpânită de putere, care transformă bunătatea însăși în tiranie Într-adevăr, trecutul nostru istoric nu are un scop mai mare de la Providență decât acela de a descoperi răul ascuns în viața personală și de a pregăti treptat o bază solidă pentru societatea umană Dacă solidaritatea este o poruncă a Providenței, atunci respingerea ei, credința în izolarea absolută a personalității cuiva, egoismul - acesta este adevăratul păcat originar - πρώτος· ψευδός al naturii umane Uniunea dintre natural și moral este ideea principală a lui James Individualismul într-o formă exagerată Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII nefiresc și în același timp contrar voinței divine; omul intră în comuniune cu Dumnezeu numai prin

natură și societate "Personalitatea mea mă desparte de Dumnezeu; Simt că El condamnă orice tratament special cu mine - pentru că, din moment ce sunt personal, sunt dușmanul și rivalul umanității în ansamblu Dar ar fi o blasfemie să spun că El este nemulțumit de natura mea inocentă, care mă leagă de o legătură inextricabilă cu fiecare persoană născută dintr-o femeie Există ceva absurd și în același timp profund anti-religios în pretenția fiecărei ființe umane de a fi într-o relație specială cu Divinul Dumnezeu este simbolul tăgăduirii de sine, "slujitorul omenirii"; în viziunea lui Iacov, cultul Lui nu este legat de triumful sărbătorilor religioase, ci de viața de zi cu zi a omenirii "Dumnezeul după care tânjește inima mea, pe care trupul meu și duhul meu îl caută, nu este Dumnezeul duminicii, ci Dumnezeul tuturor zilelor săptămânii, Dumnezeul muncii, care nu respinge praful și sudoarea noastră, Dumnezeul care caută să nu trezească evlavia noastră, ci prin răbdare și muncă să înnobileze existența noastră fizică și morală Aceasta este religia democrației americane, creștinismul ei, care nu are nevoie de un creștinism mistic Cea mai democratică republică în ochii lui James este, parcă, o formă predeterminată în care creștinismul său trebuie să fie realizat Statele Unite i se par pământul promis al umanitarismului "Dacă republica este neapărat forma finală a statului, pe care Providența o folosește pentru a lumina și educa poporul, este pentru că după republică nu se mai poate realiza nicio organizare juridică sublimă, nicio formă de solidaritate obligatorie și reglementată care să dea mai multă amploare; și poate face loc doar unei societăți bazate pe consimțământul voluntar, adică fraternitatea liberă și spirituală a tuturor oamenilor - scopul ultim al dezvoltării rasei umane " Măsura în care aceste tradiții religioase-filosofice au crescut în pământul Americii este cel mai bine indicată de schimbările profunde experimentate de credințele Lumii Vechi, odată ce acestea au fost transferate în Noua S-ar părea că nu există nimic mai unit în spirit și Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ în formă, decât catolicismul, protejat prin organizarea sa puternică de toate schimbările și fluctuațiile Și totuși vedem în America ascensiunea unui catolicism foarte diferit de formele cunoscute nouă în Europa de Vest După cum spune pe bună dreptate Barge, catolicismul american, așa-numitul americanism, se caracterizează prin "introducerea unui spirit sociologic în catolicism" Strămoșul filosofiei catolice din America, Brownsen a trecut la ea din sociologie: credința sa în biserică decurgea din credința în progresul social Fascinat de coloniile agricole pe care Berbec le-a întemeiat în America, a publicat în jurnalul "Apărătorul Evangheliei" Credo a unei noi mărturisiri: aici totul se baza pe morală pură Cred că fiecare membru al familiei umane ar trebui să fie sincer Eu cred că fiecare ar trebui să fie binevoitor față de ceilalți, să depună toate eforturile pentru a se asigura pe sine și pe alții cu toate lucrurile necesare vieții; trebuie să-și cultive facultățile spirituale pentru a se asigura el însuși cu noi surse de bucurie și pentru a-și ajuta semenii să desăvârșească natura umană și să crească fericirea umană Eu cred că, dacă toți oamenii îi slujesc lui Dumnezeu conform acestor principii, ei Îi slujesc după cum pot " La început, pentru Brownsen, democrația este singura și naturală atmosferă de progres; dezamăgirea treptat în infailibilitatea votului popular, precum și studiul teoretic al diferitelor forme de stat, l-au condus la o evaluare mai înaltă a unei alte forțe sociale - ordinea: a devenit Saint-Simonist Acum pentru el "nu există libertate fără ordine, nu există ordine fără autoritate" De la recunoașterea autorității în politică nu a fost atât un pas până la

recunoașterea acesteia în religie - și ce formă religioasă a întruchipat mai pe deplin începutul autorității decât romano-catolicismul? Dar în catolicismul lui Brownsen, autoritatea a devenit doar un punct de plecare; scopul rămâne progresul și libertatea; numai începutul, cel mai înalt al omului, îl poate ridica pe om deasupra lui însuși "De la om" nu poate veni decât de la om Cu Pierre Lery, "cel mai mare filozof francez de la Malebranche", el admite că orice creștere este asimilarea unor substanțe exterioare: omul nu poate merge înainte decât prin asimilarea a ceva ce se află în afara lui Idee de progres, împrumutat- * Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY naya printre unitarieni, duce la ideea influenței divine, intervenție: "oamenii Providenței sunt cei în care Divinul își revarsă harul său deosebit, creând progresul uman Brownsen a văzut cel mai profund merit social al catolicismului în victoria sa asupra exclusivității individului Reforma a fost o manifestare a acestui individualism nestăpânit, din el a provenit predominanța morbidă a elementului subiectiv în filozofie, estimările exagerate ale eului personal la Kant, Fichte și Hegel și scepticismul care decurge inevitabil din aceasta Negarea oricărei revelații exterioare a dus la o îndoială cu privire la realitatea lumii exterioare, criteriul adevărului a început să se reducă la judecata individuală: lumea s-a dizolvat în imaginație, legăturile sociale s-au destrămat Victoria realității asupra ficțiunii, a obiectivului asupra subiectivului, a faptului social asupra iluziilor individuale - așa este catolicismul lui Brownsen Elevul lui Brownsen, Hecker, este și mai pătruns de acest spirit social A început cu democrația creștină "Concluziile lui Brownsen", a spus el mai târziu, "L-au reprezentat pe Hristos ca cel mai mare profesor al democrației, Evanghelia ca adevăratul program democratic Am vrut să vedem în creștinism doar o instituție socială, am lăsat latura religioasă ca valoare secundară Unitarismul, prin atitudinea sa negativă față de dinamică, prin accentul pus pe latura socială a religiilor, l-a îndreptat către Biserica Catolică; Protestantismul nu a făcut nimic în acest sens Protestantismul ortodox , singura formă de religie pe care a cunoscut-o înainte, scrie biograful său, nu a făcut nimic pentru a satisface nevoile și nevoile societății, așa cum le simțea Hecker Hristosul proclamat de protestanți nu a adus niciun element care să unească oamenii; religia antisocială, corupătoare prin acţiunea cuvintelor sale contradictorii, nu poate contribui la rezolvarea problemelor sociale Hecker simţea o anumită înclinaţie spre iluminism, spre extazul religios, dar simţea şi panta alunecoasă a izolării religioase; numai comuniunea cu organizaţia bisericească i-a dat teren ferm în acest sens După convertirea sa la catolicism în , el a scris: "Am început să acționez: al meu Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ legătura cu Biserica Catolică este prima mea acțiune adevărată și reală, urmată de multe altele Până acum nu am văzut și nu am simțit terenul pe care ar fi posibil să acționez consecvent și cu un sentiment de siguranță, acum îl știu și pe această bază îmi voi construi viața Doar comuniunea cu biserica transformă munca individuală în slujire către cele veșnice, în împlinirea Voinței Domnului, doar că l-a făcut pe Hecker să simtă că în tot ceea ce a făcut, el a creat Împărăția lui Dumnezeu De aici și dragostea lui pentru Toma d'Aquino, care a adaptat principiile religiei deschise la nevoile noii societăți, de aici și cultul lui Sfântului Iosif, patronul muncitorilor, care a sfințit munca prin introducerea Mântuitorului în atelier "Epoca noastră nu este epoca martirilor, a locuitorilor în deșert, a călugărilor Ele, desigur, nu vor fi tipurile dominante de perfecțiune creștină Contemporanii noștri

trăiesc în mijlocul zgomotului piețelor, în birourile, atelierele lor, la vetrele lor, printre diversele situații pe care le creează societatea umană: aici este necesar să introducem religia, este necesar să sfințim atmosfera obișnuită a vieții și muncii noastre De aici și atitudinea, plină de entuziasm, față de Leon al XIII-lea, care a îndreptat cursul bisericii spre nevoile și cerințele maselor muncitoare Hecker însuși a reprezentat o combinație rară în istoria sfințeniei spirituale cu o activitate practică extraordinară Nimeni, poate, într-o asemenea măsură nu a întruchipat potențialul religios al națiunii americane O altă trăsătură a catolicismului american, atât de neobișnuit într-o epocă a dispariției bisericilor naționale și a triumfului nedivizat al ultramontanismului, este legătura sa strânsă cu solul și atmosfera spirituală Cea mai profundă reverență față de Roma nu exclude o legătură inseparabilă cu țara natală Într-o zi, un tânăr preot american întors de la Roma și-a exprimat dorința de a se întoarce acolo cât mai curând posibil, întrucât nu a avut timp să se roage în America Hecker a devenit indignat "Nu fi copil, uită-te în jurul tău, uită-te la tot binele pe care îl poți face: nu ar fi mai bine să te întorci la Domnul aici, în patria ta, tot ce a făcut El pentru tine?" Cardinalul Gibson în i i, nu fără mândrie, s-a opus condițiilor dureroase în care Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY unii trăiesc catolicismul vest-european, pământul binecuvântat al democrației americane "Biserica", a spus el, "s-a luptat adesea pentru existență oriunde despotismul și-a răspândit umbra, ca o plantă din care sunt luate razele binecuvântate ale soarelui; dar în atmosfera pură a libertăţii înfloreşte ca un trandafir Cardinalul i-a mulțumit Papei pentru favoarea care i-a fost arătată, nu numai în numele catolicilor americani, ci și în numele tuturor cetățenilor republicii - care, neîmpărtășindu-ne credința, au arătat că nu sunt indiferenți față de onoarea arătată patria noastră comună, dar, dimpotrivă, a apreciat-o profund Cu toate acestea, catolicismul american nu își limitează speranțele și simpatiile speciale la America: poate fi numit anglo-saxon El crede în puterea providențială a rasei anglo-saxone, se poate spune că este impregnat de mândria ei Chiar dacă până acum catolicismul a reușit mai ales în rândul popoarelor de rasă latină: aceste popoare și-au îndeplinit misiunea în istoria bisericii, culminând cu Conciliul Vatican: de acum înainte, un nou domeniu pentru anglo-saxoni Aceasta este teoria lui Hecker: în opinia sa, Conciliul Vatican a afirmat neclintit începutul autorităţii, care nu putea fi dezvoltat decât de un geniu organizatoric latin: acum se deschide epoca libertăţii, epoca entuziasmului personal, care nu mai este în pericol de pierderea în visare cu ochii deschisi, epoca independenței și a independenței - epoca rasei anglo-saxone Aceasta amintește de ideea lui Stead că papalitatea, în misiunea sa veche, ar trebui să se mute în centrul lumii anglo-saxone, care de acum înainte va juca un rol principal Londra trebuie să primească moștenirea Romei În America, astfel de design-uri ambițioase nu au fost cultivate Roma a rămas centrul ideal, care nu a paralizat câtuși de puțin vitalitatea bisericii naționale - biserica progresului și a libertății, așa cum a înfățișat-o strălucit arhiepiscopul Irlandei lumii catolice uluite a vechii Europe · Acest catolicism american gândește la fel de puțin la dogmă ca și alte confesiuni din America A salutat dogma infailibilității tocmai pentru că aceasta din urmă i-a oferit libertate în alte privințe "Decizia Conciliului Vatican", a spus Hecker, "ne oferă posibilitatea deplină de a ne îndrepta atenția către altceva și de a educa în Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ tine alte virtuti Este o

diviziune a muncii în care catolicismul american este eliberat de ceea
ce nu se simte nici capabil, nici chemat" De-a lungul evoluției
religioase a Americii în cursul secolului al XIX-lea vedem aceste două
eforturi: de a păstra dogmele cât mai tăcute și de a le subordona
punctelor de vedere morale "Doctrinele teologice", a scris un
reprezentant eminent al unitarismului modern, trebuie testate de piatra
de încercare a moralității Aceia care contravin celor mai bune aspecte
ale idealului moral modern trebuie respinși " Astfel, viața virtuoasă
devine cel mai bun și singurul criteriu al adevăratei credințe În acest
sens, controversa care a apărut în rândul bisericilor prezbiteriene
este foarte caracteristică O parte considerabilă dintre ei au fost în
favoarea unei revizuiri a Confesiunii de la Westminster, în care există
multe puncte care contrazic conștiința modernă; s-a propus un plan
pentru a o înlocui cu o nouă mărturisire, foarte scurtă, care, dacă ar
fi posibil, să nu conțină deloc teologie, ci o singură morală - un
Credo practic (Credo care lucrează) O altă parte a bisericilor s-a
pronunțat împotriva revizuirii: o astfel de revizuire, în opinia lor,
presupune în sine prea mult accent pe dogmă Cât de mult o astfel de
atitudine față de dogmă este caracteristică Americii și o deosebește
chiar și de Anglia, s-a putut observa la Congresul General al
Congregaționaliștilor Englezi și Americani din , unde dr Brown,
reprezentant al congregaționaliștilor englezi, a spus că elementul
moral nu a fost cea mai profundă în Evanghelie: rezultă din cealaltă
"În Lumea Nouă, de exemplu - cel puțin două treimi - pastorii cred în
ceea ce ei numesc interpretarea morală a jertfei lui Hristos; chiar şi
cei care urmează sensul literal de aici simt că importanţa stă tocmai
în sensul moral Prin urmare, nu trebuie să fim induși în eroare de cele
obișnuite o părere, destul de adevărată într-un anumit sens, despre
rolul predominant jucat de religie în viața americană Nicăieri religia
nu absoarbe atât de multe elemente din atmosfera seculară care o
înconjoară Acesta nu este un semn de declin, nu este rezultatul unei
serii de abuzuri, deoarece lucruri similare sunt în mod repetat
Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKY * observat în istoria
catolicismului; aceasta este esența ei Religia în America este o
valoare socială prin excelență: trebuie să servească binelui public
Este probabil ca mulți să găsească acest concept grosolan utilitar:
religia a fost dezbrăcată de esența ei, lăsând doar aspectul ei, oricât
de atractiv Evident, nici una dintre părți nu poate dovedi altfel
corectitudinea atitudinii sale față de religie: este necesar doar să
stipulăm că James, Emerson, Chaning, reprezentanții eminenti ai
catolicismului american și ai protestantismului american sunt în egală
măsură înclinați să subordoneze religia suveranității morale, larg
suficient, oferind suficient spațiu inimii și voinței umane, și nu
prejudecăților egoiste mascalate în moralitate Poate că toleranța
americanilor este în primul rând o consecință a spiritului lor practic,
dar această toleranță este ea însăși o mare forță educațională socială
Așa că bisericile din America trebuie să aibă în vedere suferința reală
a omenirii, cerințele reale ale momentului "Neplăcerea predicatorilor
de a aborda problemele zilei", scrie unul dintre pastorii unitarieni,
"pare lașă, ca și cum ar fi gata să lupte împotriva dușmanilor care au
murit de mult sau împotriva celor cărora vocea lor nu le este ajunge
Oamenii văd dezastrul față în față, vicii, crimele; totul în jurul lor
este teribil de real, trebuie să se descurce cu slujbele grele pe care
le pune viața: vor să li se spună despre o religie care să se refere la
munca lor grea, care să fie vie, reală, care să-i inspire Un om care s-
a cufundat în viața reală a văzut iadul în el, a văzut și câteva raze

cerești; vrea să fie întărit și afirmat în el adevărul acestor viziuni; când este înfățișat în biserică ororile imaginare ale vieții viitoare sau fermecat cu farmecele unui paradis care ar veni pe gustul copiilor, un paradis creat din flori, muzică și lenevire somnoroasă - vede aici sentimentalism și are dreptate Amvonul ecleziastic din America este platforma de la care se apelează la energia publică și activitatea de sine; biserica este o școală care învață arta de a trăi; servitorii ei sunt mentori în această artă Este necesar doar ca acest scop să fie atins; nu atat de mult Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ Ceea ce contează este fundamentul metafizic pe care mentorul își bazează predarea "Pastorul american vorbește despre reproșul îndreptat de Huxley și Eliot împotriva creștinismului, de parcă ar încuraja egoismul, că acești scriitori nu l-au înțeles pe Isus În al șaselea capitol din Matei, Mântuitorul promite direct o răsplată divină pentru rugăciunile secrete și milostenie; El oferă o comoară nepieritoare pentru bogăția temporală Nu este nevoie să căutați explicații pentru aceste cuvinte: ele sunt literalmente adevărate; Isus nu a venit să-i priveze pe oameni de natura lor umană, ci să o îndrepte pe calea adevărată El știa că, dacă nu suntem nesăbuiți, acționăm în vederea unui anumit scop: ne rugăm nu de dragul rugăciunii în sine, ci de dragul efectului ei asupra noastră De ce mi-am dat timpul, sănătatea, munca mea cauzei? Nu pentru plăcerea de a le oferi: mă așteptam în schimbul acesteia la contribuția enoriașilor mei la bunăstarea și iluminarea parohiei mele Lucrăm totul pentru ceva - aceasta este legea naturii noastre; Isus nu a vrut să-l schimbe, a vrut doar să-i dea o îndrumare înțeleaptă Huxley și Eliot nu au înțeles sensul practic și rezonabil al învățăturii lui Isus Cu o asemenea înțelegere, nu se contopesc sarcinile departamentelor bisericii și ale școlii, păstorul intră în contact cu publicistul? "Un amvon de biserică", scrie un jurnal religios, "poate fi ocupat cu succes de oameni seculari Problema unei structuri municipale corecte ține de competența celui care i-a dedicat ani de studiu și cercetare Dacă o boală contagioasă amenință comunitatea, cine mai bine decât un medic specialist să îi ofere un serviciu? Este nevoie din ce în ce mai mult de specialiști Deci, a trecut vremea când singurul scop al amvonului bisericii era considerat a fi expunerea și interpretarea Sfintei Scripturi din ea O biserică parohială americană modernă ar putea fi ușor confundată cu o universitate populară Mai rămâne un singur pas pentru a trece de la tărâmul recunoscut ca religios la tărâmul moralității pure Societățile de cultură morală oferă, parcă, un tip ideal de biserică fără dogme și, în același timp, o limită ideală pentru evoluția creștinismului american Prima astfel de societate a apărut în la inițiativa lui F Adler: ea Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII răspândit rapid în toată America Acest tip a fost transferat în Europa la inițiativa moralistului american Stanton Keith abia în - la Londra Acum găsim societăți similare în Berlin, Viena, Elveția, dar nicăieri nu dau dovadă de o asemenea vitalitate ca în America Societățile de cultură morală pornesc de la premisa că toate credințele împart în mod inevitabil oamenii, cu excepția uneia - credința în puterea binelui, iar acest principiu unic, unificator este singurul credo al societății Ei nu acceptă sau resping nicio religie, nu exclud din mijlocul lor niciun adept, atâta timp cât cred în puterea binelui Dar întreaga valoare a acestei credințe constă în activitatea ei, în realizarea acestui simbol Relațiile sexuale ale unor persoane care au aceleași gânduri întăresc această atracție pentru bine: se formează ceva care poate fi definit ca contagiune morală Așadar,

sarcina societăților de cultură morală este de a-și plasa membrii suficient de aproape unii de alții într-o astfel de atmosferă în care înclinațiile lor altruiste vor crește reciproc Societățile tind să atașeze ideii morale tot entuziasmul pe care îl inspiră de obicei ideile religioase Nu vrea să fie o asociație, ci o comunitate: menține printre membrii săi acea comunitate de sentimente și înclinații pe care bisericile le stabilesc; urmărește să intereseze întreaga persoană și să influențeze întreaga viață Dar altruismul activ nu poate fi inspirat decât de altruismul activ: mai presus decât predicarea este un exemplu Ar putea fi de temut că un astfel de cult al "activității" în temperamentul rasei anglo-saxone ar duce la faptul că fiecare risipă de energie ar fi considerată ca o binecuvântare în sine, care ar crea această formă particulară de sport: vor începe să o aprecieze nu un scop, ci un efort folosit pentru el Pericolul este incontestabil, dar este parțial evitat prin faptul că fiecare activitate este considerată ca ceva care ar trebui să crească valoarea morală a individului Aceste rezultate morale sunt apreciate mai sus decât cele materiale: problema perfecțiunii umane se pune în toată seriozitatea ei Aplicațiile sunt foarte variate "Orice inițiativă este acceptată cu bucurie; deși societatea se abține de la deșeuri Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ tarna de predare, a organizat, la cererea unor membri, un curs de contabilitate, ghidat de regula de a incuraja toata energia folositoare În societatea din New York, cluburile de tineri formează noi filiale, se ramifică în funcție de sarcinile și gusturile speciale ale membrilor lor; vin în ajutorul claselor sărace "Adunarea Femeilor" este împărțită în cinci grupe: prima livrează haine și medicamente săracilor, a doua trebuie să ofere fonduri pentru alte grupuri, a treia este angajată în educația copiilor cu dizabilități fizice; a patra este numită "societatea mamelor pentru studiul copilului"; a cincea se ocupă de educația și distracția muncitorilor Mai mult, "Adunarea Femeilor" a organizat un sistem de îngrijire la domiciliu și a creat o mare asociație de copii Activitatea crește de la sine, iar diferitele sale aspecte se îmbină sau se separă unele de altele Aceasta este o viață individuală, privată, întreaga viață a unei persoane individuale, pe care societatea își pune sarcina de a o înnobila Dar cea mai de bază aplicație a activității societăților de cultură morală este pregătirea generației în creștere, comunicarea acestora a cultului vieții și a simțului progresului În orice, chiar și în formarea profesională, se introduce o cultură comună - crearea unei persoane active, amabile, fericite Datoria de solidaritate nu este sugerată ca o prescripție abstractă; copilul îl scoate din atmosfera școlară din jur: învață să iubească viața și în același timp lucrează pentru a o îmbunătăți Forța acestor școli constă în îmbinarea fericită a realismului, care necesită în primul rând studiul realității, cu un idealism mai profund, de foc Iată iarăși punctul de contact dintre aceste societăți și organizațiile religioase existente: sunt aceleași focare de activitate morală și practică, precum bisericile parohiale din America, în jurul cărora sunt grupate tot felul de instituții publice și caritabile: cluburi pentru adulți și copii, grădinițe, birouri pentru munca de căutare, chiar și birouri de credit, chiar săli de sport și băi Meritele unui pastor, după calitățile sale morale, sunt judecate după capacitatea lui administrativă Dar toate aceste instituții sunt impregnate cu o singură caracteristică: ele ar trebui să facă viața mai ușoară în sens material Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY enoriașii, ar trebui să-i educe în altruism și asistență reciprocă Stanley Ruth, care, în numele unui ziar din New York, a

realizat un chestionar despre starea bisericii americane, îl încheie cu aceste cuvinte: "reciprocitatea este primul și ultimul cuvânt al creștinismului" Philip Brooks spune că reciprocitatea este numit uneori socialism, alteori comunism Dacă da, atunci nu se poate fi creștin fără a fi socialist Dar acest socialism nu presupune adoptarea doctrinelor unui partid care îi poartă numele El este "viața nouă", unde îndatoririle reciproce constituie legea universală După tot ce s-a spus, nu trebuie să ne mire că caracterul pozitiv și social care caracterizează manifestările sentimentului religios din societatea americană pătrunde și în iudaismul american Inițial, majoritatea membrilor societăților de cultură morală erau evrei și, aparent, trecerea la aceste societăți de la sinagogă nu a fost mai dificilă decât trecerea de la bisericile creștine "Există, parcă, o armonie prestabilită între creștinii americani și evrei Creștinismul și iudaismul din Statele Unite sunt puse în condiții excepționale pentru a se înțelege unul pe celălalt și, aparent, sunt sortite să fuzioneze Istoria lor este paralelă, soarta lor inițială în Lumea Nouă a fost aceeași Amândoi au suferit aceeași schimbare care a devenit sursa "originalității" lor - au devenit "conregionaliști", adică descentralizate Accidentele colonizării și dispersării au făcut ca fiecare comunitate să fie autonomă și suverană în chestiuni de dogmă și cult În America există biserici și nu o biserică, și sunt sinagogi și nu o sinagogă Această caracteristică a determinat noua lor dezvoltare Mișcarea liberală și raționalistă, trezită la sfârșitul secolului al XVIII-lea Mendelssohn, nu a avut un succes profund în Europa, a găsit un teren mult mai favorabil în America În au fost înființate primele "sinagogi reformate" la New York și Baltimore Lipsa centralizării, a autonomiei comunităților, a facilitat foarte mult tranziția Principalul reprezentant al noului trend a fost Isaac Weiss, care Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ numit "papa evreilor americani" A fost rabin în Albany; convingerile sale în materie de religii au mers atât de departe și au fost diferite de iudaismul tradițional, încât membrii comunității locale în l-au târât de la amvon și l-au alungat din sinagogă Dar în a primit un amvon în Cincinnati și și-a început lucrarea de predicare acolo, pe care a dezvoltat-o treptat în toată regiunea din vestul îndepărtat Iudaismul american îi este îndatorat pentru organizarea întâlnirilor rabinilor, a Uniunii Congregațiilor Evreiești și a Seminarului Evreiesc din Cincinnati Și mai important a fost faptul că a împăcat masele evreilor cu noi vederi, care până de curând părea o asemenea erezie Activitățile lui Weiss au pregătit "Declarația de la Pittsburgh" din , care a fost adoptată de o adunare de rabini aparținând acestui iudaism reformat; marchează cel mai bine originalitatea iudaismului american Declarația recunoaște că iudaismul conține cea mai înaltă formă a ideii de zeitate, că Biblia este un instrument puternic de învățătură religioasă și morală, ea reflectă totuși ideile învechite din timpurile primitive și doar poruncile sale de ordine morală păstrează puterea legii Riturile care sunt contrare caracterului și obiceiurilor civilizației moderne trebuie abolite; hotărârile rabinilor privind stilul de viață și costumul nu sunt de acord cu spiritul noii ere Evreii nu constituie o națiune și nu ar trebui să se aștepte să se întoarcă în Palestina Iudaismul este o religie a progresului, se străduiește la armonia cu cerințele rațiunii; prin urmare, trebuie să respingem credința în învierea trupurilor, în rai și în iad Este de datoria evreilor să participe la eforturile timpurilor moderne îndreptate spre rezolvarea în spiritul dreptății și al dreptului a problemelor transformării sociale Înlocuirea unei

interpretări literale a Bibliei cu una spirituală, o respingere a dogmelor raiului și iadului, preocuparea pentru problemele sociale, este o trăsătură caracteristică atât a protestantismului liberal, cât și a iudaismului liberal În ochii "reformaților" nu se rupe deloc de tradiția religioasă și națională; Legea evreiască nu a avut niciodată un caracter metafizic: a dat doar morală pozitivă și porunci de cetățenie; Dogma nu este esențială și, cel puțin, poate pretinde că este istorică Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY imunitate Pentru "reformați", mesianismul însuși are doar sensul de speranță pentru reînnoirea și iluminarea lumii de aici, tocmai a lumii de aici, asupra căreia se concentrează în mod egal toate gândurile evreilor și creștinilor din America Nu vechiul Ierusalim al Palestinei, ci pământul binecuvântat al Republicii Americane, pământul libertății și al democrației, va fi locul venirii lui Mesia Speranțele sioniste eșuează În studiul său despre istoria ideilor mesianice, Schwab scrie: "Rebeliunea Israelului împotriva Romei a fost prototipul luptei Americii pentru independență Dar nu a avut succes Prima luptă nu a putut stabili pe pământ împărăția cerurilor, stăpânirea religiei, a legii și a dreptății sub stăpânirea reprezentanților poporului Al doilea a realizat ideea regatului lui Mesia și a unit republicile americane pe baza egalității și libertății Sub patronajul lui Mesia, invizibil dar suficient pentru fericirea poporului, națiunea americană nu a încetat să proclame lumii credința veșnică a libertății Pietatea, practică și umanitară, leagă prea strâns iudaismul american de confesiunile creștine locale pentru ca chiar și cele mai elementare diferențe dogmatice să fie linii de nepătruns: nicăieri această evlavie este mai considerată o virtute religioasă decât în America Evreul găsește în creștinismul din jurul său atât de multe în comun cu gândurile și sentimentele sale; nu rămâne inaccesibil celor mai subtile stări creştine "Până acum", a scris Sheldin, "a trebuit să mă gândesc constant la dezacordurile mele cu creștinii; acum mă gândesc constant la simpatia mea pentru ei Atâta timp cât cineva se ceartă despre diferitele elemente ale doctrinei sau istoriei, controversa continuă, fără sfârșit, dar când începem să căutăm ceea ce tânjește inimile noastre, ne simțim cu toții apropiați unul de celălalt L-am putea numi pe Hristos care rămâne pentru noi, deși respingem credințele obișnuite, "Hristos al moralei": și trebuie să spun, imaginea Lui mă atinge, mă entuziasmează, mă inspiră Acum citesc cu mai mare bucurie Scripturile care spun viața Lui; Ascult acum cu mare plăcere "Mesia" lui Händel; lecții; si in sfarsit simt Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ Sunt mai inspirat când citesc acești oameni în stare de ebrietate de Dumnezeu - Jeremiah Tylor și John Henry Newman " Deci, cea mai recentă evoluție a confesiunii americane poate servi drept o mare confirmare a tezei lui Adler: dogma desparte, moralitatea unește Ceea ce părea imposibil în Europa, cu tradiția ei atât de proaspătă, atât de puțin uitată de intoleranță religioasă și persecuție religioasă, se întâmplă chiar sub ochii noștri în America În acest sens, abundența sexului și a bisericilor americane, care i-au uimit pe unii savanți europeni, nu ar trebui să ne inducă în eroare: comunitatea dintre ele este nemăsurat mai importantă decât diferențele dintre ele și toate aceste biserici cresc într-o atmosferă de unitate morală, pe care Europa o caută fără prea mult succes Din punct de vedere al convingerii sau al prejudecăților, ultimul Congres al Religiilor, ținut la Chicago în , părea artificial, bizar și inutil Pentru America, dimpotrivă, acest congres a avut o semnificație profund simbolică, întruchipând dorința de unitate care pătrunde în confesiunile individuale Cea mai

bună dovadă a vitalității congresului este că a fost urmat de o serie întreagă de altele - adică n "congrese ale religiilor liberale", la care au participat catolici, protestanți, evrei și deiști Pe lângă aceasta se creează uniuni interconfesionale permanente, precum "conferința religioasă a statului N Lorca"; include reprezentanți ai diverselor confesiuni, neexcluzând atât iudaismul, cât și societatea de cultură morală În sfârşit, la sfârşitul anului , în rândul diferitelor facţiuni protestante, a apărut ideea de a forma o vastă mişcare paralelă "în cinstea secolului XX care vine", cu scopul de a introduce un spirit evanghelic pur, fără nuanţă de mărturisire certă, în viata publica "Noua organizație se așteaptă să acționeze prin intermediul organizațiilor deja existente, incitând și armonizându-le condițiile; ea vrea să intre în contact cu toate formele vieții religioase a țării Este format ca un mare partid politic național Va rămâne neutru între toate doctrinele Recunoaște drepturile criticii biblice Va fi mai extins decât ligile deja existente, cum ar fi Society of the Christian Gang, care are trei milioane și jumătate de membri aparținând bisericii Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII Episcopalian, Episcopal Reformat, Baptist, Congregațional, Presbiterian, Baptist Reformat, Ucenici ai lui Hristos etc " O mare încercare, a cărei realizare nu poate fi încă estimată; dar dacă terenul este pregătit undeva, este, desigur, în America Viitorul religios al Europei este învăluit într-un întuneric gros Marile dispute din secolele trecute nu și-au pierdut încă ascuțimea, sarcinile stabilite așteaptă rezolvarea lor Bisericile și confesiunile, care au fost atât de generoase cu excomunicațiile împotriva "spiritului vremurilor" și "drepturilor rațiunii", în mod necesar se împacă cu acest spirit, cu aceste moravuri - dar această împăcare este involuntară, simțită și acceptată ca o înfrângere ; se poate judeca prea aspru pe cei care se îndoiesc de sinceritatea lui Interesul religios degenerează într-unul clerical; biserica este chemată să salveze ordinea socială de astăzi de către cei care ieri nu au vrut să audă de ea; anticlericalismul sectar și militant se opune clericalismului, care în ura sa îndrăzneață nu face distincție între cea mai mare degenerare a religiei și fundamentul ei etern Pe de o parte a științei, științei îi sunt atribuite atribute de atotștiință și atotputerență, căreia nu a pretins-o niciodată, pe de altă parte, cu veselie grăbită, i se anunță falimentul Există o luptă pentru guvernarea spirituală a societății, nu mai puțin acerbă decât lupta pentru o viață mai umană a maselor, pentru vindecarea suferinței sociale Alături de vechea intoleranță clericală se naște o nouă intoleranță anticlericală, de înțeles psihologic, dar contrar a ceea ce părea a fi un câștig prețios și de nezdruncinat al celei mai noi cetățenii Ar fi nesăbuit să vedem în această luptă și intoleranță doar rodul prejudecății sau al rea voinței: are rădăcini mai adânci Dar înțelegerea nu înseamnă bucurie: privirea observatorului, obosită de această luptă, care se poartă pentru binele suprem al omenirii, dar acționează pe cele mai rele laturi ale naturii umane, se odihnește cu plăcere în tabloul plin de toleranță religioasă pe care America dă La Congresul Femeilor Evreiești de la Chicago, Arhiepiscopul Irlandei, în numele Bisericii Catolice, a spus: "Toate națiunile care se închină pe unicul Dumnezeu și păstrează Biblioteca "Runivers" RELIGIA ÎN SOCIETATEA AMERICANĂ, dând în formă pură religia lor, moștenitorii lui Israel Această epocă este o epocă a concordiei și a păcii bazată pe umanitate și fraternitate: și în aceasta Statele Unite deschid calea păcii Comparați acest lucru cu ceea ce se întâmplă în Franța modernă și apreciați diferența Aici înaintea noastră nu este simpla toleranță,

aici este simpatia și dragostea pentru umanitatea suferindă, serviciul activ față de ea Desigur, aceasta este doar o latură a tabloului, care nu ar trebui să ne ascundă ulcerele profunde care corodează viața americană: cruzimea inumană față de "rasele inferioare", plutocrația nestăpânită, degenerarea vieții politice Dar este nedrept să nu prețuim suficient de mult acest fundament religios-moral în adâncul națiunii americane Se bazează pe o tradiție istorică suficient de adâncă pentru a fi irosită fără urmă Dar această religie satisface cerințele mistice? a mai rămas ceva ceresc în ea? Oare umanitatea ei largă și practică ne face să uităm de impulsurile vechi ale inimii umane dincolo de limitele lumii înțelese? Lumina veselă și strălucitoare a unei biserici parohiale americane va șterge amintirea întunericului auriu al unei catedrale gotice? La aceste întrebări nu se poate răspunde Există temperamente și sentimente care nu se vor împăca niciodată cu pierderea irecuperabilă a istoriei Ne putem mângâia în credința în profunzimea și diversitatea potențialului creativității umane; misticismul și frumusețea nu dispar odată cu catolicismul medieval: sunt eterne, ca neamul uman Nu există oare un misticism aparte, în ciuda apariției uneori prozaice, în conceptul ideii de solidaritate în Channing, Emerson, James, în dragostea lor aproape panteistă pentru natură în general, pentru natura omului în special, în eudemonism consacrat? Dezvoltarea religioasă a Americii nu a găsit încă un interpret strălucit, un artist care să o exprime mai strălucitor și mai profund decât este capabil să exprime cercetătorul Dar chiar și ceea ce găsește acesta din urmă și ceea ce poate transmite scuză parțial predilecția națională a americanilor atunci când aceștia sunt înclinați să vadă în propria lor țară țara promisă a omenirii viitoare q Kotlyarevsky Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" Boala lui N V Gogol *) X S T Aksakov a vorbit destul de corect despre Gogol: "Nu știu dacă cineva l-a iubit pe Gogol exclusiv ca persoană Cred - nu, da, este imposibil Era evident pentru toată lumea că lui Gogol nu-i pasă de nimeni ") Acelaşi lucru spune şi Berg*, "se pare că Gogol nu a avut în toată viaţa un prieten adevărat") Valabilitatea concluziei lui S T Aksakov și Berg este confirmată de Gogol însuși în scrisorile sale Așadar, i-a scris lui S T Aksakov: "Am fost întotdeauna capabil să iubesc pe toată lumea în general, dar nu puteam iubi pe cineva decât în mod preferenţial, din interes" A vorbit și mai clar într-o scrisoare către Smirnova din IV : "Acum, deocamdată, totul îmi este străin, iar eu sunt străin pentru toată lumea" S-ar părea că o astfel de concluzie este infirmată de faptul că Gogol avea mulți "prieteni", mulți cunoscuți cu care întreținea corespondență, ale căror servicii le folosea Studiind relațiile de prietenie ale lui Gogol, este necesar să fim de acord cu opiniile lui S T Aksakov și Berg, deoarece Gogol nu a avut un prieten adevărat, cu excepția lui Danilevsky, în tinerețe Gogol era atât de apreciat de cei mai buni oameni ai vremii, încât își putea alege prietenii; foarte mulţi doreau să stabilească relaţii de prietenie cu geniul x) "Încercare Phil și PsychL, nr) Ibid , p) "Antichitatea Rusă", , vol I, p ii Biblioteca "Runivers" BOALA, V GOGOL nym scriitor Dar Gogol s-a comportat în așa fel în raport cu admiratorii săi, încât chiar și binevoitorul S T Aksakov a trebuit să ajungă la concluzia că era imposibil să-l iubești pe Gogol ca persoană Nu pot înțelege absolut cum un psihiatru, dr Bazhenov, poate explica dezvoltarea lui Gogol prin situația în care a trăit Dr Bazhenov (p) spune: "Relațiile sale personale s-au dezvoltat în așa fel încât abia îl cunoștea pe Belinsky, dar îl cunoștea bine pe Shevyrev, nu era familiarizat cu Granovsky, dar era apropiat de Pogodin, nu s-a întâlnit

cu Herzen, deși el am auzit despre el "" Este uimitor cum dr Bazhenov nu a ținut cont de faptul că fiecare își alege cunoștințe potrivite pentru el însuși, converge cu oameni care îi sunt simpatici în caracter și convingeri și, prin urmare, este necesar să explicăm de ce Gogol s-a încăpățânat să obțină să-l cunoască pe Herzen, nu s-a apropiat de Belinsky și V II Botkin, A I Turgheniev și a fost prietenos cu Sheremeteva, pr Matei Tot în mod destul de eronat, dr Bazhenov explică dezvoltarea și convingerile lui Gogol prin spiritul vremurilor, al epocii; Permiteți-mi să vă reamintesc că Belinsky s-a născut în , Herzen - în , Granovsky, Ogarev și Stankevici - în , Bakunin - în ; este evident că la vremea aceea, ca, într-adevăr, întotdeauna, existau oameni de direcții foarte diferite Psihologul și psihiatrul trebuie să explice de ce, pe baza ce motive, Gogol și-a ales prietenii, de ce a devenit apropiat de Pogodin, Jukovski, Sheremeteva, Smirnova, de ce nu i-a scris lui Pușkin din străinătate, nu a vrut să se apropie de Belinsky și nici măcar nu i-a răspuns la o scrisoare prin care explică de ce nu se înțelegea cu Granovsky și nu dorea să-l cunoască pe Herzen Gogol și-a ales prietenii cu un anumit sistem; nu a existat nicio șansă în alegerea cunoștințelor și, deși este greu de găsit ceva în comun între Pușkin și Sheremeteva, un studiu atent al corespondenței lui Gogol și al biografiei sale explică pe deplin cunoștințele extrem de eterogene ale lui Gogol În primul rând, este izbitor că Gogol nu a întreținut prietenia cu nimeni doar pe baza unor opinii și aspirații comune; printre prietenii lui Gogol nu există un singur prieten pur ideologic, o persoană egală cu Gogol, de aceleași vederi și aspirații; Gogol nu căuta astfel de prieteni * Biblioteca "Runivers" V F chizh Pe toți prietenii lui Gogol îi putem împărți în două categorii: unii i-au fost de folos, alții i-au fost elevi; Prietenul cel mai apropiat al lui Gogol era Smirnova, pentru că ea îi era atât de utilă, cât și adeptul lui respectuos Cine nu i-a putut fi de folos lui Gogol, nu-i împărtășea părerile, nu i-a ascultat, nu putea să-i fie prieten Poetul bolnav nu putea fi interesat de convingeri, aspirații, nu putea fi interesat de oameni; avea nevoie de mijloace de tratament, de mijloace de trai fara munca obligatorie, pentru care, din cauza bolii, era incapabil, avea nevoie de studenti devotati, care sa-i recunoasca superioritatea nemasurata, si de aceea si-a ales prieteni care ii prestau servicii, care se uita la el, ca un oracol S-ar părea ciudat că Gogol ar putea fi prietenos cu Pușkin, Pogodin și Sheremeteva, dar Pușkin s-a agitat în legătură cu departamentul pentru el, i-a oferit subiecte pentru opere de artă, Pogodin a împrumutat bani, l-a primit pe Gogol, mama și surorile sale, iar Sheremeteva s-a rugat pentru recuperarea lui Pușkin, Jukovski, S T Aksakov, Pogodin, Șevirev, Pletnev, Prokopovici, Smirnova, Șeremetev, Tolstoi - toți acești prieteni i-au fost de folos lui Gogol; fie i-au primit indemnizații, fie i-au împrumutat bani, s-au deranjat cu publicațiile lui etc Annenkov, Ivanov, Yazykov, Vielgorsky, Smirnova erau onorați cu prietenie, pentru că ascultau cu respect instrucțiunile lui Gogol, erau studenți devotați și, în plus, prestau și servicii : Annenkov a copiat "Suflete moarte", Yazykov a împrumutat bani, Vielgorskii l-au primit cordial pe marele satiric în casa lor aristocratică Este clar că, cu o astfel de selecție de prieteni, Gogol nu se putea înțelege cu oameni care nu-i puteau fi de folos, nu era de acord cu el; Așadar, când Gogol a fost convins că Belinsky nu i-ar putea fi de folos în lupta împotriva cenzurii, a oprit relațiile cu el și a scris despre A I Turgheniev: "el poartă joc" În alegerea prietenilor, în relațiile cu aceștia, s-a reflectat foarte clar organizarea patologică a lui Gogol, boala lui Abia în tinerețe a

întreținut relații reale de prietenie cu tovarășii săi Nijinski, dar BOALA n V GOGOL era secretos și arogant Apoi și-a ales prietenii cu mare cunoaștere a oamenilor, a menținut contacte utile și chiar a reușit să găsească admiratori în cel mai înalt cerc al societății Cu toate acestea, din cauza bolii sale, nu a putut lega pe nimeni de sine, nimeni nu l-a iubit ca persoană "În amintirile lui Gogol de către cei care l-au cunoscut îndeaproape, am auzit adesea un fel de note entuziaste, înduioșătoare și, mai mult, de la cei care au fost apreciați în el, ca, de exemplu, regretata prințesă Repnina, și anume o persoană, nu un scriitor Recunoscând ceva maiestuos și frumos în spatele lui Gogol, toți au fost de acord, dar niciunul dintre ei nu a putut să confirme acest lucru sau să-și îmbrace impresia într-un cadru strict definit, fără a exclude, poate, și Annenkov "(Shenrok, II,) Într-adevăr, Gogol era grozav, ca un artist strălucit, ca un profund cunoscător al slăbiciunilor umane, dar era un om bolnav și, prin urmare, prietenii și admiratorii săi nu-l puteau înțelege, nu-și puteau pune impresiile într-un cadru strict definit Este extrem de interesant pentru un psihiatru să studieze relația lui Gogol cu prietenii săi, să studieze această latură a vieții sale, în primul rând, pentru că boala lui s-a manifestat clar aici și, în al doilea rând, pentru a explica cum și-a ales Gogol prietenii, cum i-a tratat Dacă Gogol nu ar fi fost bolnav, și-ar fi găsit alți prieteni, ar fi stabilit relații de prietenie cu mințile progresiste ale vremii sale Dacă nu ar fi fost bolnav, atunci, cu geniul său, și-ar fi dat seama clar că omenirea i-a recunoscut drept conducători și binefăcători doar pe cei care au condus-o înainte spre lumină O trecere în revistă a relațiilor de prietenie ale lui Gogol, deși scurtă, oferă noi dovezi ale bolii sale, clarifică în ce măsură boala a influențat comportamentul îndelung suferinzii poet, l-a lipsit de posibilitatea de a iubi oamenii, de a iubi binele din oameni Este clar că prietenia sau, cel puțin, cunoștințele cu scriitori, oameni de știință și artiști ar trebui să joace cel mai mare rol în viața unui scriitor Fiecare își alege prietenii în funcție de temperamentul său, opinii, tendințe, gusturi și, prin urmare, este foarte important să se ia în considerare literar V F chizh Legăturile lui Gogol, află; care i-au fost prieteni printre scriitori și oameni de știință Aici, în primul rând, ne surprinde că Gogol a avut relații pur intelectuale, non-comerciale doar cu Pușkin și chiar și atunci se poate crede că nici prietenia cu Pușkin nu a fost lipsită de o căptușeală practică Desigur, nu vom ști niciodată ce a simțit Gogol despre Pușkin, despre ce au vorbit, dar urmând viața lui Gogol, știind care a fost atitudinea lui Gogol față de alte persoane marcante, este necesar să ajungem la concluzia că Gogol nu a fost sub influența lui Pușkin Gogol, desigur, era extrem de flatat de prietenia marelui poet, pe care l-a forțat să se încurce cu Uvarov despre departamentul, ale cărui teme le folosea În , după Lucullus despre recuperare, atitudinea lui Gogol față de Pușkin s-a schimbat evident atât de mult încât autorul Inspectorului general nu a fost deloc interesat de drama pe care o trăia Pușkin în acea perioadă În , Gogol a fost atât de indiferent față de Pușkin, încât a părăsit Petersburg fără nicio ezitare și, în consecință, s-a lipsit de posibilitatea de a folosi sfaturile și instrucțiunile lui Pușkin Cu toate acestea, nici în nu a ezitat deloc să se mute la Kiev, iar apoi societatea și "prietenia" lui Pușkin au însemnat foarte puțin pentru Gogol Părăsind Rusia pentru multă vreme în , Gogol s-a gândit atât de puțin la Pușkin, încât nici măcar nu l-a vizitat pe marele poet pentru a-și lua rămas bun de la el, pentru a-i cere sfaturi și instrucțiuni

înainte de o lungă despărțire Este de la sine înțeles că Gogol nu se putea considera vinovat de această lipsă de atenție în raport cu genialul poet care a făcut atâtea pentru Gogol Într-o scrisoare către Jukovski datată ib VI Gogol scrie: "Nici cu Pușkin nu am avut timp și nu am putut să-mi iau rămas bun: totuși, el este de vină pentru asta Pentru jurnalul lui, voi pregăti ceva care cred că va fi amuzant: din viața germană Spune-i lui Pletnev că îi voi scrie de la Aachen Deci, Gogol nici nu a considerat necesar să-i scrie lui Pușkin; el, desigur, nu a pregătit povestea promisă Rămâne neclar dacă Gogol știa de furtuna care atârna deasupra capului poetului geniului; totuși, acest lucru nu este important, deoarece este evident că, dacă nu știa, atunci acest lucru dovedește și indiferența lui completă față de Pușkin, ca și cum ar fi Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL știa, dar nu a acordat atenție toată această tragedie Parasind Rusia, Gogol nu a aratat nici cel mai mic interes pentru Puskin, treburile si ocupatiile sale Cum a suportat Gogol vestea morții lui Pușkin nu știm, din moment ce Danilevski i-a spus lui Shenrok că vestea fatidică fusese primită la Paris (Shenrok, III,)^ iar Zolotarev spune că Gogol a aflat despre asta la Roma Se poate afirma doar pozitiv că moartea lui Pușkin nu a avut nici cea mai mică influență asupra dezvoltării bolii și, în general, asupra activității lui Gogol Doar entuziastul și mulțumit S T Aksakov putea crede că frigul lui Gogol era "un semn al unei stări morbide a nervilor, care nu se întorsese încă la poziția lor normală după moartea lui Pușkin" Recenziile entuziaste și reverente ale lui Pușkin în scrisorile lui Gogol mărturisesc doar faptul că marele satirist l-a înțeles pe genialul poet Dacă Pușkin nu ar fi murit atât de devreme, l-ar fi putut influența pe Gogol doar prin lucrările sale, deoarece Gogol, desigur, nu s-ar fi întors în Rusia, nu ar fi locuit la Petersburg pentru a se bucura de compania lui Pușkin În general, nimeni nu a avut vreodată o influență notabilă asupra lui Gogol și este clar că Pușkin nu ar fi putut avea o influență asupra deja maturului Gogol, dacă influența lui nu era foarte mare când Gogol era tânăr, puțin cunoscut Prietenia lui Gogol cu Jukovski s-a remarcat prin durata îndelungată, de peste douăzeci de ani și o mare stabilitate; cu toate acestea, ne este complet de neînțeles pe ce s-a bazat de fapt această prietenie Jukovski era cu douăzeci și șase de ani mai în vârstă decât Gogol, în caracter, viziune, activitate, s-ar părea că nu ar putea fi deloc prieten cu marele satirist Este cu adevărat greu de imaginat ce a adus împreună doi poeți atât de diferiți între ei Cu toate acestea, nu există nicio îndoială că Jukovski a avut o atitudine foarte binevoitoare față de marele său tânăr prieten, i-a apreciat foarte mult abilitățile și l-a ajutat de multe ori Aparent, binevoitorul Jukovsky nici nu a încercat să-l influențeze pe tânărul prieten, realizând superioritatea lui Cum l-a tratat Gogol pe Jukovski; cât de sincer i-a fost devotat, nu știm cu siguranță că scrisorile lui Gogol către Jukovski diferă puternic de cele scrise altor persoane: tonul lor este întotdeauna Biblioteca "Runivers" V F chizh respectuos, în ele nu există învățături și aroganță; în toate literele se vede dorința de a se prezenta într-o lumină favorabilă Studiul scrisorilor lui Gogol către Jukovski este interesant în sensul că este ușor să judecăm caracterul și opiniile lui Jukovski din ele După cum se știe, aceste scrisori și-au atins scopul, iar Jukovski l-a tratat pe Gogol cu dragoste Cu toate acestea, nu putem avea încredere pe deplin în sinceritatea acestor scrisori, deoarece, după cum se știe, datorită patronajului lui Jukov Skago, marele satiric a primit în repetate rânduri beneficii de la Curte Este cumva ciudat că în Gogol, părăsind

Rusia, nu s-a gândit să-i scrie lui Pușkin, dar nu a uitat să-i scrie lui Jukovski Cu toate acestea, această preferință a lui Jukovski față de Pușkin s-a dovedit a fi foarte prudentă: datorită lui Jukovski, Gogol a primit beneficii, iar Pușkin a fost inutil în acest sens Desigur, nu se poate nega că Gogol l-a iubit pe Jukovski mai mult decât pe Pușkin, dar partea proastă a dorinței de a-și aranja "poziția pământească" cu ajutorul beneficiilor este că este deja greu de crezut în sinceritate, prietenie și convingeri , a unei persoane care solicită prestații Dacă marele nostru satiric ar fi fost o persoană sănătoasă, atunci nu ar fi fost justificat în acuzația gravă exprimată de Belinsky Într-adevăr, cine poate crede sinceritatea unei persoane care arde tămâie pentru beneficiile primite Dar Gogol în era atât de bolnav încât nu putea câștiga bani din muncă, ceea ce a dovedit în timpul vieții sale la Petersburg În , starea lui de sănătate era atât de proastă încât nu mai putea trăi într-un mediu obișnuit de zi cu zi; ca un bolnav, trebuia să fie tratat, să caute un mediu în care viața să fie cel mai puțin dureroasă Numai prin Jukovski a sperat să primească fondurile necesare locuirii în străinătate și, fără nicio îndoială, în corectitudinea acțiunilor sale, se apropie de poetul binevoitor Oricine a observat cum suferă astfel de pacienți, cât de complet sunt ocupați cu boala lor, cum se străduiesc să fie eliberați de suferința lor, nu va fi surprins că pacientul nici măcar nu se gândește la întrebarea corectitudinii acestei metode de obținere fonduri Pacientul nu-l interesează nimic, sau aproape nimic, în afară de el însuși, care suferă foarte mult; care îi este de folos, care îi uşurează suferinţa, este bun, bun Biblioteca "Runivers" boala n V GOGOL lene; orice altceva îi este indiferent Viața este atât de grea pentru o persoană bolnavă, el își dorește atât de mult să se facă bine, încât toate mijloacele de a alina suferința par nu numai permise, ci chiar și destul de morale Fiecare medic cu experiență a observat oameni bolnavi, oameni nobili, cerșind cu umilință foloase, ruinându-i pe cei dragi în excursii în stațiuni Este posibil să-i acuzăm pe acești nefericiți de egoism, ale căror suferințe insuportabile îi fac să uite complet de interesele celor mai dragi lor Suferințele nervoase sunt atât de dureroase încât bolnavii uită complet de toată lumea și de toate Este destul de de înțeles că poetul îndelungat a apreciat prietenia lui Jukovski, datorită căruia a putut trăi acolo unde, în opinia sa, boala a evoluat relativ favorabil Belinsky, care suferea de consum, nu l-a putut înțelege pe bolnavul Gogol și, prin urmare, și-a exprimat destul de sincer acuzația, dar poetul îndelung răbdător a considerat la fel de sincer ordinea vieții frumoasă, în care putea primi o indemnizație pentru tratament Poate că Gogol i-a fost sincer recunoscător lui Jukovski; pana la urma sunt niste pacienti nervosi atasati de un medic care le alina suferinta; dar nu există nicio îndoială că el nu a fost niciodată sub influența lui Jukovski și nici măcar un poet cuminte nu a putut influența câtuși de puțin evlavia lui Gogol cu religiozitatea sa sinceră Probabil că Jukovski a vorbit cu Gogol despre religie de mai multe ori, dar opiniile religioase ale lui Jukovski au fost întotdeauna complet străine de Gogol Trebuie remarcat faptul că Gogol, în general, s-a bucurat întotdeauna de prietenia lui Jukovski, nu au existat dezacorduri serioase între ei, ceea ce mărturisește înțelegerea extraordinară a lui Gogol asupra oamenilor și, desigur, nu dovedește câtuși de puțin că era sănătos Unii pacienți sunt capabili să-și fermecă nu numai asociații și persoanele care îi îngrijesc, ci și psihiatrii cu experiență; aproape toți bolnavii mintal se comportă diferit cu directorul spitalului decât cu rezidenții Unii, cu

persistență și dexteritate parazită, caută alinare din suferințele lor; Îmi amintesc de un pacient care suferea de iluzii ipocondriace Biblioteca "Runivers" V F chizh ajunse la Iuriev pentru a fi tratat aici de sifilis, de care se considera bolnav "J Gogol a întâlnit în viața lui mulți oameni remarcabili și, bineînțeles, datorită faimei sale, a putut face cunoștință cu toți cei mai buni oameni ai timpului său Cu unele figuri marcante, Gogol s-a limitat doar la cea mai superficială cunoștință, de exemplu cu Lermontov, Granovsky, Yu Samarin; este evident că Gogol nu a considerat deloc necesar să se apropie atât de marele poet cât şi de cetăţeanul savant Gogol nu s-a putut apropia de Belinsky și A I Turgheniev, pentru că nu-i plăceau aceste personalități strălucitoare Este deosebit de parazit faptul că Gogol nu a apreciat frumusețea morală a lui Belinsky și ar putea chiar să admită că "Belinsky este o persoană infidelă" În , Gogol l-a privit atât de mult pe Belinsky încât nici măcar nu l-a demnificat cu un răspuns A I Turgheniev, potrivit lui Gogol, "poartă joc"; este clar că cunoașterea cu o astfel de persoană este de nedorit, iar Gogol "l-a văzut o dată și în alta pe scurt" (scrisoare către Yazykov din l) trebuie remarcat că A I Turgheniev a fost prieten cu Jukovski și douăzeci și patru de ani cu ani mai mare G gol Gogol nu a considerat necesar să-l cunoască pe Herzen și i-a fost ostil lui Bakunin, chiar și fără să-l cunoască personal În general, Gogol a evitat în mod sistematic nu numai prietenia, ci chiar apropierea de cei mai buni oameni ai timpului său și doar S T Aksakov a reușit să-l vadă pe Gogol des, să mențină relații bune Relațiile strânse dintre Aksakov și Gogol au fost stabilite în întregime datorită complezenței extreme și a entuziasmul acestei familii minunate și înzestrate; toți l-au iubit pe Gogol ca pe un mare poet, l-au primit extrem de cordial și S T a împrumutat bani pentru el Gogol însuși nu era dispus față de Aksakov și s-a lăsat doar iubit și "prețuit" a scris despre Aksakov: "deși l-am respectat foarte mult pe bătrân și pe buna lui soție pentru bunătatea lor, l-am iubit pe fiul lor Konstantin pentru entuziasmul său tineresc, născut dintr-o sursă pură, în ciuda expresiei sale nemoderate, excesive, dar întotdeauna, totuși, , m-am ținut departe de Când le-am vizitat, aproape niciodată nu am spus nimic despre mine Am văzut de la bun început că Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL sunt capabili să se îndrăgostească nu până la burtă, ci până la moarte Într-un cuvânt, am fugit de dragostea lor, simțind ceva stânjenitor în ea; Am văzut că erau capabili să privească cu ochi inflamați obiectul iubirii lor Așa scria Smirnova Gogol la , V și io VI l-a asigurat pe S T Aksakov de dispoziția sa față de el, i-a cerut milă; s-ar putea crede că Gogol a apreciat totuși bunăvoința familiei Aksakov, a vrut să-și păstreze cunoștințele cu această familie, unde a fost primit extrem de cordial, unde își putea petrece mereu timpul înconjurat de admiratorii săi Gogol era extrem de arogant față de Aksakov; a respectat bătrânii pentru bunătatea lor și l-a iubit pe K S Aksakov ca admirator entuziast și, prin urmare, nu se poate vorbi de vreo influență a lui Aksakov asupra lui Gogol Gogol nici măcar nu s-a demnizat să aibă o conversație serioasă cu Aksakov, a văzut în ei admiratori binevoitori și nu a fost niciodată interesat de opiniile și opiniile Aksakovilor A folosit serviciile lor, dar în general au însemnat atât de puțin în viața lui încât "despre Aksakov, după cum vă amintiți, nici măcar nu v-am vorbit niciodată" (aceeași scrisoare către Smirnova) Cunoașterea lui cu Pogodin a avut o importanță relativ mare în viața lui Gogol; în primii ani această cunoştinţă arăta chiar ca o prietenie; Gogol și-a împărtășit gândurile cu Pogodin, l-a informat despre planurile sale,

dar în curând a devenit clar că Pogodin se afla într-o poziție dezavantajoasă Gogol a folosit serviciile lui Pogodin, a împrumutat bani de la el, a trăit mult timp în casa lui și chiar cu mama și surorile sale Pogodin, încrezător că Gogol îi va mulțumi pentru toate aceste servicii și îi va oferi articole pentru Moskvityanin, i-a oferit multă vreme servicii lui Gogol, dar în cele din urmă s-a jignit, iar relațiile dintre "prieteni" s-au deteriorat Deși psihiatrul nu poate fi interesat de vina cui s-au certat "prietenii", totuși nu este de prisos să constatăm că "prietenia" lui Pogodin a fost foarte benefică pentru Gogol; "Prietenia" lui Gogol a fost foarte dezavantajoasă, atât din punct de vedere material, cât și moral, pentru Pogodin Cu greu se poate vorbi de influența lui Pogodin asupra lui Gogol, de interese mentale și artistice comune Gogol, evident, l-a înțeles perfect pe Pogodin, a obținut toate beneficiile din "prietenia" cu el, nu l-a considerat niciodată pe Pogodin egal cu el și nu l-a găsit Biblioteca "Runivers" V F chizh necesar să-i mulțumim lui Pogodin pentru serviciile prestate Gogol l-a privit de sus pe Pogodin, acordându-i atât de puțină atenție ca și unei persoane, încât, după ce s-a certat în cele din urmă cu el, a locuit în casa lui și chiar și-a sărbătorit ziua onomastică în grădina lui Este de la sine înțeles că relațiile nu s-au schimbat din cauza vreunui dezacord teoretic; în general, convingerile și opiniile nu au jucat niciun rol aici; Gogol dorea să-și publice lucrările cât mai profitabil posibil, dar Pogodin dorea, și cu oarecare drept, ca Gogol să colaboreze la Moskvityanin Gogol, în decembrie , îi scria cu sinceritate lui Smirnova: "era imposibil să-mi sacrific timpul și munca pentru a susține ideile lor preferate, pentru că, în primul rând, nu le-am împărtășit pe deplin gândurile și, în al doilea rând, trebuia să susțin ceva săraca mea existență, și nu puteam să-mi sacrific articolele publicându-le în reviste, dar trebuia să le tipărim separat, ca noi și proaspete, pentru a avea venituri Întrucât Gogol nu voia să sacrifice nimic pentru Pogodin, acest istoric foarte prudent, împovărat cu o familie, care știa nevoia, pentru a se răsplăti măcar cumva pentru "sacrificiile" făcute, și-a decorat jurnalul cu un portret al lui Gogol, fără a cere permisiunea marelui satiric Gogol este atât de ofensat încât există chiar și îndoieli cu privire la motivul real al unei astfel de sensibilități Gogol nu numai că l-a certat obscen pe Pogodin într-o scrisoare privată, dar l-a certat și de trei ori în Locuri alese Când lui Gogol i s-a subliniat indecența comportamentului său față de Pogodin, el a promis că va vorbi bine despre Pogodin în scris, dar, desigur, nu și-a îndeplinit promisiunea, deși era mult timp pentru asta Se merită mulțumirea lui Pogodin pentru relația sa ulterioară cu Gogol, dar nu există nicio îndoială că Gogol nu a fost niciodată sub influența lui Pogodin, deși el și-a folosit serviciile - Relația lui Gogol cu Pletnev și Shevyrev este extrem de simplă și clară; Cu cunoștințele sale caracteristice despre oameni, marele satiric și-a dat seama că aceste persoane îi vor îndeplini perfect instrucțiunile și, prin urmare, ia încredințat lui Pletnev conducerea treburilor sale la Petersburg și Shevyrev la Moscova Gogol a descoperit un uimitor Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL noi cunoștințe despre oameni, încredințându-și afacerile din Sankt Petersburg lui Pletnev, iar la Moscova lui Shevyrev și a fost imposibil să faci o alegere mai bună Complezența lui Pletnev și acuratețea extremă a lui Shevyrev i-au fost foarte utile lui Gogol, care și-a privit cu dispreț ambii "prieteni" Când Pletnev, în calitatea sa de vechi patron al lui Gogol, și-a permis să-i sublinieze lipsa de educație, Gogol a vorbit foarte amar despre bunul Pletnev într-o scrisoare către Smirnova Deși în

Gogol, într-o scrisoare către Smirnova (datată) vorbea bine despre Shevyrev ("în el se coace multă bunătate pentru Rusia"), dar la sosirea sa la Moscova l-a tratat în așa fel încât bietul Pievyrev chiar s-a plâns lui Berg Vina lui Shevyrev consta în faptul că, deși foarte blând, el și-a permis să opună lui Gogol, să nu fie de acord cu el și, prin urmare, nici măcar nu putea conta pe simpla politețe din partea lui Gogol Pievyrev și-a îndeplinit ordinele pentru o perioadă foarte lungă de timp, a făcut și, în plus, destul de dezinteresat, multe servicii lui Gogol, care, prin urmare, l-a onorat cu scrisorile sale; naivul Pievyrev se considera chiar "prieten" marelui satiric, el nu înțelegea hotărât atitudinea lui Gogol față de sine La întoarcerea sa în Rusia, Gogol nu a mai considerat necesar să-și ascundă atitudinea ostilă față de Shevyrev și l-a onorat doar cu "publice" foarte scurte Dacă Pievyrev ar ști cât de ostili sunt oamenii cu caracter paranoic față de toți cei care îndrăznesc să le opună, nu s-ar plânge lui Berg de tratamentul nepoliticos al lui Gogol: nu se putea altfel Pletnev și Shevyrev nu ar fi putut avea nicio influență asupra lui Gogol, care îi privea pe amândoi și, desigur, cu tot dreptul; de asemenea, atât în vârstă, cât și în caracterul și dezvoltarea lor, nu puteau cădea sub influența lui Gogol și, prin urmare, relațiile au rămas întotdeauna, în esență, de afaceri; Pletnev și Shevyrev au făcut multe servicii marelui satiric, i-au fost de mare ajutor și numai pentru aceasta au dreptul la recunoștința noastră Complezența lui Pletnev și Shevyrev în raport cu Gogol a fost foarte mare, ceea ce, desigur, se explică prin dragostea lor arzătoare pentru artă; cu greu au înțeles că întreaga lor "prietenie" cu marele satiric consta în îndeplinirea ordinelor sale Dacă se poate presupune că Shevyrev era mândru de "prietenia" lui cu celebrul poet, atunci Biblioteca "Runivers" V F chizh nu există nicio îndoială că Pletnev l-a ajutat pe Gogol și și-a îndeplinit ordinele fără niciun motiv egoist · Același executor al instrucțiunilor lui Gogol a fost Prokopovici; dar cu tot respectul lui pentru marele poet, Prokopovici nu putea suporta despotismul lui Gogol, iar relațiile dintre ei nu puteau fi puternice Prokopovici, din câte se poate judeca din informațiile disponibile, și-a simțit în mod viu demnitatea umană și, prin urmare, nu a putut menține relații "prietenoase" cu Gogol, care și-a hărțuit prietenul fără nicio ceremonie Prokopovici, care dorea să-i fie de folos marelui satiric, a acceptat de bunăvoie ordinul lui Gogol privind publicarea Suflete moarte; din cauza lipsei de experiență, Prokopovici a fost înșelat, iar Gogol i-a cerut foarte fără ceremonie o socoteală, i-a încredințat controlul asupra lui Shevyrev Din fericire pentru Prokopovici, a primit o mică moștenire și i-a putut plăti lui Gogol pierderile cauzate de contrafacere Gogol nu voia să ia acești bani: până la urmă, nu era vina lui Prokopovici că fusese jefuit; Gogol a repartizat acești bani pentru alocațiile pentru studenți, dar câți bani au fost distribuiți studenților rămâne necunoscut Pletnev i-a spus lui Grot: "Donația lui Gogol este o fantezie", cu toate acestea, acest lucru nu contează în ochii unui psihiatru Singurul lucru important este că Prokopovici, cu toată dragostea și respectul lui pentru Gogol, nu a putut menține relații de prietenie cu el Dintre persoanele pe care Gogol le-a predat, doi au fost scriitori - Yazykov și Annenkov și un artist; De fapt, ocupațiile lor nu aveau prea multă semnificație în relațiile cu Gogol; Apropierea sau prietenia acestor persoane cu marele satiric a constat în faptul că Gogol îi considera studenți devotați atât în conversații, cât și în scrisorile pe care le-a predat, le-a dat sfaturi, și-a împărtășit gândurile cele mai intime · Shenrok spune pe bună dreptate, "că

prietenia lor (a lui Gogol și Yazykov) nu a avut, în esență, acea fundație profundă și fermă, care poate consta doar în asemănarea caracterelor și a convingerilor" (vol IV) Yazykov a înțeles deficiențele lui Gogol și i-a scris norei sale: "Gogol este incredibil de iritabil și mândru, cumva dureros; deși la el acest lucru nu se observă la prima vedere, dar cu atât mai rău pentru el Bolnavul Yazykov era extrem de împovărat de tutela lui Gogol Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL în timpul vieții lor împreună la Roma Gogol însuși era foarte puțin interesat de bietul Iazykov, iar când Smirnova a ajuns la Roma, l-a abandonat pe poetul bolnav Iazykov a părăsit Roma cu mare plăcere și s-a despărțit de Gogol Iazykov, grav bolnav, trăia foarte rău, iar scrisorile lui Gogol, pline de instrucțiuni și sfaturi, îi puteau încă mângâiere, sau cel puțin distracție Iazykov bolnav nu avea suficientă energie pentru a obiecta la adresa lui Gogol, dar nu era deloc de acord cu corespondentul său Desigur, Iazykov a fost mulțumit de laudele lui Gogol pentru poeziile sale, iar Gogol nu s-a zgâriit la laude și i-a scris lui Iazykov în : "Dumnezeu Însuși te-a inspirat cu poezii frumoase și minunate", nu ale noastre Sufletul tău era un organ și alte degete zdrăngăneau pe el Sunt chiar mai buni decât cutremurul în sine și mai puternici decât orice am scris până acum în Rus' Este clar că poetul bolnav s-a bucurat de o asemenea laudă și a recitit cu răbdare scrisorile, debordând de instrucțiuni și sfaturi Nu cred că în Gogol nu a înțeles valoarea acestor poezii și, prin urmare, această uimitoare laudă, sau, mai corect, lingușire, ne poate explica cum și prin ce mijloace a obținut puterea asupra oamenilor de care avea nevoie Dacă Gogol Yazykov, un om luminat, l-a lingușit atât de nepoliticos, atunci nu era deosebit de timid cu studenții săi, care erau mai puțin talentați decât Iazykov și este clar că persoanele pe care le lingușea cu atâta răbdare ascultau instrucțiunile, executau sarcini etc Fără îndoială că, cu o asemenea nesinceritate a relațiilor, nu putea exista prietenie între Gogol și Yazykov și se poate crede pe deplin lui Gogol, când i-a scris mamei sale (, I), că "a acceptat această veste cu calm"; "Știind că acest om, pentru sufletul său ceresc, a primit fericirea cerească, încerc din toată puterea mea ca și Dumnezeu să mă onoreze să fiu împreună cu el și, de aceea, mă rog la El în fiecare minut să-mi prelungească viața atâta timp cât posibil, ca să fiu puternic " fă multe fapte bune și fii răsplătit, ca și el, cu fericirea cerească O justificare atât de uimitoare prin scopuri înalte a dorinței naturale de a trăi mai mult, nu am citit de la nimeni; Moartea unui "prieten" s-a dovedit a fi chiar utilă, deoarece a dat naștere la o căutare și mai persistentă a "prelungirii vieții" Biblioteca "Runivers" V F chizh \/ Annenkov, cu toată închinarea lui Gogol, ca om bine educat și inteligent, nu putea fi sub influența lui Gogol; într-adevăr, numai boala lui Gogol poate explica că marele satiric nu putea avea o influență benefică asupra admiratorilor săi educați Annenkov l-a tratat cu respect pe Gogol, și-a îndeplinit instrucțiunile, i-a ascultat instrucțiunile, dar nu a cedat influenței lui Gogol Shen-rok îi reproșează chiar lui Annenkov că este prea compliant în raport cu Gogol Trebuie să presupunem că un astfel de eșec de a primi o respingere față de ideile sale bolnave nu ar putea decât să-l confirme pe Gogol în certitudinea că era cu adevărat pe calea cea bună Deja mult mai târziu, Annenkov a decis uneori să-și exprime părerile cu puțin mai îndrăzneală, dar apoi a primit astfel de scrisori de la Gogol care trădau duritatea erorii sale (IV) Dacă Annenkov ar fi îndrăznit să se opună lui Gogol, atunci "prietenia" lor ar înceta imediat, ca, de exemplu, cu V Botkin, care a avut grijă atât de altruist de poetul

bolnav în Prietenia lui Gogol cu Annenkov este într-adevăr extrem de interesantă din punct de vedere psihologic, deoarece arată cum închinarea poate orbi chiar și o persoană inteligentă și sobră Cu toate acestea, Annenkov, cu toată închinarea lui Gogol, nu a cedat influenței sale și, de fapt, cum ar putea o persoană sănătoasă să asimileze viziunea despre lume a unei persoane bolnave, să privească lumea prin ochii lui Multă vreme Annenkov nu a înțeles că idolul său era un om bolnav, dar în cele din urmă, deși foarte târziu, a trebuit să recunoască că cu Gogol "a avut loc o revoluție importantă în existența lui" Gogol îl considera pe Annenkov atât de dedicat și însuși, încât chiar și în , întâlnindu-l la Bamberg, l-a sfătuit să vină iarna la Napoli pentru a asculta învățăturile lui Gogol Când Gogol s-a convins că Annenkov nu vrea să asculte prelegeri, existența lui Annenkov a încetat să-l intereseze Annenkov relatează o informație foarte valoroasă despre starea lui Gogol în - "Îți spun - vino la Napoli Atunci voi dezvălui un secret pentru care îmi vei mulțumi Cine știe unde o nouă viață va găsi o persoană " Annenkov avea o minte treaz și, prin urmare, nu era foarte interesat de "secret", era critic la adresa Locurilor Alese și, desigur, Gogol s-a oprit Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL relatia cu el Annenkov nu a fost niciodată deosebit de apropiat de Gogol; marele satiric din Sankt Petersburg a acceptat venerarea unui tânăr entuziast (Annenkov era cu ani mai tânăr decât Gogol), iar la Roma Annenkov a copiat Suflete moarte, uneori se plimba cu Gogol, iar Gogol era atât de secret cu el, încât Annenkov nu îndrăznea să-l întrebe pe marele atyrika, de ce își petrece "uneori o bună parte din noapte moștenind pe canapea și nu se culcă" *) Fără îndoială că Ivanov a fost cel mai devotat admirator al lui Gogol; s-au scris multe despre relațiile lor reciproce, dar nu știm cu siguranță adevărata relație dintre cei doi mari artiști Pentru a înțelege aceste relații, este necesar să știm exact când s-a dezvoltat boala mintală a lui Ivanov și cum s-a manifestat Despre boala lui Ivanov, care i-a stricat talentul, știm foarte, foarte puține, și totuși această boală explică activitatea artistică neterminată a acestui pictor talentat, și poate genial I S Turgheniev, în scurta sa amintire despre Ivanov, cu obiectivitatea sa caracteristică, descrie tulburarea psihică severă a lui Ivanov) spuse bietul artist B Botkin și Turgheniev idei destul de clare despre iluzii de persecuție; a susținut că lacheii din restaurante au fost mituiți pentru a-l otrăvi Din pacate , nici V IL Botkin, nici eu S Turgheniev nu a acordat nicio importanță serioasă cuvintelor lui Ivanov Este interesant că un om atât de inteligent ca Turgheniev ar putea permite cea mai incredibilă, mai bine spus, absurdă explicație a delirului lui Ivanov "Bietul pustnic! Douăzeci de singurătate nu l-au costat în zadar Boala gravă a lui Inanov, desigur, s-a dezvoltat cu mulți ani înainte de și ar fi trebuit să influențeze / pentru întreaga sa viață și activitate; din cauza bolii, Ivanov era un "biet pustnic"; din cauza bolii, a fost condamnat la "douăzeci de ani de singurătate", boala l-a împiedicat să muncească, l-a apropiat de Gogol, l-a făcut un admirator neîmpărtășit al marelui satiric Boala psihică a lui Ivanov explică faptul că el a fost sub influența lui Gogol; numai dintre toți prietenii lui Gogol) Op ci pagina · E) Călătorie, la Albano și Frascan Questions of Philosophy, carte T eu Biblioteca "Runivers" V F chizh Numai Ivanov a căzut sub influența lui, înțelegând bineînțeles acest cuvânt într-un sens serios Doar Ivanov poate fi considerat un student, un adept al lui Gogol, deși, desigur, Ivanov, în cele din urmă, s-a eliberat de această influență Nu este nevoie să aflăm dacă Ivanov a fost util pentru influența și predarea

lui Gogol Potrivit lui Stasov, marele satiric "l-a înțeles pe Ivanov în anii aproape nu mai puțin decât pe Bryullov în anii ", dar a fost dispus față de acest admirator devotat În general, persoanele cu un caracter paranoic sunt favorabile doar admiratorilor lor, în timp ce Ivanov era îngrozit de Gogol; simpatia pentru activitățile lui Ivanov a jucat cu greu un rol important în prietenia lui Gogol cu Ivanov, fie și numai pentru că Gogol nu înțelegea pictura în general, nu avea un interes redus pentru ea Este greu de recunoscut că cel care a admirat Pompeii ar putea admira opera lui Ivanov Gogol ia tratat favorabil doar pe cei dintre artiștii noștri care au fost respectuoși față de el; gradul de bunăvoință corespundea pe deplin gradului de deferență, adică Ivanov s-a bucurat de cea mai mare favoare, apoi Jordan și în cele din urmă Moller; diferența de talent și direcție nu a jucat un rol aici Jordan nu i-a plăcut deloc de Gogol, a apreciat în mod corect trăsăturile necompletice ale caracterului său, dar s-a comportat în relație cu el atât de respectuos încât în testamentul său Gogol a recomandat să cumpere faimoasa gravură a lui Jordan Ivanov, în ciuda toată blândețea și reverența sa, a trebuit să rupă relațiile sale de prietenie cu Gogol și să se elibereze de sub influența sa În general, din câte se poate judeca din scrisorile lui Gogol către Ivanov, interesele artistice au jucat cel mai nesemnificativ rol în relațiile lor; Gogol în scrisori îi dă instrucțiuni lui Ivanov, discută probleme de afaceri; adesea în scrisori se poate vedea simpatia pentru acest mare artist Dintre toți prietenii lui Gogol, poate că Ivanov a fost cel care s-a bucurat de cea mai mare simpatie a marelui satiric; cel puțin, aceasta este concluzia la care duce un studiu al scrisorilor lui Gogol Niciunul dintre prietenii lui Gogol nu era atât de încântat de el, nimeni nu l-a tratat cu un respect atât de nemărginit precum Ivanov, care suferea de nebunie delirante (Delire chronique), Pentru un psihiatru și, cred, de asemenea Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL pentru un psiholog, această prietenie a doi artiști ruși bolnavi de geniu, care au trăit mult timp departe de patria lor, este extrem de interesantă Danilevsky a fost prietenos cu Gogol până când boala l-a lipsit pe genialul poet de capacitatea de a iubi pe oricine Danilevski era singurul prieten al lui Gogol; Gogol îl iubea doar pe Danilevsky ca persoană; Danilevski nu a fost un admirator și elev al lui Gogol, deși își aprecia lucrările* Din câte îl putem judeca acum pe Danilevsky, el a fost o persoană nobilă, inteligentă, extrem de plăcută în societate, care își simțea viu demnitatea umană Corect, este nedrept să dăm vina pe gimnaziul Nizhinsky, care ne-a oferit figuri atât de educate și utile precum Basili, Danilevsky și Prokopovici Gogol este sincer în scrisorile lui către Danilevski, mai mult decât în scrisorile către alte persoane; fără îndoială că compania lui Danilevsky a făcut plăcere marelui satiric, care, împreună cu prietenul său de școală, îi plăcea să facă "sacrificie" în "temple" În , prietenia se răcește, iar fosta franchețe prietenoasă nu mai există Danilevsky, care a înțeles clar superioritatea celebrului său prieten, dar nu a putut suporta atitudinea sa extrem de arogantă față de sine; nu existau interese comune între poetul bolnav și perfect sănătos Danilevski Gogol și-a felicitat fostul prieten pentru căsătorie, a dat instrucțiuni și sfaturi; dar când Danilevski s-a îndreptat către Gogol cu o cerere de a-l ajuta cu patronajul său, marele satiric, în loc de ajutor, i-a oferit sfaturi și moralizări, care nu aveau preț în ochii lui Danilevski Desigur, acum este imposibil să decidem cu certitudine dacă Gogol nu a putut sau nu a vrut să-și ajute fostul prieten; dar este mai probabil să nu fi vrut, deoarece în relațiile cu Smirnov, Kapnist,

Rosset i-ar putea fi de folos lui Danilevsky, care ocupa un post foarte modest și neplăcut de inspector al unui internat la gimnaziul din Kiev Afacerile lui Danilevsky erau foarte proaste și avea dreptul la activități mai ample, ceea ce le-a dovedit celorlalți că se ridicase într-o poziție relativ importantă Gogol era în general puțin interesat de fostul său prieten, în a fost fără ceremonie cu Danilevsky și chiar i-a dat un mare * Biblioteca "Runivers" V F chizh necaz; nu numai în sat, ci și la Kiev, Gogol nu s-a demnitat să vorbească cu conversația sa cu societatea care se adunase la Danilevsky pentru a-l cunoaște pe Gogol (Shenrok, IV) Ne putem imagina cât de jignitoare a fost o asemenea neglijență pentru fostul "prieten" și soția lui; în societatea provincială, o astfel de neglijență s-ar putea dovedi a fi nefavorabilă pentru poziția socială a lui Danilevsky Shenrok încearcă să demonstreze că Gogol l-a iubit pe Danilevsky în general, i-a oferit servicii; Într-adevăr, Gogol i-a dat lui Danilevsky un împrumut de bani când Danilevski a fost înșelat la Paris de vreun escroc, dar având în vedere bogăția lui Danilevsky, acest mic împrumut este în esență un serviciu nesemnificativ; chiar și unei persoane puțin cunoscute i se prestează astfel de servicii într-un pământ străin Danilevsky a ajutat-o pe mama lui Gogol să iasă din necaz, împrumutându-i banii atunci când el însuși se afla într-o situație foarte dificilă Dacă Gogol, cel puțin într-o oarecare măsură, l-ar fi iubit pe Danilevski după , ar fi fost amabil în casa lui, i-ar fi cerut un loc bun: știm că Gogol a știut să realizeze ceea ce și-a dorit În orice caz, trebuie menționat că Gogol nu a avut nicio influență asupra dezvoltării spirituale a lui Danilevsky, deși Danilevsky era o persoană luminată și receptivă, însetată de lumină și activitate Desigur, la bătrânețe extremă, Danilevsky i-a vorbit cu tandrețe lui Shenrock despre prietenia sa cu Gogol, dar care nu pune preț pe amintirile tinereții; cu toate acestea, Shenrok nu a reușit să afle nimic despre Gogol de la Danilevsky, așa că Gogol a fost secret cu "prietenul" său Danilevski nici nu a putut determina când și cum s-a dezvoltat "misticismul" lui Gogol După ce s-a răcit față de Danilevsky, Gogol s-a împrietenit cu Smirnova, care poate fi considerat cel mai apropiat prieten al său în ultima perioadă a vieții sale Gogol în scrisorile lui către Smirnova este la fel de sincer ca și înainte cu Danilevski; prietenia cu Smirnova este chiar mai profundă decât cu Danilevsky, deoarece au interese mai comune Relația lui Smirnova cu Gogol nu este pe deplin clară, deoarece personalitatea lui Smirnova va rămâne pentru totdeauna nedezvăluită Despre notele lui Smirnova din Dicționarul Enciclopedic Broghaus-Efron (/) se spune; "Toate aceste fețe conduc între ele Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL conversații mai degrabă incoerente, prin care dorința de a-l pune pe autorul notițelor în cea mai bună lumină parcurge ca un fir roșu Notele sunt pline de anacronisme și fapte puțin demne de încredere Citirea acestor note lasă, cel puțin pentru mine, o impresie de-a dreptul deprimantă din cauza compoziției și falsității lor Autoarea articolului despre Smirnova din dicționar face o presupunere: "Se pare că, atunci când au fost publicate notele, existau niște materiale scrise chiar de la S , dar acestea au fost supuse unei prelucrări puternice (cel mai probabil de către fiica lui S , Olga) , care a murit în)" Dar o astfel de presupunere nu este deloc corectă; în primul rând, de ce fiica a trebuit să "compune" așa în numele mamei sale și, în al doilea rând, nu toată lumea poate "compune" așa și este mai probabil ca însăși Smirnova să se pună "într-o lumină mai bună" Notele lui Smirnova, precum și informațiile foarte confuze și incomplete despre ea, îmi dau dreptul să presupun că această doamnă

bogat înzestrată suferea de isterie, ceea ce explică "scrisul" și instabilitatea ei O rudă a unei prietene a lui Smirnova mi-a spus că căderile ei de nervi, uneori, au ajuns "până la nebunie completă" Mai exact și în detaliu în ce constau atacurile de boală psihică, cât de des au recidivat și cât timp au fost, nu am putut afla Pentru mine, motivele apropierii ei de Gogol sunt neclare; este posibil să fi fost pur și simplu măgulită de apropierea de celebra satirică, era plăcut să fie considerată prietenă a marelui poet; în receptivitatea și receptivitatea ei - iar istericii sunt extrem de receptivi și receptivi - ea a înțeles rapid cum să se comporte cu Gogol pentru a profita de prietenia lui Este posibil ca, ca urmare a plictiselii și ca urmare a unei stări de rău, iar Smirnova a fost bolnavă de nervi în perioada de apropiere de Gogol, să fi devenit interesată de evlavie și de noua morală, desigur, doar superficial și pentru o perioadă de timp scurt timp, de vreme ce era foarte deșteaptă pentru a se lăsa serios și mult timp purtată de această viziune bolnavă asupra lumii Este posibil ca, în calitate de doamnă dependentă, să nu fi înțeles imediat că poetul geniului era slab ca moralist și, prin urmare, a crezut fiecare cuvânt al autorului cărții Suflete moarte, crezând că tot ceea ce spunea el este la fel de strălucit ca și operele sale de arta În general, având în vedere tendinţa incontestabilă Biblioteca "Runivers" V F chizh Capacitatea lui Smirnova de a "compune", nu putem decide cât de sinceră a fost prietenia ei cu Gogol Cu toate acestea, pentru noi nu contează prea mult cum l-a tratat Smirnova pe Gogol, singurul lucru important este că Gogol a considerat-o ca fiind elevul și admiratorul lui complet devotat Trebuie menționat că în timpul vieții sale Gogol a avut doar doi adepți complet devotați - Ivanov și Smirnova Ivanov suferea, fără îndoială, de boli mintale, Smirnova, după toate probabilitățile, suferea de isterie și, în orice caz, era o persoană extrem de "nervoasă" Îmi fac rezerva că, deși admit isteria Smirnovai, nu îi contest deloc mintea flexibilă și marea educație; la urma urmei, Ioana d'Arc era o isteric Ivanov, cu toată închinarea lui Gogol, nu putea să-l intereseze; dimpotrivă, unui aristocrat deștept și educat trebuie să-i fi plăcut foarte mult de Gogol, desigur, nu ca femeie, ci ca un admirator devotat al lui Nu știm despre ce a vorbit bolnavul Gogol la Roma și la Nisa cu bolnava Smirnova, dar nu există nicio îndoială că Smirnova nu a avut nicio influență asupra lui Gogol, iar marele poet nu a avut aproape nicio influență asupra plictisitului "nobil doamnă" Probabil de boală, sau poate de eșec într-o "carieră" seculară, Smirnova, conform lui Shenrock, "se complacea adesea cu o crudă melancolie" și avea nevoie de un interlocutor Fiica ei mică (Nadezhda Nikolaevna) a definit foarte subtil relațiile reciproce dintre mama ei și Gogol; "Maman est malade, parcequ'elle n'a personne pour causer avec elle; je sais, qu'à Nice elle avait toujours Gogol pour la distraire, quand elle était nerveuse", a spus ea în Kaluga Smirnova, ca persoană dependentă (isterică?) a căzut, deși pentru foarte puțin timp, atât de sub influența lui Gogol încât a ascultat instrucțiunile lui, și-a îndeplinit cerințele, a memorat, la ordinele lui, psalmi etc Într-un cuvânt, Gogol nu a avut niciodată un admirator atât de devotat și destul de supus Desigur, a contat și faptul că Smirnova era un aristocrat elegant, avea o casă frumos mobilată și avea grijă de finanțele lui Gogol Din cauza aroganței patologice, îi plăcea fără îndoială societatea aristocratică; în această societate s-a comportat, desigur, altfel decât între "prieteni" literari și simpli proprietari de pământ Nu se poate decât să se minuneze de legenda "ascetismului" lui Gogol, care a trăit pe picior de egalitate Biblioteca "Runivers"

BOALA n V GOGOL picioare cu Vielgorski, Smirnov, Tolstoi și Apraksin Ar fi putut fi mai bine aranjată "situația pământească"? Într-adevăr, era imposibil să găsești familii mai înalte și mai bogate decât acestea Se poate, desigur, regreta că, din cauza bolii, poetul geniului nu a putut avea o influență mai benefică și mai largă j Smirnova era foarte inteligentă, bine educată și, prin urmare, / influența lui Gogol asupra ei a fost foarte scurtă; când în străinătate se moștenea grav, nu avea interese serioase, putea chiar să fie dusă de evlavia și moralitatea foarte ciudată a poetului bolnav, dar de îndată ce s-a întors în Rusia, au apărut griji mai serioase Relațiile cu curtea, serviciul soțului ei, noile cunoștințe i-au absorbit complet atenția, iar apropierea de Gogol nu a lăsat o urmă vizibilă în viața ulterioară a "doamnei nobile" dependentă Gogol și-a supraestimat puterea asupra Smirnovai; a considerat-o atât de devotată la sine, încât la X a scris: "Binecuvântări, du-te cu mine la Ierusalim", iar XI , pentru a atenua dificultățile de cenzură în publicarea Selected Places, aproape îi cere să meargă la Sankt Petersburg la muncă "Dacă sunteți încă în Kaluga, atunci lăsați totul și mergeți la Petersburg Acum voi avea nevoie de tine acolo atât de mult cât ai nevoie de tine Mergi singur, fără copii; dacă este supărător, oprește-te chiar la Vielgorsky; iti vor da o camera Este necesar să fii alături de ei Deci vreau-spune-le; cu toate acestea, ei înșiși vor simți că așa este necesar și cum ar trebui să fie "- Desigur, Smirnova nu a luat în serios atât prima dorință, cât și a doua Gogol s-a înșelat atunci și în privința celui mai bun prieten al său, precum și în privința Locurilor Selectate Ca o "nobilă doamnă" dependentă, Smirnova, cu toată mintea, nu a înțeles Locurile Alese, pentru care, desigur, nu poate fi acuzată Dacă ar înțelege această lucrare, Gogol ar priva-o de prietenia lui și, prin urmare, nu există niciun motiv să vorbim despre influența dăunătoare a lui Smirnova asupra lui Gogol Smirnova l-a ajutat pe Gogol, i-a procurat o mare alocație de la Suveran, pentru care ne putem aminti cu recunoștință de această "doamnă nobilă" Biblioteca "Runivers" V F chizh Atât Ivanov, cât și Smirnova nu au stat mult timp sub influența lui Gogol; influența asupra lui Ivanov a fost mai lungă, dar bietul artist era mai grav bolnav decât Smirnova; este evident că pacientul, deși un satiric strălucit, nu putea avea o influență profundă asupra nimănui Desigur, știu că mulți artiști mari nu au avut o influență serioasă asupra prietenilor lor, dar până la urmă nici nu și-au dorit să aibă studenți devotați, iar Gogol s-a străduit toată viața să "predea", să predice, să caute admiratori care i-au fost complet subordonați și, desigur, dacă ar fi fost sănătos, ar fi avut prieteni care i-au fost profund devotați, care ar prinde cu nerăbdare cuvintele poetului geniului Știm cât de brusc și-a schimbat părerile Ivanov în ultima perioadă a vieții sale; nu se poate decât să se bucure că Smirnova s-a eliberat curând de influența lui Gogol Dacă Gogol ar fi fost sănătos, el, cu dorința lui de a preda, ar fi avut un impact asupra unor oameni destul de sănătoși, capabili deopotrivă să asimileze și să aplice învățăturile sale la muncă Ca urmare a bolii, toate învățăturile și instrucțiunile lui au fost, cel puțin, inutile: ideile Locurilor Alese nu ar fi putut avea altă soartă; cu greu nici măcar inteligentul Vigel a lăudat sincer această lucrare uimitoare Numai fără a înțelege deloc pe Gogol, se poate presupune că era îndrăgostit de Smirnova, era interesat de ea ca femeie; Gogol nu a fost niciodată îndrăgostit de nimeni Apropierea de Smirnova s-a petrecut când îndelungul poet era atât de grav bolnav încât nu se putea vorbi de dragoste La Petersburg, Gogol s-a interesat puțin de Smirnova, iar prietenia dintre ei nu a fost stabilită; Din

câte se poate aprecia din scrisori, Gogol nu și-a amintit de Smirnova • De asemenea, s-a interesat puțin de Smirnova în , când s-au întâlnit în Baden Abia la Roma în a avut loc o apropiere, au început mai multe relații de prietenie și putem înțelege de ce: Gogol avea nevoie la acea vreme de un student devotat care să poată preda, care să-i asculte predica Ivanov nu era potrivit pentru un astfel de rol, Yazykov nu dorea să asculte predici și să fie de acord cu opiniile lui Gogol; Smirnova a satisfăcut toate cerințele poetului bolnav Nu ar fi putut avea un elev mai devotat și mai simpatic; ea nu numai că a fost de acord cu Gogol, i-a adoptat ideile, și-a îndeplinit cerințele Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL bovaniya (psalmi memorați), dar i-a găsit chiar și alți adepți (Vielgorsky) Este clar că Gogol a fost destul de prietenos cu Smirnova, a fost mai sincer cu ea decât cu alți prieteni, a vrut să o vadă, în casa ei nu și-a permis capricii și stranii ciudate Este posibil ca Gogol să fi apreciat eleganța și noblețea lui Smirnova, dar frumusețea lui Smirnova nu a avut nicio influență asupra lui; era în general indiferent față de frumusețea feminină și dorea să se căsătorească cu A M Vielegorskaya, care nu era drăguță Smirnova l-a prezentat pe Gogol soților Vielgorsky și l-a ajutat să facă cunoștințe în înalta societate Cu toate acestea, doar I M Tolstoi poate fi considerat "prieten" al lui Gogol; Ce simțea Gogol despre Tolstoi nu îmi este complet clar; poate că Gogol era interesat de Tolstoi doar în măsura în care asculta instrucțiunile lui Gogol, îi era de folos Este puțin probabil ca Gogol să-l privească pe Tolstoi ca pe un egal și foarte apreciat inteligența lui Consider că opinia despre marea și dăunătoare influență asupra lui Gogol O Matvey Konstantinovsky este complet greșită; acest venerabil preot nu a avut și nu a putut avea influență asupra lui Gogol, care nu a căzut deloc sub influența altora Deja în , Gogol a rugat-o pe Smirnova: "Trimite o rugăciune pentru însănătoșirea mea și cere să se roage pentru mine de la slujitorii lui Dumnezeu, ale căror rugăciuni sunt mai accesibile și mai valabile" Smirnova nu a reușit să găsească un preot ale cărui rugăciuni sunt "mai valabile"; Gogol era încă bolnav și el însuși căuta un astfel de preot, în speranța însănătoșirii Tolstoi i-a arătat binecunoscuta evlavie O Matvey, iar Gogol, crezând că a găsit un preot ale cărui rugăciuni erau "mai accesibile și mai reale", a intrat în corespondență cu O Matvey, KhP I îi trimite de ruble pentru împărțire "cei mai săraci pe care îi întâlnești, rugându-le să se roage pentru sănătatea sufletului și trupului celui care, din dorința sinceră de a ajuta, le-a dat bani" " de freci Desemnez trei rugăciuni pentru călătoria mea și întoarcerea în siguranță în Rusia, pe care vă rog să o slujiți în continuarea Postului Mare și după Paști, după cum vă convine În curând, însă, Gogol a putut fi convins că rugăciunile Biblioteca "Runivers" V F chizh O Matei nu este "mai valabil" decât rugăciunile celor cărora le ceruse anterior să se roage pentru el însuși: sănătatea lui nu s-a îmbunătățit și, prin urmare, nici o încredere deosebită, nici o evlavie deosebită pentru pr Nu l-a putut hrăni pe Matthew Ce ziceti Matvey nu a avut nicio influență asupra lui Gogol, se dovedește cu evident că nu a existat nicio schimbare în stilul de viață, comportamentul și ocupațiile lui Gogol de pe vremea apropierii de pr Matei nu l-a urmat Gogol după ce s-a apropiat de pr Matei a trăit exact la fel ca înainte, adică cu deplin confort, a lucrat la Dead Souls, a citit actorilor The Inspector General etc n Cu greu o Matvey a aprobat aroganța cu care s-a purtat Gogol, nu l-a sfătuit să fie mai atent la rude și prieteni Adevărat, Gogol a mers la Optina Pustyn, dar la urma urmei, fiecare om mai mult sau mai puțin religios vizitează mănăstiri; iar în Schitul

Optina Gogol a căutat călugări ale căror rugăciuni erau "mai accesibile și mai valabile" Părintele Matvey nu l-ar fi putut influența pe Gogol, în primul rând, pentru că nu l-a ajutat pe îndelung răbdător poet și, în al doilea rând, pentru că, din câte știm despre venerabilul pr Matei, îi păsa de mântuirea sufletului, iar poetul bolnav de sănătatea lui Ca persoană cu adevărat religioasă, pr Matei a urmărit cu totul scopuri greșite, a înțeles religia într-un mod complet diferit de poetul bolnav Desigur, nu știm exact ce a predat părintele Gogol Matei, dar tot ce știm despre acest preot ne dă dreptul să credem că a fost o persoană profund religioasă și, prin urmare, influența lui trebuie să fi fost benefică Din nefericire, poetul bolnav nu a mai găsit consolare și sprijin în religie și, prin urmare, învățăturile pr Matei nu i-a adus nici mângâiere, nici sprijin și chiar l-a supărat În aceasta nu-l putem învinovăți pe pr Matei; este posibil ca el, ca om de puţină educaţie, să-l fi înţeles puţin pe Gogol, dar la urma urmei, nici un preot, nici un călugăr nu i-a putut oferi poetului bolnav mângâiere religioasă, iar Gogol a căutat în zadar preoţi, "ale căror rugăciuni sunt mai accesibilă și mai valabilă" Cu greu cerinţele de Matei a fost extrem de strict și nerezonabil; cel puțin prietenul său A Tolstoi, în timpul bolii lui Gogol, s-a comportat ca o persoană cu adevărat religioasă Acest bun prieten al lui Gogol nu numai că a invitat medici la el și a folosit toate mijloacele pentru a-l face pe bolnav să mănânce, dar Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL slujbe divine amenajate acasă, pentru a nu-l împovăra pe Gogol cu urcarea scărilor, l-a mângâiat pe Gogol când se întrista din cauza arderii manuscriselor Aici nu se poate vorbi de vreun fanatism și, prin urmare, este ciudat să vorbim despre influența dăunătoare a pr Matei despre Gogol, când nu exista o asemenea influență nici măcar asupra lui Tolstoi Dacă o Matvey a avut o influență asupra lui Gogol, îndelungul răbdător poet ar fi suferit mai puțin în ultimii ani ai vieții, ar fi fost mai modest și mai amabil, nu ar fi fost chinuit de frica vieții de apoi Am observat influența predicatorilor fanatici asupra luteranilor bolnavi; este întotdeauna extrem de scurtă și superficială; la început există de obicei entuziasm și chiar supunere completă, dar din moment ce fanaticii se străduiesc să salveze sufletul, iar pacientul vrea să se facă bine, dezamăgirea se instalează curând Nu mă presupun să decid de ce Gogol, încă de la primii pași ai activității sale artistice, a fost înconjurat de prieteni și admiratori, s-a bucurat de atenția reprezentanților înaltei societăți Niciunul dintre artiștii noștri nu a avut atât de mulți admiratori și prieteni în diverse cercuri sociale ca Gogol Dacă o asemenea reverență față de el ca artist și persoană este o dovadă a înaltei dezvoltări a societății, a receptivității sale, atunci, desigur, nu putem decât să ne bucurăm că la vremea aceea erau atât de mulți oameni care știau să aprecieze geniul lui marele nostru satiric După părerea mea, nu este nevoie să vorbim despre relația lui Gogol cu mama și surorile sale, doar pentru că astfel de relații intime nu ne pot fi cunoscute niciodată În general, este cu greu posibil, și cu greu necesar, și chiar convenabil, să judeci relațiile de familie fără a cunoaște toate detaliile Aceasta este viața pur privată, pe care este mai bine să nu o atingeți Mai mult, aceste relații nu sunt de mare importanță din punctul de vedere al unui psihiatru; sunt oameni perfect sănătoși care nu-și iubesc rudele și există și oameni bolnavi mintal care sunt atașați de familiile lor Prin urmare, nu voi atinge relațiile de familie ale marelui nostru poet XI Ultimele zile din viața poetului îndelung răbdător sunt descrise atât de vag și inconsecvent încât nu știm complet de ce Biblioteca "Runivers" V F chizh de fapt, Gogol a

murit Prin urmare, nu putem spune nimic definitiv despre boala care l-a adus în mormânt pe geniala noastră satiră, dar de fapt nu are o semnificație specială nici pentru clarificarea personalității și activităților lui Gogol, nici în sens medical, întrebarea în sine este ce boală Gogol a murit, desigur, nu are Cu toate acestea, este necesar să spunem câteva cuvinte despre ultima boală a lui Gogol pentru a clarifica unele neînțelegeri și opinii greșite În ultima perioadă a vieții, Gogol se pare că nu a suferit de boli acute; dezintegrarea generală a forțelor fizice și spirituale a progresat lent și continuu, dar nu au existat șocuri sau exacerbări în cursul bolii Cel puțin niciunul dintre prietenii lui Gogol nu a observat fluctuații puternice în cursul bolii sale Iarna se simțea mai rău, vara oarecum mai bine; deși Gogol a afirmat în repetate rânduri că corpul lui are nevoie de "căldură topită de căldură", plimbări "în aer sănătos", totuși, nu exista o asemenea răcoare ca în În general, din câte se poate judeca din scrisorile sale, Gogol nu a experimentat nicio agravare sau deteriorare semnificativă de-a lungul anilor Deoarece Gogol nu s-a simțit bine în timpul celor două ierni petrecute la Moscova, iarna anilor - a petrecut la Odesa, dar și-a petrecut ultima iarnă a vieții la Moscova, deoarece, ca urmare a unei slăbiri semnificative a voinței sale, a rămas în acest oraș Cunoscuții lui Gogol relatează că în această iarnă Gogol arăta bine și chiar era vesel; Într-adevăr, în februarie , cu nouă zile înainte de petrol, avea de gând să asculte cântecele Little Russian la "duminica viitoare" a lui Kushelev Doctorul Tarasenkov mă asigură chiar și? că, cu o lună înainte de moartea sa, Gogol "era într-o sănătate înfloritoare, vesel, proaspăt, puternic" (Shenrok; IV,) Dar cu greu ne putem crede afirmația lui Tarasenkov; fie a observat prost, fie a uitat ceea ce a văzut și, prin urmare, în general, amintirile sale nu pot fi considerate foarte exacte O scrisoare disperată către mama sa, scrisă la sfârșitul anului , precum și o scrisoare din ii mărturisește clar că Gogol nu era "vesel, proaspăt și puternic" În ultima scrisoare adresată mamei sale, el cere deja să se roage pentru însănătoșirea lui "uniți, într-o dragoste reciprocă puternică între ei, fără de care nu este acceptat de la Biblioteca "Runivers" BOALA n V gogol ne o rugăciune Încă o dată te îmbrățișez și te rog să te rogi cu putere, cu tărie pentru mine Că Gogol în februarie nu era deloc "vesel, proaspăt și puternic" poate fi judecat după următoarea împrejurare: în primele zile ale lunii februarie, pr Matvey a fost cel care l-a instruit pe Gogol și l-a speriat atât de mult cu o judecată teribilă, încât nefericitul poet și-a întrerupt discursul cu cuvintele: "Destul, lasă-mă! Nu mai pot asculta! prea înfricoșător " i Gogol și-a cerut scuze în scris pr Matei Îi era frică de moarte și iad de multă vreme, iar Arnoldi spune că "toată lumea știe cât de frică lui Gogol de moarte și iad și cum acest gând îi provoca în mod constant suferințe inexprimabile" Părintele Matei, desigur, mă speriase în repetate rânduri cu responsabilitate la Judecata de Apoi, mă denunțase pentru păcate, ceruse ca toate prescripțiile bisericii să fie respectate De ce, deci, înaintea învățăturilor pr Matei nu a produs un efect atât de deprimant asupra nefericitului poet, de ce tocmai acum aceste învățături l-au șocat atât de mult încât "nu s-a stăpânit", a cerut oprirea torturii Cu mare dreptate trebuie să recunoaștem că în februarie lui Gogol îi era mai frică de moarte și de iad ca niciodată, pentru că starea lui de sănătate era mai proastă Există dovezi că, cu câteva zile înainte de moartea sa, Gogol ^ a avut o scurgere de la ureche, pe care unii medici, conform potrivit lui Tarasenkov, ele pot fi considerate ca

având o legătură cu ultima sa boală Totuși, Tarasenkov, potrivit lui Gogol, transmite că a avut o scurgere de la ureche "înainte de acest an, ca de la ceva care s-a scufundat în ea " Păcat că Tarasenkov, care nu s-a oprit în reproșuri către tovarășii săi, nu a aflat exact când a fost scurgerea de la urechea lui și care este originea ei Dacă scurgerea a apărut într-adevăr cu puțin timp înainte de ultima boală a lui Gogol, atunci, desigur, poate fi legată de această boală, mai ales dacă ne amintim că Gogol a avut o scurgere de la ureche în copilărie, că tatăl său a murit de consum Deoarece Tarasenkov nu ne-a explicat această împrejurare foarte importantă în ultima boală a lui Gogol, toate memoriile sale nu ne explică istoria bolii sale Moartea lui Yazykovoi a avut un efect deprimant asupra lui Gogol; s-a repetat același lucru pe care l-a observat Annenkov în ; precum și | Biblioteca "Runivers" V F chizh și apoi, Gogol nu a venit la înmormântare Lui, ca mulți bătrâni, îi era atât de frică de moarte și de iad, încât îi era frică de morți; care nu cunoșteau bătrâni și bătrâni, în prezența cărora cei dragi nu vorbesc despre moarte, nu își amintesc de prieteni morți Bineînțeles, această emoție, provocată de moartea lui Khomyakova, s-a domolit în curând, iar Gogol, după ce a slujit o slujbă de pomenire pentru defunct, "a devenit calm, cumva s-a înseninat în spirit, aproape vesel" Luni, la stația de petrol, V S Aksakova a observat că "se vedea puțină oboseală în el"; Gogol "a spus că va pleca curând, că ar trebui să se culce mai devreme, pentru că a simțit un fel de frig noaptea, ceea ce, însă, nu l-a deranjat Am spus-' e nervos! Da, nervos, spuse el destul de calm "Miercuri, au fost în vizită; a spus că nu se simte prea bine Este mai mult ca o boală somatică incipientă Simțindu-se mai rău, Gogol a decis să se culce; comună joi; în timpul postului mânca prosforă, iar la cină folosea doar câteva linguri de supă de fulgi de ovăz în apă sau murătură de varză Împărtăşania nu l-a liniştit pe Gogol Tarasenkov nu stabilește exact când a mers Gogol la spitalul Preobrazhensky, unde a mers în sus și în jos mult timp; a rămas multă vreme pe câmp, în vânt, în zăpadă, stând într-un loc și, fără să intre pe ușă, a plecat acasă Dg Bazhenov consideră de necrezut că Gogol a călătorit cu scopul de a se consulta cu binecunoscutul sfânt prost Yves Yakovl Koreysha, din moment ce nu-i permit lui Gogol să fie "înclinat către astfel de prejudecăți grosolane" Îmi amintesc de fețe departe de a fi la fel de superstițioase ca Gogol, vizitându-l pe Koreysha, rugându-l să se roage pentru ele Cu toate acestea, nu contează de ce Gogol a mers la spitalul Preobrazhensky, dar este important că această călătorie ar putea afecta negativ boala lui care a început deja În memoriile tipărite ale lui Tarasenkov) despre "Noaptea de vineri spre sâmbătă" în ulei, iar în manuscrisul citat de Shenrock (IV, p) "într-una din aceste zile", "Gogol, epuizat, a adormit noaptea pe canapeaua, fără pat și cu el E S T Aksakov op cit ; memoriile Verei Sergeevna Aksakova) Părinții Note ; XII, p , Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL s-a întâmplat ceva neobișnuit, misterios, trezindu-se brusc a trimis după paroh, explicându-i că este nemulțumit de recenta împărtășanie și i-a cerut să se împărtășească imediat și să-l unsească din nou, pentru că s-a văzut mort, a auzit niște voci și acum se onorează pe moarte " Acest episod este descris diferit în manuscris (Shenrok IV,) "În noaptea de vineri spre sâmbătă, după post, s-a rugat cu mai multă ardoare decât de obicei și, îngenuncheat în fața icoanei, a auzit voci care îi spuneau că va muri " Berg x) a auzit de la Auvers că Gogol i-a spus acestui doctor: "Am auzit deja voci" Dg Bazhenov nu are încredere în amintirile lui Berg și Tarasenkov, deoarece subminează concluzia Dg Bazhenov despre boala aproape de moarte a lui Gogol, dar

cred că ar fi mai corect, ținând cont de ceea ce au spus Over și Tarasenkov, să renunțăm la diagnosticul dg Bazhenov Gogol a fost tratat de cei mai buni medici ai vremii: Varvinsky, Ino-Ch zemtsev, Over, Klimenkov, Sokologorsky, Tarasenkov și J Evenius Tarasenkov descrie boala lui Gogol în așa fel încât este absolut de neînțeles de ce a suferit exact Gogol; acest medic a văzut pacientul pentru prima dată sâmbătă în prima săptămână, iar în noaptea de miercuri spre joi (II) a celei de-a doua săptămâni din Postul Mare, strălucitul scriitor a murit Având în vedere faptul că Tarasenkov a vizitat pacientul numai în ultimele zile ale bolii sale, el nu a putut studia el însuși boala terminală a marelui poet Tarasenkov nu a putut observa în mod obiectiv "și pentru că era extrem de entuziasmat, pentru care, desigur, nu i se poate reproșa Este păcat că Tarasenkov nu ne-a spus părerea medicilor care l-au tratat despre boala lui Gogol și cu greu se poate aproba aroganța cu care a tratat judecățile tovarășilor săi mai cunoscători; din păcate, o astfel de atitudine nu este un fenomen rar Tarasenkov relatează că în ultimele zile ale bolii, Gogol a mâncat foarte puțin; împreună cu preotul a mâncat sago și prune, iar în ajunul morții i-au dat bulion să bea; prin urmare, cu greu se poate presupune că Gogol a murit din !) Op cit p Biblioteca "Runivers" V F chizh epuizare Gogol nu s-a mișcat în ultimele zile de viață, ceea ce, desigur, l-a protejat de epuizarea rapidă din cauza malnutriției extreme În general, este ciudat să spunem că Gogol, deși foarte puțin, dar încă mâncând, a murit de foame, când s-a dovedit experimental că este bărbat; poate rămâne fără hrană până la patruzeci de zile · Ultimele zile ale vieții lui Gogol a fost chinuit inexprimabil de frica de moarte și de iad; a suferit îngrozitor, a așteptat moartea cu o teamă inexprimată și chiar, după toate probabilitățile, și-a dorit pentru ca momentul groaznic pentru el să vină mai devreme Shenrok (IV,) spune pe bună dreptate: "Din punct de vedere psihologic, dorința de a fi în pericol cât mai curând posibil este destul de explicabilă tocmai din cauza ororii fără margini inspirate de ea" Într-adevăr, unii pacienți, sub influența acestei frici, încearcă să se sinucidă Îmi amintesc viu de suferința cu adevărat de nedescris trăită de pacienții mei, cărora le era groaznic de frică de moarte; frica de moarte este unul dintre cele mai groaznice chinuri Gogol nu se putea gândi la sinucidere, dar nu voia să fie tratat, a rezistat când i-au oferit foloase: a vrut ca chinul său să se termine curând Oricât de fierbinte s-a rugat nefericitul Gogol, rugăciunile nu l-au liniștit Desigur, nici mângâierile și convingerile venerabililor pastori ai bisericii și ale lui Tolstoi nu i-au alinat suferința lui Gogol; vai, știm că cele mai bune cuvinte sunt neputincioase împotriva proceselor organice, iar angoasa muritor, frica de moarte a umplut complet sufletul poetului în ultimele zile ale vieții sale de martir Gogol a suferit inexprimabil și și-a dorit ca această suferință să se termine curând; a înțeles că numai moartea îi poate pune capăt chinului și îi era frică de moarte; se poate imagina groaza acestei situatii Deoarece, din păcate, Tarasenkov nu ne spune istoria bolii, al cărei sfârșit l-a văzut el însuși, nu ne spune ce au observat și au gândit alți medici, cu siguranță nu știm ce fel de boală l-a adus de fapt pe Gogol în mormânt Că această boală a fost foarte gravă este dovedit de eșecul tratamentului de foarte experimentați și foarte cunoscători medici; la începutul bolii, pacientul a fost tratat de Inozemtsev, apoi de Over De fapt, este extrem de nerezonabil să admitem asta că aceşti medici celebri nu au înţeles nimic # şi nu au înţeles Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL făcut Respectul profund pentru Gogol, faima lui - toate acestea, desigur, i-au determinat pe

acești medici să-i trateze cu cea mai mare atenție și diligență extremă Eșecul tuturor măsurilor pe care le-au luat indică o boală extrem de gravă a pacientului, impotența medicamentului Dg Bazhenov consideră că ar fi trebuit luate alte măsuri, adică hrănire crescută și chiar forțată, perfuzie de soluție salină în țesutul subcutanat; Aș sugera alte mijloace, dar nimeni nu poate dovedi că mijloacele propuse de el ar ajuta cu adevărat pacientul și, prin urmare, toate astfel de raționamente sunt, cel puțin, nedorite Medicii care l-au tratat pe Gogol au înțeles pe deplin ce responsabilitate grea și-au asumat și au trecut prin multe momente dificile; le-au reproşat mult şi greu că nu l-au salvat pe Gogol; este timpul să te oprești Memoriile doctorului Tarasenkov, și parțial lucrările doctorului Bazhenov, au dat motive să reproșeze medicilor care l-au tratat pe poet pentru violență extrem de binevoitoare împotriva lui Gogol, că "l-au torturat și numai în zadar, dar l-au otrăvit fără milă în ultimul timp ore " Într-adevăr, în ceea ce privește tratamentul lui Gogol, se pune încă o dată întrebarea dacă medicii au dreptul să trateze un pacient care, din cauza bolii sale, nu vrea să mai trăiască La această întrebare este ușor de răspuns; morala noastră modernă ne obligă să salvăm o persoană care vrea să se înece, o persoană care a fost otrăvită, chiar dacă nu cere mântuire; cu atât mai mult medicii sunt obligați prin toate mijloacele permise să salveze bolnavul psihic care rezistă tratamentului Toate acestea sunt recunoscute de toți și nu sunt contestate de nimeni Dar este imposibil să dăm vina și nu pe medicii care ne reproșează "violența crud de binevoitoare"; la urma urmei, se pune involuntar întrebarea: ei bine, dacă medicii l-ar fi salvat pe Gogol cu ajutorul acestor violențe, ce s-ar fi întâmplat mai departe Dacă nu pot vindeca pacientul, ci pot doar să continue viața, adică chin, apoi, în esență, nu te împiedică decât să mori liniștit, cu cât mai puțină suferință Viața lui Gogol a fost o povară; voia să moară cât mai curând; s-a pregătit pentru moarte; de ce a trebuit să otrăvească ultimele minute ale îndelungatei sale vieţi cu tratament nesolicitat Iată care sunt premisele din care se trage concluzia - un reproș adresat medicilor și repet, mi se pare că ambele părți au dreptate Cei care cred că o persoană poate Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V F chizh dispune că nimeni nu are dreptul să se amestece în viața noastră personală, ei vor considera vinovați medicii care l-au tratat pe Gogol Cei care cred că nu suntem decât, într-o oarecare măsură, membri independenți ai unei mari familii, căreia îi datorăm foarte, foarte mult și care, prin urmare, are drepturi mai mari în raport cu fiecare dintre noi, vor aproba pe deplin acțiunile venerabili medici care l-au tratat pe Gogol Din păcate, informațiile despre ultima boală a lui Gogol sunt atât de incomplete încât nici măcar nu știm în ce stare și-a ars poetul bolnav manuscrisele Desigur, este foarte greu de înțeles starea de spirit în care Gogol a distrus Dead Souls; se ştie că şi-a ars în repetate rânduri manuscrisele Este foarte posibil ca Gogol să fi simțit cel mai bine un declin în puterile sale creatoare și să fi fost nemulțumit de ceea ce scrisese; este posibil ca, datorită ideilor de păcătoșenie, să fi considerat că este util pentru mântuirea sufletului să distrugă manuscrisele Demnă de încredere este povestea lui Tarasenkov că Gogol a plâns când au fost arse manuscrisele; la vremea aceea, poetul grav bolnav nu mai era capabil de acțiuni profund chibzuite, nu era consecvență în comportamentul său și, prin urmare, fie și-a ars manuscrisele, fie a regretat ceea ce a făcut O astfel de inconsecvență este extrem de caracteristică stării patologice pe care Gogol a avut-o în ultimii ani de viață Tarasenkov relatează că Gogol a vrut să-l roage

pe mitropolitul Filaret să se uite prin manuscrisele sale și să taie tot ce era seducător, dar Gogol era bolnav și, prin urmare, nu a dus la îndeplinire această intenție, dacă avea într-adevăr așa ceva Dacă Gogol ar fi fost un om sănătos, extrem de religios, atunci, pentru a-și lămuri îndoielile, ar fi apelat la o autoritate atât de înaltă precum era Filaret Întrucât nu știm când a fost scris manuscrisul arse al Sufletelor Morte, vom rămâne pentru totdeauna neștii cât de mult am pierdut în acea noapte tristă când bolnavul Gogol și-a ars manuscrisul Adevărat, avem recenzia entuziastă a lui S T Aksakov asupra primului capitol al manuscrisului ars, dar Aksakov însuși admite că atunci când Gogol a sugerat să citească a doua parte a Sufletelor moarte: "Am fost complet distrus Nu bucurie, ci teamă că voi auzi   ceva nedemn de fostul Gogol, atât de stânjenit că eram complet pierdut Într-o astfel de dispoziție, cu greu entuziasmul S T Aksakov ar putea fi obiectiv Trebuie remarcat faptul că Aksakov nu spune un cuvânt despre impresia făcută de capitolele al treilea și al patrulea Gogol, după cum știți, și-a citit excelent lucrările, iar acest lucru, desigur, a influențat opiniile oamenilor care au auzit citirea manuscrisului ars Este foarte posibil ca manuscrisul ars al Sufletelor Morte să fi avut un mare merit artistic; Gogol a fost un artist atât de mare încât chiar și jefuit de o boală gravă, i-a întrecut cu mult pe muritorii obișnuiți La urma urmei, boala gravă a lui Nietzsche nu l-a împiedicat să creeze lucrări grozave în care ideile geniale sunt combinate surprinzător cu gândurile și imaginile unui bolnav mintal Gogol pe moarte i-a spus lui Tarasenkov cuvinte care dovedesc că și în ultimele zile ale unei vieți îndelungate, un geniu poate străluci cu o forță neobișnuită Poetul pe moarte i-a spus lui Tarasenkov: "Știu că medicii sunt amabili; ei vor mereu ce e mai bun " Putem fi mândri de această judecată despre noi a îndelungi răbdători poet, care a fost mult tratat, care a apelat la mulți medici în viața lui Marele satiric era convins că ne dorim bine, dar vai! departe de a ne putea îndeplini mereu cele mai arzătoare dorințe Această judecată a poetului geniului este atât profund adevărată, cât și extrem de măgulitoare pentru noi; în câteva cuvinte, el a definit surprinzător de precis principala proprietate a medicinei și a reprezentanților săi, a subliniat atât partea pozitivă, cât și cea negativă a profesiei noastre dificile Într-adevăr, toată medicina este o dorință de bine; Desigur, odată cu progresul cunoașterii, dorințele noastre sunt împlinite puțin mai des, dar odată cu progresul cunoașterii, ne sunt puse din ce în ce mai multe cerințe și, prin urmare, medicii vor dori mereu ce e mai bun, se vor strădui mereu pentru un obiectiv practic de neatins Medicii au vrut să-l vindece pe Gogol, dar nu au putut; cincizeci de ani mai târziu, și ei doreau cu ardoare să-l vindece pe bolnavul Nietzsche, dar vai! erau la fel de neputincioși ca în urmă cu jumătate de secol Judecata marelui nostru satiric ne poate servi ca o consolare pentru noi Repet că întrebarea despre ce fel de boală a murit Gogol este insolubilă și de puțin interes cu adevarat * V F chizh cum putem determina acum ultima boală a lui Gogol, când adesea nu putem diagnostica boala unui pacient care moare în brațele noastre Nietzsche a fost tratat de cei mai buni specialiști, a petrecut mult timp într-o instituție pentru bolnavi mintal și totuși nu știm ce anume a suferit acest gânditor Pentru istoria literaturii, întrebarea despre ce boală a murit Gogol este, de asemenea, irelevantă Pentru a judeca starea societății la acea vreme, desigur, contează că Gogol a fost tratat de cei mai buni medici, că s-a bucurat de o îngrijire excelentă, că cursul bolii sale a fost urmărit cu o atenție intensă de numeroși

admiratori ai geniului său, că moartea a cufundat toată Rusia gânditoare într-o întristare profundă, că înmormântarea lui a fost solemnă Încheind acest eseu, consider încă o dată că este necesar să fac o rezervă că am studiat doar boala lui Gogol și, prin urmare, nu pretind o explicație completă a personalității genialului poet Mi-ar fi extrem de greu dacă unele dintre frazele individuale ale acestui eseu ar fi înțelese ca o cenzură sau dezaprobare a marelui nostru satiric Desigur, punctul de vedere al unui psihiatru este oarecum diferit de cel al unui istoric literar și, prin urmare, unele dintre judecățile mele pot fi interpretate ca o cenzură sau o lipsă de respect Dar, până la urmă, eseul meu, în ansamblu, este pătruns de respect sincer pentru pacientul genial; în opinia mea, lucrările lui Gogol, în ceea ce privește acuratețea descrierii, în profunzimea înțelegerii slăbiciunilor umane, nu au egal în literatura mondială Ca psihiatru, sunt plin de respect și admirație profund pentru marele satiric care rămâne grozav chiar și în boala lui Oamenii obișnuiți nu se îmbolnăvesc ca Gogol, a cărui boală și-a dovedit geniul Ar fi o greșeală să cauți în boala lui Gogol aceleași manifestări care sunt caracteristice bolilor simplilor muritori Desigur, boala lui Gogol este similară cu bolile pe care le observăm în mod constant, dar diferă de ele în același mod în care un geniu diferă în general de oamenii obișnuiți Gogol, chiar și în ultima perioadă a vieții sale îndelungate, a depășit nu numai oamenii obișnuiți, ci și talentați și, în ciuda bolii sale grave, a surprins de acuratețea lui Biblioteca "Runivers" BOALA n V GOGOL judecăți Din păcate, boala a slăbit puterile creatoare ale marelui poet, și-a pus amprenta asupra tuturor activităților sale și nu putem decât să ne întristăm de cât de mult ne-a lipsit ea Gogol este atât de mare încât un studiu obiectiv al bolii sale și al particularităților caracterului și activității sale cauzate de aceasta nu poate slăbi respectul cu care suntem obligați să-l tratăm Studiul bolii lui Gogol, precum și al bolii lui Nietzsche, duce la concluzia că oamenii de geniu diferă chiar și prin boală de oamenii obișnuiți Lombroso a avut dreptate când a subliniat faptul că mulți oameni mari sufereau de boli mintale, erau înzestrați cu o organizație psihopatică Dar oamenii grozavi, din câte putem judeca din informațiile departe de a fi complete și nu tocmai exacte despre viața lor pe care le avem, sufereau de boli mintale deosebite, foarte diferite de cele de care oamenii obișnuiți se îmbolnăvesc Desigur, în boala lui Gogol se pot găsi semne de neurastenie și semne de psihoză periodică și semne de paranoia, dar totuși, astfel de diagnostice vor fi unilaterale, deoarece boala lui Gogol, ca persoană extraordinară, nu se încadrează în cadrul creat pentru bolile muritorilor de rând Astfel, studiul bolii lui Gogol confirmă încă o dată că Gogol era o persoană extraordinară, înzestrată, vai! o organizație de neînțeles pentru noi; de fapt, înțelegem combinația dintre creativitatea minunată și boala mintală, înțelegem cum a avut loc în același creier crearea Sufletelor moarte și a scrisorilor către soția guvernatorului Kaluga? Studiul bolii lui Gogol, fără a ne explica organizarea de neînțeles a profesorului nostru comun, are totuși semnificația ei; învățăm să despărțim pe cei sănătoși de cei bolnavi în lucrările și activitățile scriitorului, de care patria noastră se mândrește Datorită unui astfel de studiu, explicăm corect aspectele negative ale lucrărilor și activităților genialului autor, înțelegem de ce marele nostru satiric a creat atât de puțin, și-a încheiat atât de devreme activitatea atât de necesară pentru Rusia, de ce a trăit cel mai bine Biblioteca "Runivers" V F chizh timid; în sensul activității, perioada vieții în străinătate, motiv pentru care

era complet străin de activitatea publică Astfel, așa cum reiese, totuși, deja din titlul însuși, sarcina mea nu putea include o explicație a operei lui Gogol, manifestări ale creierului său strălucit și bogat înzestrat; opera marelui nostru satiric a fost suficient studiată, dar esența geniului ne este de neînțeles Sarcina mea a fost mai modestă: a constat în studierea manifestărilor organizării patologice a lui Gogol, în explicarea în ce consta boala genialului scriitor și cum se manifesta Prin urmare, munca mea poate servi doar ca o completare la studiile deja disponibile în literatura noastră despre operele și viața lui Gogol Este de la sine înțeles că nu am putut examina în mod cuprinzător operele și viața lui Gogol, a iluminat doar o latură a subiectului și, prin urmare, munca mea nu poate pretinde că este completă Încă o dată afirm că studiul bolii marelui nostru satiric nu poate decât să ne sporească respectul față de genialul autor al cărții Inspectorul general și sufletele moarte, căruia nici o boală psihică gravă nu l-a împiedicat să facă o faptă măreață V Chizh Biblioteca "Runivers" Filosofia socială din punctul de vedere al idealismului plato-kantian (Paul Natorp: Socialpädagogik Théorie der Willenserziehung auf der Grundlagc der Gemeinschaft, Stuttgart, , CTP ^ + VIII și ed a -a , p + + XXI) *) eu La sfârșitul primei jumătăți a secolului al XIX-lea s-a remarcat o puternică convergență a filozofiei cu știința socială Viața socială complicată a cerut acoperire filozofică, iar filosofia, luptă spre pozitivism, în științele fenomenelor sociale și-a găsit, parcă, o nouă bază reală Curentul filosofic, cunoscut sub numele de Hegelianism tânăr, în Germania) Acest articol a fost scris mult mai devreme decât apariția celei de-a doua ediții completate a lucrării prof Natorp În prefața ultimei ediții, autorul răspunde criticilor săi; dar, în ciuda acestui fapt, și în ciuda observațiilor care explică și aprofundează tema adăugată și împrăștiată în toată cartea (în total au fost adăugate aproximativ cincizeci de pagini), nu am nimic de schimbat în expunerea și critica cărții date de mine mai devreme Acest lucru se datorează în principal naturii cu adevărat filozofice a lucrării remarcabile a lui Natorp Construcția deductivă, spune el în prefața ediției a doua, determină caracterul cărții noastre Nu s-a putut schimba nimic la el (p XX Cursivele mele) Esența, limitele și valoarea deducției sale în aplicarea lor la gândirea social-științifică am avut în vedere când am încercat să fac o trecere în revistă critică a fundamentelor sale socio-filosofice Unele dintre aceste prevederi au fost criticate și de autorii germani; în alte puncte obiecţiile făcute de mine au coincis cu ale lor Dar justificarea și aplicarea criticii mele sunt de un cu totul alt caracter Din acest motiv, mă consider în drept, după revizuirea celei de-a doua ediții a lucrării menționate, să las articolul meu în forma sa originală d Biblioteca "Runivers " D K O I G E H b și-a asumat sarcina de a armoniza filosofia cu viața socială, iar cu mâna sa ușoară, materia filosofiei a fost transformată într-o "filozofie a materiei" ("Philosophie der That") Dacă la început, numai datorită premiselor filosofice și metodologiei filozofice, a fost posibilă supunerea vieții sociale în ansamblu unei prelucrări științifice, atunci în curând viața socială însăși a fost proclamată creatorul fostelor fundamente filosofice "de nezdruncinat" și numai în ea unul a trebuit să caute cheia pentru rezolvarea problemelor cardinale ale filosofiei: despre criteriul adevărului, despre existența unei lumi exterioare etc A fost un moment când, așa cum aș spune, senzaționalismul social a fost chemat să explice nu doar existenţa socială însăşi, dar şi cunoaşterea ca atare Curând însă,

senzaționalismul social cade în materialismul naturalist, iar aceasta stabilește limita propriei dezvoltări: evoluția ar putea avea loc totuși în limitele sale Vorbind într-un limbaj comun, vom spune că dezvoltarea unei filozofii sociale a marxismului pe deplin dezvoltată era exclusă; ar putea evolua, ceea ce a avut loc de fapt, doar anumite aspecte ale doctrinei marxiste Declarațiile altor reprezentanți ai neo-marxismului că opiniile lor critice reprezintă o etapă ulterioară în dezvoltarea principiilor fundamentale ale marxismului ortodox se bazează, evident, pe o neînțelegere Tot neomarxismul, în măsura în care a avut timp să se exprime în literatură, constă fie în eclectism, fie în sinteza anumitor principii ale marxismului cu principiile altor curente filozofice, în principal idealismul kantian Perioada în care filosofia socială a marxismului a luat contur a fost anii etc , a coincis cu dorința generală de acuratețe a așa-numitului științe exacte, adică ştiinţe care permit folosirea matematicii şi gravitează spre empirism Forța urii pentru metoda filozofică constructiv-deductivă și pentru cunoașterea neexperimentată a fost mare S-a instalat cultul faptului, cultul faptului neverificat metodologic Proclamarea pozitivismului spre deosebire de tot ceea ce este "metafizic" a ajuns într-un asemenea punct încât oamenii gânditori au început să declare: "numai că nu filozofie"; iar știința a uitat rușinos acele premise filozofice, datorită cărora au primit toate grămezile de fapte adunate de ea Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ valoare stiintifica Problemele socio-politice propuse de cursul istoriei au cerut o atenție excepțională, iar chestiuni importante de cunoaștere, datorie, viață și pace au fost relegate pe plan secund Magna ignota a lumii s-a retras înaintea magna ignota a epocii date, stadiul dat al statului istoric Cele mai bune forțe mentale au intrat fie în preocupările sociale de actualitate ale epocii, fie în știința naturii Știința socială nerecunoscută și-a câștigat existența la capătul științei naturale, iar materialismul naturalist brut a fost prezentat ca ultimul cuvânt al gândirii filozofice Doar un număr mic de amatori și tot atât de "academicieni" au continuat să practice filosofia pur sang Dar chiar și printre aceștia din urmă, sarcinile filozofiei au fost adesea reduse la simpla istorie a gândirii umane Doar o dezamăgire vizibilă în așa-numita viziune natural-științifică asupra lumii și o criză filosofică trăită de știința naturii, apoi un curs mai calm, mai uniform al vieții sociale și complicarea problemelor neexplorate și urgente ale culturii, au dat un puternic impuls științele sociale și gândirea pur filozofică Știința socială - și aici ne interesează în primul rând - emancipată de știința naturii și crezând în particularitatea și semnificația problemelor sale, a ajuns la filozofie Dacă ne amintim că științele fenomenelor sociale au fost mult timp în strânsă legătură cu disciplinele pur filozofice, atunci este acum potrivit să vorbim chiar de o revenire a științei sociale la filosofie Cu toate acestea, o nouă unire liberă a două mari domenii ale cunoașterii umane se bazează pe principii cu totul noi - discipline filosofice care gestionează principiile fundamentale ale gândirii, propriu-zise și existente, sinteza epocii lumii și știința socială, care se ocupă de diverse manifestări a vieţii omeneşti oaie cu un bărbat Aceasta este o uniune autonomă în scopul influenței reciproce benefice a celor două, în opinia mea, principalele domenii ale cunoașterii umane Această unire este deosebit de importantă pentru științele fenomenelor sociale, având în vedere atacurile care se fac în mod continuu împotriva acestora în tipar și oral Știința socială trece acum prin aceleași dificultăți pe care le-a experimentat știința naturii în antichitate și în zorii

timpurilor moderne Ca pe vremuri, în timpul Biblioteca "Runivers" D K O I G E N Sofiști și Socrate, la sfârșitul Evului Mediu, opoziția era îndreptată împotriva posibilității științelor naturii, așa că acum științei sociale i se reproșează lipsa de unitate a metodelor sale, incertitudinea limitelor sale, pentru precaritatea conținutului său experimental, pentru caracterul subiectiv al percepției fenomenelor sociale, pentru imposibilitatea stabilirii legilor inductive etc Filosofia socială, care este fundamentul tuturor științelor sociale, nu avusese încă timp să-și ia prima firmă pași, când acum avea propriii săi sofiști, proprii sceptici și o întreagă mulțime de Protagoras și Gorgias, Pyrrhons și Sextov-empirism s-au năpustit asupra ei și i-au amenințat existența Cele mai mici crize trăite de disciplinele învecinate cu științele sociale s-au reflectat inevitabil asupra acestui domeniu complex și încă slab al cunoașterii umane și i-au întârziat dezvoltarea pur științifică Să luăm măcar influența așa-zisului psihologie explicativă la sociologie Cu câțiva ani în urmă, mulți credeau în influența benefică a psihologiei asupra stabilirii bazelor științei sociologice Dar curând acești credincioși, sub influența dezvoltării aceleiași psihologii, au fost primii care au devenit sceptici în domeniul filosofiei sociale Dacă nu luăm în considerare scurta lună de miere a școlii socio-filosofice a marxismului și naturalismul social de scurtă durată al organicilor, atunci se dovedește că filosofia socială pozitivă nici nu a reușit să supraviețuiască perioadei atât de necesare a dogmatismului Alături de alte probleme epistemologice, filosofia socială s-a confruntat foarte devreme cu marea întrebare veche care a îngrijorat până și epoca presocratică, problema reconcilierii modului de gândire eleatic cu cel heraclitean: ne întrebăm dacă este posibil să ne transformăm în concepte veșnic fluide, mereu schimbându-și învelișul, împletite colorat sunt fenomenele din care se țese viața omului cu omul, care este prima condiție pentru prelucrarea științifică a fenomenelor sociale - cu alte cuvinte, are dreptate Socrate și în acest domeniu? Unii filozofi sociali sunt preocupați de problema posibilității sau imposibilității cunoașterii unui fapt social fără nici un reziduu, a admisibilității stabilirii unor legi inductiv-empirice ale dezvoltării sociale, în timp ce alți filosofi sunt foarte deranjați de ideea unei culturi culturale Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ valorile vieții sociale, despre sensul ei pentru existența individuală, despre locul său în sinteza generală a lumii disciplinele i-au condus pe adepții științelor sociale la aceeași filozofie, la aceleași surse ale întregii conștiințe științifice și morale, la care alte discipline gravitează acum într-o măsură mai mare sau mai mică Starea actuală a filosofiei germane a indicat calea pe care ar trebui să aibă loc convergența științei sociale cu filozofia Ea nu poate ocoli în niciun caz întrebările puse de Kant, iar apropierea însăși se realizează într-un fel sau altul cu ajutorul lui Kant, fie în conformitate cu epistemologia sa de bază, fie în dezvoltarea ulterioară a opiniilor sale, în dezvoltarea doar a unor aspecte ale filozofiei sale sau, în cele din urmă, în opoziție conștientă directă cu sistemul său Prin urmare, atunci când vine vorba de aplicarea rezultatelor speculației filosofice la știința socială, trebuie întotdeauna să ținem cont de unul sau altul curent filozofic al zilelor noastre, care, după cum se dovedește, este direct sau indirect legat de kantianismul) Astfel, distingem patru curente filozofice principale, ale căror concluzii pot fi utile în fundamentul științei în general și al științei sociale în special Primul dintre ei este idealist Adepții săi s-au întors prin

Kant la întemeietorul idealismului filozofic, la Platon, continuând linia lui Plato-Kant Principalii săi reprezentanți în Germania sunt German-Kogen și Paul Natorp În cele mai recente timpuri, s-a încercat să lege critica lui Kant de dogmatismul etic al lui Fichte cel Bătrân, din care a ieșit un fel de neofichtianism, foarte apropiat în principalele sale tendințe de primul curent idealist Spre deosebire de idealismul filozofic intenționat, există o tendință pe care o vom numi cu numele comun, pozitivistă S-a întors la Hume prin Kant și) Cum, însă, dezvoltarea ulterioară a gândirii socio-filosofice ne apropie de Hegel, vezi mai jos, § IV Biblioteca "Runivers" D KO YGEN parțial către Berkeley Acestea includ a) așa-numita filozofie imanentă cu Schuppe și von Schubert-Soldern în frunte; c) propria filozofie pozitivă de ex un gânditor ca Ernst Laas; c) așa-numitul psihologism atât de divers în tendințele lor științifice și practicile psihologilor - filozofi ca Wundt și școala sa, Stumpf, Munchen prof Lipps și altele Toate aceste psiho-game se caracterizează printr-o anumită atitudine teoretico-critică față de multe întrebări, toate nu sunt străine de natura epistemologică a formulării unor probleme de bază ale cunoașterii și toate poartă pecetea de cunoaștere apropiată cu kantianismul A treia direcție, care a apărut de la Kant și se află la o anumită distanță de primele două, este pură? o tendință teoretică și epistemologică, străduindu-se, în esență, să limiteze întreaga arie largă a gândirii filozofice la "știința științelor" Reprezentantul său talentat este Alois Riel, care i-a dat numele de "filozofie științifică" Reprezentanții tuturor acestor trei direcții au fost filtrați prin filozofia lui Kant într-un fel sau altul În general, însă, filosofia lui Kant este pentru noi cea mai bună unitate de măsură a gândirii filozofice din zilele noastre Chiar și opiniile moderne, cele mai îndepărtate de kantianism, au suferit și ele, dacă nu pozitive, atunci cel puțin influențe negative Un exemplu în acest sens este cea de-a patra tendință - empiriocritica și un fel de "biologism" filozofic - care a crescut într-o opoziție conștientă față de kantianism și se întâlnește pe drum cu tendințele pozitive notate mai sus, pe alocuri care se apropie de ele Dacă, de exemplu, punctul de plecare pentru fondatorul empiriocriticii, R Avenarius și școala sa, este știința naturală modernă, atunci nimeni nu va nega punctele de convergență dintre filosofia sa și așa-zisa imanent În aceasta a afectat, poate, aspirația timpului nostru la dat direct, concret, aici putem vedea așa-numitul de către germani "Zug zur Immanenza Pornind de la întrebări pur logice și epistemologice, toate aceste tendințe filosofice, datorându-și existența în mod direct sau indirect geniului filosofic al lui Kant, au început să-și acorde atenția problemelor sociale și filozofice, fie în virtutea logicii dezvoltării interne, fie datorită puternicelor Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ natura socializată a culturii Hamei În ultima vreme, încercările nu au încetat să dea bazele științei sociale sau să creeze un sistem socio-filosofic dintr-o parte sau alta Aproape toate direcțiile menționate mai sus au reușit deja să se declare cu muncă mai mult sau mai puțin mare în ultimul sens În acest articol, ne propunem să ne oprim asupra direcției platonico-kantiene în filosofia socială, care, într-un timp relativ scurt, ne-a oferit două lucrări, celebra carte a lui Stammler ("Economia și dreptul din punctul de vedere al înțelegerii materialiste) de istorie") și cartea "pedagogie socială" profesorul și prietenul său Paul Natorp Aici vom vorbi despre ultima lucrare remarcabilă, dar din păcate încă puțin cunoscută printre noi Această lucrare este, într-un sens pur filozofic, foarte restrânsă, iar autorul ei este de acord până la capăt Deși

Natorp are în vedere scopul special al lucrării sale - de a da o justificare filozofică teoriei educației voinței pe pământul publicului sau de a contura principiile filosofice de bază ale pedagogiei sociale, totuși, această sarcină i-a cerut să trece în revistă fundamentele științei în general și ale filosofiei sociale în special Sarcina sa specială era în întregime subordonată acesteia din urmă, mai generală Aici, însă, ne vor interesa exclusiv unele dintre problemele fundamentale ale disciplinei social-filosofice, adică propedeutica științelor sociale Având în vedere însă că filosofia cunoașterii ființei sociale este strâns legată de filosofia științei în general, vom începe cu fundamentele gândirii științifice și filozofice în general II După această introducere oarecum prelungită, putem trece acum la cartea lui Natorp în sine Ce este adevărul, care este criteriul său și unde este sursa lui? Aceste întrebări, care interesează fiecare filosof, ocupă un loc central și în Natorp Rezolvarea acestei probleme determină deja caracterul general al sistemului său "Adevărul", argumentează Natorp, "conține în sine conceptul a ceea ce ar trebui să fie diferit de ceea ce există, ceea ce nu este încă adevărat Aspir la adevăr - asta înseamnă, în esență, eu Biblioteca "Runivers" D K O I G E N Mă străduiesc pentru un obiectiv pe care încă nu l-am atins Să presupunem că mă străduiesc să cunosc adevărata compoziție a apei și proporția elementelor ei constitutive Cunoscuta relație proporțională dintre hidrogen și oxigen, care se obține în urma investigațiilor mele, a lipsit din minte când m-am apucat să-mi rezolv problema În plus, străduința mea de a găsi o compoziție de apă diferită de cea care pare conștiinței naive presupune în mine capacitatea de a-mi stabili scopuri, cu alte cuvinte, capacitatea de a lupta pentru necunoscut, care trebuie să vină Bag o bagheta de sticla in apa si mi se pare rupta Bagheta era într-adevăr îndoită în apă? Mă întreb Cu alte cuvinte, vreau să știu adevărata stare a lucrurilor, vreau să știu adevărata stare în care se află bagheta de sticlă După o serie de investigații, ajung la concluzia că, de fapt, bățul, scufundat în apă, nu s-a rupt, că doar conștiința mea naivă și-a imaginat că este rupt sau, mai exact, că așa-zisul subiectiv percepția a avut loc aici Și în acest caz, pentru a obține adevărul, mi-am propus mai întâi un scop și, după ce l-am atins, am ajuns astfel la o altă idee despre starea baghetei decât cea imperfectă pe care o aveam înainte de experiență, în cu alte cuvinte, ideea mea naiva a fost inlocuita cu alta mai critica, care inainte era absenta Am si la care am aspirat, cat ar trebui sa fie Dacă ne amintim că ideea, ca atare, conține noțiunea a ceea ce ar trebui să fie în opoziție cu imperfecțiunea prezentă pe care o observăm în fiecare moment dat, atunci devine posibil să găsim răspunsul la întrebarea noastră despre adevăr în soluția problemei despre idee Întrebarea este, de unde obținem adevărul? - spune acum: de unde tragem o idee sau un concept nu despre cum ni se pare un lucru, ci cum ar trebui să fie, cu alte cuvinte, de unde vine ideea a ceea ce încă nu există din conștiința noastră, de unde vine conceptul nostru de scop? Procesul obișnuit de cunoaștere, experiență, este incapabil să răspundă la această întrebare Experiența se extinde numai la ceea ce este, adică la natura în întregime și la nimic altceva Natura nu știe nimic despre scopuri, despre Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ idei; totul este în el, dar nu ar trebui să devină Prin urmare, ideea nu este conceptul de natură (Naturbegriff) Adevărat, remarcă Natorp, suntem obișnuiți să vorbim despre scopurile care trebuie atinse, despre scopul care trebuie îndeplinit în dezvoltarea formelor naturii, în creșterea organismelor și, în general, în tot ceea ce privește conceptul de

dezvoltare este aplicabilă, adică suntem obișnuiți să gândim dezvoltarea în natură după o idee Totuși, în dezvoltarea lumii materiale, scopul înseamnă punctul ultim, la atingerea căruia, dezvoltarea se oprește În general, dezvoltarea unei anumite organizații materiale este întotdeauna supusă unei limite prin însăși natura organizației în curs de dezvoltare "Au avut deja grijă ca copacii să nu crească spre cer " Dacă este așa, dacă stabilim dinainte într-o anumită măsură maximul de dezvoltare posibilă, atunci devine posibil să evidențiem complet, când ne gândim la natură, orice teleologie, transformând-o într-un lanț de corelații de cauză și efect Prin urmare, nu mai trebuie să vorbim despre alte relații de cauzalitate în biologie; aici întreaga sumă de condiții este destul de evidentă Este fals să spui că o pasăre are aripi pentru că trebuie să zboare, dar are aripi și, prin urmare, știe să zboare Afirmația biologiei despre lupta pentru viață în toate condițiile, bazată pe principiul teleologic, nu este rezultatul cunoștințelor științifice naturale experimentale, ci mai degrabă o ipoteză speculativă De unde a apărut viziunea teleologică asupra naturii? Dacă spunem că acest punct de vedere a fost introdus subiectiv de oameni, atunci cum ar putea ajunge la el oamenii, care fac parte din aceeași natură epuizată de relații cauzale? Din aceasta trebuie să concluzionăm că punctul de vedere teleologic ar putea fi introdus în natură de către noi doar dacă noi înșine suntem ceva mai mult decât un simplu lanț de cauză și efect Din toate acestea, este clar că sensul și fundamentul conceptului de scop trebuie căutate în primul rând în sine, întrucât suntem diferiți de natură, cu alte cuvinte, într-o conștiință care este absentă din natură Întrucât este așa, nu este o idee, un concept psihologic? Dar Natorp respinge complet această decizie Psihologia, ca și știința naturii, se ocupă de fenomene care apar în timp și sunt supuse unei relații de cauze Biblioteca "Runivers" D KO YGEN Noah, nu conexiunea țintă Conceptul de scop sau de idee nu decurge din cunoașterea științifică a naturii, nici din acea cunoaștere psihologică, care explorează doar latura interioară a aceluiași fenomen, al cărui aspect exterior constituie obiectul științelor naturii Se poate spera curând să găsiți acest concept în aceeași sursă din care a provenit conceptul de cauzalitate Dar știința naturii se dovedește a fi incapabilă să ne explice această problemă cu propriile sale mijloace Cel mai mult poate face este să subliniem anumite condiții care ne obligă să ordonăm fenomenele conform legii cauzalității În același timp, problema principală a cauzalității ar trebui să fie rezolvată, așa cum ar fi, și, prin urmare, știința naturii ratează scopul propus Nu rezolvă problema originii cauzalității și psihologiei, care în acest caz este capabilă doar să urmărească manifestarea legii cauzalității în procesele conștiinței sau să descrie experiențele noastre emoționale, dar nu este capabilă să explice cauzalitatea în sine Și psihologia, prin urmare, nu dă un răspuns la întrebarea noastră Este necesar un domeniu special de cunoaștere, care să cuprindă toate elementele cunoașterii, adică mijloacele și premisele oricărei cunoștințe Aceasta, potrivit lui Natorp, este o conștiință pură, fără experiență, atemporală, care este gestionată de logica epistemologică Legile acestui tip de conștiință logică pură fundamentează regularitatea fenomenelor în timp Nici Avenarius și școala lui, nici "psihologii" în frunte cu Lipps, care cred că ultimele legi ale cunoașterii sunt legi în timp (Zeitgesetze), nu greșesc, crede Natorp Legile logice care stau la baza atât proceselor naturale-științifice, cât și proceselor pur psihologice sunt legi temporale Sarcina urmărită de noi nu necesită de la noi o analiză mai detaliată a

acestui punct controversat între adepții și oponenții problemei epistemologice amintite Este important pentru noi aici să stabilim asta, potrivit lui Natorp Pentru cei interesaţi de o justificare mai detaliată a acestei idei, ne referim la o altă carte a lui Natorp: "Einleitung in die Psychologie nacli kriti-scher Méthode" (, Freiburg) Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ și alți critici, ultima bază pentru legile științei naturale trebuie căutată în conștiința logică, atemporală Este evident că ideea se poate spera să se regăsească și acolo Ea, ca și capacitatea de a considera fenomenele în conformitate cu legea cauzalității, este o "metodă specială a conștiinței" Pentru a conecta fenomenele în timp sub forma unui lanț neîntrerupt de cauze și efecte și de a privi aceleași fenomene teleologic, astfel încât fiecare să servească drept mijloc pentru un scop, acest scop este la rândul său un mijloc pentru un nou scop etc , etc până la ultimul cel mai înalt obiectiv care se află în afara timpului - Natorp consideră aceste două moduri de înțelegere a lumii, cauzal și teleologic, ca două metode complet independente ale conștiinței logice Cu alte cuvinte, ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie nu poate fi în niciun caz redus unul la altul, întrucât avem de-a face aici cu două vederi fundamental diferite Dar există un singur adevăr până la urmă Cum pot, atunci, adevărul a ceea ce este, sau experiența, și adevărul a ceea ce ar trebui să fie, sau tărâmul ideii, care își au originea în aceeași sursă, să fie de acord unul cu celălalt? Aici, evident, se pune aceeași întrebare, pe care niciun sistem filosofic de mare stil nu o poate evita, și anume problema unui singur adevăr suprem Iar Natorp dă din punctul său de vedere un răspuns extrem de clar și precis Pentru a-l cunoaște, este necesar să ne oprim mai în detaliu asupra cunoștințelor teoretice sau a domeniului ființei, apoi asupra domeniului a ceea ce ar trebui să fie și apoi deja asupra posibilelor relații ale acestor două lumi În acest fel vom vedea cum o singură sursă logică din două zone diferite duce la un fel de monism și chiar vom afla cum suntem capabili prin experiență să ne convingem de certitudinea monismului care există și ar trebui Să ne întoarcem mai întâi la experiență sau, în limbajul psihologiei, la domeniul intelectului Ce este experiența? - una dintre cele mai controversate, dificile și, în același timp, centrale probleme ale epistemologiei Reprezentanții diferitelor curente filozofice dau adesea răspunsuri diametral opuse la această întrebare - În general, domeniul de experiență este acoperit de cunoștințele științifice naturale, despre care s-a discutat mai sus Dar desigur, Questions of Philosophy, KN în Biblioteca "Runivers" D K ȘI G E N b cunoașterea științifică naturală, așa cum știm, este o simplă ordonare a fenomenelor în timp, conform legii cauzalității Adeptul empirismului pur poate fi de acord cu aceasta Diferențele apar din momentul în care ne întrebăm ce constituie factorul determinant în prelucrarea unui fapt în cunoaștere și ce ne este mai familiar, faptul în sine sau mijloacele prin care acesta din urmă se ridică la nivelul științificității? Empiristul va spune că faptul ne este cel mai familiar, ne este dat în percepție directă și îl putem studia în întregime, cu toate calitățile și proprietățile sale "Nu", Natorp pune în contrast viziunea filozofiei critice cu empirismul, "nu se poate spune pur și simplu că am cunoscut complet un fapt; nici una dintre definiţiile prin care presupunem că am putea-o cunoaşte nu poate avea valoare absolută: nici definiţia numărului, mărimii, timpului, locului, calităţii etc nu va rămâne întotdeauna ceva nedeterminat în el; fapt rămâne întotdeauna X al cunoașterii" (p - și p în ediția a II-a) Iar acest X este prezentat de empirişti ca fiind cea mai cunoscută cantitate Ceea ce ar trebui să fie

obținut doar ca rezultat al cunoașterii, a fost transformat de ei în punctul său de plecare În esență, știința simte acest decalaj și prezintă toate propozițiile sale generale - ele pot fi bazate pe o multitudine de fapte - ca simple ipoteze Procesul de determinare a unui fapt este nesfârșit; "faptele absolute ar fi posibile numai pentru cunoașterea absolută" Numai fiecare trăsătură specifică a unui fapt, adică, studiat comparativ, ar trebui să fie punctul de plecare pentru studiul ulterioar al acestuia, apoi ultima frază de cunoaștere din nou pentru una nouă, mai profundă și extinsă, apoi din nou și din nou până la infinit Într-un astfel de proces de cunoaștere stă adevăratul empirism al științei, pe care și Natorp îl recunoaște Acest proces de cunoaștere experiențială este controlat de câteva legi simple de bază, metode, prevederi, a căror stabilire este angajată în logica epistemologică Astfel, unitatea fără îndoială existentă a științelor se bazează, în ultimă analiză, pe unitatea fundamentului lor logic și fiecare lucrare științifică nu este altceva decât aplicarea logicii Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ S Cu toate acestea, procesul experienței poate fi gândit ca o abordare a tot mai mult adevărat numai dacă există un obiectiv necondiționat adevărat în față Datorită doar scopului, progresul cunoștințelor teoretice devine posibil Această străduință pentru adevăratul necondiționat nu mai este de origine empirică Nu aparține domeniului a ceea ce observăm, ci a ceea ce trebuie doar realizat, ceea ce doar postulăm Fără ideea unui obiectiv necondiționat adevărat, progresul experienței este imposibil, iar fiecare scop este, în esență, un membru într-un lung lanț de obiective mici care conduc la un final necondiționat adevărat și, prin urmare, în afara celui mai înalt obiectiv experiențial De fapt, procesul gândirii științifice decurge astfel: o metodă specială a gândirii noastre, exprimată în posibilitatea de a stabili obiective, ne stabilește o sarcină Pentru a o realiza, adică pentru a face un pas spre transformarea ideii în experiență, trebuie să transformăm scopul stabilit într-o bucată de "natură" Procesul de cunoaștere este acum prezentat în următoarea schemă: se oferă o metodă specială de conștiință care stabilește scopuri; se oferă o altă metodă a aceleiași conștiințe, cu ajutorul căreia devine posibilă transferarea scopului din sfera cuvenitului în domeniul existentului, adică în domeniul în care totul este supus celei mai înalte legi a cauzalității; După ce am atins un obiectiv specific, suntem departe de a fi proprietarii întregului lanț de obiective sau a ideii în întregime, ci doar să o abordăm Cu alte cuvinte, cunoștințele practice sau o idee stabilesc obiective, folosind cunoștințele teoretice ca mijloc de a le atinge Puntea care leagă cunoștințele teoretice și practice este, așa cum vom vedea mai jos, tehnologia în sensul cel mai larg al cuvântului Tehnica, la rândul său, este un indicator al faptului că, în final, există o corespondență între lumea așa cum este cu adevărat și lumea așa cum ar trebui să fie în mod ideal Cu alte cuvinte, tehnologia trebuie să confirme ideea de bază a lui Platon că totul în lumea noastră este adevărat în măsura în care este o idee realizată Într-adevăr, tehnologia nu este altceva decât stăpânire asupra naturii, bazată pe cunoașterea legilor care o guvernează În consecință, tehnologia este responsabilă de alegere Biblioteca "Runivers" D KÓ YGEN mijloace necesare atingerii scopului, în caz contrar, se oprește la acele cauze care ar trebui să conducă la efectele dorite Scopul și mijloacele până la final se transformă în mâinile ei în cauză și efect Diverse domenii ale tehnologiei sunt condiționate de ramurile lor respective de cunoaștere Facem distincție între tehnică fizico-chimică (va fi tehnică

în sens restrâns), tehnică biologică, unde vorbim de cultura plantelor și animalelor; în limitele acestui oraș al tehnologiei, mai avem, ca un gen aparte de antropologic, unde aparține toată cultura fizică a unei persoane; mijloacele auxiliare pentru aceasta sunt igiena, gimnastica, medicina, reglarea muncii umane din punctul de vedere al mentinerii si reproducerii fortei de munca si in general intreaga viata a unei persoane, in masura in care se ocupa de latura fizica a acesteia Nevoile psihice ale omului sunt tratate printr-o tehnică psihologică specială, adică arta de a ne ocupa de viața noastră mentală Psihiatria, individual - educația mentală, tot felul de management și, în general, tot ceea ce are sarcina de a influența psihicul subiectului, aparțin acestei arte Această tehnică psihologică, într-un anumit sens, creează o tehnică sociologică care guvernează relațiile externe ale oamenilor în societate și în educație, în măsura în care se desfășoară pe pământul societății și depinde de ordinea socială Am văzut cum tehnologia este momentul de unificare între cunoștințele practice și cele teoretice, cea din urmă jucând rolul unui simplu mijloc pentru prima Cunoștințele teoretice ar trebui să fie în măsura în care sunt necesare pentru scop și pentru atingerea scopului final, care este deja gândit ca un scop în sine Dependența dintre lumea cuvenită și cea existentă este pur logică Dar oricum ar fi, cunoștințele practice sau domeniul stabilirii scopurilor o preced în mod logic pe cea teoretică, în timp ce în tehnologie se remarcă deplina lor coincidență Lumea celui care ar trebui să existe se realizează treptat, devenind existenta, "natura" În acest fel, în locul unui dualism între ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie, se obține o concepție monistă, în loc de două adevăruri diferite, unul singur Acesta este adevărul ideii Relația dorită între teoretic și practic Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ cunoașterea, sau mai degrabă, participarea ideii la procesul experienței nu este o presupunere pur abstractă Dacă avem în vedere că din punct de vedere psihologic ideea se află pe același plan cu voința și chiar coincide cu ea, căci voința înseamnă în ultimă analiză nimic altceva decât capacitatea de a stabili scopuri și de a lupta pentru ele, atunci problema participării ideea în procesul experienței sau Problema progresului cunoașterii teoretice va lua următoarea formulare concretă: ce este participarea voinței la progresul experienței, adică la procesul de obiectivare? Dacă, mai departe, avem în vedere că personalitatea umană este exact ceea ce se deosebește de alte fenomene ale naturii, că, spre deosebire de acestea, își stabilește scopuri și se străduiește pentru ele, adică are voință, atunci, evident, legile de manifestare şi dezvoltare a voinţei vor apărea concomitent legile dezvoltării personalităţii în general Până acum am învățat să privim experiența ca pe un proces În fiecare etapă a acestui proces, experiența ni se prezintă într-o formă imperfectă În fiecare moment al experienței este însoțit de ceva în sens pur empiric care nu este conștient, ceea ce suntem obișnuiți să desemnăm prin cuvântul tendință, direcție Pentru a scăpa de tot felul de tendințe și a se concentra asupra uneia, și anume pe cea care duce la selecția a ceea ce "este", adică pentru a obține cunoaștere obiectivă, este necesară o concentrare uriașă a conștiinței active Și în fiecare moment al construcției experienței se constată relația dintre existent și încă neexistent, în caz contrar, suntem supuși unei anumite tendințe aici, care se presupune logic în fiecare moment al creării experienței sau al progresiei cunoștințe teoretice Pe măsură ce devenim conștienți de tendință, distingem trei etape de activitate Cel mai de jos este impulsul natural, instinctul (Trieb), îndreptat către obiectul cel mai

apropiat de acesta Aici suntem aproape în întregime la cheremul obiectului perceput de simțurile noastre Toată conștiința activă în acest caz nu depășește aceste sentimente și, prin urmare, nu este încă necesar să vorbim despre voința propriu-zisă aici Dar fără această primă formă de tendință, nu mai este posibilă munca Este baza oricărei activități mentale și fizice, precum și a activității morale Zi-
 Într-adevăr, este imposibil, de altfel, să te angajezi în vreo afacere fără, pe durata lucrării, să nu te predai puterii obiectului "A-ți da tot sufletul cauzei" înseamnă a da libertate instinctului A doua etapă a activității este voința în sensul restrâns al cuvântului, adică instinctul concentrat cu ajutorul unei forțe unificatoare În timp ce prima etapă de activitate semnifică existența unei tendințe în general, adică direcția activității fără conștiința unui scop fix, a doua etapă se bazează în principal pe conștiința scopului urmărit Dar în această a doua etapă de activitate, încă nu se înțelege că fiecare dorință empirică individuală trebuie să-și primească sancțiunea dintr-un scop care se află dincolo de empirism și trebuie să fie absolut Acesta din urmă este caracteristic celui de-al treilea stadiu de activitate, așa-numita voință rațională, care, deși este îndreptată spre obiecte empirice, nu este în niciun fel determinată de acestea Acest obiect este scopul aspirațiilor acestei voințe raționale, întrucât realizarea unui scop empiric este unul dintre treptele de pe scara care conduc la un scop neașteptat, necondiționat adevărat, care nu mai constituie un mijloc de atingere a altor scopuri superioare Toate aceste forme de activitate, prin intermediul cărora se creează întreaga lume a dezirabilului, reprezintă tărâmul rațiunii practice sau al cunoașterii practice Ele fac posibilă orice activitate umană Deși rațiunea practică, prin însăși natura sa, este lipsită de un caracter empiric, ea dobândește totuși sens doar prin aplicarea uneia concret dorite În realitate, lumea voinței, cu legea ei supremă a rațiunii, corespunde unei lumi obiective empirice, ordonată de legea experienței În stadiul cel mai înalt de dezvoltare, este dificil să se facă distincția între cele două lumi, dar atunci se observă diferențierea lor, iar relațiile dintre ele sunt susținute doar de influența reciprocă În relația reciprocă dintre cunoștințele teoretice și cele practice, întregul domeniu al experienței, sau în general orice teorie, se străduiește să devină o tehnică, adică într-un fel sau altul, să se conformeze scopurilor umane unui scop superior, măreț Astfel, întregul tărâm al experienței este din ce în ce mai conform ideii, cu alte cuvinte, este din ce în ce mai idealizat Acesta este întreg sensul subordonării conștiinței teoretice față de practică mu, teorie-practică, până când tărâmul a ceea ce este și tărâmul a ceea ce ar trebui, trecând printr-o serie lungă de relații, se contopesc în cele din urmă într-o unitate superioară Lumea propriului și lumea existentului, care în practică se ajută reciproc, vor coincide în cele din urmă una cu cealaltă Și numai în aspirația ambelor zone de a se contopi într-o concepție monistă armonioasă și chiar în această legătură este întregul progres al adevărului și al adevărului însuși, ca atare III Dacă gândirea lui Kant este adevărată că nu natura dictează legi rațiunii, ci, dimpotrivă, că legile naturii exprimă doar legile conștiinței, atunci nu este mai puțin adevărat că dezvoltarea progresivă a conștiinței exprimă cunoașterea progresivă a naturii După ce am studiat astfel principalele tendințe ale dezvoltării progresive a conștiinței, învățăm astfel principalele tendințe ale cunoașterii progresive despre fiecare obiect separat Până acum am văzut că Natorp a conturat principalele tendințe

în dezvoltarea progresivă a conștiinței; este evident că tendinţele de dezvoltare progresivă a oricărui obiect supus cunoaşterii noastre trebuie să fie identice cu tendinţele mai sus menţionate ale dezvoltării progresive a cunoaşterii în general Am văzut și cum, grație metodelor conștiinței, se construiesc lumea care ar trebui să existe și tărâmul naturii Este clar că în construcția oricărui obiect al acestor lumi va trebui să se recurgă la același plan Cum este, din acest punct de vedere, situația cu cunoașterea societății și a fenomenelor ei, din ce elemente și cum se creează fenomenele sociale, pe scurt, cum este creată și cunoașterea socială, ceea ce ne ocupă în principal aici? La fel ca Platon, Natorp este de părere că legile formării societății sunt identice cu legile formării individului Este necesar, așadar, doar extinderea sferei de aplicare a imaginii dezvoltării legale a individului la dimensiunea societății În acest fel, ne vom deplasa doar pe linia de la mai abstract la mai puțin abstract, căci în concret există doar o personalitate de grup, doar un grup, societate Personalitatea atomistă, individul non-social, este o abstracție, potrivite numai pentru acele scopuri sau alte scopuri științifice Așa cum elementele de bază ale vieții mentale corespund, după Platon, virtuților de bază ale individului, adică principalelor tipuri ale activității sale, la fel virtuțile sociale de bază, care exprimă elementele de bază ale vieții sociale, corespund virtuților personale Cunoașterea legii dezvoltării personale ne va ajuta să pătrundem în legea dezvoltării unei societăți de indivizi, care, ca orice proces progresiv, decurge după același principiu Cu alte cuvinte, legea dezvoltării vieții sociale, ca și legea oricărei dezvoltări progresive, trebuie găsită deductiv Direcția de dezvoltare a societății ar trebui indicată ca principiu de reglementare Să ne oprim mai întâi asupra sistemului formelor individuale de activitate sau, ceea ce este același lucru, asupra sistemului virtuților personale, pentru ca ulterior, în paralel cu acesta, să recreăm un sistem de virtuți sociale Cel mai înalt nivel de activitate sau voinţei raţionale corespunde şi celei mai înalte forme de virtute i sau morală Această virtute supremă este adevărul, ob! unind într-unul adevărul a ceea ce este și adevărul a ceea ce ar trebui să fie, adică adevărul și dreptatea *) O persoană trebuie să descopere această virtute nu numai în acțiunile sale în raport cu ceilalți, ci și în relația cu sine însuși În fiecare acțiune, în fiecare faptă mare sau nesemnificativă, în fiecare lucrare mentală sau fizică, oriunde o persoană trebuie să urmărească în cele din urmă un singur scop - cea mai înaltă virtute sau Adevăr Societatea nu este întotdeauna interesată de veridicitatea fiecăruia dintre membrii săi individuali conform) Aici, în Rusia, N K Mikhailovsky consideră că Pravda, care combină "adevăr-adevăr și adevăr-dreptate"*, este cea mai înaltă virtute în sensul grecesc al cuvântului Dar nu numai limba rusă, așa cum i se pare venerabilului nostru sociolog, are un cuvânt atât de frumos "pravda" care unește aceste două concepte Deci, în Atena antică, cuvântul σοφία era folosit nu numai în sensul cunoașterii, ci și ca virtute practică Și cuvântul αλήθεια (adevăr) este folosit de Platon în același mod ca și conceptul central din etica sa Natorp crede că și cuvântul german Wahrheit admite un astfel de dublu sens Când se spune în germană: "Sei wahr!", atunci aici se referă la modul moral de gândire (Gesinnung) al unei persoane Vezi Natorp, Socialpãdagogil·, ediţia a II-a, p   relație cu sine, dar - spune Natorp - vom renunța și la patria noastră, dacă adevărul o cere - Următoarea formă de virtute corespunde celui de-al doilea fel de

activitate sau voință în sens restrâns Virtutea voinței este curajul sau puterea acțiunii morale Aceasta este norma străveche a reglementării instinctelor de către voință, a dominației sale, cu alte cuvinte, străduința pentru un stil interior de viață Curajul voinței nu constituie în sine moralitate Numai prin străduința ei pentru bunătate necondiționată se ridică la nivelul ei Aceasta vointa este punctul de legatura intre ratiune si instinct, luminand si sfintindu-i pe amandoua cu adevarul ei Virtutea instinctelor este de a le indrepta dupa scopul lor real si de a nu le abuza Trebuie să se respecte măsura și puritatea, iar această virtute, de aceea, poartă numele de puritate sau măsură Cu toate acestea, nu se străduiește deloc să slăbească sau să înăbușe viața instinctului și, de asemenea, nu își stabilește scopul de a antrena instinctele, ca un fel de forță sălbatică, ci ar trebui doar, pe cât posibil, să le subordoneze la influenţa noastră morală, care este în plină desfăşurare conform dezvoltării progresive a omului Prin această formă de activitate sau virtute, morala umană intră în contact direct cu natura Aceeași activitate este sursa întregii noastre activități, iar munca, ca una dintre întruchipările acestei forme inferioare de activitate, devine o virtute Munca, ca veriga cea mai necesară dintr-un lanț lung care duce la cea mai înaltă virtute - Adevărul, capătă o culoare etică și devine muncă sfântă Din această propoziție decurge o eticizare ulterioară a vieții social-instinctive, a muncii și a plăcerilor ei; în funcţie de aceasta este caracterul moral al problemei sociale Ca și Platon, Natorp nu se oprește asupra acestor trei forme de bază ale moralității personale El introduce și dreptatea ca a patra, deși nu are un obiect diferit de primele trei, dar pentru asta le unește pe toate, aducând ordine între virtuțile personale și cele sociale Este centrul în care converg razele moralității personale și sociale Biblioteca "Runivers" D K O I G E N După Platonolm, Natorp încearcă să stabilească un paralelism complet între funcțiile vieții individuale și cele sociale Ordinea morală a vieții sociale trebuie să corespundă ordinii morale a existenței individuale Există o viață instinctivă socială, o voință socială și o minte socială, dar nu există societate ca ființă într-un mod special distinctă de viața individualității Cu toate acestea, viața instinctivă, volitivă și mentală a unei persoane capătă o structură specială sub influența existenței sale într-o societate ca ea și proprietățile ei sunt elementele de bază din care se compune viața socială Astfel, după cum vom vedea, formele de bază ale vieții sociale, tipurile de bază ale activității sociale, precum și formele tipice de organizare socială, se formează din formele elementare ale activității sociale Toate elementele care alcătuiesc esența societății se vor baza pe capacitatea unei persoane de a fi activ, iar întreaga dezvoltare a societății se va reduce la modificarea, reglementarea și desfășurarea acestei activități, îndreptată în ultimul cont spre binele lui individul Viața socială trece prin aceleași etape de dezvoltare ca și viața individului: (i) prin muncă care întruchipează viața instinctivă Nu crearea acestor beneficii sau a altor beneficii este principalul stimulent pentru muncă, ci nevoia de acțiune, reproducerea de sine este sursa ei,) prin reglementarea acestei muncii; este o activitate care vizează nu restaurarea directă a lucrurilor, ci reglementarea activității care le-a creat) În fine, prin mintea critică, care are ca obiect imediat reglementarea voinței din punctul de vedere al celui mai înalt principiu unic Astfel, viața social-instinctivă este un izvor al muncii sociale, al faptelor sociale Voinţa socială reglementează viaţa social-instinctivă, iar voinţa socială însăşi şi manifestările ei sunt

supuse celei mai înalte autorităţi a minţii critice, ca formă specială de activitate socială Din relația necesară a acestor trei factori de bază ai activității sociale, toată viața socială este construită în sensul cel mai larg al cuvântului, iar factorul cel mai înalt se va raporta întotdeauna la cel mai de jos, ca formă a materiei la materia însăși Care este în ultimul relatare problema vieții sociale, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ sau, după cum a pus aceeași întrebare și Natorp Stammler, care se afla sub influența lui Natorp: ce este o economie? Dacă, în realitate, materia socială nu există nicăieri izolată de forma socială, atunci acest concept poate fi încă distins abstract Știm că veriga inițială în lanțul activității sociale umane este activitatea instinctivă socială Această formă de activitate socială este materialul organismului social, coloana vertebrală a întregii clădiri sociale Cu alte cuvinte, materia "pură" a "corpului" social este nevoia de acțiune comună, și nu această acțiune comună în sine, așa cum crede Stammler Acesta din urmă, până la urmă, conține deja momentul reglementării, adică tocmai acela care se referă nu la conținutul, ci la forma acestui fenomen Astfel, capacitatea de creativitate comună, de cooperare este condiția materială a naturii sociale a activității umane Cu toate acestea, acest lucru nu este suficient pentru a obține conceptul de viață socială Materia are nevoie de o formă dătătoare de viață Ce se cere pentru ca materialul vieții sociale să fie supus forței formatoare a activității de reglare, cu alte cuvinte, ce alte premise sunt necesare pentru formarea conceptului de viață socială? O condiție prealabilă necesară pentru a putea vorbi despre reglementare socială, și deci despre viața socială, este, potrivit lui Natorp, "capacitatea de a dirija, pe baza cunoștințelor cauzale, activitățile oamenilor ca ființe condiționate (besitmmbaren) dar libere și libere face din acesta un mijloc pentru un scop public existent în prealabil, urmărind în același timp beneficii tehnice "(Natorp, p în ed i-a * și p în ed a -a) Pe lângă condițiile materiale sus-menționate ale vieții sociale, este necesar, așadar, și formale, fără de care ar fi imposibilă reglementarea materiei sociale Este necesar, așa cum tocmai am văzut, ca omul, pe de o parte, să fie un obiect obișnuit al naturii, o bucată din ea și, pe de altă parte, o ființă capabilă, pe baza studiului forțelor naturale , să-l subordoneze pe acesta din urmă voinței sale Astfel, viața socială este adusă în strânsă legătură cu natura Este necesar, potrivit lui Bacon, să se supună naturii pentru a deveni stăpânul ei, cu alte cuvinte, viața socială Biblioteca "Runivers" D KO YGEN trebuie să se țină seama în baza sa materială de legalitatea naturii Reglarea socială a "materiei" sociale sau sistemul de activitate social-instinctivă exprimă statica vieții sociale Reglementarea este externă fiecărui membru al societății, ceea ce înseamnă că regulile care guvernează viața socială a individului sunt complet independente și nu depind de scopurile urmărite de individ la un moment dat Viața socială este așadar, așa cum a recunoscut Stammler, o cooperare comună reglementată extern între oameni Această reglementare, sau, ceea ce este același lucru, legislația voinței sociale necesită, la rândul său, un criteriu pentru a cunoaște mereu direcția în care ar trebui să se dezvolte O astfel de funcție este chemată să îndeplinească cel mai înalt principiu al rațiunii, care conturează ceea ce ar trebui să existe și este astfel reprezentantul "legislației pure" sau progresului Prin urmare, toate cele trei forme de activitate umană sunt necesare pentru a avea un concept complet de viață socială Dependența internă a tuturor celor trei factori principali ai vieții sociale duce la monism social

Monismul vieții sociale este acel fapt de bază, a cărui diferențiere, așa cum spune sociologul american Giddings*, dă obiectele unor anumite discipline sociale Orice știință socială în mod izolat este așadar preocupată nu de analiza întregii unități a experienței sociale, ci doar de o anumită parte a acesteia Toți cei trei factori ai vieții sociale, munca, activitatea de reglare și educație, sunt momente ale aceluiași organism, îndreptate spre dezvoltarea omului Existența izolată a acestor trei elemente ale experienței sociale este posibilă doar în imaginația noastră, în abstracție Filosofia socială a marxismului, care a avut o influență pozitivă asupra lui Natorp în această chestiune, a rămas drept până în prezent în punctul de monism social; dar ea a reprezentat greșit interdependența principalelor aspecte ale corpului social Curând- Giddings, de asemenea, abordează monismul experienţei sociale în studiul său interesant "Principiile sociologiei", dar nu se vede nicăieri că Natorp era familiarizat cu lucrările acestui sociolog Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ Numirea ideologie se referă la economie nu ca un derivat al uneia producătoare, după cum cred marxiştii ortodocşi, ci este o parte integrantă a unuia şi aceluiaşi întreg, în esenţă unul şi acelaşi tip de activitate - activitatea umană, toate funcţiile de care sunt îndreptate spre același scop, spre dezvoltarea omului *) -Dacă este adevărat că viața socială se caracterizează prin tipurile de activitate activă menționate mai sus și dacă nu este mai puțin stabilit în continuare că această activitate în dezvoltarea sa este ghidat (după părerea noastră, nu exclusiv) de un sistem de scopuri și mijloace pentru implementarea lor, apoi de aici logic trebuie să recunoaștem teleologia vieții sociale, care a fost dezvoltată și de Stammler Marxismul ar trebui să acorde atenție și teleologiei sociale, dacă ar fi conștient de esența factorilor principali ai "corpului" social și de natura lor, care este diferită de natură În virtutea legii diviziunii muncii, fiecare dintre factorii menționați, sau fiecare fel de activitate, este împărțit în numeroase organe și funcții Platon, după cum se știe, a încercat să deducă din principalele trei "laturi spirituale" ale omului, adică din trei tipuri de activitate calitativ diferite, necesitatea existenței și trei clase sociale; fiecare tip separat de activitate ar trebui, în opinia sa, să fie ocupat de o clasă specială a societății, cu alte cuvinte, ar trebui să existe o clasă specială de muncitori, o clasă angajată în reglementarea activităților și, în sfârșit, o clasă de filosofi, în în esență, cei mai înalți legiuitori și conducători Natorp, pe de altă parte, vede destul de logic posibilitatea de a deriva doar activitățile principale din principalele aspecte psihologice ale unei persoane Într-adevăr, din fapt capacitatea umană pentru o activitate cu totul diferită nu rezultă din concluzia că pentru fiecare fel de activitate este necesară o clasă socială specială Doar presupunerea greșită despre esența sufletului uman, presupus constând din trei forțe izolate, și artificialitatea transferului) Ideologia însăși, după cum se poate observa din cele de mai sus, constă din două laturi distincte: i) a activității de reglementare și) a iluminismului, care include critica socială, creativitatea filozofică, poezia, arta etc Biblioteca "Runivers" D K ȘI G E N b concluziile psihologiei asupra organismului social ar putea conduce în mod logic pe cea mai mare dintre mințile antice la binecunoscutul comunism aristocratic bazat pe organizarea de caste a societății După ce au stabilit elementele care alcătuiesc viața socială, Natorp a arătat cum aceste elemente sunt legate între ele și cum se transformă în principalele organe și funcții ale "corpului"

social Acum rămâne de determinat direcția principală de dezvoltare a vieții sociale Doar găsind legea de bază a dezvoltării societății, se va putea da un răspuns la întrebarea: care este progresul vieții sociale, cu alte cuvinte, care este binele social? Astfel, teoria progresului vieții sociale va fi doar o concluzie a analizei ei Cum se stabilesc legile sociale? Legile științifice naturale sunt stabilite empiric Dar acest lucru, crede Natorp, este posibil deoarece obiectele lumii organice sunt limitate în creșterea lor de condițiile de dezvoltare ale speciei Viața socială, redusă la conștiință, este nemărginită în dezvoltarea ei, la fel ca însăși conștiința Există o singură limită a conștiinței și aceasta este ideea realizată, dar niciodată nu o vom putea realiza complet Ne apropiem doar de el, așa cum arată exemplul tehnologiei Progresul tehnologiei, la rândul său, se bazează pe progresul științei, adică al conștiinței Cum să fii cu legea socială, cum să stabilești legile conștiinței? Există o singură ieșire Este de a studia direcția generală, adică principiul reglator al acelei părți a conștiinței care stă la baza întregii conștiințe, apoi să transferăm rezultatele obținute în alte zone Această direcție generală a conștiinței, sau formula progresului ei, a fost deja stabilită de Kant în cunoașterea sa despre natură Este necesar doar aplicarea principiilor acestui progres în cursul vieții sociale Legea astfel stabilită va fi de natură deductivă, va fi legea progresului sau, cu alte cuvinte, datorită ei, se va stabili acea direcție în viața socială, urmând care să conducă la un tip din ce în ce mai înalt de ordine socială Această lege deductivă poate fi testată empiric în trecutul istoriei umane - Calea teoretico-critică l-a ajutat pe Kant să stabilească trei principii regulative, în urma cărora cunoașterea naturii "asimptotice" Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ teoretic", adică fără a ajunge vreodată la adevărul absolut, se apropie de acesta din urmă Aceste trei principii ale dezvoltării cunoașterii sunt, după Natorp, principiile generalizării, individualizării și tranziției neîntrerupte, iar aceasta înseamnă: "cunoașterea naturii se străduiește, în primul rând, spre cea mai înaltă universalitate a principiilor care poate fi atinsă, și către unitatea principiilor asociate cu universalitatea, pe care, în temeiul final, trebuie să se bazeze toată cunoașterea naturii În al doilea rând, se străduiește simultan din ce în ce mai mult să înțeleagă fenomenele individuale în individualitatea lor nelimitată (unverkürzten Individualitat); aceasta înseamnă că nu urmărește atingerea unității de principii dorite prin orice fel de violență împotriva experienței sau printr-o atitudine casual față de tot conținutul concret al experienței; acesta este simțul comun al empirismului, pe deplin acceptat de idealism Ambele cerințe, care, se pare, se pot opune cu ușurință una cu cealaltă, sunt totuși compatibile dacă, în aparența aparent infinită și din cauza acestei varietăți nedefinite de fenomene, se recunoaște o tranziție neîntreruptă sau, mai degrabă, dacă aceste fenomene pot fi reprezentate a priori într-o tranziție neîntreruptă în așa fel, încât să nu rămână nicăieri găuri; unde lipsește legătura necesară între fenomenele din două zone, ea ar trebui căutată cu ajutorul unui studiu mai detaliat, cel puțin cu ajutorul unei ipoteze admisibile și a unei anumite regularități a naturii "(p , și p în ed a II-a Am încercat aici, pe cât posibil, să transmit textul gândirii lui Natorp) De fapt, după cum crede Natorp, economia, tehnologia, organizarea socială și, în general, fenomenele organismului social au urmat și urmează în creșterea lor această lege Orice organizare socio-tehnică, de exemplu, este o expresie a trinității acestor legi de bază ale dezvoltării Este, în

esență, o unificare progresivă a indivizilor, nu pentru a-i asupri, ci mai degrabă pentru a-i elibera prin stabilirea unei tranziții neîntrerupte de la membru la membru, eliminând în același timp acele contradicții ascuțite care amenință existența întregii societăți Chiar și organizații precum naționalități progresează în această direcție Natorp, însă, nu se amăgește cu privire la valoarea lui Biblioteca "Runivers" d legea lui Legea lui deductivă indică doar scopul și direcția care duce la acesta Dar el este incapabil să demonstreze că dezvoltarea va urma inevitabil o anumită cale Altfel, legea stabilită a dezvoltării sociale nu este o lege în sensul științific natural Indică doar în ce direcție se dezvoltă umanitatea, dacă progresează Dar inevitabilitatea progresului nu decurge deloc din principiul lui Natorp Din ea se poate doar concluziona că dacă omenirea nu se oprește în mișcarea sa, atunci ea progresează A merge înainte, dar altfel decât într-o direcție progresivă, este imposibil Dezvoltarea socială este supusă în cursul ei aceleiași legi a progresului ca și cursul cunoașterii științifice Dacă știința nu se dezvoltă în conformitate cu legea găsită de Kant, atunci ea nu progresează Aici se acceptă în tăcere poziția că există o singură lege supremă a progresului comună tuturor sferelor omului și tot ceea ce merge înainte urmează calea indicată de aceasta * * * Cunoscând formula dezvoltării progresive și acele elemente ale vieții umane cărora le este aplicabilă, nu este dificil să se obțină un program social pozitiv pentru omenire Din legea dezvoltării vieții sociale trebuie să se desprindă și virtuțile unei persoane în societate, adică comportamentul său social La fel ca sistemul virtuților individuale, tot așa și sistemul virtuților sociale este derivat din corelarea normală a factorilor de bază ai activității umane Cea mai înaltă virtute, adică lupta pentru Adevăr, conține însăși legea progresului social Oricine urmează această lege, se supune astfel legii conștiinței și se apropie de cel mai înalt adevăr Astfel, în zona funcțiilor inferioare ale organismului social, acest postulat moral și-a găsit expresia în cererea ca omul să domine producția, și nu producția asupra omului Același lucru este valabil atât pentru ordinea juridică, cât și pentru activitatea educațională a omului Adevăr sau străduință pentru crearea vieții sociale după legea vremurilor Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ dezvoltarea, adică ceea ce ar trebui să fie, este astfel prima condiție necesară pentru existența societății umane Dacă oamenii nu ar fi ascultat de multă vreme cerințele acestei legi, societatea s-ar fi dezintegrat Dar pătrunderea întregii vieți sociale cu sensul adevărului presupune "participarea egală a tuturor la acea dezvoltare umană, care nu poate atinge punctul său cel mai înalt și temelia sa cea mai profundă decât cu o conștiință clară și fermă a legii morale a societății Fără o recunoaștere reală a dispoziției egale a tuturor pentru dezvoltare, ridicarea cerințelor morale în viața socială rămâne o minciună internă "(pp și p vol ed) Faptul că persoana umană are capacitatea pentru toate cele trei tipuri de activitate umană îi face posibil să acționeze în societate în trei direcții O persoană complet integrată și capabilă să progreseze în sens social va fi doar o persoană care este capabilă să se exprime activ în toate aceste forme posibile pentru el În legătură cu acestea din urmă sunt cerințele morale impuse de societate, sau virtuțile sociale Participarea egală a tuturor membrilor societății la administrarea acesteia este prima virtute socială Adevărat, notează Natorp, se cere un nivel înalt de dezvoltare, unul foarte înalt, pentru a putea exercita în mod rezonabil dreptul de vot în complexitatea vieții sociale a națiunilor moderne avansate Dar de aici rezultă doar că ar

trebui depuse toate eforturile pentru a se asigura că o educație temeinică, ajungând chiar și la apogeul științei, poate fi, pe cât posibil, general accesibilă Cei educați și dezvoltați ar trebui să fie conducători; Concluzion că toți ar trebui să se bucure de educația și educația necesară pentru participarea la guvernarea cerută tuturor de legea vieții sociale" (pp și p vol ed) Ajungem astfel la a doua virtute cardinală, exprimată în cererea: "o educație sănătoasă pentru toți" A treia virtute socială este cererea pentru "o ordine universală armonioasă a vieții instinctive a societății, ceea ce înseamnă: o astfel de distribuție a muncii, a veniturilor din muncă și a bucuriei, care să facă posibilă pentru toată lumea și din ce în ce mai adevărată dezvoltarea comparativă a tuturor Întrebări de filosofie, KN * Biblioteca "Runivers" D KO YGEN sănătos, adică instinctele care se armonizează unele cu altele Legea morală a vieții sociale, de asemenea, nu face nimic pentru a permite existența unei clase exclusiv muncitoare, precum și a unei clase exclusiv conducătoare sau exclusiv educate Dimpotrivă, el cere fiecărui membru al societății să ia parte la crearea bogăției sociale, adică la munca socială; în continuare, să fie activ, ca membru al administraţiei publice, şi, în final, să-şi manifeste activitatea în domeniul vieţii psihice Fiind un adept al diviziunii tehnice și sociale a muncii, profesorul Natorp este astfel un dușman ireconciliabil al sistemului social de clasă cu o personalitate "unilaterală", diferențiată social și interior psihologic Dar, din nefericire, în afirmarea idealului său social și etic, Natorp nu se oprește suficient asupra analizei societății moderne de clasă și nu încearcă deloc să stabilească care dintre straturile sale constitutive sunt deja în vremea noastră cei mai adaptați purtători ai acestui ideal În opinia noastră, lucrătorii din țările avansate, care, deși nu în aceeași măsură, participă la muncă, la conducere și la viața mintală, sunt deja acum forma embrionară a viitoarei personalități, în mod ideal, complet Muncitorul modern din Europa de Vest poate deveni un înlocuitor fericit pentru toate acele tipuri unilaterale care au dominat în ultimele trei secole "Nu trebuie să vorbim despre ultima, a patra virtute cardinală a vieții sociale, totul constă în aplicarea corectă a primelor trei și în corelarea lor normală între ele Se exprimă într-un singur cuvânt: dreptate și unește sistemul virtuților individuale cu sistemul virtuților sociale Dreptatea, ca virtute individuală, cere din partea individului o activitate morală care să nu contravină intereselor vecinilor săi și ale societății Justiția, însă, ca virtute a vieții sociale, trebuie să aibă întotdeauna în vedere o ordine socială în care interesele individului să nu aibă de suferit Cu alte cuvinte, justiția cea mai înaltă ar trebui să constea într-o astfel de structură socială, cu Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ pe care nu s-ar contrazice interesele societăţii şi interesele individului, ci, dimpotrivă, relaţia dintre ele ne-ar apropia de dominaţia celei mai înalte legi morale sau Adevăr Dezvoltarea în conformitate cu legea progresului duce la eticizarea întregii vieți a unei persoane și o apropie de ceea ce ar trebui să existe cu adevărat, adică de o idee IV Până acum, pe cât posibil, am expus pe deplin principalele concepții sociale și filozofice ale lui Natorp Acum intenționăm să le lămurim critic pe unele dintre ele Din prezentarea noastră reiese clar cum pozițiile sociale și filosofice ale lui Natorp sunt strâns legate de opiniile sale filozofice generale și chiar se bazează pe acestea din urmă Cu toate acestea, o critică a filozofiei sale sociale nu trebuie să înceapă cu o critică a acestor fundamente filozofice Se poate fi de acord în termeni generali cu critica

filozofică dezvoltată de Natorp și respinge complet multe dintre principalele prevederi ale filosofiei sale a vieții sociale și concluziile care decurg din acestea pentru știința socială Cine este de acord cu partea ei socio-filozofică, vrând-nevrând, trebuie să ajungă la idealismul "critic" sau la viziuni filosofice analoge În critica noastră ne vom limita la esențial Ne vom concentra în principal asupra problemelor asociate cu filosofia socială idealistă Acest lucru, însă, nu ne eliberează de a nu schița aici, cel puțin în cel mai gros plan, sarcinile generale ale criticii social-filosofice La prima vedere, aceste sarcini se reduc la trei Gândirea socio-filozofică trebuie să lupte, ca să spunem așa, pe trei fronturi Ea trebuie să protejeze natura specifică, precum și caracterul special, a metodologiei științifice a științelor sociale de influența nivelantă a dogmatismului în filosofia socială Așa-numita metodă organică în sociologie, prin care faptul social este identificat fără nici un reziduu cu știința naturii, cu "natura", iar formele de cunoaștere a naturii sunt declarate obligatorii pentru disciplinele sociologice, Biblioteca "Runivers" d este, de exemplu, un tip de astfel de dogmatism social-filosofic Această tendință a prins din nou viață în zilele noastre și își reduce sarcinile teoretice la cele ale antropologiei generale, iar cele practice, complet la unison cu naturalismul predominant, la un tip special de igienă rasială, națională, de clasă, de grup și individuală Elementele de dogmatism social și filosofic nu sunt străine de materialismul social, precum și de acele încercări infructuoase care consideră procesele sociologice ca reificarea odată pentru totdeauna entităților biologice și mentale date (categorii reale) Spre deosebire de dogmatismul grosier, un dușman serios a crescut pentru știința socială sub forma scepticismului social și filozofic Ca orice scepticism, cel socio-filosofic a crescut la început ca produs al unei atitudini critice față de esența obiectelor unei discipline date, față de sarcinile prelucrării lor științifice și față de valoarea gândirii științifice ca atare Scepticismul științific apare adesea atunci când dominația dagmatismului științific ajunge într-un asemenea punct încât întreaga personalitate creatoare vie este declarată într-o poziție specială de protecție, încât metodele dominante ale științei devin granițele și formele vieții mentale în general, încât spiritul științific este identificat cu întreaga personalitate spirituală, într-un cuvânt, atunci când știința se transformă într-o legislație teologică specială și singura se consideră chemată să dea o viziune asupra lumii Nemulțumirea față de o astfel de știință se transformă curând în neîncredere și rodnicia științei în general Iar de aici nu este departe de un pas spre scepticism Observăm un fenomen asemănător în vremea noastră Când materialismul și empirismul natural-științific au câștigat dominație, omul s-a dovedit, în lumina conștiinței științifice, a fi doar un joc de "materie" abstractă sau, în cel mai bun caz, un complex de senzații în continuă schimbare Sentimentul și voința unei persoane, capacitatea de a evalua lumea și fenomenele ei, de a căuta sensul vieții și fundamentele ei, de a vedea dincolo de ceea ce se percepe "direct", de a simți nu numai viața momentului, ci și de asemenea, viața întregului sociologic și cosmic și, de asemenea, să recunoască creativitatea independentă a gândirii, spontaneitatea ei, pe care raționalismul le-a subliniat cu o forță deosebită, într-un cuvânt, tot ce este bogat Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ conținutul personalității culturale și spirituale s-a dovedit, pe baza aceleiași conștiințe naturaliste vanitose, a fi doar o "ideologie" sau o iluzie, dacă uneori o iluzie necesară din punct de vedere biologic Spiritul, cu

toată diversitatea lui, a fost dat în slujba vreunei "experiențe pure" imaginare sau, și mai rău, s-a dovedit a fi un joc în mâinile sorții, o energie "material-naturală și specială" grupată mecanic" , se presupune că se află de cealaltă parte a culturii umane, de acea parte a omului O personalitate spirituală constantă, care este o condiție prealabilă necesară pentru orice cultură, orice conștiință, a fost dată în sclavie unui principiu derivat al acesteia Din cauza copacilor nu au văzut pădurea, din cauza unei laturi a creativității umane au pierdut din vedere omul însuși Nu este de mirare că, în această stare de lucruri, scepticismul față de gândirea științifică poate fi pentru un moment progresiv Nu este de mirare că scepticii științei care cresc pe un astfel de sol sunt un fenomen foarte îmbucurător, care poate avea un efect benefic asupra intereselor întregii viziuni asupra lumii O astfel de categorie de scepticism progresiv este parțial reprezentată de gândirea socială și filozofică modernă Dar mai există un sceptic, urmașul nativ al empirismului sau pozitivismului predominant, care, în domeniul teoriei cunoașterii, a redus gândirea la stadiul de slujitor pasiv al ființei senzuale presupuse direct percepute, a declarat toate problemele de bază ale vieții iar lumea să fie direct inexistentă, iar în câmpul vederii vieții l-a plasat pe omul momentului în lume iurgi tot felul de evaluări Acest sceptic este fratele sofismului presocratic și este deja un fenomen complet în descompunere și decădere Gândirea filozofică socială trebuie să se ocupe de ambele tipuri de scepticism; de dragul subiectului nostru, trebuie să ne limităm la un fel de scepticism progresiv A treia, ca să spunem așa, sarcină imediată a filosofiei sociale este pur pozitivă Dacă primele două sarcini se reduc la o critică a dogmatismului orb și a scepticismului, cu alte cuvinte, la stabilirea a ceea ce, i) nu este un fapt social și cum nu trebuie studiat și cunoscut și) dacă rezultă din specificul a unui fapt social despre care să concluzionam Biblioteca "Runivers" D KO YGEN imposibilitatea prelucrării sale științifice, atunci a treia sarcină principală a filosofiei sociale este de a descoperi esența cunoașterii sociale și științifice, de a indica dimensiunea acesteia și natura metodologiei și a legilor sale, de a afla semnificația acesteia din urmă pentru disciplinele individuale și dați principii generale ale existenței sociale și datorate, adică e principiile dialecticii sociale și ale progresului social, clasificarea imanentă a disciplinelor individuale despre cultura socială și premisa lor comună Centrală pentru filosofia socială pozitivă este, în opinia mea, această presupoziție generală numită teoria monismului social sau, așa cum prefer să o numesc, doctrina identității sapiale Munca · social-filozofică trebuie, în virtutea esenței sale, să înceapă cu probleme generale și să ajungă treptat la cele private, ținând cont că adevăratul progres al conștiinței rezidă în gândire, și nu în prelucrate de el "experienta" De la monismul social trebuie să trecem la esența judecății sociale, de la ea la dialectica socială etc , până la epuizarea bio-ontologia conștiinței sociale, adică până la data fenomenologiei spiritului social Pe lângă sarcinile imanente intenționate ale filosofiei sociale, ar trebui să se acorde o atenție deosebită și două probleme care se leagă îndeaproape de fenomenologia conștiinței sociale Ele se află în afara câmpului ei vizual imediat Una dintre ele este pur metafizică sau, așa cum îmi propun să o numesc, metaistorică Nici astăzi teoria generală a cunoașterii nu se poate lipsi de conștiința metafizică sau, mai precis, de conștiința metaistorică Există deci o problemă metafizică a cunoașterii Are nevoie și cunoștințele despre viața socială? Această întrebare, precum și

optimismul împărtășit de unii cu privire la posibilitatea cunoașterii unui fapt social fără nici un reziduu, necesită un studiu atent O altă problemă menționată este cea a filozofiei culturii, o disciplină încă tânără, dar importantă Din punctul ei de vedere, avem dreptul să ne întrebăm ce valoare poate avea știința socială pentru o persoană, pentru întreaga sa cultură și înțelegere a lumii, dacă știința socială este un fenomen temporar, trecător, sau sarcinile sale, așa cum credem noi , sunt conectate cu principalele sarcini mondiale ale unei persoane și soarta ei Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ prin urmare, este în strânsă relație cu soarta cosmosului social ca atare Acestea, pe scurt, sunt cele cinci sarcini, una directă, pozitivă, două indirect critice și două incidente, la care trebuie să răspundă acum oricine care pretinde că are o teorie atotseducătoare a conștiinței sociale Și de fapt, fiecare sistem socio-filozofic, într-un fel sau altul, pozitiv sau negativ, nu ocolește aceste întrebări Doar scepticismul cu privire la cunoașterea socială se poate salva de foarte multe probleme Nu este, așadar, surprinzător că în elucidarea noastră critică a principalelor puncte ale filosofiei sociale idealiste a lui Natorp, nu ne vom întâlni cu toate sarcinile menționate În primul rând, suntem frapați de faptul că, din aceleași premise filosofice, Natorp trage concluzii cu totul deosebite pentru cunoașterea naturii și deosebite pentru cunoașterea vieții sociale Pe ce se bazează astfel de concluzii? Idealismul critic în epistemologie, la care Natorp aderă, învață că legile de bază ale experienței accesibile cunoștințelor noastre sunt legile atemporale ale conștiinței; acestea din urmă, ca universale și necesare, sunt principiul călăuzitor în stabilirea legilor empirice Din punct de vedere empiric, nu există nicio modalitate de a afirma universalitatea și necesitatea acestei relații observate În primul rând, pentru că nu este în puterea omului să facă un experiment asupra tuturor fenomenelor de orice fel, iar în al doilea rând, și cel mai important, fiecare nou pas în cunoașterea experienței poate răsturna o lege stabilită empiric Din cunoașterea legilor superioare, neexperimentate ale spiritului nostru, cu alte cuvinte, din presupunerea că cunoaștem legea dezvoltării progresive a cunoașterii, este adevărat că niciunul dintre idealiștii-filozofi nu ajunge la concluzia că nu trebuie să ne angajăm în studiul fiecărui fenomen natural dat Se crede doar că premisa unei legi superioare a dezvoltării progresive a cunoașterii îl va ajuta pe cercetătorul naturii să nu piardă niciodată din vedere scopul cel mai înalt al tuturor cunoașterii și să nu se odihnească niciodată la stadiul de cunoaștere atins de experiență Alte pentru sarcina noastră concluzii importante pentru experiența științifică naturală din această lege de reglementare Biblioteca "Runivers" D K o YGEN nu se face Dar pentru cunoașterea ființei sociale, legea de reglementare se declară, fără motiv suficient, să epuizeze munca cercetătorului social Și acest lucru este exprimat de discipolii aceluiași Kant care, în nota sa remarcabilă aidee zu einer allgemeinen Geschichte in weltburgerlicher Absicht ( ), a avertizat împotriva unor astfel de concluzii Cercetătorul vieții sociale poate, în opinia lui Natorp și a celor care sunt de acord cu el, să urmărească manifestarea acestei legi în istoria umană trecută, reformatorul o poate folosi în postularea sarcinilor sociale ale epocii, orice membru al societății poate fi ghidat de acesta în activitățile sale sociale; a-l privi, în timp ce în același timp este o ipoteză utilă într-un studiu empiric deductiv-inductiv, detaliat al ființei sociale, aparent nu este permis de Natorp și de sceptici similari în raport cu știința socială (Vezi ibid , sec ed , p ι ι) Această concluzie ambiguă și deloc reconfortantă pentru

cunoașterea socială, la care ajunge Natorne, trebuie căutată în natura ființei sociale Căci, susține el, activitatea activă a omului, la care, în cele din urmă, este adusă natura vieții sociale, ca orice conștiință, este nesfârșită în dezvoltarea ei Un organism social nu este ca unul biologic-fiziologic, limitat în creșterea sa de dezvoltarea generală a speciei Cum, deci, să stabilești legi empirice într-un organism social veșnic "fluid" și neterminat, ținând mereu spre perfecțiune, cu alte cuvinte, spre o idee, adică spre ceva care până la urmă trebuie să existe și încă nu există? Fiecare pas al dezvoltării sale, cu alte cuvinte, fiecare etapă cea mai înaltă a activității sociale, poate răsturna legea E bine pentru Hegel - să încercăm, la rândul nostru, să argumentăm mai departe în spiritul lui Natorp - care, deși recunoștea eterna fluiditate a spiritului social, poseda totuși celebra dialectică a logicii contradicțiilor, potrivit căreia fiecare fenomen , neexcluzându-l pe cel social, își parcurge calea vieții prin trei etape definite logic A fost suficient să cunoaștem o etapă a unui fenomen, sau, ceea ce este la fel, (după Hegel), conceptul său, pentru a avea întregul concept, toată cunoașterea lui Cu alte cuvinte, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ bun pentru Hegel, cu ajutorul ale cărui concepte întreaga viață socială a transformat pentru conștiința științifică în organisme complete *) Dar cum rămâne cu cei care și-au pierdut încrederea în puterea miraculoasă a dialecticii hegeliene? Cum pot face față vieții sociale în continuă evoluție? Această întrebare ne aduce mai aproape de acea eră îndepărtată a gândirii presocratice, când până și geniul lui Socrate, bazându-se pe învățăturile lui Heraclit despre mișcarea neîntreruptă a tot ceea ce există, s-a îndoit de posibilitatea experienței științifice naturale Întrebarea se rezumă în esență, pe de o parte, la o dispută între eleatici cu Heraclit și sceptici și sofiști bazate pe învățăturile lui Heraclit; se rezumă la dacă este posibil să transformăm fenomenele în continuă evoluţie ale lumii sociale în *) Unii Tineri Hegelieni au fost în esență aproape de astfel de concluzii Vezi lucrarea mea: Zur Vorgeschi chte des modernen philosophiscben Socialismus in Deutschland -Zur Geschichte der Philosophie und Socialphilosophie des Junghegelianismus Berna, , p ibo De asemenea, această viziune nu este străină de spiritul filozofiei sociale a marxismului În general, aplicarea hegelianismului la științele sociale este departe de a fi epuizată Alois Riehl, în ultima sa lucrare ("Zur Einfuhrung in die Philosophie der Gegen\vart"), apropo, remarcă pe bună dreptate că Hegel ar trebui să devină pentru științele culturii chiar ceea ce Kant a devenit pentru cunoașterea științifică naturală Din cuvintele lui Riehl, nu este clar doar cum ar trebui să se folosească Hegel pentru cunoașterea socială Nu există nicio îndoială că modul dialecticii hegeliene nu poate fi acceptat de nimeni astăzi Profit de această ocazie pentru a observa că dezvoltarea gândirii metafizice, nu numai în Anglia, ci și pe continent, este inevitabil împotriva lui Hegel În urmă cu jumătate de an, scriind aceste rânduri într-o recenzie în limba germană despre ultima lucrare a prof Kühlne, a cărui nemulțumire față de empirism l-a condus la neoraționalism, a subliniat că este de neconceput să ne oprim la Descartes, Spinoza și Leibniz când a existat o filozofie hegeliană care a depășit și acceptat tot acest raționalism cu care profesorul Wurzbirg vrea completează empirismul modern Hegel este punctul cel mai înalt în dezvoltarea vechii metafizici Cine vorbește pentru metafizica și raționalismul secolului al XVII-lea trebuie inevitabil să vină la Hegel Referitor la cartea lui Riehl menționată mai sus, același recenzent a exprimat opinia că filosofia

socială, ca și metafizica, ar trebui să se întoarcă la Hegel doar în sensul că prin ea, și nu în afară de ea, depășește cu mult limitele hegelianismului În niciun caz nu am în minte un nou tip de neohegelianism, ci numai eu cred că adevăratul progres al gândirii filosofice nu poate și nu trebuie să treacă în tăcere punctul cel mai înalt atins de filosofia epocii noi În acest sens, filosofia ultimilor cincizeci de ani nu poate fi considerată un fenomen progresiv Biblioteca "Runivers " D K O Y G E H Ί> concepte, este prima condiție necesară a oricărei științe La această întrebare, probabil, Natorp va răspunde afirmativ Ca critic, nu îndrăznește să nege vreunei sfere de experiență capacitatea de a fi fecundat de gândire Altfel te-ai putea găsi în fața a două dificultăți pe care nici măcar empirismul pur, în ciuda naturii sale nesolicitante, nu le va putea depăși În primul rând, lumea activității sociale este apoi pusă la dispoziția percepției senzoriale Dar cum se poate percepe o conștiință socială care nu poate fi, ca atare, mirosită, palpabilă, gustată, neavând nici formă, nici dimensiune, într-un cuvânt, nesupusă lumii senzațiilor? Dacă, printr-un miracol, senzaționalismul empiric modern ar transforma conștiința socială în "corpuri" sociale și, prin urmare, ar expune-o influenței sale, atunci ar apărea o a doua dificultate, deja cunoscută gândirii presocratice Dacă totul curge, pe bună dreptate, au concluzionat discipolii lui Heraclit, atunci, în consecință, simțurile percepției sunt "fluide", adică schimbătoare Cum pot ei, în continuă schimbare, să perceapă și să cunoască ceea ce se schimbă mereu? s-au îndoit, și din această cauză au făcut o breșă în așa-numitul empirism pur Gândirea științifică era amenințată de inutilitatea scepticismului Dar apoi Socrate și Platon descoperă puterea conceptului și apoi începe o dublă victorie asupra empirismului pur și a scepticismului De acum înainte, triumful gândirii este, parcă, asigurat Curând ia naștere logica formală cu categoriile sale Doctrina categoriilor duce, printre altele, la logica epistemologică, iar odată cu ea se naște un nou dușman pentru scepticism, care a apărut din filosofia lui Heraclit Deja vechea dialectică purta în ea însăși sâmburele criticii Dar numai critica timpurilor moderne, care a crescut nu pe baza luptei împotriva scepticismului, ci în lupta împotriva curentelor dogmatice ale metafizicii materialiste și idealiste și teologiei medievale, poate fi deosebit de utilă pentru clarificarea problemelor noastre culturale constiinta Din punctul de vedere al acestei critici, avem dreptul de a încălca însuși principiul mișcării și dezvoltării universale Mișcarea însăși se dovedește astfel a fi doar un instrument al conștiinței științifice Totul "curge" și se dezvoltă continuu dacă conștiința noastră privește lumea în acest fel, dar este și posibil Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ alte Standpunkt'bi Și dacă din anumite motive nu suntem în stare să stăpânim vreun domeniu de experiență din punct de vedere al evoluției, atunci nu rezultă că suntem obligați să renunțăm la puterea noastră legitimă asupra acesteia Dacă este imposibil să terminați un lup cu un stâlp lung de un metri, nu înseamnă că nu se poate face nimic în privința lupului Cu orice cunoștințe științifice, legile care guvernează "mișcarea" fenomenelor date nu ar trebui să fie interesate în primul rând Istoricismul predominant (de asemenea, nu mai mult decât un "punct de vedere") ne-a impus această sarcină ca principală De fapt, nu istoricismul ne aprofundează în primul rând cunoștințele, nu duce la cunoaștere Cum trăiește un fenomen, care este structura sa vie și în ce și cum se manifestă în el viața lumii, genului, speciei, clasei etc , cu alte cuvinte, care este bio-ontologia sa - aceasta este sarcina principală a cunoașterii

științifice, nu strică încă specializarea și abstracțiile modernității Și fiecare om de științe naturale serios, ca orice om de știință socială profundă, este în primul rând (dacă nu întotdeauna în mod conștient) bio-ontologi Ideea mișcării eterne a vieții fenomenelor a stat la baza unei întregi serii de argumente îndreptate împotriva posibilității cunoașterii socio-istorice Este imposibil din istoria culturii umane, din acest lanț neterminat de evenimente care tocmai s-au petrecut, să se deducă anumite raporturi juridice care pot fi aplicate întregii istorii - este prezentat, de exemplu, ca un argument special împotriva cunoștințe socio-istorice, un argument care este doar o variație a întrebării luate în considerare Și este posibil să deducem legi cuprinzătoare din istoria sistemului solar și a pământului, întrebați corect adepții științelor sociale? Nu avem de-a face și cu anumite incidente sau fenomene din acest domeniu? - ar trebui să-l întrebăm pe un alt sceptic al cunoștințelor sociale, Wilhelm Windelband Este evident că mântuirea posibilă pentru istoria naturală nu trebuie refuzată istoriei omenirii Acolo, ca și aici, ar trebui să încercăm să explicăm disciplinele istoriei prin legile disciplinelor teoretice Chiar dacă suntem de acord că legile nu pot fi deduse din istorie, atunci istoria nu este mai puțin supusă legilor Istoria pământului și a luminilor cerești Biblioteca "Runivers" D K O I G E H b stil la legile mecanicii, fizicii și chimiei, istoria culturii umane la legile antropologiei, psihologiei sociale și sociologiei Adevărat, există o diferență fundamentală între istoria naturală și istoria culturii umane, dar nu este necesar să vorbim despre aceasta aici Nu ar trebui să intrăm deloc în probleme străine ale cunoașterii sociale, ci ar trebui să ținem cont în principal de îndoielile unei filozofii sociale idealiste În esență, Natorp nu este atât de stânjenit de "fluiditatea" conștiinței sociale, cât de incompletitatea organismului social Dar aici se află principala greșeală Dacă dintr-un motiv oarecare nu poate scăpa de viziunea asupra lumii sociale ca fiind una în continuă evoluție, o viziune, repet, deloc favorabilă în primul rând stăpânirii experienței sociale, atunci să-și amintească în treacăt că, conform strictului evoluționismul, tipurile stabilite în mod natural de cunoștințe științifice, nu sunt, de asemenea, eterne, sunt, de asemenea, supuse celei mai înalte legi a dezvoltării Speciile din știința naturii corespund unor tipuri de culturi din știința socială Tipurile socio-culturale ale istoriei umane chiar și adesea nu pot fi coordonate între ele în conformitate cu principiul continuității lui Kant (Continuit) Este cu totul nerezonabil să credem că între manifestările socio-culturale ale celor două tipuri socio-culturale următoare, în timp, una după alta, trebuie să se stabilească fără greşeală o legătură neîntreruptă în spiritul amintit al lui Kant Prof Jellinek afirmă, de exemplu, adevăratul fapt că în domeniul dreptului nu se remarcă deloc continuitatea dorită a tranziției Pur și simplu nu oferă acestei observații acoperirea filozofică adecvată Și acest lucru este foarte necesar, pentru că altfel acest fapt nu poate fi ridicat la nivelul cunoștințelor științifice și nu va fi clar de ce avem dreptul să vorbim despre sisteme separate de drept, economie, perspective de viață, într-un cuvânt, despre socio- tipuri şi tipuri culturale, aceste "organisme" închise în sine, ceea ce este atât de important pentru sarcina noastră Cu o aprofundare mai atentă în esența socio-culturală

*) Vezi cartea sa: Das Recht des modernen Staates I Bd Allgememe Staatslehre Berlin Introducere Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ

principiul continuității simple se dovedește a fi dăunător cunoștințelor sociologice și nu este de acord cu acesta Toți cei care

încearcă să împace cunoștințele sociologice cu cerința principiului continuității ajung la concluzii incorecte despre natura cunoașterii sociale (apropo, și B Struve în articolul său: Die Marasche Théorie der sociaien Entwicklung) Această poziție a fost stabilită de Kant pentru cunoașterea naturii, și nu a lumii sociale Are loc acolo, căci, după cum remarcă pe bună dreptate Alois Riehl, "die physischen Prozesse verlaufen stetig", dar acest lucru nu se poate spune despre conștiință și în special despre conștiința socială, "Das Bevusstsein ist diskontinuirlich" Scriitorul acestor rânduri în articolul: "Die Religionsidee"), scris cu mult înainte de publicarea prelegerilor lui Riel, analizând diferența fundamentală dintre viața sentimentului și viața conștiinței în sensul restrâns al cuvântului, a ajuns la o concluzie similară El a subliniat doar că adevăratul progres al gândirii nu permite deloc aplicarea teoriei evoluției neîntrerupte, care decurge din esența individuală a gândirii Procesul de creștere a conștiinței intelectuale este mai degrabă un proces de manifestare periodică În acord cu aceasta, afirm acum că cunoașterea vieții sociale, care în final se reduce la conștiința socială, la relațiile mintale sau la conceptele și categoriile de ființă socială, nu permite aplicarea postulatului continuității Și oricât de inacceptabil, aderând la o gândire logică strictă, să deducem că A = B, A = C și această formulă, așa cum ne-a învățat Herbart, ar trebui exprimată A: B, A: C, deci două tipuri sociale și culturale nu pot fi pe baza cărora se află principii speciale, "concepte" speciale să fie reduse la unul singur, şi, în felul acesta, să se vorbească de "continuitatea" tranziţiei sau să se proclame, aşa cum face Natorp, infinitatea organismului social Bazându-se pe cunoașterea naturii vieții sociale, reductibilă la activitatea umană, i e la conștiința socială, se speră că în istoria omenirii se vor putea descoperi o serie de tipuri socio-culturale, între care, în cel mai bun caz, se vor putea stabili anumite relații de tipul x: y: z, dar în niciun caz) Vezi Arcliiv fur systeinatische Philosophie IX Bd Helt, p și colab Biblioteca "Runivers" D KO YG E n z nu continuitate în spiritul lui x=y=z Creativitatea științifică directă, în esență, a mers întotdeauna spre acest scop, deși nu și-a dat întotdeauna o evidență clară a muncii sale O simplă clasificare cronologică a început să fie înlocuită treptat cu o clasificare mai imanentă, o clasificare după etnică, antropologică, economică etc Totuși, toate astfel de încercări vor atrage inevitabil erori, atâta timp cât lumina teoriei unității sociale a tuturor feluri de oameni sociali activitatea științifică, o teorie analogă căreia există în condițiile prealabile ale științei naturale moderne despre unitatea vieții organice și despre conservarea energiei, nu va pătrunde în toate domeniile cunoașterii sociale, iar clasificarea nu va deveni sociologic în sensul larg al cuvântului şi categoric Cu ajutorul unei doctrine corect înțelese a monismului social, va fi posibil să găsim în fiecare fază din acea primăvară, acel principiu care străbate toate aspectele unui anumit sistem social și cultural O astfel de clasificare științifică imanentă, care încă își așteaptă lucrătorii, va salva, printre altele, de la amestecarea condițiilor externe ale coexistenței tipurilor socio-culturale cu viața interioară particulară a tipului însuși Cu alte cuvinte, te va învăța să cauți întregul obiect supus cunoașterii, și nu condițiile exterioare auto-implicite ale existenței sale sau manifestările întâmplătoare în el Eroarea de a amesteca obiectul cunoașterii cu condițiile aleatorii ale existenței sale nu este uneori străină de senzaționalismul și materialismul social; este realizată în esență de toți acei etnografi care, cu ajutorul propunerii

"mediu natural", se gândesc să se alăture bio-antologiei evenimentului socio-cultural studiat, la fel și acei psihologi sociali care reduc bio-antologia tip socio-cultural la date o dată pentru totdeauna proprietățile mentale ale unei persoane Această eroare, care este produsul ignorării teoriei unității socio-culturale, poate duce la consecințe foarte grave pentru cunoașterea sociologică și, printre altele, pentru stabilirea tipurilor menționate Iau un exemplu la o ghicire Profesorul asociat de la Berlin Firkandt, în lucrarea sa interesantă, dar nu pe deplin gândită "Die Naturvõlker un d Kultúrvõl-ker", încearcă din proprietățile mentale ale unei persoane și din stat Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ W subordonarea instinctului și a senzațiilor asupra conștiinței și a conștiinței (intelectuale și voliționale) asupra vieții instinctului etc , pentru a deduce trei tipuri de cultură: cultura popoarelor primitive, apoi cultura popoarelor care, în întregul lor alcătuire mental, , nu poate trece peste stadiul așa-zisei semiculturi și, în sfârșit, a civilizației celei mai înalte, ca să spunem așa, a popoarelor majore (Vollkultur) Dar Firkandt tot timpul, deși fără să observe el însuși, nu a avut de-a face cu conștiința socio-culturală în întregime Cu ajutorul proprietăților mentale ale unei persoane individuale, el a dorit să cunoască viața culturală a unei persoane sociale Toată această greșeală ar fi putut să apară pentru că Firkandt trecuse cu vederea esența natura socio-culturală Acestea din urmă, fără nicio îndoială, pot fi reduse la concepte psihologice, dar în niciun caz la proprietăți mentale Cunoașterea zonei socio-culturale, ca fenomen psihologic, nu poate fi realizată cu ajutorul vieții imediate a psihicului sau al viziunii directe Altfel, toate științele spiritului social s-ar reduce la creativitate artistică Pentru a da un exemplu mai clar despre modul în care un sociolog nu ar trebui să caute să stabilească tipurile socio-culturale și tipurile lor, voi indica lucrarea învățată și experimentată a lui Arnold Fischer, cc Die Entstehüng des socialen Problems ( ) Autorul acestei lucrări sociologice nu este un Wundtian, ca Firkandt, ci un adept al așa-zisei psihologii biologice Pentru el, fiecare tip socio-cultural se bazează pe o "forță de viață" specială și fiecare fenomen social supus științei, cu alte cuvinte, fiecare problemă socio-culturală, care la rândul ei este un anumit rău conștient al societății, este o necesitate naturală manifestare şi consecinţă a unui anumit stadiu al "forţei vitale" care stă la baza acestui tip socio-cultural Aparent, Arnold Fischer ia condițiile biologice ale vieții culturii pentru o bio-antologie a acesteia din urmă La acest rezultat, el a fost condus în mod inevitabil de viziunea "științei civilizației" ca un apendice al biologiei, iar prejudecata predominantă că sarcina exclusivă a studiilor culturale este de a studia legile dezvoltării civilizației i-a umbrit complet conștiința științifică Biblioteca "Runivers" D K Y G E N b Istoria științifică, care, spre deosebire de sociologie, vrea să-și vadă vocația exclusivă în descoperirea legilor care guvernează cursul și progresul (care nu sunt același lucru) * tipuri socio-culturale, după părerea mea, nu contează să fermentul psihic şi biologic al acestuia din urmă Atenția ei ar trebui îndreptată către creativitatea spiritului social, către biopsihologia tipului, speciile sale și relațiile lor reciproce Fiziologia socială și ficțiunea istorică nu pot fi trecute drept material socio-cultural prelucrat științific Ar trebui mai degrabă să fim interesați de legile de acțiune ale tipului asupra fermentului fiziologic și mental al membrilor săi Permiteți-mi să explic această idee cu un exemplu concret Dacă Spania a pierit din cauza politicii

sale coloniale (din răul de care încă nu a scăpat), atunci acest lucru nu s-a întâmplat din cauza faptului că clasele sale industriale, creative și-au supraviețuit "forței vitale", și-au pierdut în mod natural capacitatea de a produc și s-a obligat, așadar, să trăiască în detrimentul coloniilor și să dorească înflorirea lor Acest incident sociologic nu trebuie înțeles deloc în acest fel Mai degrabă trebuie presupus că clasele industriale și alte clase ale Spaniei, în înflorirea puterilor lor sociale și creatoare, au cucerit coloniile Stavshi într-o anumită relație cu acestea din urmă, au forțat coloniile să-și creeze singure și, deja ca o consecință a noului raport juridic, a avut loc o atrofie a activității lor sociale creatoare Mai degrabă, nu viața mentală și biologică a acestor clase a fost supraviețuită, ci capacitatea lor psihologică de a privi în depărtare, de a fi idealiști, în sensul științific și filozofic al acestui concept; sau poate este un conținut psihologic, adică cunoștințele sociologice erau la început, sau nu le aveau deloc - Un alt exemplu analog este, în unele privințe, Anglia modernă Statisticile ei se opresc din ce în ce mai mult la faptul trist că în Marea Britanie numărul relativ de persoane angajate în muncă productivă (în sensul economic restrâns al cuvântului) scade în fiecare an, dar numărul persoanelor angajate în comerț și care participă la transport creste În paralel cu acest proces, activitatea productivă se ridică în coloniile imperiului Întrucât acest fapt care ne frapează nu este un produs al creșterii interne a sistemului economic modern, ci este o consecință a transferului de Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ puterea din țara mamă în India etc , trebuie concluzionat că, din cauza insuficienței cunoștințelor sociologice, clasele industriale engleze mărșăluiesc constant spre ruina lor Cu alte cuvinte, dacă planurile imperialiste ale Secretarului de Stat în retragere Chamberlain reușesc, atunci eliminarea unui anumit aspect al vieții psihice a poporului englez va fi produsul unei slăbiri a conștiinței lor psihologice În funcție de relația juridică pe care Anglia a devenit și va deveni în viitorul apropiat cu coloniile sale, există o latură importantă a activității sociale creatoare a națiunii engleze și, în consecință, însăși soarta acesteia din urmă - Aceste două exemple clarifică suficient ideea că înflorirea sau declinul, viața sau moartea socio-culturală a unui anumit organism social depinde doar de relațiile care se desfășoară în cadrul unui anumit complex social și între acesta și alte cercuri socio-culturale Depinde de aceste relații dacă o serie întreagă de sentimente sociale, manifestări voliționale, idei, opinii, forme de activitate și evaluare vor trăi sau vor înflori Dorind, așadar, să se stabilească tipurile și felurile de viață socio-culturală, este necesar să se apeleze la relațiile și categoriile la care se reduce Să revenim totuși la problema care ocupă direct Natorp și să rezumam cele spuse Nici dezvoltarea nesfârșită a conștiinței în general și a socialului în special, nici incompletitudinea notorie a organismului social nu pot fi invocate ca argument împotriva posibilității muncii socio-științifice în spiritul empirismului critic În primul rând, activitatea socială, ca fenomen al conștiinței, poate apărea întotdeauna în fața ochiului cunoaștere, ca un întreg sau suma acestora, în al doilea rând, dezvoltarea nesfârșită a conștiinței sociale poate și ar trebui uneori privită doar ca punctul nostru de vedere, în al treilea rând, tot ceea ce este în proces de mișcare constantă poate fi observat cu ajutorul conceptelor în stare de repaus, în stare statică, ca să spunem așa Este destul de adevărat că natura obiectelor științelor naturale este fundamental diferită de obiectele științei sociale Această diferență merge chiar atât de

departe încât, în timp ce investigația științifică a primei trebuie să fie considerată Questions of Philosophy, voi , Biblioteca "Runivers" D K O I G E N cu principiul continuitatii tranzitiei, pentru cunoasterea acesteia din urma este necesara folosirea categoriei relatiei, categorie care precede in cunoasterea stiintelor naturii, logic si istoric, principiul continuitatii Mai departe, s-a dovedit că în domeniul științelor naturii, obiectele, pentru a fi gândibile, trebuie să fie percepute în mod sensibil, sau cel puțin trebuie să fie perceptibile prin natura lor, în timp ce în domeniul științelor sociale, obiectele pot fi doar gândibile Să rezum cele spuse: concluzia importantă, deși nu pentru prima dată obținută, dar, în orice caz, aprofundată de filosofia socială a idealismului cu privire la specificul obiectelor științei socio-istorice, nu conduce la o negarea posibilității unei științe sociale pozitive în spiritul empirismului critic Această poziție, câștigată de la Natorp, este deja o victorie pozitivă asupra scepticismului social-filosofic, ale cărui consecințe nu sunt totuși locul unde să vorbim aici * * * Pentru a îndeplini sarcina de elucidare critică a principalelor prevederi ale filosofiei sociale idealiste, este necesar să ne întoarcem la încă două probleme, a căror soluție, după cum va fi convins cititorul, constă în rezultatele de mai sus Aceasta este problema caracterului general al metodelor științelor sociale și problema conexă (pentru Natorp în întregime și direct, pentru noi doar indirect) a progresului culturii Pot fi relativ scurt aici, întrucât prima sarcină pentru Natorp, ca sceptic al științelor sociale pozitive, nu există, iar elucidarea celei de-a doua nu merită, după tot ce s-a spus, o muncă deosebită Un cercetător serios al fenomenelor lumii trebuie să-și amintească întotdeauna că punctul de vedere filozofic general asupra experienței și metodele care sunt utilizate în cunoașterea unui anumit nivel de experiență, atât în sursa, cât și în valoarea lor, sunt de natură epistemologic diferită Este sarcina filozofului, și nu a lucrătorului științific, să le reducă la un numitor metafizic Metodele prin care cineva stăpânește direct diferitele sfere ale experienței sunt variate, în funcție de însăși natura gamei de fenomene investigate Aceste metode sunt, parcă, ascunse în experiența dată, sunt indispensabile Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ funcția sa prețioasă, ele îi sunt imanente Punctul de vedere general, postulat de mintea critică, ca sarcină principală, supremă, a unui anumit domeniu științific sau a științei în general, se află mult deasupra experienței Numai cu ajutorul ei începem să vedem în lumea experimentală ceva pe care simplul ochi al unui om de știință nu îl vede, dar pe care chiar și experiența științifică îl poate eventual, dacă nu respinge, atunci nu recunoaște Viziunea evolutivă asupra lumii, în spiritul lui Heraclit sau Hegel, Darwin sau Spencer, este, de exemplu, un astfel de punct de vedere filozofic Este imposibil să-l obținem experimental Relația sa funcțională cu experiența trebuie întotdeauna dovedită (excluzând, totuși, dovada metafizică a universalității ei) Dar uneori mintea generalizantă a unui om de știință poate extinde o metodă de știință experimentală până la limitele unui astfel de punct de vedere filozofic Și în știința socio-istorică, varietatea metodelor de cunoaștere nu este în niciun caz un dezavantaj Dar aici, ca și în știința naturii, punctul de vedere general urmărit poate aduce la viață una sau alta metodă funcțională pentru o experiență dată În ciuda, de exemplu, concepției că omul nu este doar o ființă supusă și supunând întreaga lume legii cauzalității, i e nu doar un membru al "naturii", ci, dincolo de aceasta, o ființă care își pune sarcini și privește lumea prin prisma unei conexiuni

teleologice - totuși nu există niciun motiv să refuzi să folosești toate formele de necesitate cauzală în cunoaștere a fenomenelor sociale şi culturale Chiar dacă ținem cont de faptul că viziunea teleologică asupra lumii socio-istorice este, parcă, funcțională și înrudită cu aceasta din urmă și că în acest fel, din punct de vedere metafizic opțional empiric, ea capătă toată puterea de o metodă imanentă, atunci nici atunci caracterul pozitiv al științei sociale nu se pierde Într-adevăr, în esență, așa cum învață însăși filosofia socială idealistă, doar acel sistem de scopuri trece din aria sa a ceea ce ar trebui să existe la ființă (într-un sistem de relații necesare) care nu merge împotriva cu propria ființă, adică în final, după părerea noastră, cu principiul identității necesare Fiecare tehnică demonstrează acest lucru Stabilirea obiectivelor care trebuie realizate și găsirea mijloacelor pentru implementarea lor ar trebui să fie consecventă Biblioteca "Runivers" D KO YGEN a fi (ceea ce nu este acelaşi lucru cu a fi determinat) cu natura fiinţei Răspunsul la întrebarea: cu ce latură a existenței sunt de acord, metafizic, real-empiric, ideologic, iluzoriu sau altul? - depinde de fiecare caz dat, precum și de viziunea generală asupra lumii Pe acest acord se bazează, printre altele, poziția că ideea nu este o iluzie, aparent, așa cum crede "idealismul" romantic, că conține mai degrabă potențialul acordului bio-ontologic cu latura necesară a realității a liberului arbitru în sens metafizic, totuși manifestările sale (Erscheinúngen)-activitatea umană, ca orice fenomen natural-spune Kant-este determinată de legile generale ale naturii activitatea, e încă supusă unor legi care nu au nimic de-a face cu arbitrarul oportunitatea sau efortul personal de adaptare Scopul gândirii socio-științifice pozitive este de a dezvălui bio-ontologia tipurilor socio-culturale și a tipurilor acestora, de exemplu crearea unei legislații filosofice care să acopere viața întregului socio-cultural, în conformitate cu anumite forme adecvate ale principalelor două principii care se presupun reciproc: cauzalitatea și identitatea Metodele de stabilire a acestei legislații vor depinde de domeniul de experiență dat Chiar și logicienii trebuie să se conformeze naturii experienței în stabilirea metodelor "Niciodată", scrie Windelband, "nu a crescut o metodă fructuoasă cu ajutorul unei construcții abstracte sau a considerațiilor pur formale ale logicienilor; sarcina lor este de a reduce ceea ce a fost aplicat cu succes în cazuri izolate la forma sa generală și, în consecință, de a stabili în mod clar sensul, valoarea cognitivă și limitele aplicării sale) Numai odată cu dezvoltarea științelor naturale experimentale moderne, logicienii au reușit să dea o "idee corectă despre metoda inductivă" v) I Kants sãmmtliche Werke Leipzig, Léopold Voss, IV, Bd , p -) "Natûrwissenschaft und Geschichte", p - Discurs rostit în Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SOCIALĂ Știința socială trebuie să-și ia exemplul din cea mai recentă biologie Acolo nu se mai pune întrebarea: explicație mecanică, sau teleologică? dar se întreabă: care este zona sau latura fenomenelor în care lanțul teleologic de relații explică cel mai clar esența unui proces dat și care este cea în care nu este capabil să facă acest lucru și unde este necesar să se recurgă la un alt tip a relațiilor, mecanice, relația de coexistență simplă etc Și aici, aparent, cursul nu în întregime conștient al creativității științifice a dus la faptul că principiile generale ale speculației filozofice au fost degradate la o metodă imanentă experienței Aplicarea diferitelor metode pentru găsirea unui singur adevăr a eliberat conștiința științifică de amestecarea scarei care este atașată fenomenului pentru cunoaștere, cu rezultatul cunoașterii Și în știința socială, teleologia ar trebui să joace doar

rolul uneia dintre numeroasele metode Chiar și într-un viitor relativ îndepărtat, când societatea umană va fi mai bine organizată, nu se poate spune că în evaluarea științifică a evenimentelor sociale se poate renunța la un punct de vedere teleologic sau la o scară teleologică Există două considerații pentru aceasta În primul rând, teleologia nu poate fi declarată scopul suprem al cunoașterii științifice și, în al doilea rând, oricât de organizată ar părea o societate, legile nu vor înceta niciodată să opereze în ea, decurgând din faptul existenței unor tipuri socio-culturale, societatea ca atare și din relațiile de evaluare asociate cu cultura în general Există întotdeauna posibilitatea de a afirma că poate fi organizată diferit și mai oportun Cererea noastră se reduce astfel la faptul că studentul vieții sociale și culturale ar trebui să folosească multe metode și fiecare la locul lui Trebuie amintit că, din punct de vedere științific, fiecare domeniu de experiență are propriile sale unități de măsură, propria sa scară de judecată În natura fenomenului fizic al căldurii constă faptul că înălțimea acestuia este măsurată cu un termometru Este absolut inacceptabil și inutil să măsori temperatura unui poligon matematic Așa cum este imposibil să comparăm un pud cu un arshin, la fel cum este imposibil să reducem mijloacele prin care suntem capabili să ne imaginăm conceptul de fenomene dintr-o clasă, care Biblioteca "Runivers" D K O Y G EH b un mijloc care ajută să vă faceți o idee despre fenomenele unei clase fundamental diferite, nu este permisă identificarea unei metode de cunoaștere cu alta, de exemplu, teleologia cu o vedere mecanică Trebuie amintit că există o anumită dependență funcțională între datele experienței și metodele de cunoaștere a acesteia; din punctul de vedere al criticii funcţionale rezultă că până nu se va studia toată experienţa în toată complexitatea şi specificitatea, până atunci nu vor fi la vedere toate modalităţile de cunoaştere a ei Prin urmare, este inutil și dăunător pentru progresul științei să se angajeze într-un experiment cu unul odată pentru totdeauna mijloace de cunoaștere gata făcute și o măsură a întregii diversități a lumii lui Dumnezeu Ca urmare a ignorării acestui punct de vedere, astfel de curiozități s-ar putea dovedi, printre altele, că o întreagă galaxie de filozofi și oameni de știință a naturii căutau (și caută în continuare) "locul de reședință" al sufletului uman, care este tot la fel dacă au început să caute emoţii estetice într-un paralelogram Nimeni nu este încă în situația de a stabili o dată pentru totdeauna bazele și legile oricărei științe Nu este greu de demonstrat că multe dintre regulile și fundamentele științei, emise de Kant ca cuprinzătoare și permanente, poartă pecetea științei unei anumite epoci și sunt potrivite doar în anumite limite și în raport cu un anumit tip de experiență Luați, de exemplu, principiul kantian al continuității menționat mai sus Se mai poate dovedi că în prezentarea logicii moderne, științele socio-istorice și socio-culturale suferă fie de atitudinea critică predominantă față de posibilitatea existenței lor, fie de puțina cunoaștere a compilatorilor de logici cu toată profunzimea și importanța problemelor socio-culturale, sau din starea deplorabilă a disciplinelor înseși Este foarte interesant de observat aici, apropo, faptul profund instructiv că, cu cât un popor este mai jos în dezvoltarea sa culturală, cu atât mai puțin cunoașterea lui cu lumile care îl înconjoară și cu cât lumile care îl înconjoară sunt mai înguste, cu atât metodele sunt mai omogene din cunoștințele sale, cu atât este mai înclinat să coase într-un fenomen fundamental diferit Ca orice cunoaştere, social-ştiinţificul trebuie în primul rând să se elibereze de istoricismul care îl

paralizează şi să se angajeze în stabilirea legilor teoretico-sociale, mincind Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ în baza căminului, ca atare, de tip socio-cultural dat, tipurile acestuia etc Aceste legi, obţinute printr-o mare varietate de metode, ca toate legile teoretice şi empirice, vor fi de natură ipotetică Filosofia socială idealistă analizată nu oferă motive să ne oprim asupra naturii legilor teoretice ale științei sociale, asupra modalităților de realizare a acestora și asupra tipurilor acestor legi Se mulțumește să stabilească principiul unic al progresului culturii Toată atenția noastră trebuie deci îndreptată către ea, cu atât mai mult cu cât, din punctul de vedere pe care îl dezvoltăm, nu există niciun motiv să refuzăm stabilirea principiilor dezvoltării progresive Numai cunoscând toate formele legilor teoretice din punct de vedere social, se poate începe să creeze o teorie a procesului socio-istoric, care nu exclude în niciun caz ideea de progres și dorința de implementare a acestuia A abandona ideea de progres ar însemna a cădea în eroarea menționată mai sus a concepției materialiste și naturaliste, conform căreia omul, acest creator al legislației științifice naturale, se subordonează acesteia din urmă și se identifică cu ea Faptul că legislația pur științifică, ca teoretic-empiric, are întotdeauna un caracter ipotetic, lasă în urmă celui mai înflăcărat adept al științei pozitive libertatea de a crea viață în numele progresului Dar, pe lângă aceasta, toată filosofia critică, care apără atât de energic drepturile științei empirice, nu vorbește despre o iluzorie, ci despre o adevărată libertate autosuficientă a individului și, în consecință, despre ideea de progres Ocolind teoria progresului, ca principiu regulator, numai Hegel a putut cu ajutorul grandioasei sale încercări metafizice, care a redus la un numitor libertatea și necesitatea, ceea ce există și ar trebui să fie, apariția istorică (Werden) și dezvoltarea istorică (Entwickelung) În esență, el a încercat să stabilească identitatea unui incident istoric cu evoluție (progres) istorică în urma lui Hegel și Marx, când el, fiind în școala revizionismului tânăr hegelian, s-a întors din nou la vechiul Hegel Dar ideea progresului în Marx a suferit o înfrângere semnificativă Din punct de vedere al realismului metafizic Biblioteca "Runivers" D KO YGEN Hegel, toată viața lumii a fost redusă, în cele din urmă, la creativitatea conștiinței și a legile ei, mai clar, istoria cunoașterii și autocunoașterii și istoria umană imanent creatoare le-au fost transmise ca una; Viziunea lui Marx, pe de altă parte, a declarat creativitatea umană liberă ca fiind doar o reflectare necesară în conștiința omului a "forței vitale" a istoriei care se dezvoltă conform legilor imanente, adică ale organismului social și economic Marx i-a dat lui Hegel o colorare naturalistă Când perspectivele creativității sociale pozitive s-au deschis în Europa, pe scena gândirii sociale au apărut neomarxismul și neokantianismul, al cărei scop practic principal este acela de a reveni creativității sociale și umane libertății sale autonome Nu este, așadar, de mirare că neomarxismul a făcut primul pas către neo-kantianism, a cărui sarcină filosofică principală a constat întotdeauna în evaluarea conștiinței științifice, a conștiinței de sine științifice, adică în stabilirea granițelor dominației stiinta critic-empirica asupra personalitatii umane creatoare Nu este mai puțin surprinzător că neokantianismul și-a văzut în neomarxism aliatul de drept Alianța dintre descendenții critici ai lui K ant și Marx, în virtutea tuturor acestor lucruri, s-ar putea încheia în primul rând pe baza metodologiei formale și cu greu poate merge mai departe, decât dacă, desigur, cutare sau cutare tendință nu cădea în eclectism Critica și istoricismul naturalist vor

rămâne întotdeauna opuse ireconciliabile și nu poate fi vorba de fuziunea lor reciprocă Neokantienii unilaterali și mai consecvenți, ca și neo-marxiştii, au căzut curând în genul de scepticism progresiv definit mai sus și, abandonând pentru moment știința socială pozitivă, au împins ideea progresului cu toate forță mai mare, care trebuia să conducă inevitabil la predicarea exclusivă a idealismului dogmatic Neo-Kantianul Natorp a mers pe această cale în domeniul gândirii sociale Este imposibil să se stabilească legile vieții sociale, crede Natorp, dar se poate indica linia generală progresivă a vieții sociale, adică direcția în care trebuie să meargă dezvoltarea organismului social dacă vor să progreseze Cu alte cuvinte, este posibil să se stabilească o reglementare Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ kon (de fapt, atitudinea dorită), în rest, "teoria" progresului, dar nu teoria unui proces social care se desfășoară spontan Fiecare teorie a progresului necesită, însă, un criteriu sau unitate de măsură deductiv, a priori, prestabilit Această unitate, după cum se știe, Natorp o găsește în natura dezvoltării cunoștințelor Formula progresului cunoașterii este, alături de ea, fără greș formula progresului vieții sociale Și întregul proces al vieții sociale cunoscut de noi până astăzi poate fi privit din unghiul de viziune al formulei dezvoltării progresive Evident, Natorp recunoaște în tăcere că în întregul proces socio-istoric avem de-a face exclusiv cu progres Această propoziție, însă, nu este incompatibilă nici cu faptele, nici cu principiile metafizice de bază, pe care le vom vedea mai jos Ca și în natură, așa și în viața publică a oamenilor, se irosește multă forță și, privind formele terminate ale vieții sociale sau naturii și amintindu-și istoria complexă și complicată a creșterii lor, se poate spune adesea: "ce păcat că așa și cutare și cutare "forțe" nu au servit deloc la formarea formelor existente și emergente ale naturii și ale vieții socio-culturale" Nici în domeniul cunoașterii, nu totul se întâmplă după formula: mergi înainte sau stai pe loc Istoria științei cunoaște multe cazuri de mișcare a gândirii, însoțite de o regresie a cunoașterii Și în zona conștiinței pure, în convingerea noastră profundă, este imposibil să stabilim odată pentru totdeauna o astfel de formulă, despre care s-ar putea spune că doar ea transformă orice experiență în cunoaștere Formulele progresului pot juca aici doar rolul unui principiu euristic Mijloacele prin care experiența mai naivă este transformată în critică sau cogniție sunt într-o relație funcțională cu experiența însăși Dacă, totuși, se consideră că nu sunt deja cunoscute toate sferele fundamental diferite ale experienței, atunci aceasta exprimă opinia că nu toate mijloacele de prelucrare a experienței sunt deja existente și, în consecință, toate legile care guvernează progresul cunoașterii sunt încă în vigoare dispărut Aceasta arată cel mai izbitor că nu este încă posibil să vorbim a priori nici măcar despre o formulă absolută, atotcuprinzătoare, pentru progresul cunoașterii Biblioteca "Runivers" d Dar cea mai serioasă, ca să spunem așa, obiecție imanentă la formula generală pentru progresul tuturor timpurilor trecute și viitoare poate fi făcută pe baza naturii menționate mai sus a conștiinței La urma urmei, nu numai metodologic, ci și conștiința real-științifică, ca și alte tipuri de conștiință, nu este terminată Cum se poate stabili legea dezvoltării întregii conștiințe, având în fața sa doar momentele sale separate? La urma urmei, gândirea transcendentală nu a fost încă dezvăluită (în ciuda întregului kantianism) în toată plenitudinea și completitatea ei Natorp, respingând posibilitatea stabilirii unor legi care să guverneze conștiința socială, din cauza incompletitudinei notorii a acesteia din urmă, încearcă să impună aceleiași conștiințe

sociale legea dezvoltării, obținută de el prin examinarea naturii conștiinței științifice Dar conștiința științifică este într-adevăr neterminată, altfel am avea o metafizică științifică universal obligatorie Discontinuitatea conștiinței ca atare vorbește și împotriva stabilirii unei formule generale pentru progresul întregii conștiințe Este încă mai puțin permis să spui ceva asemănător în legătură cu viața socială S-a remarcat deja mai sus că, pe lângă relațiile teleologice pe care nu se poate baza decât teoria progresului a lui Natorp, în viața socială operează o serie de legi cu totul diferită Aici trebuie adăugat că fermentul psihic şi biologic al existenţei sociale creează încă multe dificultăţi pentru posibilitatea dominaţiei exclusive a principiului teleologic în dezvoltarea vieţii sociale Capacitatea conștiinței de a se transforma într-un proces manifestat mecanic, capacitatea de imitare socială, acel "imperceptibil" în viață pe care îl simte toată lumea și care cu greu și nu oricine, însă, se traduce în limbajul gândirii cristalizate, în cele din urmă, raporturile juridice decurgând din existența unor tipuri, grupuri, clase etc , ca atare, toate acestea paralizează mișcarea pe linia progresului social continuu În plus, avem mereu de-a face cu un anumit tip de civilizație, cu un anumit tip de dezvoltare socială și, prin urmare, nu putem vorbi decât de progres în cadrul acestui tip dat Teoria progresului, care nu ține cont de condițiile excelente ale culturii sale, ale epocii și ale specificului socio-psiho   fundamentele biologice, care sunt întruchipate în acest sistem socio-cultural, de la bun început este sortită sterilității Uneori devine o fantomă care provoacă un coșmar, sau se transformă într-o abstracție stearpă, care a secat toate sucurile vieții care l-au hrănit Dacă nu putem construi o formulă universală, este progresivă! despre dezvoltare potrivită pentru toate timpurile și epocile, atunci mai trebuie să știm în ce direcție ar trebui să se desfășoare viața culturii noastre, cu alte cuvinte, avem nevoie de o formulă de progres, dacă nu de lume, atunci de cultura noastră, iar asta implică trebuie să cunoască elementele de bază și conținutul în ultimul rând În linii mari, cei care, din diverse motive, nu se pot aventura într-o viziune asupra lumii, trebuie să aibă neapărat o viziune culturală Legarea valorii de bază a creativității culturale cu valoarea autosuficientă a ființei în general este deja o sarcină de ordinul doi Teoria progresului trece astfel în cunoașterea filozofiei culturii și a istoriei lumii Să ne oprim asupra aplicării de către Natorp a formulei sale de progres în trecutul istoriei omenirii Aici, evident, este acceptată poziția că între felurile individuale de activitate socială și funcțiile lor a existat întotdeauna o relație necesară pentru progresul întregului social Relația dintre tipurile de activitate umană care ar trebui să existe doar este luată involuntar drept una deja existentă Natorp a fost atras în această greșeală de singura, prin profunzimea și originalitatea sa în istoria gândirii, o viziune asupra cunoașterii și dezvoltării sale ca progres al conștiinței umane Prin analogie cu acest punct de vedere, el aparent concluzionează că viața socială nu poate exista altfel decât în conformitate cu principiile fundamentale ale progresului Este adevărat că din natura unui organism social rezultă că existența lui este sigură numai atunci când membrii săi sunt în conformitate cu condițiile sale de viață sau cu principiul său de viață Dar nu este mai puțin adevărat că acești membri, prin voința lor și a celorlalți, păcătuiesc, că organismul social adesea i) Cf munca mea: Die Kulturanscliauung des Socialismus Ein Beitrag zum Wirklichkeits-Idealismus, Berlin, , p etc   suferă de

boli cronice, că în viața socială există o scădere și o creștere a activității și că, spre deosebire de cunoaștere, viața socială și culturală poate trage existența fără norma obiectivului, această condiție necesară progresului științei Într-adevăr, un concept universal obligatoriu despre modul în care ar trebui să fie organizată societatea nu a fost încă dezvoltat, cu alte cuvinte, acea eră a obiectivității în domeniul "cunoașterii practice" la care visează studentul și prietenul lui Natorp Stammler nu a venit încă O asemenea obiectivitate de natură practică, aceeași pentru toate civilizațiile, din punctul meu de vedere, este imposibilă Natorp a trecut cu vederea existența unor tipuri istorico-culturale de viață socială și, prin urmare, nu a observat existența societăților sub acțiunea unor forțe clar regresive și neutre Nu orice tip de activitate din societatea umană este neapărat progresivă Aceasta nu exclude propunerea că, odată cu dezvoltarea acestui tip socio-cultural, odată cu creșterea cunoștințelor despre el și a conștiinței de sine a membrilor săi ca unități sociologice, odată cu creșterea activității morale și a intimității religioase, manifestările sale spontane vor avea loc se supune principiului progresist Să nu ne amăgim, însă, cu astfel de remarci de natură faptică Dezacordurile noastre cu privire la ideea de progres se bazează și pe diferențe în raport cu cele mai elementare principii metafizice Natorp a plecat de la poziția că o persoană, ca obiect al științelor sociale, diferă de o persoană, ca obiect al științelor naturale • Această diferență se reduce la activitate sau conștiință Viața socio-culturală, ca manifestare continuă a anumitor forme de conștiință, nu poate exista decât prin respectarea legilor existenței conștiinței în general Aceste legi sunt principiile oricărui progres În consecință, concluzionez în spiritul Natorp, toată viața socială a fost și este întotdeauna un progres continuu După ce a început cu critici, Natorp a încheiat cu dogmatism A început cu Kant, a ajuns la Platon, apoi s-a apropiat într-un fel de Leibniz și Hegel, adică a ajuns la optimismul socio-cultural al celor din urmă gânditori Lumea noastră - una dintre cele mai bune lumi - a fost predată de optimistul universal Leibniz, tot ceea ce există este rațional, tot ce există rațional - a declarat istoricismul german Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ gel Așa trebuie pusă întrebarea: sau întregul trecut a fost un progres continuu, atunci optimismul absolut al lui Leibniz va fi cu siguranță justificat și poate fi demonstrat și optimismul relativ-istoric al lui Hegel Atunci principiul progresiv care stătea la baza vieții lumii se manifestase deja în toată deplinătatea ei, iar idealul unei vieți superioare, idealul religiei mondiale, trecuse deja în realitate Sau, după cum cred, nu totul în istorie a fost progres, adică principiul de bază care stă la baza vieții creative cele mai intense și autosuficiente nu a fost încă reificat sau obiectivat și atunci este clar de ce avem dreptul să ne străduim pentru progres - Filosofia socială idealistă a căzut în contradicție cu ea însăși Pe de o parte, învață ea, tot ceea ce există presupune ceea ce trebuie să fie sau o idee, dar pe de altă parte, ea se vede obligată să concluzioneze despre întruparea completă a ideii Acest gen de antinomie ar putea fi provocat de dorința de a uni critica lui Kant cu dogmatismul lui Platon Legătura lui Platon cu Kant a creat contradicția marcată Dar este cert că dezvoltarea progresivă a avut loc în istoria culturilor umane într-o formă sau alta Nu putea fi altfel Dacă istoria omenirii nu ar fi cunoscut progresul, atunci nu ar exista deloc ceea ce numim pe bună dreptate cultură umană Progresul este întruchiparea în viața socială și culturală concretă a acelor principii pe care se bazează însăși

posibilitatea culturii umane Principiul de bază al progresului constă în creativitatea umană autosuficientă, adică în creativitatea întregului etern, atotcuprinzător, lipsit de contradicții Toate celelalte forme de manifestare a vieții progresiste, cum ar fi lupta împotriva complexelor reale-sociale învechite ale vieții, lupta împotriva exploatatorilor metafizici, ideologici și iluzorii, lupta pentru noi vederi și un nou mod de viață sau dorința de a stabili pacea între zonele de cultură existente, copierea imaginilor socio-culturale "ideale" demult învechite etc , etc - toate astfel de manifestări ale vieții, care în anumite condiții istorice pot părea necesare vieții unui anumit tip cultural, nici nu ar putea să fie de imaginat dacă nu ar fi - Biblioteca "Runivers" D KO YG E H creativitatea socială și culturală a mărșăluit în sensul menționat mai sus *)♦ Nu cunosc nici un alt domeniu în care poziția lui Opte vivum ex vivo să poată fi aplicată cu atâta drept ca asupra vieții culturii umane Dar se întâmplă, de asemenea, că epoci întregi, grupuri separate de persoane sau personalități separate, după cuvintele lui Hegel, "funcționarii spiritului lumii" se răzvrătesc împotriva însăși principiilor pe baza cărora întreaga lor ordine de viață, întregul lor tip socio-cultural, întreaga viață se odihnește, viața lumii ca atare; Se întâmplă, în plus, că principiul de bază al unui anumit tip cultural încetează să mai fie reprodus și doar forme de viață de ordinul doi, al treilea să-și ia locul în viața grupurilor și indivizilor, într-un cuvânt, se întâmplă ca oamenii în mod conștient sau ignoră în mod inconștient principiile creative de bază ale propriei vieți pentru o lungă perioadă de timp viață de propriul tip individual și socio-cultural - și apoi se oprește progresul, se instalează crize, ale căror manifestări au deja propriile cauze speciale, apar drame și tragedii pe scenă, epuizarea activității își urmează cursul firesc, mecanizarea forțelor vitale și indiferența vitală stăpânesc repede generații întregi Moartea bate la uşă Acestea sunt principiile de bază ale vieții sociale și culturale care sunt stricte cu popoarele, generațiile, clasele, indivizii pentru ignorarea principiilor lor creative fundamentale, aceasta este răsplătită pentru propriile "păcate" și pentru păcatele strămoșilor lor: voi avea răzbunare și eu va rambursa * * * Am încercat să arăt cât de șocante sunt obiecțiile unei filozofii sociale idealiste de tip pur, îndreptate împotriva pretențiilor juste ale unei științe socio-culturale pozitive, și cât de false sunt concluziile pozitive ale acestei tendințe Dacă științele ființei socio-culturale întâmpină obstacole la prima vedere, atunci nu sunt acolo unde le caută critica lui Natorp, adică nu stau în specificul ființei socio-culturale într-o dezvoltare superioară *) Mier lucrarea mea Die Kulturanschauung etc , p , și în alte locuri Biblioteca Runiverse FILOZOFIA SOCIALĂ acel sens Psihologismul în persoana lui Lazăr și Steinthal, Dilthey și Wundt au reacționat critic la obiectul cunoașterii științelor sociale și culturale La începutul anilor şaizeci ai secolului trecut, Lazăr şi Steinthal au subliniat faptul că în domeniul disciplinelor umanitare "suma" a două fenomene conţine întotdeauna mai mult decât "componentele" care o alcătuiesc iar Wundt repetă în esenţă acelaşi lucru gândit cu alte cuvinte când vorbește despre "sinteza sa creativă" ("schõp-ferische Synthèse") și despre "creșterea scopurilor" ("Heterogenie der Zwecke" sau cum o corectează din considerații filologice Barth "Heterogenitãt der Zwecke "), conform căruia, i) se creează ceva nou din două elemente spirituale, neconținute în elemente,) fiecare scop atins conține mai mult decât motivul care a adus acest scop la viață Profesorul Staudinger) și-a exprimat aceeași idee când a

spus că fiecare scop atins aduce la iveală multe scopuri neprevăzute Poziția asupra înmulțirii scopurilor o regăsește și Engels și Marx Dar niciunul dintre gânditorii menționați aici nu știe și nici nu vrea să știe că toate aceste dificultăți erau foarte bine cunoscute de Lazăr și Steinthal, acei doi oameni de știință originali nemeritat uitați Despre toate acestea vorbesc aici pentru a vă aminti de alte dificultăți și probleme ale disciplinelor socio-culturale Dar sunt departe de a epuiza critica la adresa cunoasterii sociale si culturale Cu cogniția socială și culturală, există încă și alte dificultăți epistemologice, socio-psihologice și socio-etice, pe care, apropo, școala sociologică subiectivă rusă le-a subliniat cu o forță deosebită, dificultăți în cele din urmă depășite Prelucrarea științifică a istoriei întâmpină, de exemplu, dificultăți încă deosebite, analoge cărora se întâlnesc în paleontologie Dar, pe de altă parte, rolul independent al gândirii pure spre deosebire de *) Mier "Einleitende Gedankeii" în "Zeitschrift fur Vôlkerpsy Mogie ünd Sprachwissenschaft") I Bd , , pagini şi în alte locuri) Vezi lucrarea sa talentată "Ethik und Politili, Ferd Dumnilers\erlag, Berlin Biblioteca "Runivers" D KO YGEN numit empirism pur nu va fi nicăieri în timp atât de profund apreciat ca tocmai în disciplinele socio-culturale Prin urmare, filosoful are dreptul de a aștepta o mulțime de lucruri instructive de la studiul fenomenologiei spiritului socio-cultural În general, o atitudine critică față de științele socio-culturale poate fi redusă la două categorii Unul își bazează critica și uneori scepticismul pe rezultatele înțelegerii obiectului cognoscibil, în timp ce celălalt își atrage obiecțiile din perspectiva rolului subiectului cunoaștere în știința socială Profesorul Natorp pare să nu fie conștient de acest din urmă tip de considerații critice Acest lucru, după scepticismul său socio-filosofic "progresist", nu-i este necesar De aceea nu m-am oprit aici asupra întregii laturi profund interesante ale epistemologiei socio-culturale În ceea ce privește problemele socio-etice și socio-pedagogice ridicate de Natorp, deși ar trebui tratate de filozofia socială, analiza lor depășește cu mult limitele sarcinii stabilite în acest articol D Koigen Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți S Zinger J St Mill, viața și lucrările lui Traducere din germană de L Ivanova, redactat de E Maksimova Ediția editorilor revistei "Educație" SPb , PC- p Semnificația enormă a lui D S Mill în istoria dezvoltării ultimei gândiri științifice și filozofice va fi cu greu dezmințită chiar și de cei mai înflăcărați adversari ai numitului gânditor Sistemul său de logică, cu cea mai detaliată expunere a procesului inductiv, cu dezvoltarea metodelor experimentale cunoscute, cu expunerea principiilor metodologice ale principalelor discipline morale, este una dintre cele mai mari lucrări ale literaturii logice din întregul secol al XIX-lea Dar nu se poate spune că principiile filozofice de bază ale lui Mill, empirismul său, și-au pierdut orice credit în ochii filozofiei de mai târziu Dimpotrivă, vedem că această tendință a fost recent foarte apreciată de unii reprezentanți de seamă chiar și ai gândirii filozofice germane, care au trecut printr-o școală strictă de critică (Laas, Paulsen) În fine, este imposibil să nu mai amintim de diferitele lucrări ale lui Mill, interpretând diverse probleme de filosofie practică (cu excepția cunoscutului "Utilitarism", a tratatelor sale "Despre libertate", "Despre subordonarea femeii", "Economie politică" , etc), lucrări care i-au câștigat de multă vreme faima binemeritată de publicist talentat și gânditor profund sincer, impregnat cu cea mai vie participare la toate problemele cele mai importante ale societății umane Întrebări de filosofie, carte θ

Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți Până acum, nici în patria gânditorului nu am putut găsi o lucrare detaliată care să acopere tot conținutul divers al filosofiei lui Mill Prin urmare, ar trebui să salutăm în mod deosebit monografia lui Zenger, care a devenit parte a celebrei biblioteci Froman ("Classics of Philosophy") Autorul, aparent, este pătruns de dragoste sinceră pentru gânditorul pe care îl caracterizează, a studiat bine lucrările acestuia din urmă, dar cu toate acestea, expunerea filozofiei lui Mill dată de Senger cu greu poate fi considerată pe deplin satisfăcătoare În ciuda unui studiu îndelungat al operelor lui Mill, autorul nu a fost întotdeauna capabil să pătrundă în spiritul filozofiei sale, să pătrundă în adevărata intenție a unora dintre lucrările sale, iar în expunerea lui Senger ne întâlnim adesea cu încercări de a stoarce conținutul specific al Conceptele lui Mill în cadrul gândirii filozofice germane Toate acestea, desigur, diminuează foarte mult semnificația lucrării lui Zenger, care, dacă ar fi fost realizată cu mai mult succes, ar fi putut servi ca un ajutor mai bun pentru cunoașterea filozofiei gânditorului englez Întreaga lucrare a lui Zenger constă din șapte secțiuni mult inegale Prima dintre ele este o mică introducere, în care autorul încearcă să clarifice atitudinea lui Mill față de filosofia anterioară Influențele gândirii filozofice engleze, sub care s-au format concepțiile de bază ale lui Mill, sunt în general indicate corect, deși autorul nu notează destul de clar influența asupra lui Mill de la Hume și Bentham Pe bună dreptate, subliniind, în continuare, în principalele lucrări ale lui Mill, predominanța simpatiei pentru analiza fenomenelor sociale, Zenger nu are dreptate când afirmă că "Mill nu a simțit nevoia puternică de a clarifica singur întrebările despre esența percepției, despre realitatea lumii exterioare, despre conceptul de substanță, despre relativitatea cunoașterii umane", pentru că toate aceste probleme, după Zenger, sunt atinse doar într-un eseu polemic împotriva lui W Hamilton Dar, la urma urmei, unele dintre aceste și alte întrebări similare ale filosofiei teoretice sunt deja tratate în Logic și nu avem niciun motiv să afirmăm că Mill nu ar fi supus aceste probleme unei discuții mai detaliate în vreo lucrare nouă, dacă Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE El nu ar fi avut ocazia să abordeze aceste întrebări fundamentale ale filosofiei în Examenul său A doua secțiune este dedicată biografiei și caracterizării lui Mill Autorul folosește destul de liberal celebra Autobiografie și câteva alte surse (de exemplu, Bain), dar atinge prea puțin ultima perioadă din viața lui Mill (în special activitățile sale ca deputat în Parlament) În general, înalta personalitate morală a lui Mill, care a numit "Sfântul Raționalism", nu se profilează în fața noastră în toată intensitatea ei, sunt multe eseuri ale autorului și este păcat că post-opera de înfățișarea spirituală a filosofului nu a profitat de opera sa , o caracteristică binecunoscută a lui G Brandes) S-ar putea dori în continuare mai multă minuțiozitate în aprecierea semnificației istorice și filosofice a lui Mill, deși și acum principalele trăsături ale acestui filosof, care determină vitalitatea principiilor sale, sunt indicate corect Zenger remarcă pe bună dreptate că Mill, "înțelegând pe deplin importanța științelor spiritului pentru viața culturală, mai conștient decât aproape toți ceilalți filozofi ai epocii sale au încercat să pună dezvoltarea lor pe o bază științifică Astfel, el a căutat să stabilească între științele naturii și științele spiritului acea relație care a devenit atât de decisivă pentru dezvoltarea filozofiei moderne profunzime, care a fost rezultatul participării sale ardente la viața culturală a omenirii" (- pagini) S-a acordat

suficient spațiu prezentării opiniilor logice ale lui Mill în comparație cu alte secțiuni ale cărții, dar nu se poate spune că autorul a oferit o descriere complet corectă și detaliată a celebrei opere a filosofului englez În ciuda a două paragrafe cu titluri precum "Caracterul general al logicii lui Mill" și "Caracteristicile generale ale logicii", autorul nu stabilește întotdeauna cu exactitate semnificația esențială a conceptelor logice ale lui Mill și, cel mai important, se oprește la o expunere mai detaliată a acele părți ale logicii care aveau o importanță mai mică în ochii lui Mill Deci, evident, sub influența lui - * Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE În lipsa unei lucrări majore cunoscute despre logica lui Siegwart, Zenger vorbește în detaliu comparativ despre analiza judecăților, deși Mill nu a evidențiat deloc acest departament al logicii, și însăși interpretarea punctelor de vedere ale lui Mill în prezentarea autorul german poartă urme clare de acțiuni din partea logicienilor autohtoni Dimpotrivă, Zenger atinge relativ scurt alte departamente esențiale ale logicii lui Mill, vorbește destul de fluent despre metodele cercetării experimentale, nu clarifică conceptul lui Mill despre legile naturii și ignoră complet clasificarea erorilor logice Autorul consacră un capitol special caracterizării logicii lui Mill a științelor morale, dar este prea succint, nu conține o prezentare în relief a acestei părți importante a operei logice a lui Mill, nu arată relația dintre metodele prezentate aici și dezvoltarea în continuare a principiilor metodologice în științele spiritului, cu care suntem să intrăm în cele mai noi lucrări despre logică ale lui Wundt și Sigwart Următorul capitol conține o caracterizare a fenomenalismului lui Mill, așa cum ne este revelat în principal în capitolele ii și "Studii despre filosofia lui W Hamilton" Din nou, s-ar putea dori mai multă minuțiozitate, cu atât mai mult cu cât alte secțiuni ale acestei lucrări, atât de importante pentru clarificarea opiniilor lui Mill, au rămas aproape neatinse de autor Nicio altă parte a cărții lui Zenger nu merită mai mult reproș, deoarece autorul nu a fost întotdeauna capabil să intre în spiritul filozofiei lui Mill decât secțiunea despre concepțiile morale ale lui Mill În loc să extragă din acesta din urmă, după un studiu atent al utilitarismului, o modalitate de prezentare a concepțiilor etice ale filosofului, Senger abordează această lucrare cu un cu totul alt standard și oferă o expunere a acesteia prin prisma filosofiei morale a lui Kant Prin urmare, încă de la început, expunerea este amestecată cu remarci critice și este dificil pentru cititor să-și formeze o idee destul de clară despre utilitarismul lui Mill În același capitol, autorul face remarci destul de succinte despre scrierile lui Mill - pe probleme de etică socială "Despre libertate", "Economie politică" etc), și el Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE nici măcar nu menționează celebrul tratat al lui Mill Despre supunerea femeii Ultimul capitol al cărții lui Zenger poartă titlul Reflections on Eternity Acest titlu nu corespunde pe deplin conținutului, întrucât binecunoscutele "Trei experiențe despre religie", publicate după moartea autoarei, nu sunt epuizate de reflecții asupra eternității, ci ating probleme mai diverse și mai complexe (despre relația dintre religie și știință, morală și religie, despre rolul religiilor istorice etc) Tratatul lui Zenger "Natura" este prezentat mai detaliat Un alt articol, Beneficiile religiei, este atins pe scurt și aproape nu se oferă nicio idee despre cea de-a treia și cea mai aprofundată lucrare a lui Mill despre filosofia religiei, Theism, care conține o expunere a concepțiilor deiste ale lui Mill În ciuda acestor neajunsuri, uneori destul de semnificative, cartea lui Zenger rămâne în continuare cel mai

bun ghid (în rusă) pentru familiarizarea cu filosofia lui Mill Este, desigur, departe de a fi considerată exhaustivă, dar conturează totuși toate punctele esențiale din punctele de vedere ale faimosului empiric englez Din păcate, din punct de vedere stilistic, cartea conține și neajunsuri semnificative Este scris într-o germană destul de grea și nu este ușor de citit În traducerea în limba rusă, acest neajuns apare și mai clar, deoarece traducătorul, se pare, a încercat să păstreze prea literal textul german și a făcut puțin pentru a elimina asperitatea originalului Aparent, puținele citate în limba engleză găsite în carte au prezentat unele dificultăți pentru traducător Evident, așadar, o notă, aflată la pagina a originalului, a fost omisă Probabil din această cauză, la pagina a traducerii, numele celebrului istoric englez este transmis prin cuvântul "Grote" O mică omisiune în ultima secțiune (cu privire la cel de-al treilea "experiment") al lui Mill, trebuie să ne gândim, nu a depins de voința traducătorului Este probabil ca vreun defect tehnic să fie pus pe seama coruperii textului la mijlocul a pagini ale traducerii N Vinogradov Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Oswald Kulpe Filosofia modernă în Germania Caracteristicile direcțiilor sale principale Traducere din germană M Lemberk, editată și cu prefață de prof H N Lange Autorul acestui studiu interesant și-a propus să ofere atât o caracterizare, cât și o evaluare critică a principalelor curente ale filosofiei germane moderne El își prefață cercetările cu o elucidare a relației dintre filozofie și științele speciale și o descriere generală a principalelor curente ale gândirii filosofice germane Evoluţia atitudinii filozofiei faţă de ştiinţele speciale se poate reduce, potrivit lui Külpe, la următoarele etape principale La început, filosofia și știința erau identice (chiar și în secolul al XVIII-lea se pot indica urme clare ale unei astfel de relații); apoi filosofia a încercat să-și asume, în raport cu științele speciale, care au dobândit treptat o oarecare independență, rolul de conducător Și, în sfârșit, ultima fază a acestei evoluții, atât de caracteristică epocii noastre, este eliberarea completă a științelor speciale de sub jugul filosofiei; au reușit să-și găsească propriul drum, iar în raport cu ele, filosofia modernă nu își asumă decât modestul rol de complement Același din urmă se manifestă în direcții: I) filosofia modernă completează discipline speciale cu ajutorul teoriei cunoașterii și logicii,) cu ajutorul metafizicii, care formalizează și aprofundează concluziile științelor speciale, și h) cu ajutorul ajutor de cercetare care se desfăşoară în spiritul şi după metodele ştiinţelor speciale Toate științele provin din premise care trebuie expuse, verificate, conectate sistematic și fundamentate Desigur, este imposibil să găsești ceva asemănător în limitele științelor speciale în sine, deoarece semnificația unor astfel de premise depășește granițele fiecăreia dintre științele speciale în special Asemenea premise sunt bazele și principiile oricărei științe; prin urmare, filosofia, în măsura în care se ocupă de ele, poate fi numită știința principiilor Pentru această primă sarcină a filozofiei, adică la fundamentarea teoriei cunoașterii științifice (științei) se adaugă o a doua sarcină, care constă în științific Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE ■ o nouă dezvoltare a unei viziuni asupra lumii, care nu numai că ar completa și uni cunoștințele științifice, dar ar satisface în același timp nevoia practică de înțelegere bine fundamentată a vieții Și atâta timp cât această nevoie există și atâta timp cât progresul cercetării științifice este posibil, va fi datoria filosofiei să îndeplinească această sarcină, care nu își poate găsi soluția în limitele unei științe speciale, sau chiar a tuturor

științelor speciale Astfel, ne ocupăm din nou aici, ca și în primul caz, de zona de filozofie specială Numele "vechi" pentru această parte a filosofiei este metafizică Metafizica modernă, spre deosebire de predecesorul ei speculativ, se învecinează cu științe speciale, unde acestea din urmă se opresc și nu oferă călăuzire spiritului uman care se străduiește în depărtare O astfel de metafizică "inductivă", adică metafizica, adiacentă metodologic cu cunoașterea pozitivă a timpului nostru, este noua formă în care pot fi fundamentate viziunea lumii și înțelegerea vieții Și, în sfârșit, a treia sarcină a filosofiei (cea mai supusă fluctuațiilor) este pregătirea de noi științe speciale și cunoștințe științifice speciale Astfel, s-a pus începutul "relațiilor pașnice și consonante" între filozofie și științe speciale Noul slogan al filosofiei nu mai vorbește dincolo de științele speciale, ci prin ele Filosofia și-a abandonat metoda speculativă și a intrat, parcă, în predarea științelor speciale, iar acestea din urmă sunt acum înclinate să recunoască necesitatea și avantajul de a completa cercetările lor cu filozofie Dar dacă trebuie să afirmăm că toată gândirea filosofică modernă este acum cuprinsă de nevoia de a se alătura științelor speciale, atunci chiar această legătură se realizează totuși în diferite moduri și, în funcție de modul în care se întâmplă, se pot distinge curente principale în domeniul modern Filosofia germană: pozitivism, materialism, naturalism și idealism Pozitivismul renunță complet la metafizică, care ar completa opera științelor de specialitate, și se ocupă de filozofie doar în sensul celorlalte două sarcini ale sale - logica și teoria cunoașterii Dimpotrivă, materialismul, naturalismul și Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți idealismul consideră că dezvoltarea unei viziuni asupra lumii și a înțelegerii vieții este o sarcină deosebit de semnificativă și o chemare a gândirii filozofice Materialismul, naturalismul și pozitivismul vor să fie o filozofie pură a realității; prin urmare, ei se feresc complet de metafizica, care completează și încununează științele și se străduiește pentru adevărata esență a lucrurilor Materialismul se bazează în întregime pe știința naturii și așteaptă de la ea instrucțiuni cu privire la ceea ce ar trebui să gândești despre ființă și despre tot ceea ce se întâmplă în lume, fără a exclude principiul spiritual Naturalismul ridică însă această concepție la gradul de îndrumare pentru întreaga sferă practică a vieții noastre, inclusiv aici viața morală a omului Pozitivismul este departe de a fi o astfel de evaluare unilaterală a științelor naturale, a experienței externe și a realității Se bazează pe fiecare experiență, pe toate științele speciale și pe totalitatea realității și a cunoștințelor ei Pozitivismul consideră orice speculație ca pe un joc zadarnic, inactiv, cu imagini și cuvinte În filozofie, potrivit pozitivismului, nu există altă metodă decât metoda cercetării aplicată de științele speciale, iar limitele cunoașterii care există pentru aceste discipline sunt în același timp limitele filosofiei Dar însăși limitele disciplinelor de specialitate (cu excepția cazului în care acestea au un caracter exclusiv formal) sunt determinate de experiență În consecință, o filozofie care vrea să fie științifică trebuie, în opinia pozitivismului, să fie limitată de experiență Și de aici rezultă că trebuie să fie parțial o știință experimentală împreună cu altele, parțial o teorie a științelor experimentale (v i) Și acum, în opoziție cu aceste direcții, idealismul apare ca o încercare de a reînnoi vechile aspirații ale filosofiei speculative cu ajutorul unor mijloace mai bune - cu ajutorul disciplinelor speciale în sine și prin ele pentru a realiza o viziune și înțelegere ideală de încredere asupra

lumii de viață Acest idealism modern se deosebește de vechile sale prototipuri nu atât prin tendința, cât și prin metoda sa Desigur, și el, ca și prototipurile sale, depășește granițele cunoașterii despre realitate și încearcă să pătrundă în esența lucrurilor; dar, depășind limitele stabilite de experiență, acest nou idealism este înarmat cu precauția critică caracteristică pozitivismului și acel respect pentru știința naturii care este atât de caracteristic materialismului și naturalismului Acest nou idealism, deja predat de pozitivism, este chemat, aducând tribut vechilor sarcini ale filosofiei, deschizând o "nouă eră a ideilor și a sistemelor" Aceasta este, în termeni generali, caracterizarea de către Külpe a celor patru tendințe principale ale gândirii filosofice germane moderne La baza studiului său critic, Külpe pune gândul călăuzitor că filosofia, în ciuda spiritului riguros științific care o pătrunde acum, nu trebuie să refuze încă să dezvolte o viziune completă asupra lumii și că noua formă în care poate fi fundamentată este, așa cum o știm deja, metafizică "empirică sau inductivă", adiacentă metodologic cu cunoașterea exactă a timpului nostru Această nouă metafizică "inductivă" are ca sarcină continuarea lucrării științelor speciale, în timp ce "anticipează rezultatele unor studii speciale mai atente, rezolvă întrebările disputate, conectează căile disparate ale științelor speciale - într-un cuvânt, caută a schița un tablou complet al lumii (v o) Potrivit lui Külpe, critica lui Kant nu se referă la metafizica "inductivă" evidențiată aici, deoarece aceasta din urmă se învecinează strâns cu științele speciale și nu face acea distincție clară între imanent și transcendent, pe care Kant, în critica sa, o considera o condiție necesară pentru metafizică Dintre deficiențele și lacunele semnificative ale cărții lui Külpe, remarcăm:) absența unei descrieri a mișcării științifice în domeniul disciplinelor filosofice speciale,) absența unei caracteristici a empiriocriticii lui Avenarius în recenzia pozitivism, fără de care este imposibil să ne formăm o idee corectă despre starea modernă și curentul pozitivist,) o ambivalență clară în raport cu idealismul modern x) sau, mai precis, cu metafizica idealistă Trebuie să remarcăm aici că Külpe ia termenul "idealism", care are în filosofie multe semnificații diferite, tocmai în sensul său metafizic și înțelege prin el o astfel de învățătură, conform căreia lumea reală, în baza ei finală, este formată din valori spirituale, care trebuie privite ca fiind similare cu faptele date în experiența noastră interioară Dintre cele două vederi opuse formate treptat în filosofia germană, dintre care una provine de la Leibniz și școala sa, iar cealaltă aparține epocii celei mai recente și este strâns legată de numele lui Mach și Avenarius - printre aceste puncte de vedere opuse Külpe încearcă să adopte o poziție "conciliantă" de mijloc Că nu a reușit, dezvăluie, printre altele, prof Lange în interesanta sa prefață, care precede traducerea în limba rusă a cărții lui Külpe Această traducere a fost făcută destul de satisfăcător M Schwartz Cărți și broșuri noi primite de la editori Adolf Bastian Die Lehre vom Denken II Teii Berin Art X - C M E Boretskaya Problema obiectivității cunoașterii Rostov-pe-D Art II - C k N Borovko Psihologia gândirii Varşovia Art C o k N G Voronov Pe subiecte abstracte Moscova Art C k A I Elistratov și A V Zavadsky La problema credibilității mărturiei martorilor (Experimente de A Binet și V Stern) Kazan X Artă Kant Visele unui vizionar, explicate prin visele unui metafizician Transl cu el B II Brudes SPb Art C x r Gabriel Compeire Herbert Spencer și educația științifică Biblioteca pedagogică editată de A P Nechaev Emisiune I Sankt Petersburg Art C k Pavel

Levitov Acțiunea frumosului asupra sufletului Harkov Art Ossip Lourie Le bonheur et l'intelligence Paris Art C fr p Raportul bibliotecii publice și muzeului din Vilna pentru Vilna Art Raportul spitalului de psihiatrie al zemstvo-ului provincial Ufa pentru Ufa Art Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Eseuri despre o viziune realistă asupra lumii Culegere de articole despre filozofie, științe sociale și viață SPb Art VII - | - C p $o k Henri Poincare Știință și ipoteză Transl din franceza Cu un portret al autorului și o prefață de prof N A Umova Moscova Art VSh-(- C i p k Heinrich Rickert Granițele educației în științe naturale a conceptelor Transl A Voden SPb Art II " * U" P Prof I A Sikorsky Experiența unui studiu obiectiv al stărilor de sentiment Kiev Art i C k H M Sokolov Despre ideile și idealurile intelectualității ruse SPb Art C p Al lui sfinții ruși și inteligența rusă SPb v Art C k M M Homiakov Cu privire la problema psihologiei martorului Kazan Art i W v Tschisch Das Grundgesetz des Lebens S Sonderabdruck ans der Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik bd Dicţionar enciclopedic Volumul XXXIX Mănăstirea Shenye-Shuysky Editura F A Brockhaus (Leipzig), I A Efron (Sankt Petersburg) SPb Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova SSHI Procesul-verbal al ședinței administrative de urgență din noiembrie Ședința a fost deschisă în sala de consiliu a Universității la ora sub președinția lui L M Lopatin, cu asistentul secretarului A N Bernstein în prezența domnilor membri ai N A Abrikosov, Yu I Aikhenvald, A S Belkin, gr I A Mamun, P I Novgorodtsev și G A Bachinsky În cadrul întâlnirii, printre altele, s-au întâmplat următoarele: Citiți și aprobați procesul-verbal al ședinței precedente A fost raportată o scrisoare a lui A O Bachinsky, prin care îi mulțumește pentru alegerea sa ca membru al Societății · S-a hotărât să se țină o ședință solemnă dedicată memoriei lui Kant în seara zilei de ianuarie sau februarie în Sala de Adunări a Universității, în prezența publicului, pentru care se vor face bilete speciale Discursurile lui Yu I Aikhenvald, V I Vernadsky, L M Lopatin și P I Novgorodtsev sunt presupuse în întâlnire Referitor la propunerea lui A S Belkin de a saluta prof Zeller a decis să trimită această problemă spre discuție de către Consiliul Societății, instruindu-l pe A S Belkin să pregătească în avans compilarea unui discurs de bun venit În ceea ce privește solicitarea primită de la Biroul Permanent al Congresului Instituțiilor Corecționale Ruse pentru asistența Societății în rezolvarea problemelor de natură educațională și psihiatrică, înaintată Biroului de către Congresul al V-lea, s-a hotărât constituirea unei comisii speciale în scopul indicat, în care să invite H N Ba jenova, A N Bernstein Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ A S Belkin, V V Vorobyov, G I Rossolimo, V P Serbsky și S A Sukhanov, dând comisiei dreptul de a implica în participarea la cursuri acele persoane a căror asistență o consideră de dorit Şedinţa a fost suspendată la ora SHP Procesul-verbal al următoarei ședințe închise (cu invitați) din decembrie Ședința a fost deschisă în sala de consiliu a Universității din , sub președinția lui V P Serbsky, sub secretarul adjunct N P Korelina, în prezența domnilor d membru N A Abrikosova, H N Bazhenova, A O Bachinsky, V I Vernadsky, P B Gannushkin, V N Ivanovsky, IL I Novgorodtsev, N P Postovsky, θ E Rybakov și străini În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele: V P Serbsky a adus în atenția Societății moartea membrului de onoare Herbert Spencer și s-a oferit să-și onoreze memoria ridicându-se, ceea ce a fost făcut Citiți și aprobați procesul-verbal al ședinței precedente L M Lopatin a citit rezumatul: "Viziune științifică asupra lumii și filozofie" (Referitor la articolul prof V I

Vernadsky "Despre perspectiva științifică") · La dezbaterea celor citite au participat: V I Vernadsky, P I Novgorodtsev, V N Ivanovsky și referentul Întâlnirea a fost închisă la ora / seara Biblioteca "Runivers"